

ISSN 2413-5593

2016. № 29

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA COHNITYVNOI LINHVISTYKY

<http://philology.knu.ua/node/318>

Відповідальний редактор: **Корбозерова Н. М.**, д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА
ninakor2003@ukr.net, nina.korbozarova@gmail.com

Заступники відповідального редактора: **Коломієць Л. В.**, д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА;
Пилипенко Р. Є., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА.

Редакційна рада: **Бєлова А. Д.**, д-р філол. наук, проф. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА;
Клименко Н. Ф. д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА;
Крючков Г. Г., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА.

Відповідальний секретар: **Моренець І. М.**, канд., філол. наук., асист. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА.

Друкується за рішенням Вченої ради Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 9 від 28 березня 2016 року).

Рецензенти: **Данилич В. С.**, д-р філол. наук, проф., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);

Приходько А. М., д-р філол. наук, проф., Дніпропетровськ. нац. ун-т імені Олеся Гончара (УКРАЇНА).

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу мовної інформації Серія КВ №21582-11482ПР від 18.08.2015 р.

Збірник наукових праць входить до наукометричної бази України. Є фаховим виданням із дисциплін філологічного профілю. Постанова Президії Державної Акредитаційної Комісії України від 07.10.2015 р., № 1021.

П78 Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка / відп. ред. Н. М. Корбозерова. – (2002–2016). – К. : Логос, 2016. – Вип. 29. – 324 с. – Бібліограф. в кінці ст.

Збірник вміщує статті, в яких досліджуються сучасні проблеми мовознавства, проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства, лінгвосемантики, лінгвопрагматики, лінгвокогнітології, лінгвокомунікації та перекладознавства. Розраховано на широке коло філологів, викладачів, перекладачів, докторантів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів. Збірник видається двічі на рік, передрук не припускається. Статті пройшли відкрите, одностороннє та подвійне сліпе рецензування. Всі статті перевірено на плагіат.

Збірник розміщено на сайті: <http://philology.knu.ua/node/318>

Адреса редакційної колегії: 01601, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 14, ауд. 127, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології; тел.: +380 (44) 239-33-91; e-mail : zbirkaespfil@ukr.net

Редакційна колегія:

- Баллоні Н. Ф.**, д-р філол. наук, проф., Італ. ін-т культури в Україні (ІТАЛІЯ);
Буас Генрі, д-р філол. наук, проф., Ун-т Поль Валері (ФРАНЦІЯ);
Бурбело В. Б., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Воронцова Т. О., д-р філол. наук, проф., Челябінськ. держ. ун-т (РОСІЯ);
Гетьман З. О., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Годзіч Анна, д-р філол. наук, проф., Університет імені Адама Міцкевича, м. Познань (ПОЛЬЩА);
Гудманян А. Г., д-р філол. наук, проф., Нац. авіаційний ун-т (УКРАЇНА);
Енріке Ф. Кєро Хєрвіл'я, д-р філол. наук, проф., Гранадськ. університет (ІСПАНІЯ);
Жайворонок В. В., д-р філол. наук, проф., Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (УКРАЇНА);
Ільченко О. М., д-р філол. наук, проф., Центр наук. дослідж. та виклад. іноз. мов НАН України (УКРАЇНА);
Іщенко Н. Г., д-р філол. наук, проф., Нац. тех. ун-т України «КПІ» (УКРАЇНА);
Карабан В. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Кияк Т. Р., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Козловський В. В., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Левицький А. Е., д-р філол. наук, проф., Московськ. держ. ун-ту ім. М. В. Ломоносова (РОСІЯ);
Марія Тереса Соліас Аріс, д-р філол. наук, проф., Вальядолідськ. ун-т (ІСПАНІЯ);
Марія Турмаір, д-р філол. наук, проф., Регенсбурськ. ун-т (НІМЕЧЧИНА);
Мехмет-Алі Акінсі, д-р філол. наук, проф., Руанськ. ун-т (ФРАНЦІЯ);
Неборсіна Н. П., д-р філол. наук, доц., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Подшивалова О. О., д-р філол. н., проф., Удмуртськ. держ. ун-т, м. Іжевськ (РОСІЯ);
Позднякова О. М., д-р філол. н., проф., Московськ. держ. Ін-т міжнар. відносин (РОСІЯ);
Пономаренко В. П., д-р філол. н., ст. наук. співробіт., Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (УКРАЇНА);
Радзівєвська Т. В., д-р філол. наук, проф., Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (УКРАЇНА);
Сидельникова Л. В., д-р філол. наук, доц., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);
Солощук Л. В., д-р філол. наук, проф., Харківськ. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна (УКРАЇНА);
Стеріополо О. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);
Стівен Дерієн, д-р філол. н., проф., Ратгерськ. ун-т (США);
Тєрєхова С. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);
Тріаре Домінік, д-р філол. наук, проф., Ун-т Поль Валері м. Монпельє (ФРАНЦІЯ);
Чередниченко О. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Швачко С. О., д-р філол. наук, проф., Сумськ. держ. ун-т (УКРАЇНА);
Шумарова Н. П., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА).

ISSN 2413-5593

2016. № 29

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA COHNITYVNOI LINHVISTYKY

<http://philology.knu.ua/node/318>

- Editor-in-chef:** **Nina M. Korbozerova**, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE
ninakor2003@ukr.net, nina.korbozarova@gmail.com
- Vice-chief editors:** **Lada V. Kolomiyets**, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE;
Rostyslav E. Pylypenko, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE.
- Members of the publishing council:** **Alla D. Belova**, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE;
Nina F. Klymenko, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE;
Heorhii H. Kriuchkov, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE.
- Secretary:** **Iryna M. Morenets**, PhD (Philology), Assistant, Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE.

Edition is published according to the decision of the Academic Council of Philology Institute at Kyiv National Taras Shevchenko University (proceedings № 9, 28 March 2016).

Reviewers: **Valentyna S. Danylych**, DSc (Philology), Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);
Anatoliy M. Prykhodko, DSc (Philology), Prof., Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (UKRAINE).

Certificate of state registration of the print media KB № 21582-1148IIP, 18.08.2015.

The Collected Scholarly Work Article edition is included to the scientific datum base of Ukraine. This edition is a professional one in the field of philology. Decree of the Presidium of the State Attestation Commission of Ukraine, 07.10.2015, № 1021.

Problems of semantics, pragmatics and cognitive linguistics: collected scholarly work articles / Ministry of education and science of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv / Editor-in-chief N. M. Korbozerova. – (2002–2016). – K. : Logos, 2016. – Edition 29. – 324 p. Bibliography is at the end of the article.

The collected scholarly work articles edition includes articles about the actual linguistic problems, problems of comparative-historical linguistics and linguistic typology, problems of linguistic semantics, pragmatic linguistics, cognitive linguistics, linguistic communications and translation problems. This edition is intended for the linguists, translators, interpreters, teachers, lecturers, post-graduate-course students, persons working for doctor's, and students of Universities. This edition is published two times a year. Republishing is impossible. All articles in the edition have passed open, one-sided anonymous and double anonymous review. All the articles have been checked up on plagiarism.

Editorial address: bul. Shevchenko № 14, aud. 127, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Philology, Kyiv. 01601. Tel.: +380 (44) 239-33-91; e-mail: zbirkaesfil@ukr.net

Members of the publishing board:

Nicola F. Balloni, DSc (Philology), Prof., Italian Culture Institute in Ukraine (ITALY);

Henri Boyer, DSc (Philology), Prof., Paul Valéry University of Montpellier (FRANCE);

Valentina B. Burbelo, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Tetiana O. Vorontsova, DSc (Philology), Prof., Chelabinsk State University, Institute of Humanitarian Education (RUSSIA);

Zoia O. Getman, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Anna Godzich, DSc (Philology), Prof., Adam Mickiewicz University Poznan (POLAND);

Artur G. Gudmanian, DSc (Philology), Prof., National Aviation University (UKRAINE);

Enrique F. Quero-Gervilla, DSc (Philology), Prof., University of Granada (SPAIN);

Vitaliy V. Zhaivoronok, DSc (Philology), Prof., O. O. Potebnya Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine (UKRAINE);

Olga M. Ilchenko, DSc (Philology), Prof., Center for Research and Teaching of Foreign Languages (UKRAINE);

Nina G. Ishenko, DSc (Philology), Prof., National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute” (UKRAINE);

Vyacheslav I. Karaban, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Taras R. Kyiak, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Viktor W. Kozlovskiy, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Andiy E. Levitskiy, DSc (Philology), Prof., Lomonosov Moscow State University (RUSSIA);

María Teresa Solias Aris, DSc (Philology), Prof., University of Valladolid (SPAIN);

Maria Turmair, DSc (Philology), Prof., Regensburg University (GERMANY);

M. Mehmet-Ali Akinci, DSc (Philology), Prof., Rouen University (FRANCE);

Nataliya P. Neborsina, DSc (Philology), Associate Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Olena O. Podshivalova, DSc (Philology), Prof., Udmurd State University (RUSSIA);

Olena M. Pozniakova, DSc (Philology), Prof., Moscow State Institute of International Relations (RUSSIA);

Volodimir P. Ponomarenko, DSc (Philology), the leading scientific worker, O. O. Potebnya Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine (UKRAINE);

Tetyana V. Radzievska, DSc (Philology), Prof., O. O. Potebnya Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine (UKRAINE);

Larysa V. Sydelynkova, DSc (Philology), Associate Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);

Ludmyla V. Soloshchuk, DSc (Philology), Prof., V. N. Karazin Kharkiv National University (UKRAINE);

Olena I. Steriopolo, DSc (Philology), Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);

Steven Darian, DSc (Philology), Prof., Rutgers University (USA);

Svitlana I. Terekhova, DSc (Philology), Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);

Dominik Triare, DSc (Philology), Prof., Paul Valéry University of Montpellier (FRANCE);

Oleksandr I. Cherednychenko, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Svitlana O. Shvachko, DSc (Philology), Prof., Sumi State University (UKRAINE);

Natalya P. Shumarova, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE).

ISSN 2413-5593

2016. № 29

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ

PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA COHNITYVNOI LINHVISTYKY

<http://philology.knu.ua/node/318>

Ответственный редактор: **Корбозерова Н. Н.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА
ninakor2003@ukr.net, nina.korbozarova@gmail.com

Заместители

ответственного редактора: **Коломиец Л. В.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА;
Пилипенко Р. Е., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА.

Редакционный совет: **Белова А. Д.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени ТАРАСА ШЕВЧЕНКО, УКРАИНА;
Клименко Н. Ф., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени ТАРАСА ШЕВЧЕНКО, УКРАИНА;
Крючков Г. Г., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени ТАРАСА ШЕВЧЕНКО, УКРАИНА.

Ответственный секретарь: **Моренец И. Н.**, канд., филол. наук., ассистент, Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА.

Печатается по решению Ученого совета Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (протокол № 9 от 28 марта 2016 года).

Рецензенты: **Данилич В. С.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);

Приходько А. Н., д-р филол. наук, проф., Днепропетровск. нац. ун-т имени Олеся Гончара (УКРАИНА).

Свидетельство о государственной регистрации печатного средства речевой информации Серия КВ №21582-11482ПР от 18.08.2015 г.

Сборник научных трудов входит в наукометрические базы Украины. Является профессиональным изданием по дисциплинам филологического профиля. Постановление Президиума Государственной Аккредитационной Комиссии Украины от 07.10.2015, № 1021.

Проблемы семантики, прагматики и когнитивной лингвистики : сб. науч. тр. / П78 М-во образования и науки Украины, Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко / отв. ред. Н. Н. Корбозерова. – (2002–2016). – К. : Логос, 2016. – Вып. 29. – 324 с. – Библиограф. в конце ст.

Сборник содержит статьи, в которых исследуются современные проблемы языкознания, проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания, лингвосемантики, лингвопрагматики, лингвокогнитологии, лингвокоммуникации и переводоведения. Рассчитано на широкий круг филологов, преподавателей, переводчиков, докторантов, аспирантов и студентов высших учебных заведений. Сборник издается два раза в год, перепечатка не допускается. Статьи прошли открытое, одностороннее слепое и двойное слепое рецензирование. Все статьи проверено на плагиат.

Сборник размещен на сайте: <http://philology.knu.ua/node/318>

Адрес редакционной коллегии: 01601, г. Киев, бул. Т. Шевченко, 14, ауд. 127, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Институт филологии; тел.: +380 (44) 239-33-91; e-mail: zbirkaesfil@ukr.net

Редакционная коллегия:

- Баллони Н. Ф.**, д-р филол. наук, проф., Итал. ин-т культуры в Украине (ИТАЛИЯ);
Буае Генри, д-р филол. наук, проф., Ун-т Поль Валери (ФРАНЦИЯ);
Бурбело В. Б., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Воронцова Т. О., д-р филол. наук, проф., Челябинск. гос. ун-т (РОССИЯ);
Гетьман З. А., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Годзич Анна, д-р филол. наук, проф., Ун-т им. Адама Мицкевича, г. Познань (ПОЛЬША);
Гудманиян А. Г., д-р филол. наук, проф., Нац. авиационный ун-т (УКРАИНА);
Енрике Ф. Керо Хервилья, д-р филол. наук, проф., Гранада. ун-т (ИСПАНИЯ);
Жайворонок В. В., д-р филол. наук, проф., Ин-т языкозн. им. А. А. Потебни НАН Украины (УКРАИНА);
Ильченко О. М., д-р филол. наук, проф., Центр науч. исслед. и препод. ин. яз. НАН Украины (УКРАИНА);
Ищенко Н. Г., д-р филол. наук, проф., Нац. тех. ун-т Украины «КПИ» (УКРАИНА);
Карабан В. И., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Кияк Т. Р., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Козловский В. В., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Левицкий А. Э., д-р филол. наук, проф., МГУ им. М. В. Ломоносова (РОССИЯ);
Мария Тереса Солиас Арис, д-р филол. наук, проф., Вальядолидск. ун-т (ИСПАНИЯ);
Мария Турмаир, д-р филол. наук, проф., Регенсбургск. ун-т (ГЕРМАНИЯ);
Мехмет-Али Акинси, д-р филол. наук, проф., Руанск. ун-т (ФРАНЦИЯ);
Неборсина Н. П., д-р филол. наук, доц., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Подшивалова Е. А., д-р филол. наук, проф., Удмуртск. гос. ун-т (РОССИЯ);
Позднякова Е. М., д-р филол. н., проф., Московск. гос. ин-т междунар. отн. (РОССИЯ);
Пономаренко В. П., д-р филол. н., ст. науч. сотруд., Ин-т языкозн. им. А. А. Потебни НАН Украины (УКРАИНА);
Радзиевская Т. В., д-р филол. наук, проф., Ин-т языкозн. им. А. А. Потебни НАН Украины (УКРАИНА);
Сидельникова Л. В., д-р филол. наук, доц., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);
Солощук Л. В., д-р филол. наук, проф., Харьков. нац. ун-т им. В. Н. Каразина (УКРАИНА);
Стериополо О. И., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);
Стивен Дэриен, д-р филол. н., проф., Ратгерск. ун-т (США);
Терехова С. И., д-р филол. н., проф., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);
Триарэ Доминик, д-р филол. наук, проф., Ун-т Поль Валери г. Монпелье (ФРАНЦИЯ);
Чередниченко О. И., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Швачко С. А., д-р филол. наук, проф., Сумск. гос. ун-т (УКРАИНА);
Шумарова Н. П., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА).

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

УДК 811.111:316.7/005

**ДО РОЗРОБКИ СУСПІЛЬНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ ТИПОЛОГІЇ
РИТУАЛІЗОВАНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК В
АНГЛОМОВНОМУ АРЕАЛІ (Велика Британія та США)**

О. М. Афанасьєва (м. Київ)

afanasieva.olga.n@gmail.com

кандидат філологічних наук, докторант кафедри германської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Шевченка 14

Статтю присвячено виокремленню критеріїв класифікації ритуалізованих комунікативних практик на основі суспільно-діяльнісної домінанти. Це дозволило виділити та стисло описати дев'ять типів ритуалів за сферами суспільного життя, за типом діяльності, за видом події, за ступенем поширення та кількісними ознаками, за ступенем формалізації та технічними параметрами. Матеріалом дослідження слугували традиційні та нові ритуалізовані практики англомовного ареалу Великої Британії та США.

Ключові слова: ритуал, класифікація, тип, суспільно-діяльнісний, англомовний, Велика Британія, США.

**К РАЗРАБОТКЕ СОЦИАЛЬНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНОЙ ТИПОЛОГИИ
РИТУАЛИЗОВАННЫХ КОММУНИКАТИВНЫХ ПРАКТИК В
АНГЛОЯЗЫЧНОМ АРЕАЛЕ (Великобритания и США)**

О. Н. Афанасьева (г. Киев, Украина)

afanasieva.olga.n@gmail.com

кандидат филологических наук, докторант кафедры германской филологии Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Шевченко 14

Статья посвящена выделению критериев классификации ритуализованных коммуникативных практик на основе социально-деятельностной доминанты. Это позволило выделить и кратко описать девять типов ритуалов по сферам общественной жизни, по типам деятельности, по видам событий, по степени распространения и количественным признакам, по степени формализации и техническим параметрам. Материалом исследования послужили традиционные и новые ритуализованные практики англоязычного ареала Великобритании и США.

Ключевые слова: ритуал, классификация, тип, социально-деятельностный, англоязычный, Великобритания, США.

© Афанасьєва О. М. [Афанасьєва О. Н.] afanasieva.olga.n@gmail.com

До розробки суспільно-діяльнісної типології ритуалізованих комунікативних практик в англомовному ареалі
(Велика Британія та США) (Українською) [К разработке социально-деятельностной типологии ритуализованных
коммуникативных практик в англоязычном ареале (Великобритания и США) (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

DEVELOPING THE SOCIAL AND ACTIVITY-RELATED TYPOLOGY OF THE RITUALIZED COMMUNICATIVE PRACTICES IN ENGLISH- SPEAKING COUNTRIES (Great Britain and the USA)

O. M. Afanasieva (Kyiv, Ukraine)

afanasieva.olga.n@gmail.com

PhD (Philology), Postdoctoral student of German Philology Department, Institute of Philology,
 Taras Shevchenko National University of Kyiv
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is devoted to the identification of classification criteria for ritualized communicative practices based on social and activity-related dominant. The conducted study allowed to identify and briefly describe nine types of rituals by the spheres of public life, type of activity and event, degree of distribution and quantitative characteristics, degree of formalization as well as technical parameters. Traditional and the new English-language ritualized practices in Great Britain and the USA served as the basic material for this study.

Keywords: ritual, classification, type, social, activity-related, English-speaking, Great Britain, USA.

Ритуал як одна з найдавніших форм організації суспільного життя став наразі предметом дослідження широкого кола суспільних наук – антропології, етнографії, соціології, культурології, психології. Якщо традиційно ритуал вивчався в антропологічній та етнографічній площинах, де був пов'язаний з релігійними практиками, міфом, наприклад, у працях таких дослідників, як Р. Сміт, Е. Тейлор, Ж. Дюмезіль, то переведення цих досліджень у соціологічну площину Е. Дюркгаймом дозволило представити проблематику ритуалу у ширшій дослідницькій перспективі. Перехід до широкої суспільної, соціо- та етнокультурної перспективи (див. праці А. ван Геннепа, Дж. Харрісона, В. Тернера, В. Уорнера, М. Дуглас, Б. Малиновського, К. Леві-Строса та інших) зумовив потребу у вивченні різних видів світських ритуалів.

Якщо Е. Дюркгайму належить базисна класифікація ритуалів за ознакою релігійний / світський та подальша її деталізація (заборони, відтворювальні, поминальні та спокутні ритуали та обряди) [3], то В. Тернер надає більш детальну типологію ритуалу. З його погляду, ритуали можуть бути сезонними, присвяченими культурно позначеному моменту перемін кліматичного циклу, початку посівної, жнив чи переміщення із зимових пасовищ на літні. Крім того, ритуали можуть залежати від обставин, викликаних критичними періодами в житті окремої людини або колективу, певною подією, як то церемонії життєвих переломів з нагоди

(Problems of pragmatics linguistics)

Developing the social and activity-related typology of the ritualized communicative practices in English-speaking countries (Great Britain and the USA) (in Ukrainian) [Do rozrobky suspil'no-dijal'nisnoi' typologii' rytualizovanyh komunikatyvnyh praktyk v angломovnomu areali (Velyka Brytaniya ta SShA)]

© Afanasieva O. M. [Afanas'jeva O. M.] afanasieva.olga.n@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

народження, повноліття, шлюбу, смерті тощо, для позначення переходу від однієї фази індивідуального життєвого циклу до іншого. Існують також ритуали, які виконуються для умиротворення або вигнання надприродних істот чи сил, що спричиняють хвороби, невдачі, серйозні тілесні пошкодження і т. п. Інші види ритуалів включають гадання, церемонії, які влада організує для забезпечення здоров'я і родючості (людей, тварин, рослин) на своїй території; церемонії посвячення в жреці, прийому в релігійні асоціації чи таємні товариства, а також ритуали, які супроводжують щоденні приношення їжі і напоїв божествам чи духам предків або і тим, і іншим [4, с. 32].

Іще ширшу перспективу дослідження ритуалу надали праці комунікативного спрямування, авторами яких є Е. Гофман, Дж. Карей, Е. Ліч та інші, які переводять явище ритуалізації у план повсякденного життя. Таким чином, серед *актуальних* проблем дослідження ритуалу у його соціопрагматичному вимірі постає проблема класифікації ритуалів і визначення відповідних критеріїв. Цю проблему по-різному розглядали і вирішували дослідники ритуалу, проте досі немає достатньо повного опису різних типів ритуалів та їх цілісної класифікації. Саме виокремлення критеріїв класифікації ритуалів та спроба представлення їх загальної типології є основною *метою* цієї статті. Її *об'єктом* є сукупність ритуалів як явища культури та форми соціокомунікативної організації суспільства, а *предметом* – критерії класифікації ритуалів та їх типи. *Новою* є спроба цілісного представлення ритуалу у розмаїтті його типів. *Матеріалом* дослідження слугували англomовні ритуалізовані комунікативні практики британського та американського ареалів. Основними *методами*, застосованими для вирішення поставлених завдань, були методи критичного аналізу наукових джерел, спостереження, прагмакомунікативного аналізу та лінгвокультурологічного опису досліджуваних ритуалізованих практик.

З огляду на обмежений формат статті, ми зосередилися в цій роботі на виокремленні критеріїв класифікації та короткому описі відповідних типів ритуалів, виходячи із суспільно-діяльнісного статусу ритуалу. На основі аналізу теоретичних праць, матеріалів опису та текстових джерел, а також спостережень за ритуалізованими комунікативними практиками нами були встановлені відповідно такі критерії класифікації ритуалів:

- за сферами суспільного життя;
- за типом діяльності;
- за видом події;
- за ступенем поширення та кількісними ознаками;
- за ступенем формалізації;

© Афанасьєва О. М. [Афанасьєва О. Н.] afanasieva.olga.n@gmail.com

До розробки суспільно-діялісної типології ритуалізованих комунікативних практик в англomовному ареалі (Велика Британія та США) (Українською) [К разработке социально-деятельностной типологии ритуализованных коммуникативных практик в англоязычном ареале (Великобритания и США) (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

- за технічними параметрами.

Застосування цих критеріїв дозволило виділити такі типи ритуалів:

1. Релігійні / світські

Основним критерієм розмежування виступає тут сфера суспільного життя, пов'язана із забезпеченням релігійних потреб віруючих або не пов'язана з ними. Такий поділ ритуалів на світські та сакральні запропонував свого часу Е. Дюркгайм, який вважав, що відмінною рисою релігійної думки є поділ світу на дві частини – священну та світську [3, с. 37]. Сучасні англomовні спільноти, британська та американська, сповідують у наш час різні релігії, зважаючи на їх складну етнокультурну структуру. Окрім основних світових релігій та їх різновидів поширення набувають язичницькі культи, вірування різних етнічних спільнот, новітні секти. Вони відіграють важливу роль у житті сучасного суспільства, а відповідні ритуали слугують «містком» переходу між мирським і сакральним світом, як це зазначав А. ван Геннеп у розробленій ним теорії ритуалів переходу: «На магічно-релігійній основі створено особливі спільноти, і переміщення з однієї в іншу набуває характеру особливого переходу. У наш час перехід позначається певними обрядами, такими як хрещення, посвячення в сан і т. п.» [2, с. 8].

До культово-релігійних ритуалів відносяться та магичні, які вважають підвидом релігійних. Вони також регулюють взаємодію зі священною владою, проте відрізняються від релігійних ритуалів своїм технічним, інструментальним характером та метою, якою зазвичай є негайне досягнення чи здобуття мирських благ – здоров'я, влади, успіху [6, с. 22].

Іще Е. Дюркгайм наголошував на суспільній ролі релігійних ритуалів: «Суто релігійні вірування завше властиві якійсь визначеній спільності, яка сприймає їх і виконує ритуали, з якими вона згодна. Ці ритуали не тільки сприймаються індивідуально всіма членами спільноти, а й є гуртовим явищем, утворюючи з нею єдине ціле» [3, с. 43]. Якщо до «чистих» релігійних ритуалів можна віднести, наприклад, у християнській традиції богослужіння, літургію, церковні процесії, то у багатьох випадках вони становлять частину ширшого дійства, яким є релігійне чи інше свято і яке включає язичницькі компоненти, світський компонент святкування. Так, День Святого Патрика в Ірландії відзначають як державне, релігійне і народне свято. Таким чином, спостерігається тісний зв'язок релігійного і світського: релігійні свята і обряди переходять у світські, поєднуються з ними (Різдво, Пасха, хрещення, похорон). При цьому типологічні домінанти змінюються в залежності від культурних традицій, а також в історичному плані.

Слід зауважити, як це зазначає Г. Лінч, сакральне не слід ототожнювати з

(Problems of pragmatics linguistics)

Developing the social and activity-related typology of the ritualized communicative practices in English-speaking countries (Great Britain and the USA) (in Ukrainian) [Do rozrobky suspil'no-dijal'nisnoi' typologii' rytualizovanyh komunikatyvnyh praktyk v anglomovnomu areali (Velyka Brytaniya ta SShA)]

© Afanasieva O. M. [Afanasyeva O. M.] afanasieva.olga.n@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

релігією [14, с. 4]. У цьому плані інтерес сучасних учених все більше привертає те, «яким чином концепти, символи та практики, які асоціюються з «релігією», циркулюють у сучасному суспільстві за межами традиційних релігійних інституцій, а також яким чином суспільні інституції (такі, як правова чи освітня системи) відіграють активну роль у розбудові «релігії» [там само, с. 5]. Дослідник доходить висновку, що сакральне є комунікативною структурою, сфокусованою на абсолютних реальностях, навколо яких створюються смисли суспільного життя і які висувають нормативні вимоги до ведення суспільного життя. Сакральні форми включають специфічні символи, а також моделі мислення, емоцій та дій [там само, с. 133].

Так, передусім завдяки медіа, відбувається сакралізація певної події, яка може стосуватися як цілої спільноти, так і окремої особи. Крім того, світські ритуали завжди мають певний компонент сакрального, який може бути успадкований від давніх традицій або з'явитися у відносно новому ритуалі. Таким чином, абсолютної межі між сакральним і світським ритуалом немає і відповідний поділ у багатьох випадках спирається на ту чи іншу домінуючу в структурі ритуального дійства. У цьому плані у сучасних англійських спільнотах простежуються складна взаємодія тенденцій до десакралізації, дехристиянізації, секуляризації, з одного боку, і сакралізації – з іншого.

Світські ритуали, зі свого боку, охоплюють фактично всі сфери життя суспільства і можуть бути класифіковані, як зазначалося вище, за ступенем формалізації, ступенем поширення, кількісними та технічними параметрами, типом діяльності, видом події. Враховуючи ці чинники, можна виділити такі типи ритуалів світського типу:

2. Церемоніальні, святкові / повсякденні

Відомий дослідник ритуальних практик Р. Граймс розглядає церемонії як явище міжгрупового політичного та економічного рівня взаємодії, а їх діяльнісне спрямування як змагальність, віднесення до певної категорії, покладання. До етносу та мотиваційних аспектів церемонії слід віднести, з його погляду, такі ознаки як суперництво, конкурентність, примус, підкорення, декларативність [13, с. 205–206]. Світські церемонії включають досить широке коло практик, починаючи від суспільно значущих, таких як вступ на трон у Великобританії чи на високу державну посаду (наприклад, президента США), зустріч високого гостя (дипломатичний протокол), вручення державних нагород, до церемоній більш обмеженого формату чи індивідуальних, таких як вручення дипломів, взяття шлюбу, похорон тощо. Слід зазначити, що останні, в разі високого соціального статусу задіяних у них осіб,

© Афанасьєва О. М. [Афанасьєва О. Н.] afanasieva.olga.n@gmail.com

До розробки суспільно-діяльної типології ритуалізованих комунікативних практик в англійському ареалі (Велика Британія та США) (Українською) [К разработке социально-деятельностной типологии ритуализованных коммуникативных практик в англоязычном ареале (Великобритания и США) (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

можуть набувати загальнонаціонального рівня (шлюб, похорон королівських осіб). Саме в цих випадках нерідко поєднуються релігійна та світська складові. Значний рівень церемоніальності відзначає мілітарну галузь, що відображено у військовому статуті.

Світські свята розглядаються дослідниками передусім як ритуальні дієства ігрового та «маскувального» спрямування [там само]. На особливу роль народних свят, зокрема карнавальних, обрядово-видовищних, сміхових звернув увагу М. М. Бахтін, який вважав, що вони розбудовували інший світ, іншу реальність – неофіційну, позацерковну, позадержавну. Дослідник підкреслює їх ігровий, театральний-видовищний характер і водночас генетичний зв'язок із церковними святами [1, с. 13, 17]. Саме свято він відносить до надзвичайно важливих первинних форм людської культури: воно «завжди мало істотний і глибокий смисловий, світосприйнятковий зміст» [там само, с. 17], «по суті це – саме життя, але оформлене особливим ігровим способом» [там само, с. 14]. З таким визначенням цілком перегукується опис уже традиційної карнавальної ходи у Нью-Йорку на Хелловін, якою вона має бути 31 жовтня 2016 р.: «Finding a sense of collective effervescence in a city like New York isn't always easy. Somehow, the dense population – 8.3 million to be exact – can often make you feel quite lonely, or on the contrary, quite claustrophobic. But on Halloween, when the streets teem with thousands of like-minded strangers – looking to transform themselves for a night, to show their darker side, their sexier side, their more playful or silly side – you can't help but literally go with the flow, and be moved not only by thousands of people parading behind you, but by the pulsation of life that moves through these famous streets. On October 31st in New York, it's impossible not to feel a part of the beating heart of the city, to feel like a small but significant part of the great sum that is the Village Halloween Parade» [12].

Основна відмінність церемоніальних, святкових та повсякденних ритуалів (таких, як вітання, прощання, професійні ритуали тощо) полягає, по-перше, у створенні спеціального формату (комунікативної ситуації) для проведення церемонії чи святкового дієства і, по-друге, в особливому типі поведінки, правом на яку наділено учасників таких ритуалів і яка є відмінною, аж до протилежної, до стандартної повсякденної поведінки. Ці відмінності стосуються також кількісних параметрів: церемонії і свята тяжіють до макросоціального рівня, у той час як у повсякденних ритуалах нерідко задіяно обмежені спільноти. Таким чином, вирізняється такий критерій розрізнення ритуалів, який дозволяє розглядати їх як:

3. Колективні / індивідуальні або макро- та мікросоціальні

Колективні ритуали є передусім об'єднавчими за своєю основною метою – це

(Problems of pragmatics linguistics)

Developing the social and activity-related typology of the ritualized communicative practices in English-speaking countries (Great Britain and the USA) (in Ukrainian) [Do rozrobky suspil'no-dijal'nisnoi' typologii' rytualizovanyh komunikatyvnyh praktyk v angломovnomu areali (Velyka Brytaniya ta SSHA)]

© Afanasieva O. M. [Afanasyeva O. M.] afanasieva.olga.n@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

ритуали збереження традицій, вшанування пам'яті предків, вирізнення та збереження певної спільноти, належності до групи тощо. Такими є, передусім, національні свята. Міжнародні заходи на найвищому та інших рівнях (саміти, міжнародні зустрічі у різних форматах, міжнародні конференції) також можна розглядати як наднаціональний вид колективних ритуалів, які проходять за чітко окресленими дипломатичними та іншими організаційними процедурами.

Водночас, поряд із ритуальними діями макросоціального рівня існують різні ритуали, які охоплюють менші за обсягом спільноти, які існують перманентно або об'єднують певні групи на тимчасовій основі (наприклад, акції протесту), або ж є водночас і перманентними, і тимчасовими (університетські спільноти). На такому власне мікросоціальному рівні знаходяться ритуали малих груп аж до сімейних. На цьому рівні можна виділити й індивідуальні ритуали (особистісні поведінкові стереотипи), які нерідко включено до групових (святкування дня народження, споживчі ритуали тощо). Такі ритуали, як вітання, ритуали спілкування у певних стандартних ситуаціях (кафе, ресторані, магазині і т. п.), мають міжособистісний характер й утворюють тимчасові чи тимчасово-перманентні об'єднання осіб. Крім того, за ознакою інституційно-особистісного спрямування ритуалу слід виділити ритуали соціально-статусного спрямування.

4. Соціально-статусні або інституційні ритуали

До такого типу ритуалів можна віднести офіційні церемонії вступу на посаду, вшанування особи з певної нагоди, дипломатичні протоколи чи правила поведінки з королівськими особами. Так, у Великій Британії однією з найвищих відзнак вважається посвячення в лицарі чи дами, Такої честі були удостоєні, наприклад, такі письменники, актори, музиканти, спортсмени, як Джоан Колінз, Анджеліна Джолі, Елтон Джон, Пол Маккартні, Шон Коннері, Мік Джаггер, Девід Бекхем. Саме ритуал з давніх часів слугував засобом соціальної стратифікації суспільства, позначення ієрархічних відносин. Основними функціями ритуалів цього типу є обмеження, виокремлення, встановлення рамок, інституціоналізація, набуття певного статусу і т. п. П. Бурдьє розглядає ритуали інституціоналізації як ритуали переходу, які в урочистій, неординарній обстановці здійснюють трансгресію кордонів соціального порядку, а також порядку ментального [7, с. 58].

Ці ритуали можна розглядати з погляду реалізації через них владних повноважень, а також трансформацій, яких вони зазнають в річищі демократизації сучасних суспільних процесів. До таких ритуалів можна віднести і ритуали соціополітичних організацій, партій, товариств, клубів. Певною мірою пов'язаними з ними є ритуали певних професій чи об'єднань за інтересами.

© Афанасьєва О. М. [Афанасьєва О. Н.] afanasieva.olga.n@gmail.com

До розробки суспільно-діяльничої типології ритуалізованих комунікативних практик в англomовному ареалі (Велика Британія та США) (Українською) [К разработке социально-деятельностной типологии ритуализованных коммуникативных практик в англоязычном ареале (Великобритания и США) (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>**5. Професійні / непрофесійні ритуали**

У сучасну добу значного поширення набули поняття організаційної культури та відповідні дослідження і практичні впровадження. Їх осердям виступає формування та підтримання певних поведінкових норм та відповідних форм взаємодії в організації, що веде також до формування відповідних ритуалізованих практик. При цьому частина організаційних ритуалів є певним чином «надпрофесійною» і використовується у різноманітних суспільних практиках. Ідеться, у першу чергу, про ритуали деліберативного типу, такі як збори, наради, засідання різних рівнів. З іншого боку, різноманітні професійні галузі не лише надають цим загальноорганізаційним ритуалам власної специфіки (наприклад, пленарне засідання парламенту відрізняється за багатьма параметрами від зборів чи нарад якоїсь організації), але мають і власні. До таких галузевих ритуалів слід віднести військові, освітні.

З іншого боку, численні і різноманітні об'єднання, клуби за інтересами, широко поширені у Великій Британії (любителів природи, тварин, птахів, історії, музики, письменницькі, автолюбителів, байкерські тощо), мають, поряд із загальноорганізаційними, власні специфічні ритуали.

Нерідко ритуал прив'язано до певної місцевої, спільнотної, особистої, галузевої події. У разі її значущості така подія закріплюється у загальнонаціональному чи місцевому календарі та стає підставою для регулярної комеморації, відзначення з відповідною ритуалізацією. За такою ознакою можна вирізнити:

6. Циклічні та подієві ритуали

До них відносяться святкування дня народження, чи певної події в житті спільноти, організації. Наприклад, зустріч випускників, театральні прем'єри, річниці різного типу тощо. На противагу ритуалам подієвого типу ритуали, які відзначають циклічність природних циклів є найбільш архаїчними, язичницькими. Ці та інші ритуали можна розрізняти за такими домінантами, як універсальність та етноспецифічність.

7. Універсальні / етноспецифічні

Слід зазначити, що до власне універсальних можна віднести певні архетипові семантичні смисли і прагматичні установки, які знаходимо, наприклад, у ритуалах народження і смерті та відповідних природних циклів, війни і миру, гостинності, вітання і т. п. Таким є, наприклад, святкування Хелловіна, яке змінювало своє смислове наповнення протягом багатьох століть разом із ареалом поширення, починаючи від кельтської традиції до її християнізації і сучасних світських форм. Як

(Problems of pragmatics linguistics)

Developing the social and activity-related typology of the ritualized communicative practices in English-speaking countries (Great Britain and the USA) (in Ukrainian) [Do rozrobky suspil'no-dijal'nisnoi' typologii' rytualizovanyh komunikatyvnyh praktyk v anglo-movnomu areali (Velyka Brytaniya ta SShA)]

© Afanasieva O. M. [Afanasyeva O. M.] afanasieva.olga.n@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

зазначає Ф. Робінсон, при аналізі календарних звичаїв досить гомогенної але локалізованої в певних межах спільноти шотландців Ольстера у зимовий період (від пізньої осені до початку весни) стає очевидним, що різні звичаї гармонійно пов'язано із сезонними ритмами [15, с. 19]. Серед найбільш популярних – свято врожаю, Хелловін, Різдво. Проте ще на початку ХХ ст. в Ольстері (Шотландія) Хелловін фактично збігався зі святом врожаю і мав церковно-світський характер. Цікаві свідчення щодо цих святкувань збереглися в щоденнику Флоренс Дік, дочки місцевого фермера-риболова, родина якого відвідувала пресвітеріанську церкву. Ось як описує дівчина понеділок, 28 жовтня 1911 року: «Harvest Festival in Methodist Church, very fine night indeed and good entertainment and fine tea» та неділю 31 жовтня 1909 р.: «Halloween. Some good nuts. Harvest Festival in the Methodist Church. Singing was very good and the Anthem was splendid. Ther was a very good attendance». Як зазначає Ф. Робінсон, «записи в щоденнику, здається, доводять мою думку про те, що календарні звичаї мали кілька істотних елементів, які були притаманними лише шотландцям Ольстеру» [там само].

Найбільш поширеним сучасний Хелловін є у Великій Британії, Ірландії, США, Канаді, хоча наразі його святкують у багатьох країнах світу, зокрема в Україні. Б. Елліс зауважує, що до 1960 року Хелловін сприймався американцями як гарна можливість для дитячих забавок та розіграшів. Але, як зазначають деякі фольклористи, в 1970 роках почали ходити легенди про те, що невідомі садисти отруюють цукерки, а в 1980-х роках до цих чуток приєдналися панічні настрої через «сатанинські культи», задля яких викрадали і вбивали дітей. Такі легенди «знищували» Хелловін, як веселе дитяче свято. Тому місцеві органи влади і батьки значно обмежили дитячі заходи. Свято стало більш інституціоналізованим та перейшло від дітей до дорослих, щоб дати зрозуміти, що відтепер доведеться мати справу не з дітьми, а з дорослими [10, с. 24].

8. Ігрові ритуали

До базисних, універсальних слід віднести ігрові ритуали, які, починаючи з дитячих ігор імітаційного плану, навчають слідуванню певним правилам і позначають в широкому плані функціонування і розвиток суспільства. Як зазначає Й. Хейзинга, «людська культура виникає і розгортається у грі, як гра» [5, с. 12], адже, як вважає учений, гра є старшою за культуру, бо вона властива і тваринам. Крім того, «гра – це функція, яка наповнена смыслом» [там само, с. 13]. Саме дитячі ігри через процеси ритуалізації вибудовують людську особистість. Так, Е. Х. Еріксон у своїх працях розглянув етапи ритуального розвитку людини від народження до зрілого віку, виділивши в цьому процесі такі ритуальні елементи як

© Афанасьєва О. М. [Афанасьєва О. Н.] afanasieva.olga.n@gmail.com

До розробки суспільно-діяльнісної типології ритуалізованих комунікативних практик в англomовному ареалі (Велика Британія та США) (Українською) [К разработке социально-деятельностной типологии ритуализованных коммуникативных практик в англоязычном ареале (Великобритания и США) (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

загадковість, містичність у немовляти, розважливність у ранньому дитинстві, драматичність в ігровому віці, формалістичність у шкільному, ідеологічність у підлітковому, аффіліативність у молодому, генераційність у дорослому та інтегративність у зрілому віці. Ці елементи виховують певні риси (надію чи віддалення, бажання чи примус, намір чи пригнічення, компетентність чи інертність, вірність чи зречення і т. п.) та мають психологічні наслідки, такі як довіра / недовіра, автономність / сором чи сумнів, ініціатива / вина тощо [11, с. 85–115].

Ігрові ритуали набули великого поширення у спортивній галузі, починаючи з історії започаткування Олімпійських ігор. Ідеться не лише про ритуали спортивних змагань, але також про роль ритуалу у психології спорту і, крім цього, ритуалізацію діяльності об'єднань уболівальників, груп підтримки футбольних, баскетбольних команд, черлідінгу тощо, наприклад, у США. До цього типу ритуалів можна віднести також азартні ігри і, в наш час, інтернет-ігри, які швидко «наповнюються» власними ритуалами або переводять у віртуальну площину ритуали традиційні.

9. Медіа та кібер-ритуали

Широке поширення новітніх технологій не могло не справити вплив на ритуалізовані практики сучасного суспільства. Особливу роль відіграли і відіграють у цьому процесі сучасні медіа. З їх розвитком розвинулись і ритуали «споживання» медіа продукції, на чому наголошував Дж. Карей [8, с. 16]. Крім того, медіа дають життя новим ритуалам та новому типу кібер-ритуалізації, а також сприяють залученню до традиційно публічно обмежених ритуалів широкої аудиторії.

Розвиток Інтернет технологій перевів у цифровий вимір навіть традиційні ритуали, наприклад, богослужіння (див. дослідження Р. Вагнер, Ш. Кейзі та ін.). В Інтернет просторі розвиваються і споживчі ритуали, нові форми он-лайн комунікації, беруться он-лайніві шлюби, виробляються ритуалізовані практики пошуку інформації, навчання тощо.

Крім того спостерігається утворення віртуальних організацій, які також спираються на ритуалізовані практики у своїй діяльності. Так, очільник такої міжнародної компанії Г. Давіс зазначає у своєму пості : «As we've been growing our virtual operation, one thing that has become clear is that being virtual can't be a casual or accidental thing. A virtual workforce needs to be implemented intentionally and with specific tools and rituals to support and encourage behaviors that create similar experiences to on-premise working» [9].

Отже, визначення критеріїв класифікації ритуалізованих практик та встановлення їх основних типів за суспільно-діяльнісною домінантою дозволило

(Problems of pragmatics linguistics)

Developing the social and activity-related typology of the ritualized communicative practices in English-speaking countries (Great Britain and the USA) (in Ukrainian) [Do rozrobky suspil'no-dijal'nisnoi' typologii' rytualizovanyh komunikatyvnyh praktyk v anglo-movnomu areali (Velyka Brytaniya ta SShA)]

© Afanasieva O. M. [Afanasyeva O. M.] afanasieva.olga.n@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

окреслити поле для подальшого виокремлення власне комунікативних, прагматичних, семіотичних характеристик ритуалу, їх універсальних засад та етнокультурних особливостей в англomовному ареалі. Саме той чи інший тип ритуалу створює особливий суспільно-діяльнісний формат, комунікативну ситуацію, що слугують провідниками відповідних смислів, які продукуються в ритуальному дійстві. Таким чином, встановлення типології ритуалізованих практик є необхідним для дослідження соціокомунікативних засад ритуалізованої діяльності та виокремлення її лінгвокультурологічних характеристик.

Література

1. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / Михаил Михайлович Бахтин // Собрание сочинений в 7 томах. – Т. 4 (2). – М. : Языки славянских культур, 2010. – С. 7–516.
2. Ван Геннеп А. Обряды переходов. Систематическое изучение обрядов. / Арнольд ван Геннеп. – М. : Восточная литература, 1999. – 198 с.
3. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя. Тотемна система в Австралії / Еміль Дюркгайм. – К. : Юніверс, 2002. – 423 с.
4. Тэрнер В. Символ и ритуал / Виктор Тэрнер. – М. : Наука, 1983. – 277 с.
5. Хёйзинга Й. Homo Ludens. Статьи по истории культуры / Йохан Хёйзинга. – М. : Прогресс–Традиция, 1997. – 416 с.
6. Bird F. The Contemporary Ritual Milieu / Frederick Bird // Rituals and Ceremonies in Popular Culture / Ed. by R. B. Browne. – Bowling Green, Ohio : Bowling Green University Popular Press, 1980. – P. 19–35.
7. Bourdieu P. Les rites comme actes d'institution / Pierre Bourdieu // Actes de la recherche en sciences sociales. – 1982. – Vol. 43. – P. 58–63.
8. Carey J. W. Communication as culture. Essays on Media and Society / James W. Carey. – N.Y., L. : Rutledge, 2009. – XXVII. – 206 p.
9. Davis G. Rituals and Tools in Building a Virtual Organization / Govind Davis. – Режим доступу : <https://www.upwork.com/blog/2013/05/rituals-and-tools-in-building-a-virtual-organization/>
10. Ellis B. “Safe” Spooks: New Halloween Traditions in Response to Sadism Legends // Halloween and Other Festivals of Death And Life / Ed. by Jack Santino. – The University of Tennessee Press, 1994. – P. 24–44.
11. Erikson E. H. Toys and Reasons. Stages in the Ritualization of Experience. – N.Y. : Norton, 1977. – 182 p.
12. Fest 300. The Village Halloween Parade. – Режим доступу : <https://www.fest300.com/festivals/the-village-halloween-parade>
13. Grimes R. L. The Craft of Ritual Studies / Ronald L. Grimes. – Oxford University Press, 2014. – 432 p.
14. Lynch G. The Sacred in the Modern World. A Cultural Sociological Approach / Gordon Lynch. – Oxford : Oxford University Press, 2012. – 192 p.

© Афанасьева О. М. [Афанасьева О. Н.] afanasieva.olga.n@gmail.com

До розробки суспільно-діяльнісної типології ритуалізованих комунікативних практик в англomовному ареалі (Велика Британія та США) (Українською) [К разработке социально-деятельностной типологии ритуализованных коммуникативных практик в англоязычном ареале (Великобритания и США) (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

15. Robinson Ph. Harvest, Halloween, and Hogmanay: Acculturation in Some Calendar Customs of the Ulster Scots // *Halloween and Other Festivals: of Death And Life* / Ed. by Jack Santino. – The University of Tennessee Press, 1994. – P. 3–23

References

1. Bakhtin M. M. *Tvorčestvo Fransua Rable i narodnaja kul'tura srednevekov'ja i Renessansa* [Rabelais and His World]. Sobranie sochinenij v 7 tomah [Collected Works in 7 volumes] Moscow, Jazyki slavjanskih kul'tur. Vol. 4 (2), 2010, pp.7–516. (In Russian).
2. Van Gennep A. *Les rites de passage*. Paris, Éditions A. et J. Picard, 1981. 315 p. (Russ. ed. : Van Gennep A. *Ritualy perehoda*. Moscow, Vostochnaja literatura, 1999. 198 p.).
3. Durkheim E. *Les formes élémentaires de la vie religieuse. Le système totémique en Australie*. Paris, Les Presses universitaires de France, 1968. 647 p. (Russ. ed. Durkheim E. *Pervisni formy relihijnogo zhyttya. Totemna systema v Avstraliyi*. Kyiv, Yunivers, 2002. 423 p.).
4. Turner V. W. *Symbols in African Ritual*. Science, 1973, Vol. 179, № 4078, pp. 1100–1105. (Russ. Ed. : Turner V. W. *Simvol i ritual*. Moscow, Nauka, 1983. 277 p.).
5. Huizinga J. *Homo Ludens. A study of the play element in culture*. London, Boston and Henley, Routledge & Keagan Paul, 1988. 226 p. (Russ. Ed. : Huizinga J. *Homo Ludens. Stat'i po istorii kul'tur'i*. Moscow, Progress – Tradicija, 1997. 416 p.).
6. Bird F. The Contemporary Ritual Milieu. *Rituals and Ceremonies in Popular Culture*. Ed. by R. B. Browne. Bowling Green University Popular Press, 1980, pp. 19–35.
7. Bourdieu P. Les rites comme actes d'institution Actes de la recherche en sciences sociales, Vol. 43, 1982, pp. 58–63.
8. Carey J. W. *Communication as culture. Essays on Media and Society* / James W. Carey. N.Y., L. : Rutledge, 2009. XXVII, 206 p.
9. Davis G. Rituals and Tools in Building a Virtual Organization. Available at : <https://www.upwork.com/blog/2013/05/rituals-and-tools-in-building-a-virtual-organization/> (accessed 16.03.2016).
10. Ellis B. “Safe” Spooks: New Halloween Traditions in Response to Sadism Legends. *Halloween and Other Festivals of Death And Life*. Ed. By Jack Santino. The University of Tennessee Press, 1994, pp. 24–44.
11. Erikson E. H. *Toys and Reasons. Stages in the Ritualization of Experience..* NewYork, Norton, 1977. 182 p.
12. Fest 300. The Village Halloween Parade. Available at: <https://www.fest300.com/festivals/the-village-halloween-parade> (accessed 16.03.2016).
13. Grimes R. L. *The Craft of Ritual Studies*. Oxford University Press, 2014. 432 p.
14. Lynch G. *The Sacred in the Modern World. A Cultural Sociological Approach*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 192 p.
15. Robinson Ph. Harvest, Halloween, and Hogmanay: Acculturation in Some Calendar Customs of the Ulster Scots. *Halloween and Other Festivals:of Death And Life*. Ed. by Jack Santino. The University of Tennessee Press, 1994, pp. 3–23.

(Problems of pragmatics linguistics)

Developing the social and activity-related typology of the ritualized communicative practices in English-speaking countries (Great Britain and the USA) (in Ukrainian) [Do rozrobky suspil'no-dijal'nisnoi' typologii' rytualizovanyh komunikatyvnyh praktyk v angломovnomu areali (Velyka Brytaniya ta SShA)]

© Afanasieva O. M. [Afanas'jeva O. M.] afanasieva.olga.n@gmail.com

УДК 811.134.2:82

ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЙ ПОНЯТЬ “СТИЛІСТИЧНИЙ ЗАСІБ”, “ФІГУРА”, “ТРОП” І “СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ”

О. А. Берегова (м. Запоріжжя)
beregovayaholcha@gmail.com

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри романської філології та перекладу
Запорізького національного університету
(Міністерство освіти і науки України)
69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66

Статтю присвячено виявленню відмінних рис понять стилістичний засіб, фігура, троп і стилістичний прийом, як амбівалентне знаряддя мови / мовлення та з'ясовано їх лінгвостилістичний статус. У статті йдеться про основні поняття стилістичної організації тексту. Представлена спроба визначення та розмежування цих понять; виокремлення термінів які ускладнюють виявлення відмінних характеристик; їх словесна організація з точки зору семасіологічного аспекту. Також представлені відмінні характеристики, а саме двосемність, іншомовність, амбівалентність понять. Суміжне визначення понять стилістичного засобу, фігури, тропу і стилістичному прийомі визначаємо так загальні, абстрактні, синтаксичні моделі. І як висновок: тропи і фігури – різновиди стилістичного засобу; стилістичний засіб – прийом організації вислову (прагматичне мотивування); стилістична фігура – стилістичний прийом (прагматичне, синтагматичне і парадигматичне мотивування). Визначено, що такі знаряддя сприяють пізнанню та структуруванню моделі світобачення в тексті. Досліджувана тема відкриває перспективи для подальшого аналізу “тропу”, “фігури”, “стилістичному прийомі” та “стилістичному засобі” в загадці в лексико-семантичному та стилістичному напрямках. Цікавим видається зіставний аналіз даних термінів в межах різних мовних культур, наприклад, іспанської, італійської, аргентинської, мексиканської й української. Таке дослідження надало б змогу зробити певний внесок у розуміння процесів існування національного образу світу, розширити знання про мову як про специфічний простір національної своєрідності, та, у свою чергу, глибше проникнути в сутність окремої мови.

Ключові слова: стилістичний засіб, фігура, троп, стилістичний прийом, лінгвостилістична організація.

ПРОБЛЕМЫ ДЕФИНИЦИЙ ПОНЯТИЙ “СТИЛИСТИЧЕСКОЕ СРЕДСТВО”, “ФИГУРА”, “ТРОП” И “СТИЛИСТИЧЕСКИЙ ПРИЁМ”*О. А. Береговая (г. Запорожье, Украина)*beregovayaholcha@gmail.com

Кандидат филологических наук, доцент кафедры романской филологии и перевода

Запорожского национального университета

(Министерство образования и науки Украины)

69600, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66

Статья посвящена выявлению отличительных черт понятий стилистическое средство, фигура, троп и стилистический прием, как амбивалентные средства языка / речи и определен их лингвостилистический статус. В статье идет речь об основных понятиях стилистической организации текста. Представленная попытка определения и разграничения этих понятий; выделения понятий, которые усложняют выявление отличительных характеристик; их словесная организация с точки зрения семасиологического аспекта. Также представлены отличные характеристики, а именно двосемность, инакомыслие, амбивалентность понятий. Смежное определение понятий стилистического средства, фигуры, тропа и стилистического приема определяем как общие, абстрактные, синтаксические модели. Тропы и фигуры – разновидности стилистического средства; стилистическое средство – прием организации высказывания (прагматичное мотивирование); стилистическая фигура – стилистический прием (прагматичное, синтагматичное и парадигматическое мотивирование). Определенно, что такие орудия способствуют познанию и структуризации модели миропонимания в тексте. Исследуемая тема открывает перспективы для последующего анализа “тропа”, “фигуры”, “стилистического приема” и “стилистического средства” в загадке в лексико-семантическом и стилистическом направлениях. Интересным кажется сопоставительный анализ данных понятий в пределах разных языковых культур, например, испанской, итальянской, аргентинской, мексиканской и украинской. Такое исследование предоставило бы возможность сделать определенный вклад в понимание процессов существования национального образа мира, расширить знание о языке как о специфическом пространстве национального своеобразия, и, в свою очередь, глубже проникнуть в сущность отдельного языка.

Ключевые слова: стилистическое средство, фигура, троп, стилистический прием, лингвостилистическая организация.

PROBLEMS OF DEFINITIONS OF CONCEPTS “STYLISTIC MEAN”, “FIGURE”, “TROPE” AND “STYLISTIC DEVICE”

O. A. Beregova (Zaporizhzhya, Ukraine)
beregovayaholcha@gmail.com

PhD (Philology), Associate professor of Romance philology and translation Department,
Zaporizhzhya National University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine, 69600

The article deals with the revealing of distinguishing features of concepts stylistic mean, figure, trope and stylistic device, as ambivalent instruments of language / speech and their linguostylistic status is determined. In the article the basic concepts of stylistic organization of text has been represented. Presented attempt of the determination and differentiating of these concepts; excretions of terms which complicate exposure of excellent descriptions; their verbal organization from point of semasiological aspect. Excellent descriptions are also presented, namely double rooted, dissent, ambivalented concepts. Contiguous determination of concepts of stylistic mean, figure, trope and stylistic device determine general, abstract, syntactic models so. Tropes and figures are varieties of stylistic mean; stylistic mean is a reception of organization of utterance (pragmatic reason); stylistic figure is a stylistic reception (pragmatic, sintagmatic and paradigm reason). Certainly, that such instruments are instrumental in cognition and structurezation of model of attitude in text. The given theme opens prospects for a subsequent analysis “trope”, “figures”, “stylistic device” and “stylistic mean” in a riddle in lexical, semantical and stylistic directions. Interesting is seemed by the comparable analysis of these terms within the limits of different language cultures, for example, Spanish, Italian, Argentinas, Mexican and Ukrainian. Such research would give possibility to do certain contribution in understanding of processes of existence of national appearance of the world, to extend knowledge about a language as about specific space of national originality, and, in turn, deeper to get to essence of separate language.

Key words: stylistic mean, figure, trope, stylistic device, linguostylistic organization.

Вступ

Актуальність дослідження. У сучасній філології не існує чітких визначень понять “троп” і “фігура”. Розмиті їх межі з іншими стилістичними засобами, не розроблено єдиної класифікації названих явищ [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]. Більшість учених відносить тропи і фігури або до стилістичних

© Берегова О. А. [Береговая О. А.] beregovayaholcha@gmail.com

Проблеми дефініцій понять “стилістичний засіб”, “фігура”, “троп” і “стилістичний прийом” (Українською) [Проблемы дефиниций понятий “стилистическое средство”, “фигура”, “троп” и “стилистический приём” (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

прийомів [2; 6; 8], або до стилістичних зворотів [1; 13; 5; 7], стилістичних засобів [2], що створюють образність мови і посилюють її виразність.

Зустрічаються визначення, які ускладнюють розмежування понять: “Епітет – троп, фігура, образне визначення” [14, с. 51]. Однією з причин неможливості дати “розгорнуті дефініції тропа і фігури” В.І. Корольков називає “прагнення вловити специфіку тропа і фігури дедуктивними засобами, шляхом апріорних речень” [4, с. 64]. Е. Н. Зарецька надає такі визначення понять “тропи – це прийоми виразності, які реалізуються на рівні слова або словосполучення. Фігура – це прийоми виразності, які реалізуються в тексті, рівному реченню або більшому, ніж речення” [2, с. 178]. На думку М. Р. Львова, “риторичною або стилістичною фігурою називаються звороти мови, вироблені досвідом конструкції, використовувані для посилення виразності вислову” [7, с. 74]. “Троп – поетичний зворот, уживання слів, їх поєднань і фраз у переносному, образному значенні” [там само].

Мета статті полягає у виявленні відмінних рис понять стилістичний засіб, фігура, троп і стилістичний прийом.

Об'єктом дослідження є поняття стилістичний засіб, фігура, троп і стилістичний прийом. **Предметом дослідження** виступають відмінні риси понять стилістичний засіб, фігура, троп і стилістичний прийом, як амбівалентне знаряддя мови / мовлення.

Основний зміст

Деякі лінгвісти звертають увагу на сам механізм створення тропів або фігури: “Троп – стилістичне перенесення назви, вживання слова в переносному значенні з метою досягнення більшої художньої виразності” [15, с. 418]. А. Г. Горнфельд визначає межі їхньої схожості і відмінності: “Троп є формою поетичного мислення, фігура є формою мови. Тропи мають результатом збагачення думки відомим новим змістом; фігура – зворот мовлення, який не вносить до змісту нічого нового, що розширює пізнання” [16, с. 335]. В. І. Корольков вважає: “На відміну від проблеми тропа, ядро якої, судячи з усього, становить її семасіологічний аспект, фігура є явищем, передусім, синтаксичним, що належить не до сенсу, а до будови мови, до словесної організації висловлення” [4, с. 78].

Е. В. Ключев стверджує, що “тропи передбачають, передусім, перетворення основного значення слова / словосполучення (і лише як наслідок – структур, до яких входять); фігури – насамперед, перетворення фундаментальних структур (і лише як наслідок – перетворення значень

(Actual linguistics problems)

Problems of definitions of concepts “stylistic mean”, “figure”, “trope” and “stylistic device” (in Ukrainian) [Problemy definicij ponjat’ “stylistychnyj zasib”, “figura”, “trop” i “stylistychnyj pryjom”]

© Beregova O. A. [Beregova O. A.] beregovayaholcha@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

елементів, що входять до їх складу)” [17, с. 179].

Н. Н. Василькова виділяє їх відмінність у такому: “Тропи відрізняються від фігур тим, що перші будуються за принципом іншомовлення, уникнення прямого називання, а другі – за принципом прямих непереносних словесних значень, які, однак, створюють особливий мовний хід, що відступає від банальної, звичайної, нейтрально-ділової розповіді, – за зовнішніми способами вираження мовних одиниць” [18, с. 16]. Н. О. Боженкова визначає їх семантику як відмінну рису: “Тропи – семасіологічно двопланові утворення, тоді як будь-яка фігуральна побудова не передбачає двосемності” [19, с. 7].

Антична риторика стверджує, що: “фігура визначається амбівалентно: по-перше, як будь-яка форма, в якій виражена думка, по-друге, фігура в точному значенні слова є свідоме відхилення від думки або у вираженні від буденної і простої форми” [20, с. 259]. З цього випливає, що стилістичні засоби поділяються на “фігури думки” (семантичні) і “фігури слова” (синтаксичні).

Звернемося до понять “фігура” і “прийом”. У довідковій літературі нерідко відсутнє тлумачення терміна “прийом”, або “стилістичний прийом” [15, с. 113]. У ряді джерел це поняття фіксується лише побічно, семантично ототожнюючись із поняттям фігури або тропа. С. Е. Нікітіна і Н. В. Васильєва визначають їх як “фігури, звороти мови, що відхиляються від нейтрального слововживання і спрямовані на посилення виразності вислову; вживаються як стилістичний прийом” [8, с. 141].

В. П. Москвін визначає троп як “виразний засіб” і відносить до тропів лише метафору і метонімію; фігури вважає родовим немаркованим поняттям відносно стилістичного прийому. Отже, троп вужчий за фігуру, але і троп, і фігура можуть використовуватися, а можуть і не використовуватися як стилістичний прийом залежно від намірів автора [24].

І. В. Пекарська пропонує поняття “стилістичний засіб” і визначає його як “мовне / мовленнєве “знаряддя” (інструмент, пристосування), за допомогою якого справляється дія на адресата мови” [25, с. 125]. Отже, у такій інтерпретації поняття “стилістичний засіб” є гіперонімом відносно терміна “стилістичний прийом”.

В “Експериментальному системному тлумачному словнику стилістичних термінів” С. Е. Нікітіної і Н. В. Васильєвої стилістичний прийом трактується як “спосіб організації вислову / тексту, що посилює його виразність” і наголошується, що фігури мови “уживаються як стилістичний прийом”, при цьому стилістичний прийом і фігура мови розглядаються як родо-видові

© Берегова О. А. [Береговая О. А.] beregovayaholcha@gmail.com

Проблеми дефініцій понять “стилістичний засіб”, “фігура”, “троп” і “стилістичний прийом” (Українською) [Проблемы дефиниций понятий “стилистическое средство”, “фигура”, “троп” и “стилистический приём” (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

поняття [8, с. 131, 141].

Аналогічно розкривається співвідношення цих двох понять у дисертаційній роботі В. Я. Пастухової: “Стилістичний прийом ми розуміємо як спосіб, який свідомо, з певною метою використовується поетом, письменником для точнішого вираження своєї думки, для посилення образно-виразної функції мови. Він виступає як загальне, родове відносно окремого, видового – троп, фігура” [26, с. 10].

Причину не розмежування фігури і прийому Г. Г. Хазагеров вбачає в розпливчатості визначення фігури, що йде від античності, як відхилення від якої-небудь думки або форми, оскільки під це визначення потрапляють “пограничні випадки між фігурою як суто лінгвістичним засобом і ораторським прийомом як засобом, не схарактеризованим з лінгвістичної точки зору” [9, с. 27]. “Розглядаючи ці прийоми як фігури, – пише далі дослідник, – античні автори ілюстрували їх прикладами з практики відомих ораторів, де кожен із прийомів, зрозуміло, отримував конкретне мовне вираження, незрідка незвичайне, засноване на використанні якої-небудь фігури.

Таким чином, не кожний прийом може “перетворюватися”, “переходити” у фігуру, оскільки він здатний втрачати свій експресивний заряд. О. А. Лаптева відзначає, що “винайдений одного дня прийом швидко підхоплюється, обкатується, відстоюється, тиражується і зрештою втрачає експресію. Але це трапляється не відразу, і деякий час він залишається дуже дієвим” [27, с. 151].

Дослідники здійснюють спроби розмежування стилістичного прийому і стилістичного засобу мови. Так, В. А. Маслова пише: “Засіб – це те, що задане в мові, тобто одиниці всіх рівнів мови й стилістичні одиниці (наприклад, деякі тропи). Прийоми – це способи використання засобів мови, це система організації мовних засобів у момент створення тексту” [23, с. 78–279]. До цього дослідник додає структурний критерій розмежування: “прості (як правило, однослівні) знаки ми схильні зараховувати до засобів. У цьому випадку, крім первинно заданих мовних одиниць, до засобів потрапляють прості однослівні фігури, лексикології слова, що є фактично знаками вторинної номінації” [там само, с. 279]. Іноді один певний прийом може бути реалізований за допомогою кількох фігур мови.

І. В. Арнольд, відзначаючи, що, на думку деяких дослідників (зокрема, І. Р. Гальперіна), основною ознакою прийому є навмисність і цілеспрямованість його вживання, пише: “не можна не визнати, що і в слові “прийом”, і в слові “засіб” є свій компонент цілеспрямованості”. Тому відмітною ознакою прийому вчений називає “типізованість того чи іншого поетичного звороту, а не його

(Actual linguistics problems)

Problems of definitions of concepts “stylistic mean”, “figure”, “trope” and “stylistic device” (in Ukrainian) [Problemy definicij ponjat’ “stylistychnyj zasib”, “figura”, “trop” i “stylistychnyj pryjom”]

© Beregova O. A. [Beregova O. A.] beregovayaholcha@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

цілеспрямованість” [29, с. 54]. Тим часом І. Р. Гальперін, ототожнюючи стилістичний прийом і стилістичний засіб, основною ознакою стилістичного прийому вважає саме типізованість, а не лише цілеспрямованість. Засіб і прийом перебувають у настільки тісній взаємодії, що одне немислиме без іншого. Т. Г. Винокур відзначив, що прийом утворюється на основі стилістичного засобу: “мовний засіб стає стилістичним, набуваючи стилістичного значення в процесі утворення за участю стилістичного прийому” [30, с. 83–84].

Фігури будуються за певними моделями, що існують у мові. Це відзначав В. І. Корольков: “Можна вважати, що фігури як явище системи мови – це всього лише загальні, абстрактні синтаксичні моделі, що є певними послідовностями морфологічних класів слів, які розглядаються окремо від конкретної лексико-фразеологічної і семасіологічної реалізації. У цьому аспекті фігури можуть бути представлені у вигляді своєрідних формул. Фігури як явище мови – це вже не абстрактні схеми, а побудовані за моделями, що “склалися” в системі мови, конкретні словесні утворення” [4, с. 74].

Т. Г. Хазагеров, Л. С. Ширіна, Л. К. Граудіна виділяють, що фігури можуть бути подані у вигляді схем, символів, креслень. Н. Н. Василькова виділяє модель стилістичної фігури, спонтанні мовні реалізації стилістичної фігури, гніздо стилістичних фігур і клас стилістичних фігур [18, с. 18]. Під фігурою правильніше розуміти “доречно вжиту фігуральну схему”, – зазначає і Г. Г. Хазагеров [9, с. 49]. І. В. Пекарська також порушує питання про фігури-схеми: “Для фігури мови важливий особливий принцип побудови, тобто в цьому сенсі, переступивши межу між мовленням і мовою і зайнявши місце в мовній системі, фігура стає сталою експресивною схемою” [9, с. 90].

Висновки

Враховуючи розглянуті вище погляди дослідників на проблему співвідношення понять “троп”, “фігура”, “прийом”, вважаємо за доцільне зробити такий висновок: тропи і фігури – різновиди стилістичного засобу. Стилiстичний засiб – прийом організації вислову, побудований на основі прагматично мотивованого відхилення від мовної / мовленнєвої норми з метою дії на адресата. Стилiстична фігура – стилістичний прийом, заснований на прагматично мотивованому відхиленні від мовної / мовленнєвої норми, синтагматично і парадигматично (фігура) або парадигматично (троп) утворювані засоби створення образотворчо-виразного вислову. Троп – це слово

© Берегова О. А. [Береговая О. А.] beregovayaholcha@gmail.com

Проблеми дефініцій понять “стилiстичний засiб”, “фігура”, “троп” і “стилiстичний прийом” (Українською) [Проблемы дефиниций понятий “стилистическое средство”, “фигура”, “троп” и “стилистический приём” (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

або словосполучення, вжите в переносному значенні.

Перспективи подальших наукових розвідок

Досліджувана тема відкриває перспективи для подальшого аналізу “тропу”, “фігури”, “стилістичному прийомі” та “стилістичному засобі” в загадці в лексико-семантичному та стилістичному напрямках. Цікавим видається зіставний аналіз даних термінів в межах різних мовних культур, наприклад, іспанської, італійської, аргентинської, мексиканської й української. Таке дослідження надало б змогу зробити певний внесок у розуміння процесів існування національного образу світу, розширити знання про мову як про специфічний простір національної своєрідності, та, у свою чергу, глибше проникнути в сутність окремої мови.

Література

1. Богданова Н. В. Словарь основных понятий и терминов риторики / Н. В. Богданова. – М. : Маркетинг, 2001. – 43 с.
2. Захарова Н. В. Диалогічна природа й комунікативна спрямованість загадки / Ніна Володимирівна Захарова. Лінгвістика, 2007. – № 11. – С. 47–54.
3. Кожина М. Н. Стилистика русского языка / Маргарита Николаевна Кожина. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 464 с.
4. Корольков В. И. К теории фигур / В. И. Корольков // Сб. науч. тр. Московск. гос. пед. ин-та ин. яз. им. М. Тореца / отв. ред. Д. С. Светлышев, 1973/1974. – Вып. 78. – С. 60–93.
5. Кохтев Н. Н. Риторика / Николай Николаевич Кохтев. – М. : Просвещение, 1994. – 207 с.
6. Культура русской речи : [учебн. для вузов] / ред. : Л. К. Граудин, Е. Н. Ширяев. – М. : Изд-во группа НОРМА–ИНФРА, 1998. – 560 с.
7. Львов М. Р. Риторика. Культура речи / Михаил Ростиславович Львов. – [2-е изд., испр.]. – М. : Академия, 2004. – 272 с.
8. Никитина С. Е. Экспериментальный системный толковый словарь стилистических терминов: принципы составления и избранные словарные статьи / Серафима Евгеньевна Никитина, Наталия Владимировна Васильева. – М. : Рос. акад. наук, Ин-т языкознания, 1996. – 172 с.
9. Хазагеров Г. Г. Функции стилистических фигур в газетных заголовках (На материале “Комсомольской правды”) : дис. на соискание науч. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Георгий Георгиевич Хазагеров. – Ростовн/Д., 1984. – 159 с.
10. Хазагеров Т. Г. Общая риторика : курс лекций. Словарь риторических приемов / Т. Г. Хазагеров, Л. С. Ширина. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Ростов н/Д : Феникс, 1999. – 320 с.
11. Хижняк Н. С. Типи порівнянь в іспанській мові та їх переклад українською / Наталія Сергіївна Хижняк // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. праць / відп. ред. Ніна Миколаївна Корбозерова. – 2009. – Вип. 22. – С. 444–455.
12. Зарецкая Е. Н. Риторика. Теория и практика речевой коммуникации / Е. Н. Зарецкая. – [4-е изд.]. – М. : Дело, 2002. – 477 с.

(Actual linguistics problems)

Problems of definitions of concepts “stylistic mean”, “figure”, “trope” and “stylistic device” (in Ukrainian) [Problemy definicij ponjat “stylistychnyj zasib”, “figura”, “trop” i “stylistychnyj pryjom”]

© Beregova O. A. [Beregova O. A.] beregovayaholcha@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

13. *Квятковский А. П.* Поэтический словарь / Александр Павлович Квятковский. – М. : Сов. Энцикл., 1966. – 376 с.
14. *Меркин Г. С.* Развитие речи. Выразительные средства художественной речи / [Меркин Г. С., Зыбина Т. М., Максимчук Н. А., Рябикова О. С.]. – М. : Русское слово, 2008. – 208 с.
15. *Ахманова Ю. С.* Словарь лингвистических терминов / Ю. С. Ахманова. – [3-е изд., стереотип.]. – М., 1986. – 448 с.
16. *Горнфельд А.* Фигура в поэтике и риторике / А. Горнфельд // Вопросы теории психологии творчества. – 1911. – Т. 1. – 432 с.
17. *Клюев Е. В.* Риторика (Инвенция. Диспозиция. Элокуция) / Евгений Васильевич Клюев. – М. : Приор, 2001. – 272 с.
18. *Василькова Н. Н.* Типология стилистических фигур в риториках и курсах словесности II половины XVII начала XIX веков : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук / Н. Н. Василькова ; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 1991. – 20 с.
19. *Боженкова Н. А.* Стилистические фигуры и типологические аспекты исследования : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Наталья Александровна Боженкова. – М., 1998. – 17 с.
20. *Античные теории языка и стиля* / под ред. О. М. Фрейденберга. – М.–Л. : Гос. соц.-эконм. изд-во, 1936. – 341 с.
21. *Гвоздев А. Н.* Очерки по стилистике русского языка / А. Н. Гвоздев. – [3-е изд.]. – М. : Просвещение, 1965. – 408 с.
22. *Онищенко Г. А.* Мовна структура народної загадки (семантичний і синтаксичний аспекти) : дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.01 / Геннадій Анатолійович Онищенко. – Дніпропетровськ, 2006. – 180 с.
23. *Маслова В. А.* Онтологические и психолингвистические аспекты экспрессивности текста : дис. на соискание ученой степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 / Валентина Абрамовна Маслова. – Минск, 1992. – 451 с.
24. *Москвин В. П.* Русская метафора: параметры классификации / В. П. Москвин // Филологические науки. – 2000. – № 2. – С. 66–74.
25. *Пекарская И. В.* Конструкции синтаксической контаминации как экспрессивное средство современного русского языка (на материале художественных и публицистических текстов) : дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец.: 10.02.01 / Ирина Владимировна Пекарская. – Красноярск, 1995. – 210 с.
26. *Пастухова В. Я.* Парадигматическая и синтагматическая связанность компонентов оксюморонного сочетания : дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. : 10.02.01 / В. Я. Пастухова. – Ростов н/Д., 1980. – 176 с.
27. *Лаптева О. А.* Стилистические приемы создания языковой иронии в современном газетном тексте / О. А. Лаптева // Поэтика. Стилистика. Язык и культура, 1996. – С. 150–157.
28. *Лезмтес Х. Д.* Структура сравнений в прозе Марлинского / Х. Д. Лезмтес // Труды по русской и славянской филологии : уч. зап. Тартуск. ун-та, 1971. – Вып. 275. – С. 97–171.
29. *Арнольд И. В.* Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования) / Ирина Владимировна Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.

© Берегова О. А. [Береговая О. А.] beregovayaholcha@gmail.com

Проблеми дефініцій понять “стилістичний засіб”, “фігура”, “троп” і “стилістичний прийом” (Українською) [Проблемы дефиниций понятий “стилистическое средство”, “фигура”, “троп” и “стилистический приём” (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

30. Винокур Т. Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц / Татьяна Григорьевна Винокур. – М. : Наука, 1980. – 237 с.

References

1. Bogdanova N. V. *Slovar' osnovnyh ponjatij i terminov ritoriki* [Dictionary of the basic concepts and terms of rhetoric]. Moscow, Marketing, 2001. 43 p. (In Russ.)
2. Zaharova N. V. *Dialogichna priroda j komunikativna sprjamovanist' zagadki* [Dialogical nature and communicative orientation of riddle]. *Lingvistika* [Linguistics], 2007, no. 11, pp. 47–54. (In Ukr.)
3. Kozhina M. N. *Stilistika russkogo jazyka* [Russian stylistics]. Moscow, Flinta, Nauka, 2008. 464 p. (In Russ.)
4. Korol'kov V. I. K teorii figur [To the theory of figures]. *Sb. nauch. tr. Moskovsk. gos. ped. in-ta in. jaz. im. M. Toreza*, 1973/1974, no. 78, pp. 60–93. (In Russ.)
5. Kohtev H. H. *Ritorika* [Rhetoric]. Moscow, Prosveshhenie, 1994. 207 p. (In Russ.)
6. *Kul'tura russkoj, rechi* : [uchebn. dlja vuzov] [Culture of the Russian speech: [textbook for higher education institutions]. Ed. L. K. Graudin, E. H. Shirjaev. Moscow, NORMA-INFRA, 1998. 560 p. (In Russ.)
7. L'vov M. R. *Ritorika. Kul'tura rechi* [Rhetoric. Standard of speech]. 2-e izd., ispr. Moscow, Akademija, 2004. 272 p. (In Russ.)
8. Nikitina S. E. Vasil'eva N. V. *Jeksperimental'nyj sistemnyj tolkovyj slovar' stilisticheskikh terminov: principy sostavlenija i izbrannye slovarnye stat'i* [Experimental system explanatory dictionary of stylistic terms: principles of execution and chosen entries]. Moscow, Ros. akad. nauk, In-t jazykoznanija, 1996. 172 p. (In Russ.)
9. Hazagerov G. G. *Funkcii stilisticheskikh figur v gazetnyh zagolovkah (Na materiale "Komsomol'skoj pravdy")*. Diss. dokt. filol. nauk [Functions of stylistic figures in newspaper headings (On material of "Komsomolskaya Pravda")]. Diss. PhD. Philol. Sc.]. Rostov n/D., 1984. 159 p. (In Russ.)
10. Hazagerov T. G. Shirina L. S. *Obshhaja ritorika : kurs lekcij. Slovar' ritoricheskikh priemov* [General rhetoric: course of lectures. Dictionary of rhetorical devices]. 2-e izd., pererab. i dop. Rostov n/D, Feniks, 1999. 320 p. (In Russ.)
11. Hizhnjak N. S. Tipi porivnjan' v ispans'kij movi ta ih pereklad ukraïns'koju [Types of comparisons in spanish and their translation Ukrainian]. *Problemi semantiki slova, rechennja ta tekstu*. Ed. N. M. Korbozerova, 2009, no. 22, pp. 444–455. (In Ukr.)
12. Zareckaja E. H. *Ritorika. Teorija i praktika rechevoj komunikacii* [Rhetoric. Theory and practice of speech communication]. 4-e izd. Moscow, Delo, 2002. 477 p. (In Russ.)
13. Kvjatkovskij A. P. *Pojeticheskij slovar'* [Poetic dictionary]. Moscow, Sov. Jencikl., 1966. 376 p. (In Russ.)
14. Merkin G. S. Zybina T. M. Maksimchuk H. A. Rjabikova O. S. *Razvitie rechi. Vyrazitel'nye sredstva hudozhestvennoj rechi* [Development of the speech. Means of expression of artistic speech]. Moscow, Russkoe slovo, 2008. 208 p. (In Russ.)
15. Ahmanova Ju. S. *Slovar' lingvisticheskikh terminov* [Dictionary of linguistic terms]. 3-e izd., stereotip. Moscow, 1986. 448 p. (In Russ.)
16. Gornfel'd A. *Figura v pojetike i ritorike* [Figure in poetics and rhetoric]. *Voprosy teorii psihologii tvorchestva*, 1911. T. 1. 432 p. (In Russ.)

(Actual linguistics problems)

Problems of definitions of concepts “stylistic mean”, “figure”, “trope” and “stylistic device” (in Ukrainian) [Problemy definicij ponjat’ “stylistychnyj zasib”, “figura”, “trop” i “stylistychnyj pryjom”]

© Beregova O. A. [Beregova O. A.] beregovayaholcha@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

17. Kljuev E. V. *Ritorika* (Invencija. Dispozicija. Jelokucija) [Rhetoric (Invention. Disposition. Elokution. Moscow, Prior, 2001. 272 p. (In Russ.)]
18. Vasil'kova H. H. *Tipologija stilisticheskikh figur v ritorikah i kursah slovesnosti II poloviny XVII nachala XIX vekov*. Avtoref. PhD diss. filol. nauk [Typology of stylistic figures in rhetoricians and courses of literature of the II half of the XVII beginning of the XIX centuries. Abstract PhD Diss. Philol. Sc.]. Moscow, 1991. 20 p. (In Russ.)
19. Bozhenkova H. A. *Stilisticheskie figury i tipologicheskie aspekty issledovanija*. Avtoref. PhD diss. filol. nauk. [Stylistic figures and typological aspects of research. Abstract PhD Diss. Philol. Sc.]. Moscow, 1998. 17 p. (In Russ.)
20. *Antichnye teorii jazyka i stilja* [Antique theories of language and style]. pod red. O. M. Frejdenberga. M.–L., Gos. soc.-jekonom. izd-vo, 1936. 341 p. (In Russ.)
21. Gvozdev A. N. *Oчерки по стилистике русского языка* [Sketches on Russian stylistics]. 3-e izd. Moscow, Prosveshhenie, 1965. 408 p. (In Russ.)
22. Onishhenko G. A. *Movna struktura narodnoї zagadki (semantichnij i sintaksichnij aspekti)*. PhD Dis. filol. nauk [Linguistic structure of folk riddle (semantic and syntactic aspects). PhD Diss. Philol. Sc.]. Dnipropetrovs'k, 2006. 180 p. (In Ukr.)
23. Maslova V. A. *Ontologicheskie i psiholingvisticheskie aspekty jekspressivnosti teksta*. Doct. Diss. filol. nauk [Ontologic and psycholinguistic aspects of expressivity of the text. Doct. Diss. Philol. Sc.]. Minsk, 1992. 451 p. (In Russ.)
24. Moskvina V. P. *Russkaja metafora: parametry klassifikacii* [Russian metaphor: classification parameters]. *Filologicheskie nauki*, 2000, no. 2, pp. 66–74. (In Russ.)
25. Pekarskaja I. V. *Konstrukcii sintaksicheskoi kontaminacii kak jekspressivnoe sredstvo sovremennogo russkogo jazyka (na materiale hudozhestvennyh i publicisticheskikh tekstov)*. Avtoref. PhD diss. filol. nauk [Designs of a syntactic contamination as expressional means of modern Russian (on material of art and publicistic texts). PhD Diss. Philol. Sc.]. Krasnojarsk, 1995. 210 p. (In Russ.)
26. Pastuhova V. Ja. *Paradigmaticheskaja i sintagmaticheskaja svjazannost' komponentov oksjumoronnogo sochetanija*. PhD Diss. filol. nauk [Paradigmatic and syntagmatic coherence of components of an oksyumoronny combination. PhD Diss. Philol. Sc.]. Rostov n/D., 1980. 176 p. (In Russ.)
27. Lapteva O. A. *Stilisticheskie priemy sozdanija jazykovoj ironii v sovremenom gazetnom tekste* [Stylistic methods of creation of language irony in the modern newspaper text]. *Pojetika. Stilistika. Jayk i kul'tura*, 1996. pp. 150–157. (In Russ.)
28. Lejemtes H. D. *Struktura sravnenij v proze Marlinskogo* [Structure of comparisons in Marlinsky's prose. *Trudy po russkoj i slavyanskoj filologii : uch. zap. Tartusk. un-ta*, 1971, no. 275, pp. 97–171. (In Russ.)]
29. Arnol'd I. V. *Stilistika sovremennogo anglijskogo jazyka (Stilistika dekodirovanija)* [Stylistics of modern English (Decoding stylistics)]. Moscow, Prosveshhenie, 1990. 300 p. (In Russ.)
30. Vinokur T. G. *Zakonomernosti stilisticheskogo ispol'zovanija jazykovykh edinic* [Regularities of stylistic use of language units]. Moscow, Nauka, 1980. 237 p. (In Russ.)

© Берегова О. А. [Береговая О. А.] beregovayaholcha@gmail.com

Проблеми дефініцій понять “стилістичний засіб”, “фігура”, “троп” і “стилістичний прийом” (Українською) [Проблемы дефиниций понятий “стилистическое средство”, “фигура”, “троп” и “стилистический приём” (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

УДК 81'255.4=111=161.2“1920/1930”

**МАРКЕР СОЦІАЛІСТИЧНОГО ЛАДУ «ТОВАРИШ» В УКРАЇНСЬКИХ
ХУДОЖНІХ ПЕРЕКЛАДАХ ПЕРІОДУ 1920-30-Х РОКІВ
(на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олексі Діхтяра
роману Гаррієт Бічер-Стоу “Томова хата”)***Н. В. Васильєва (м. Київ)*nvasylyeva@gmail.com

пошукувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Розглядається привнесення маркеру соціалістичного ладу «товариш» до тексту перекладу-переказу Олексі Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата». Робиться спроба пояснити цей варіант перекладу з семантичним зсувом тогочасними ідеологічними вимогами та політичною ситуацією в країні літератури-реципієнта. Для підтвердження вірності гіпотези повсякчас наводилися порівняння з іншими перекладами роману, що їх було виконано в інші, 1920-1930рр., проміжки часу. Також присутній маркер соціалістичного ладу «товариш» і в творах тогочасної вітчизняної літератури, що підтверджує положення теорії полісистеми Ітамара Евен-Зохара про наявність взаємозв'язків між літературою перекладною та національною. Спостерігаємо привнесення маркеру соціалістичного ладу «товариш» й до інших перекладів-переробок періоду 1920-30-х років, що підтверджує одне з положень теорії полісистеми Ітамара Евен-Зохара про наявність спільних особливостей в перекладах, виконаних в один і той самий проміжок часу. Вважаємо дослідження скорочених перекладів-переробок періоду 1920-30-х років перспективним, оскільки на їх матеріалі можна зробити висновок про основні закономірності властиві основному корпусу перекладів періоду 1920-30-х років та прослідкувати справдження деяких положень теорії літературної полісистеми Ітамара Евен-Зохара на українському ґрунті в період 1920-30-х років.

Ключові слова: маркер, теорія літературної полісистеми Ітамара Евен-Зохара, спільна особливість, вітчизняна література, перекладна література, період 1920-30-х років.

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel “Uncle Tom's Cabin”) (in Ukrainian) [Marker socialistychnogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materiali skorochenogo perekladu-perekazu Olexsy Dihjtjara romanu Garrijet Bicher-Stou “Tomova hata”)]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasylyeva@gmail.com

**МАРКЕР СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СТРОЯ «ТОВАРИЩ»
В УКРАИНСКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПЕРЕВОДАХ
ПЕРИОДА 1920-30-Х ГОДОВ**
(на матеріалі скороченого вольного перекладу Олексія Діхтяра
романа Гаррієт Бічер-Стоу “Хижина дяді Тома”)

Н. В. Васильева (г. Киев, Украина)
nvasylyeva@gmail.com

соискатель кафедры теории и практики перевода с английского языка Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Рассматривается привнесение маркера социалистического строя «товарищ». в украинский перевод-пересказ Олексія Діхтяра романа Гаррієт Бічер-Стоу «Хижина дяді Тома». Делается попытка объяснить этот вариант перевода с семантическим сдвигом идеологическими требованиями того времени и политической ситуацией в стране литературы-реципиента. Для подтверждения верности гипотезы приводятся сравнения с другими переводами романа, выполненными в другой, не в 1920-30гг., период времени. Также присутствует маркер социалистического строя «товарищ» и в произведениях национальной литературы периода 1920-30-х годов, что подтверждает одну из идей теории полисистемы Итамара Эвен-Зохара про наличие взаимосвязи между оригинальной и переводной литературой. Наблюдается привнесение маркера социалистического строя «товарищ» и в других украинских переводах-пересказах периода 1920-30-х годов, что подтверждает одно из положений теории полисистемы Итамара Эвен-Зохара про то, что переводы, выполненные в один и тот же период времени, могут иметь общие особенности. Считаем перспективным дальнейшее исследование украинских художественных сокращённых вольных переводов периода 1920-30-х годов, потому что на их материале можно сделать вывод про основные закономерности, свойственные основному корпусу украинских художественных переводов периода 1920-30-х годов и проследить подтверждение некоторых положений теории литературной полисистемы Итамара Эвен-Зохара на украинской почве периода 1920-30-х годов.

Ключевые слова: маркер, теория литературной полисистемы Итамара Эвен-Зохара, общая особенность, отечественная литература, переводная литература, период 1920-30-х годов.

© Васильева Н. В. [Васильева Н. В.] nvasylyeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олексія Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу “Томова хата”)
(Українською) [Маркер социалистического строя «товарищ» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексія Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу “Хижина дяді Тома”)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблеми перекладоведення])

**SOCIALIST SYSTEM MARKER «TOVARYSH» («COMRADE»)
 IN THE 1920-30'S UKRAINIAN LITERARY TRANSLATIONS
 (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar
 of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin")**

N. V. Vasylyeva (Kyiv, Ukraine)

nvasylyeva@gmail.com

applicant of Theory and Practice of English Translation department,
 Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article deals with the introduction of the socialist system marker «tovarysh» («comrade») into the abridged and free Ukrainian translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin". An attempt is being made to explain this translator's decision of semantical shift by the then ideological demands and political situation in the country of the receiving literature. To confirm the trueness of our hypothesis, Oleksa Dikhtiar's translator's decisions were compared to those of other translators', made in different from the 1920-30's time periods. The Soviet regime marker «tovarysh» («comrade») can also be found in the works of the then national literature. That confirms one of the ideas of the polysystem theory by Itamar Even Zohar that there are some interconnections between the original and translated literatures. Also we can see the Soviet regime marker «tovarysh» («comrade») in some other free and abridged Ukrainian translations of the 1920-30's. That confirms one of the ideas of the polysystem theory by Itamar Even Zohar, that translations made in the same time period may have some common peculiarities. Prospects for research are to continue the study of the 1920-30's Ukrainian translations, because, in our opinion, having some notion about the characteristic peculiarities of the abridged and free Ukrainian translations of the 1920-30's allows us to draw conclusions about some common factors of the main body of Ukrainian translations of the 1920-30's. Also studying of the free and abridged Ukrainian translations of 1920-30's may provide confirmation of some ideas of the polysystem theory by Itamar Even Zohar on the Ukrainian ground of 1920-30's.

Key words: marker, literary polysystem theory by Itamar Even-Zohar, common peculiarity, national literature, translated literature, the 1920-30's.

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin") (in Ukrainian) [Marker socialistychnogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materiali skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihtjara romanu Garrijet Bicher-Stou "Tomova hata")]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasylyeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Вступ

В період 1920-30-х років було зроблено дуже багато перекладів. «За перші п'ятнадцять років після жовтневої революції тодішні видавництва (ДВУ, «Книгоспілка», «Сяйво», «Слово» та інші) випустили значно більше перекладів, ніж перед тим за весь час існування української літератури» [8, 78], пише Григорій Кочур в своїй статті «Етапи розвитку (Французька література в українських перекладах)». На думку ізраїльського вченого Ітамара Евен-Зохара, переклади, виконані в один і той самий проміжок часу, можуть мати спільні особливості, тому в даному дослідженні вважаємо за доцільне розглянути таку спільну особливість скороченого перекладу-переказу Олекси Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата» та перекладу-переробки Є. Збарської роману Данієля Дефо «Робінзон Крузо» як привнесення до перекладу маркеру соціалістичного ладу «товариш». Також, на думку цього вченого, літературу перекладну не варто розглядати у відриві від літератури національної того ж самого періоду, тому вважаємо за доцільне дослідити використання маркеру соціалістичного ладу товариш також і в тогочасній літературі.

Наявність маркеру «товариш» та похідних від нього синтаксичних конструкцій «товариш+іменник» у згаданих творах перекладної та національної літератури було викликано тогочасною ідеологією. Отже, **актуальність дослідження** зумовлюється тим, що дослідження впливу загальнодержавної ідеології на перекладну та вітчизняну літературу є завжди актуальним для будь-якого часу.

Новизна дослідження: вперше було визначено таку спільну особливість проаналізованих перекладів (перекладу-переробки Олекси Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата» та перекладу-переробки Є. Збарської роману Данієля Дефо «Робінзон Крузо») як привнесення ідеологічного маркеру радянського періоду «товариш» та похідної від нього синтаксичної конструкції «товариш+іменник». Це підтверджує положення теорії полісистеми Ітамара Евен-Зохара про наявність спільних особливостей у перекладів виконаних в один і той самий проміжок часу. А оскільки ідеологічний маркер радянського періоду «товариш» та похідна від нього конструкція «товариш+іменник» присутні також і в проаналізованих творах тогочасної національної літератури (роман Валер'яна Підмогильного «Невеличка драма» та оповідання Михайла Зощенка) то їх наявність було визначено як спільну особливість проаналізованих творів

© Васильєва Н. В. [Васильева Н. В.] nvasyljeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олекси Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата») (Українською) [Маркер социалистического строя «товариш» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома»)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

перекладної та національної літератури, що підтверджує положення теорії полісистеми про наявність зв'язків між літературою перекладною та національною.

Огляд нових праць: розглядає період 1920–30-х років Лада Володимирівна Коломієць в своїй праці «Український художній переклад та перекладачі періоду 1920-30-х років». Присвятила дисертаційне дослідження перекладам з французької мови Валер'яна Підмогильного А. І. Седлєрова. Перекладацьку спадщину Василя Мисика вивчає львівська дослідниця Н. М. Гриців. Також торкалися цієї теми в своїх дослідженнях М. Л. Іваницька, Т. В. Шмігер, А. Є. Здражко, А. Б. Павлюк, Б. В. Мовчан. Проблеми ідеології та цензури в перекладі досліджували такі перекладознавці, як О. І. Чередниченко, В. І. Радчук, Н. М. Рудницька, І. П. Забула. Досліджувала «Переклад тоталітарної мови ...» Л. В. Грек.

Об'єкт дослідження: випадки привнесення до проаналізованих перекладів маркеру соціалістичного ладу «товариш».

Предмет дослідження: вплив особливостей ідіолекту перекладача, тогочасної ідеологічної та політичної ситуації в країні на появу в перекладі маркеру соціалістичного ладу «товариш».

Мета дослідження: дослідити та пояснити з точки зору теорії полісистеми та з урахуванням тогочасної політичної ситуації в країні привнесення до перекладу маркеру соціалістичного ладу «товариш».

Завдання дослідження:

- виявити випадки привнесення маркеру соціалістичного ладу «товариш» до проаналізованих перекладів;
- виявити випадки вживання маркеру соціалістичного ладу «товариш» в проаналізованих творах вітчизняної літератури;
- пояснити таку спільну особливість проаналізованих творів перекладної та вітчизняної літератури, як наявність маркеру соціалістичного ладу «товариш», з урахуванням тогочасної політичної ситуації в країні та з позицій теорії літературної полісистеми Ітамара Евен-Зохара.

Методи дослідження: зіставний аналіз перекладів в синхронії та діяхронії для порівняння варіантів перекладацьких рішень різних перекладачів задля підтвердження гіпотези. Для визначення спільних особливостей проаналізованих перекладів періоду 1920–30-х років та спільних особливостей перекладацької та національної літератури було використано метод узагальнення.

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin") (in Ukrainian) [Marker socialistychnogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materiali skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihjtjara romanu Garrijet Bicher-Stou "Tomova hata")]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasyljeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Матеріал дослідження: становили скорочений переклад-переказ для дітей молодшого віку Олекси Діхтяра роману Гарріет Бічер-Стоу «Томова хата»; пізніший переклад роману Володимира Митрофанова (Київ, 2008 рік видання); переклад-переказ «Томової хати» Л. Кузнецової (Київ, 2012) та англійський оригінал роману. Крім того під час дослідження проводились паралелі з перекладом-переробкою Є. Збарської роману Даніеля Дефо «Робінзон Крузо» (ДВУ, 1929), та пізнішим перекладом роману Наталі Тисовської (Київ, 2015). Також було проведено паралелі з творами країни літератури-реципієнта: романом Валер'яна Підмогильного «Невеличка драма» (рік написання 1930), та оповіданнями з «Блакитної книги» («Голубая книга») Михайла Зощенка.

Основний зміст

Література кожного народу, перекладна зокрема, завжди відображає особливості його життя. На ній позначаються явища та процеси, що відбувалися в суспільстві на час написання (або перекладу) твору. Так само на літературі, перекладній в тому числі, відбивається політична ситуація, що панує в країні на час написання або перекладу твору. На час видання перекладу «Томової хати» Олекси Діхтяра (1928 рік) ситуація в країні була пореволюційна. Однією з форм звертання, властивою для післяреволюційного середовища є звертання на «товариш», що було поширене, зокрема, в Радянському Союзі та деяких інших соціалістичних країнах. Поширеність та широковживаність цього звертання «товариш» була такою, що люди використовували його навіть в найпотаємніші моменти свого життя. *«Товариш правительство, ...»* [19, с. 1] звертався Маяковський в своєму передсмертному листі до тогочасного уряду. Така широка розповсюдженість маркеру соціалістичного ладу «товариш» не могла не знайти відбиток в тогочасній літературі, як перекладній так і національній. Оскільки, як пише Л. В. Коломієць, *«У колоніальному контексті переклад опиняється в складному силовому полі, структурованому владою, насильством і суб'єктивацією. Існує постійна загроза того, що творення культури в колоніальному просторі відбуватиметься за допомогою методів і прийомів, запозичених у колонізаторів»* [6, с. 23], то таку саму широковживаність лексеми «товариш» бачимо і в літературі тогочасних радянських республік, в межах даної розвідки маємо на увазі тогочасну УРСР. До прикладу, інтенсивне використання маркеру соціалістичного ладу «товариш» бачимо в перекладі-переробці Олекси Діхтяра роману Гарріет Бічер-Стоу «Томова хата».

© Васильєва Н. В. [Васильева Н. В.] nvasyljeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олекси Діхтяра роману Гарріет Бічер-Стоу «Томова хата») (Українською) [Маркер социалистического строя «товариш» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома»)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Також, в контексті нашого дослідження маємо зазначити, що, не зважаючи на те, що в перекладі-переказі Олекси Діхтяра лексема «товариш» зустрічається, здебільшого, у значенні «1. Людина, яка спільно з ким-небудь виконує якусь справу, бере участь у якихось діях, співучасник чого-небудь; компаньйон, спільник» [10, с. 160] (перше значення за «Словником української мови (Академічний тлумачний словник (1970–1980) в 11 томах) або у значенні «2. Людина, зв'язана з ким-небудь дружбою, щирий друг, приятель» [10, с. 161] (друге значення за цим же словником), в той же час, наявність у слова «товариш» таких значень як «3. Про людину нового, соціалістичного суспільства, про радянську людину. // Про представника певної радянської установи, підприємства» [10, с. 161] (четверте значення) та «4. Уживається перед прізвиськом людини для підкреслення приналежності її до свого радянського чи партійного середовища» [10, с. 161] — (п'яте значення) дає, на нашу думку, підстави вважати введення маркеру соціалістичного ладу «товариш» радянізацією перекладу.

Крім того, той факт, що лексема «товариш» є маркером саме соціалістичного ладу, який довгий час панував зокрема у Радянському Союзі, може, на нашу думку, бути ще однією підставою вважати вибір перекладача на користь саме маркеру соціалістичного ладу «товариш» радянізацією перекладу.

Також радянізацію перекладу вбачаємо в постійному виборі перекладача на користь лексеми «товариш» задля передання поняття із семою «друг, приятель», як-от, наприклад, в наступному прикладі, який також може бути підтвердженням того, що за найменшої нагоди наблизити переклад до тогочасної радянської дійсності, перекладач надає перевагу ідеологічно забарвленому відповіднику, який сприяв би радянізації перекладу: «*Why, I've got a **friend** that's going into this yer branch of the business – wants to buy up handsome boys to raise for the market*» [21, с. 9]. – «В мене є **товариш**, що торгує дітьми» [13, с. 14]. Обидва сучасних перекладачі, В. Митрофанов та Л. Кузнецова обирають варіант «приятель». Переклад В. Митрофанова: «*Бачте, я маю одного **приятеля**, що прибрав собі таке діло: скуповує гарних хлопчиків і вирощує їх на продаж*» [15, с. 9]. Переклад Л. Кузнецової: «*Я маю **приятеля**, який скуповує симпатичних хлоп'ят*» [14, с. 7]. Варто зауважити, що на такому ж самому перекладацькому рішенні – «friend»-«приятель» – зупиняється й авторка перекладу 1918-го року видання М. Загірня: «У мене **приятель** один торгує самими тільки вродливими хлопцями» [11, с. 7].

Також цікавим з точки зору відтворення ще однієї грані радянської дійсності нам видається наступний приклад. Саймон Халлідей, батько і господар

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin") (in Ukrainian) [Marker socialistynogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materialy skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihjtjara romanu Garrijet Bicher-Stou "Tomova hata")]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasylyeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

квакерської родини, де зупинився з родиною раб-втікач Джордж, каже йому: «*Our friend, Phineas has discovered something of importance to the interests of thee and thy party, George,*» [21, с. 180–181]. Олекса Діхтяр звертається до лексеми «товариш», передаючи «*Our friend, Phineas*» як «*Наш товариш, Флетчер...*»: «*Наш товариш, Флетчер, приніс дуже важні звістки, – сказав хазяїн*» [13, с. 52]. В той час, як два сучасних, пізніших перекладача обирають варіант «друг»: Переклад В. Митрофанова: «*Наш друг Файнес вивідав важливі речі*» [15, с. 165]; Переклад Л. Кузнецової: «*Наш друг Фінеас Флетчер привіз деякі новини, ...*» [14, с. 193]. Вартим уваги, на нашу думку, є той факт, що перекладач відтворює прізвище героя, хоча саме в цьому реченні його (прізвища) зазначено не було. Це ще більше підсилює партійну конотацію лексеми «товариш» та наближає переклад до тогочасної дійсності. З нашої точки зору, це рішення перекладача «*Our friend, Phineas* – *Наш товариш, Флетчер*» може бути ілюстрацією однієї з ознак такого явища, як «*homo sovieticus*», людини радянської, оскільки вживання прізвища, як більш важливого, перед ім'ям, а не навпаки або просто звертання за прізвищем є властивим, насамперед, для людини вихованої у Радянському Союзі.

Також, на нашу думку, в порівнянні з пізнішими варіантами перекладу (Митрофанов «*Наш друг Файнес*», Л. Кузнецова «*Наш друг Фінеас Флетчер*») варіант Олекси Діхтяра «*Our friend, Phineas* – *Наш товариш, Флетчер*» вирізняється більшим ступенем тривожності, надає реченню певного відтінку офіційності, більше відповідає напруженій, небезпечній атмосфері пореволюційних років та ніби переносить дію до тогочасних радянських післяреволюційних буднів. Адже як слушно зазначає Олена Павленко в своїй монографії «Розмикання меж...» (Авторські концепції перекладацтва другої половини ХХ століття: компаративний аспект): «*Варто також зауважити, що духовний світ перекладача ... заздалегідь проектується на очікувані реакції читача*» [9, с. 17].

Крім того, маємо зазначити, що в романі Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата» та, відповідно, в перекладі-переказі Олекси Діхтяра лексема «товариш» зустрічається не лише у значенні «друг, приятель» але й також у значенні «1. Людина, яка спільно з ким-небудь виконує якусь справу, бере участь у якихсь діях, співучасник чого-небудь; компаньйон, співник. [10, с. 160]. (за «Словником української мови (Академічний тлумачний словник (1970–1980) в 11 томах). Таким чином, в сцені прощання дядька Тома зі своєю родиною та іншими рабами

© Васильєва Н. В. [Васильева Н. В.] nvasyljeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олекси Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата») (Українською) [Маркер социалистического строя «товариш» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома»)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

читаємо: «*A crowd of the old and young hands on the place stood gathered around it, to bid farewell to their **old associate***» [21, с. 96]. – Переклад Олекси Діхтяра: «*Всі невільники зійшлися, щоб попрощатися з своїм **товаришем**, якого всі любили й поважали*» [13, с. 41]. Попри те, що автор «пізнішого» перекладу В. Митрофанов теж обирає варіант «associate» – «товариш», (В. Митрофанов: *Навколо нього юрмилися негри, що, геть усі, від старого до малого прийшли попрощатися зі своїм **товаришем*** [15, с. 93]), рішення авторки перекладу 1918-го року видання М. Загірньої – «попрощатися з **Томом**» (*Круг візка зібралися старі й молоді раби й рабині; вони поприходили попрощатися з **Томом** та провести його в далеку дорогу* [11, с. 62]) та сучасної перекладачки Л. Кузнецової – «попрощатися зі своїм побратимом» – (*Довкола нього зібрався чималий натовп із усіх негрів Шельбі, від малого до старого. Вони прийшли попрощатися зі своїм **побратимом***. [14, с. 103]) свідчать про те, що в даному випадку варіант Олекси Діхтяра «to bid farewell to their **old associate**» - «попрощатися з своїм **товаришем**» не є єдино можливим перекладацьким рішенням. Можемо припустити, що це рішення перекладача Олекси Діхтяра було зумовлено тогочасними ідеологічними вимогами, або тогочасним так званим «соціальним замовленням». Адже, як зазначає в своїй праці «Теорія перекладу» («Теория перевода (лингвистические аспекты)». В. Н. Комісаров *“На перекладача можуть впливати міркування політичного, економічного, чи особистого порядку”* (виділення наше – Н.В.) [7, с. 225].

В наступному випадку, лексема «товариш» потрапляє до перекладу внаслідок необхідності заміни теологічного дискурсу, що його було вилучено з першого видання перекладу «Томової хати» Олекси Діхтяра 1918 року. Таким чином, у перекладі «Томової хати» Олекси Діхтяра 1918 року видання, Ліза з Джорджем, після того, як втекли з рабства, «дякували ... за своє врятування» «Богові» [12, с. 46]: «*They stood still till the board had cleared, and then with tears and embracings, the husband and wife, with their wondering child in their arms, **knelt down and lifted up their hearts to God***» 21, с. 372] – Переклад Олекси Діхтяра 1918 року видання: «*Перепливши на другий бік, і опинившись на канадському березі, вони, повні щастя, від усього серця дякували **Богові** за своє врятування*» [12, с. 46]. Тоді як у виданні цього ж самого перекладу 1928 року вони дякують за своє врятування «товаришам» [13, с. 56]: «*Перепливши на другий бік, і опинившись на канадському березі, вони, повні щастя, від усього серця дякували **товаришам** за своє врятування*» [13, с. 56]. Як нам видається, особливо вартим

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin") (in Ukrainian) [Marker socialistynchnogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materiali skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihjtjara romanu Garrijet Bicher-Stou "Tomova hata")]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasyljeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

уваги є той факт, що варіант першотвору – теологічний дискурс «дякувати Богові» – було замінено саме маркером соціалістичного ладу «товариш», а не інакше. (наш варіант заміни: «дякували долі» – Н.В.). Маємо зазначити, що внаслідок цієї заміни, в перекладі з'являється певна плутанина: в даному випадку, стає незрозуміло, як Ліза з чоловіком могли «дякувати товаришам» [13, с. 56], коли тих поруч з ними фізично не було.

Схожі випадки заміни теологічного дискурсу тогочасними радянськими ідеологемами описує автор публікації [4] у 28-му випуску збірника «Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики» [4]).

Отже, як можна побачити з описаних нами прикладів, в усіх проаналізованих випадках, де тільки можна було використати лексему «товариш», перекладач робить вибір на її користь, що підтверджується порівнянням з іншими перекладами «Томової хати», зробленими в інший, ніж 1920–30-ті роки, період часу. Враховуючи наявність у лексемі «товариш» радянської, комуністично-партійної конотації, та взявши до уваги той факт, що при виконанні перекладу-переказу перекладач має відносно широкий вибір мовних засобів, вважаємо привнесення до перекладу маркеру соціалістичного ладу «товариш» одним із засобів радянзації перекладу.

Також було наближено до тогочасної дійсності шляхом привнесення маркеру соціалістичного строю «товариш» і текст перекладу роману Даніеля Дефо «Робінзон Крузо» в перекладі-переробці Є. Збарської. Отже, в першотворі Робінзон Крузо «визначає» П'ятницю як «**servant**» – «служу» (переклад наш – Н.В.): «... *never man had a more faithful, loving, sincere servant than Friday was to me: without passions, sullenness or designs, perfectly obliged and engaged...*» [22, с. 124]. Тоді як в перекладі-переробці Є. Збарської 1929 року видання П'ятниця перетворюється вже на «товариша». Таким чином, описуючи прихильність до нього Пятниці, Робінзон в перекладі 1929 року видання каже: «... *ніколи ще ні одна людина не мала такого щирого, такого вірного **товариша**, якого я мав у цій особі; ні роздратованості ні впертості не виявляв він цілком ...*» [16, с. 114]. Те, що варіант «товариш» не є, в даному випадку, єдино можливим перекладацьким рішенням, може бути підтверджено порівнянням з іншим варіантом перекладу. До прикладу, в сучасному перекладі Наталі Тисовської, 2015-го року видання бачимо вже варіант «приятель»: «... *в світі не було людини більш люблячої, вірної,*

© Васильєва Н. В. [Васильева Н. В.] nvasyljeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олексі Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата») (Українською) [Маркер социалистического строя «товариш» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома»)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

відданої, ніж П'ятниця. Мій новий **приятель** був урівноважений, відкритий, нелукавий, догідливий і не зрадливий» [17, с. 191].

Отже, факт наявності маркеру соціалістичного ладу «товариш» в проаналізованих перекладах («Томова хата» та «Робінзон Крузо») може бути підтвердженням одного з положень теорії полісистеми Ітамара Евен-Зохара про те, що переклади виконані в один і той самий проміжок часу можуть мати спільні особливості – спільні «манери» та «лінії поведінки» [5, с. 31]. Про інші спільні «лінії поведінки» [5, с. 31] українських художніх перекладів періоду 1920–30-х років також пише автор в публікаціях [1], [2], [3].

Часто зустрічається маркер соціалістичного ладу «товариш» і в тогочасній національній літературі. Зокрема численні випадки бачимо в романі Валер'яна Підмогильного «Невеличка драма» (1930), що його вважають «своєрідним психологічним зрізом життя людини в Україні в 1920-ті роки» [четверта сторінка обкладинки роману]. До прикладу, один з героїв роману, молодий перспективний інженер Дмитро Стайничий, намагається переконати молодого професора-біохіміка Юрія Олександровича Славенка в тому, що «Далеко практичніше й краще буде звертатись на «товариш», «товаришка» [20, с.63]. Також зустрічається лексема «товариш» в романі Підмогильного «Невеличка драма» у значенні «5. Уживається перед прізвиськом людини для підкреслення приналежності її до свого радянського чи партійного середовища» [10, с. 161], — (п'яте значення за словником «Словником української мови (Академічний тлумачний словник (1970–1980) в 11 томах). **«Товаришко Марта»** [20, с. 15], **«в товариша Безпалька»** [20, с. 15], **«тов. Славенко»** [20, с. 35], **«товаришко Висоцька»** [20, с. 196], **«товаришка Лісова»** [20, с. 221], **«Товаришу Ворожій»** [20, с. 221] **«товариш Роттер»** [20, с. 277], читаємо в романі. Крім того, бачимо лексему «товариш» в «Невеличкій драмі» й у значенні «1. Людина, яка спільно з ким-небудь виконує якусь справу, бере участь у якихсь діях, співучасник чого-небудь; компаньйон, спільник» [20, с. 160] «У мене сьогодні одна **товаришка** заміж вийшла» [20, с. 23] каже Марта одному з своїх залицяльників Льові Роттеру.

Слід зазначити, що в романі В. Підмогильного «Невеличка драма» лексема «товариш» використовується як в мовленні героїв так і в мові автора. Можемо припустити, що це було зумовлено прагненням Підмогильного іронічно зобразити тогочасну реальність. «Аж тут у двері постукано і до кімнати ввійшов **товариш Роттер**, ...» [20, с. 289] – іронічно описує Валер'ян Підмогильний зустріч колишнього «лікпома Роттера» з професором Славенком.

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin") (in Ukrainian) [Marker socialistychnogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materiali skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihjtara romanu Garrijet Bicher-Stou "Tomova hata")]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasyljeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Також «рясно» присутній маркер соціалістичного строю «товариш» і в творах тогочасного письменника-сатирика Михайла Зощенка. Зокрема в його «Блакитній книзі» (Голубая книга) читаємо: «**товариш** дядя» [18, с. 176], «**Товариш** герцог» [18, с. 86], «Уважаемый **товариш** Кучкин» [18, с. 110], «**товариш** Митрохин» [18, с. 189], «**товарища** водолаза» [18, с. 318], «**товариш** Костя Малашкин» [18, с. 319], «**товариш** милиция» [18, с. 377] «**товариш** милиционер» [18, с. 378].

Отже, те, що маркер соціалістичного строю «товариш» зустрічається як в перекладній, так і в вітчизняній літературі, могло б бути підтвердженням одного з положень теорії полісистеми Ітамара Евен-Зогара про те, що перекладна література має певні зв'язки з літературою вітчизняною. «Не можна бути певним, що перекладна література існує як окрема літературна система» [5, с. 31], пише вчений в праці «Місце перекладної літератури і літературній полісистемі».

Також, на нашу думку, підтвердженням розповсюдженості та широковживаності маркеру соціалістичного ладу «товариш» може бути те, той факт, що від лексеми «товариш» було утворено похідні синтаксичні конструкції. Зокрема, з нею було утворено такі сполучення як «товариські збори» (привнесення цього словосполучення до «Томової хати» в аналізованому перекладі Олекси Діхтяра розглядає автор в публікації [4]), «товариській суд», «по-товариському», тощо. В аналізованому перекладі-переказі Олекси Діхтяра присутнє таке утворення з лексемою «товариш» як «товариші-негри» [4, с. 69], що воно «потрапляє» до перекладу шляхом переказу-компресії. «**Poor desolated creatures**» – «**нещасні, злиденні невільники**» [15, с. 334] (переклад В. Митрофанова) та «**poor disciples**» – «**ці бідолахи**» [15, с. 334] (переклад В. Митрофанова) Олекса Діхтяр шляхом переказу-компресії передає як «**товариші-негри**»: «**By stealth, there had been there, in the darkness of the night, poor desolated creatures, who stole from their scanty hour's rest that they might repay to him some of the ministrations of love in which he had always been so abundant. Truly, those poor disciples had little to give – only the cup of cold water; but it was given with full hearts**» [21, с. 400]. – «Вночі приходили до нього **товариші-негри**, вони, як могли, полекшували йому страждання» [13, с. 69].

Маємо зазначити, що ця синтаксична конструкція з лексемою «товариш» зустрічається також і в інших перекладах періоду 1920–30-х років.

© Васильєва Н. В. [Васильева Н. В.] nvasilyeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олекси Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата») (Українською) [Маркер социалистического строя «товариш» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома»)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Зокрема, бачимо її в роздумах Робінзона Крузо в перекладі-переробці Є. Збарської роману Данієля Дефо «Робінзон Крузо»: «Here I meditated nothing but my escape, ... but found no way that had the least probability in it; ... for I had nobody to communicate it to that would embark with me – no **fellow-slave**, no Englishman, Irishman, or Scotsman there but myself; so that ... I never had the least encouraging prospect of putting it in practice» [22, с. 21–22]. Отже, в перекладі-переробці Є. Збарської Робінзон Крузо сумує через те, що «Між моїми **товаришами-невільниками** не було жодного англійця, ... жодного Ірландця або шотландця, якому я міг би довірити свою таємницю й який згодився б утікати разом зі мною» [16, с. 11].

Отже, вважаємо наявність цієї синтаксичної конструкції з лексею «товариш» спільною особливістю проаналізованих перекладів періоду 1920–30-х років, що підтверджує одну з ідей теорії полісистеми Ітамара Евен-Зохара про те, що переклади виконані в один і той самий проміжок часу набувають спільних «манер» та «ліній поведінки» [5, с. 31].

Також бачимо цю синтаксичну конструкцію з лексею «товариш» і в тогочасній вітчизняній літературі. До прикладу, в романі Валер'яна Підмогильного «Невеличка драма» молодий перспективний інженер Дмитро Стайничий каже головній героїні Марті Висоцькій: «*А того Славенка я знаю ... від **товаришів-медиків***» [20, с. 107].

Також присутня ця синтаксична конструкція і в тогочасній загальнорадянській літературі. «*Целую мою стареньку **мату-товарища**. Прощайте, будьте счастливы*» [18, с. 296], пише в передсмертному листі революціонерка Дора Любарська, в розділі «Удивительные события» «Блакитної книги» («Голубой книги») Михайла Зощенка.

Отже, наявність цієї синтаксичної конструкції також і в тогочасній літературі країни мови-сприймача може бути ще одним підтвердженням одного з положень теорії полісистеми Ітамара Евен-Зохара про те, що література перекладна має певний взаємозв'язок з літературою оригінальною.

Висновки

Переклад-переказ Олекси Діхтяра було наближено до тогочасної радянської дійсності, тобто радянізовано, шляхом введення маркеру соціалістичного ладу «товариш».

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin") (in Ukrainian) [Marker socialistynogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materialy skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihjtara romanu Garrijet Bicher-Stou "Tomova hata")]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasyljeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Маркер соціалістичного ладу «товариш» було введено до тексту перекладу за посередництвом 1) перекладу з семантичним зсувом (наявність семантичного зсуву підтверджується порівнянням з перекладами цього ж роману виконаними в інші проміжки часу); 2) задля заміни теологічного дискурсу вилученого з перекладу 1918 року видання.

До перекладу-переказу Олекси Діхтяра шляхом переказу-компресії було введено синтаксичну конструкцію з лексемою «товариш» – «товариші-негри». Подібні синтаксичні конструкції «товариш+іменник» наявні також і в аналізованих творах тогочасної вітчизняної та перекладної літератури, що може бути підтвердженням деяких положень теорії полісистеми Ітамара Евен-Зохара, а саме – про взаємостосунки між літературою вітчизняною та перекладною та про наявність спільних особливостей в перекладах, виконаних в один і той самий проміжок часу.

Маркер соціалістичного ладу «товариш» зустрічається також і в творах тогочасної вітчизняної літератури, що може бути підтвердженням одного з положень теорії полісистеми Ітамара Евен-Зогара про те, література перекладна перебуває в літературою вітчизняною в певних взаємозв'язках.

Має місце привнесення маркеру соціалістичного ладу «товариш» і до інших проаналізованих перекладів-переробок періоду 1920-30-х років, що може бути ілюстрацією однієї з ідей теорії полісистеми Ітамара Евен-Зогара про те, що переклади виконані в один і той самий проміжок часу мають спільні «манери» та «лінії поведінки».

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективним вважаємо подальше вивчення перекладацької спадщини періоду 1920-30-х років, а саме: дослідження скорочених перекладів-переробок; дослідження динаміки вибору до перекладу творів дитячої літератури з огляду на тогочасну ідеологію. Як підтвердження деяких положень теорії полісистеми Ітамара Евен-Зогара вважаємо перспективним дослідження спільних закономірностей перекладів (зокрема скорочених перекладів-переробок) періоду 1920–30-х років та дослідження спільних тенденцій в перекладній та національній літературі періоду 1920–30-х років.

© Васильєва Н. В. [Васильева Н. В.] nvasylyeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олекси Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата») (Українською) [Маркер социалистического строя «товариш» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома»)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Література

1. Васильєва Н.В. Відтворення ситуацій з кінологічним компонентом в українських перекладах періоду 1920-30-х років // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2014. – Вип.25. – С. 79-98.
2. Васильєва Н.В. Одомашнення в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років // Мовні і концептуальні картини світу. – 2014. – Вип. 50. – С.121-130
3. Васильєва Н.В. Теорія полісистеми Ітамара Івен-Зогара на українському ґрунті періоду 1920-30-х років // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – 2014. – Вип. 33. – С.38-55.
4. Васильєва Н.В. Радянізація в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олекси Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу «Томова хата») // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К., 2015. – Вип.28. – С. 43-56.
5. Івен-Зогар, Ітамар Місце перекладної літератури в літературній полісистемі, пер. Андрій Савенець, [в:] Літературознавчі та лінгвістичні студії. Загальна редакція Нелі Лисенко та Романа Мниха. – Дрогобич: Коло. – С.30-38. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.tau.ac.il/~itamarez/works/papers/translated/iez-misce-pl.pdf>
6. Коломієць Л.В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії). Монографія. / Лада Володимирівна Коломієць. – Київ.: видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 522с.
7. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / Вилен Наумович Комиссаров – М.: Высш. шк., 1990. – 253с.
8. Кочур, Григорій. Етапи розвитку (Французька література в українських перекладах) // Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю / Упоряд. А.Кочур, М.Кочур; Передм.І.Дзюби, Р.Зорівчак. / Григорій Порфірович Кочур – К.: Смолоскип, 2008. – Т.1. – 612с.
9. Павленко Олена «Розмикання меж...» (Авторські концепції перекладацтва другої половини ХХ століття: компаративний аспект): Монографія / Олена Георгіївна Павленко – К.: Логос, 2015. – 452 с., 8с.іл.
10. Словник української мови: в 11 т. – К.: Наукова думка 1979. – Т. 10. – 658 с.

Джерельна база

11. Бічер-Стоу Гаррієт. Дядькова Томова хата, або життя рабів негрів / Бічер-Стоу Гаррієт. Трохи скоротивши, переказала М.Загірня. Бібліотека молодість. Кн.XVII. У Києві, 1918, Друкарня Б.першої артілі друкарської справи. Трехсвятительська 5.
12. Бічер-Стоу Г. Томова хатка. Видання, скорочене для дітей молодшого віку з малюнками та життєписом авторки. / Гаррієт Бічер-Стоу. Переказав Олекса Діхтяр. К.: Час, 1918. – 63с. з іл.
13. Бічер-Стоу, Г. Томова хата. / Гаррієт Бічер-Стоу. переказав Олекса Діхтяр. Державне Видавництво України, 1928. – 72с.
14. Бічер-Стоу, Гаррієт. Хатина дядька Тома. / Гаррієт Бічер-Стоу. Переказ Л. Кузнєцової. К.: Країна мрій, 2012. – 464с.: іл. Серія «Всеволод Нестайко радить почитати».

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel "Uncle Tom's Cabin") (in Ukrainian) [Marker socialistychnogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kyh hudozhnih perekladah periodu 1920-30-h rokiv (na materiali skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihjtjara romanu Garrijet Bicher-Stou "Tomova hata")]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasyljeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

15. Бічер-Стоу, Гарріет. Хатина дядька Тома: роман [для серед. шк. віку] / Гарріет Бічер-Стоу, з англ. пер. В.І. Митрофанов. – К.: Школа, 2008. – 352с.: іл. – (Золота б-ка)
16. Дефо Данієл. Життя й дивні пригоди Робінсона Крузо / Данієл Дефо. – Державне видавництво України, 1929. – 177 с. Малюнки Шарля Гранвіля
17. Дефо Данієль. Робінзон Крузо/ Данієл Дефо, пер. з англ. Н.Тисовської. – К.: Компанія Осма, 2015. – 272с.: іл. (серія Всеволод Нестайко радить почитати)
18. Зоценко Михаил, Собрание сочинений в трёх томах. Т.2. Голубая книга: [рассказы, комедии] / Михаил Зоценко. – М.: АСТ: Зебра Е, 2010. – 384с.
19. Маяковский В.В. Предсмертная записка Владимира Маяковского / Владимир Владимирович Маяковский – Режим доступа: <http://www.vladimirmayakovskiy.ru/lb-ar-aname-975/>
20. Підмогильний, В. Невеличка драма: роман на одну частину / Валер'ян Підмогильний. – К.: Знання, 2014. – 294с. – (Скарби).
21. Beecher Stowe, Harriet. Uncle Tom's Cabin. / Harriet Beecher Stowe. – London, Glasgow and Bombay, Blackie and Son Limited, [s.a], 419p.
22. Defoe, Daniel. Life and adventures of Robinson Crusoe. / Daniel Defoe. – London and Melbourne, Ward, Lock and Co., [s.a.]. 256p.

References

1. Vasylyeva N.V. Vidtvorennya sytuatsiy z kinologichnym komponentom v ukrayins'kykh perekkladakh periodu 1920-30-kh rokiv [Rendering the situations with cynological component in the translations of the 1920-30's period]. Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoii linhvistyky [Problems of semantics, pragmatics and cognitive linguistics] Kyiv 2014, no 25 pp79-98. (In Ukr.)
2. Vasylyeva N.V. Odomashnennya v ukrayinskikh khudozhnikh perekkladakh periodu 1920-30-kh rokiv [Domestication strategy in the 1920-30's Ukrainian literary translations]. Movni i kontseptual'ni kartyny svitu. [Language and conceptual pictures of the world]. Publishing Centre "The University of Kyiv", 2014. No 50, pp.121-130. (In Ukr.)
3. Vasylyeva N.V. Teoriya polisystemy Itamara Iven-Zohara na ukrayins'komu grunti periodu 1920-30-kh rokiv [The polisystem theory by Itamar Even-Zohar on the Ukrainian ground of the 1920-30's]. Problemy semantyky slova, rechennya ta tekstu. [Problems of the word, sentence and text semantics] Kyiv, 2014, no 33, pp. 38-55. (In Ukr.)
4. Vasylyeva N.V. Radianizatsiia v ukrayins'kykh khudozhnikh perekkladakh periodu 1920-30-kh rokiv [Sovietization in the 1920-30's Ukrainian Literary Translations] Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky [Problems of semantics, pragmatics and cognitive linguistics] Kyiv 2015, no 28 pp43-56. (In Ukr.)
5. Even-Zohar, Itamar. Mistse perekladnoyi literatury v literaturniy polisystemi. Translated by Andriy Savenets'. [The position of translated literature within the literary polysystem]. Available at: <http://www.tau.ac.il/~itamarez/works/papers/translated/iez-misce-pl.pdf>
6. Kolomiets L.V. Kontseptualno-metodolohichni zasady suchasnoho ukrayins'koho poetychnoho perekladu (na materialy perekladiv z angliys'koyi, irlands'koyi ta amerykans'koyi

© Васильєва Н. В. [Vasylyeva N. V.] nvasylyeva@gmail.com

Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олексі Діхтяра роману Гарріет Бічер-Стоу «Томова хата»)
(Українською) [Маркер социалистического строя «товариш» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома»)] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

poeziyi). [Conceptual and Methodological Foundation of Modern Ukrainian Poetical Translation (based on translations of English, Irish and American poetry). Kyiv: universytet Publ., 2004, 522p.

7. Komissarov V.N. *Teoriya perevoda* [Theory of translation]. Moscow, Vysshaya Skola Publ. 1990. 253p.

8. Kochur, Hryhoriy, *Etapy rozvytku* (Frantsuz'ka literatura v ukrayins'kykh perekladakh). [Stages of development (French literature in Ukrainian translations)] pp74-84 // *Literatura ta pereklad: Doslidzhennia. Retsenziyi. Literaturni portrety. Interviu*. [Literature and translation: Research. Critical Reviews. Pen portraits. Interviews] K.: Smoloskyp, 2008. 612p.

9 Pavlenko Olena. «*Rozmykannia mezh...*» (*Avtors'ki kontseptsii perekladatstva drygoii polovyny XX stolittia: komparatyvnyi aspekt*) [«Breaking the boundaries...» (the author's conception of translations in the second half of the 20th century: comparative aspect)]. Kyiv, Logos Publ., 2015. 452p.

10. Slovník Ukrajins'koiy Movy v 11 tomakh. Tom 10 [Ukrainian Language Dictionary in 11 Volumes, Volume10]. Kyiv, Naukova dumka publ., 1979. 658p.

11. Bicher-Stou, Harriet. *Diad'kova Tomova Khata, abo zhyttia rabiv-nehriv*. Kyiv, Biblioteka Molodist' Publ., 1918. 272p. (Engl.ed. Harriet Beecher- Stowe. Uncle Tom's Cabin.)

12. Bicher-Stou H. *Tomova khatka*. Kyiv, Chas Publ., 1918. 63p. (Engl.ed.: Harriet Beecher Stowe. Uncle Tom's Cabin)

13. Bicher-Stou H. *Tomova Khata*. Kyiv, Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy Publ., 1928. 72p. (Engl.ed.: Harriet Beecher Stowe, Uncle Tom's Cabin.)

14. Bicher-Stou H. *Khatyna Diad'ka Toma*. Kyiv, Krayina mriy Publ. 2012. 464p. (Engl.ed.: Harriet Beecher Stowe. Uncle Tom's Cabin)

15. Bicher-Stou H. *Khatyna Diad'ka Toma*. Kyiv, Shkola Publ. 2008. 352p. (Engl.ed.: Harriet Beecher Stowe. Uncle Tom's Cabin)

16. Defo Daniel. *Zhyttya y dyvni prygody Robinsona Kruzo*. Derzhavne vydavnytstvo Ukrayiny Publ., 1929. 177p. (Engl.ed.: Defoe, Daniel. Life and surprising adventures of Robinson Crusoe)

17. Defo Daniel. *Robinzon Kruzo*. Kyiv, Kompaniya Osma Publ., 2015. 272p. (Engl.ed.: Defoe, Daniel. Life and surprising adventures of Robinson Crusoe)

18. Zoshchenko Mikhail. *Sobraniye sochineniy v triokh tomakh*. [Collected Works in three volumes]. Tom 2 [Volume2], Golubaya kniga (rasskazy, komediyi) [The blue book: Stories, Comedies] Moscow.: AST: Zebra E publishers, 2010. 384p.

19. Mayakovskiy V.V. *Predsmertnaya zapiska Vladimira Mayakovskogo* [Last Will by Vladimir Mayakovskiy] Available at: <http://www.vladimirmayakovskiy.ru/lb-ar-aname-975/> (accessed 25.02.2016)

20. Pidmogyl'nyi V. *Nevelychka drama* [A little touch of Drama] Kyiv, Znannia Publ., 2014. 294p.

21. Harriet Beecher Stowe, *Uncle Tom's Cabin*. London, Glasgow and Bombay. Blackie and Son Limited, [s.a.], 419p. Printed and Bound in Great Britain by Blackie and Son Limited, Glasgow.

22. Defoe, Daniel. *Life and adventures of Robinson Crusoe*. London and Melbourne, Ward, Lock and Co., [s.a.]. 256p.

(Translation problems)

Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel «Uncle Tom's Cabin») (in Ukrainian) [Marker socialistychnogo ladu «tovarysh» v ukrai'ns'kykh hudozhnih perekladakh periodu 1920-30-h rokiv (na materialy skorochenogo perekladu-perekazu Oleksy Dihytjara romanu Garrijet Bicher-Stou «Tomova hata»)]

© Vasylyeva N. V. [Vasyl'jeva N. V.] nvasyljeva@gmail.com

УДК 811'111'373.2

АРХІТЕКТОНІКА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОГО НЕЙМІНГУ: СОЦІАЛЬНИЙ РАКУРС

Є. А. Галицька (м. Київ)
Liza-g@ukr.net

аспірантка кафедри англійської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Шевченка 14

Стаття пропонує новий підхід до архітекτονіки парфумерно-косметичного неймінгу, а саме віддзеркаленню соціального аспекту в номінативному комплексі цих товарів. У межах номінативного комплексу виокремлено чотири конституенти, які є репрезентантами і носіями номінативної природи і властивостей цих товарів. У структурі чотирьох номінативних конституентів були ідентифіковані внутрішні семантичні індикатори, що функціонують як представники соціальної стратифікації. Ці семантичні ідентифікатори розглядаються як дискретні номінативно-структурні компоненти, або як компонентні кластери, що отримали у номінативному каркасі-конструкті мовленнєве втілення. Одночасно з тим індикатори несуть певне функціональне навантаження з огляду на формування номінативних комплексів у ракурсі їхньої семантики. Ці семантичні носії вказують (у рамках мовленнєвого аспекту назв парфумерно-косметичних товарів) на конкретні семантично-структурні та змістово-наративні прояви цього компоненту номінативного комплексу. Семантичні індикатори згруповані навколо двох полюсів: біосоціального та соціально-стратифікаційного. Перший полюс сформовано семантичними індикаторами віку та гендеру. Ці індикатори пов'язані з біологічними властивостями людського суспільства. Другий полюс створений шляхом залучення семантичних індикаторів професійної приналежності та соціального статусу. Ці індикатори асоціюються із соціальною стратифікацією, класовими відмінностями та диференціаціями.

Ключові слова: біполярна модель, номінативний комплекс, парфумерно-косметичний неймінг, семантичні індикатори, семантичний компонент, соціальна стратифікація.

© Галицька Є. А. [Галицкая Е. А.] Liza-g@ukr.net

Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс (Українською) [Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

АРХИТЕКТОНІКА ПАРФЮМЕРНО-КОСМЕТИЧЕСКОГО
НЕЙМИНГА: СОЦІАЛЬНИЙ РАКУРС*Е. А. Галицкая (г. Киев, Украина)**Liza-g@ukr.net*аспирантка кафедры английской филологии Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Шевченко 14

Статья предлагает новый подход к архитектонике парфюмерно-косметического нейминга, а именно отражению социального аспекта в номинативном комплексе этих товаров. В структуре четырех номинативных конституентов были идентифицированы внутренние семантические индикаторы, функционирующих как представители социальной стратификации. Эти семантические идентификаторы рассматриваются как дискретные номинативно-структурные компоненты, или как компонентные кластеры, получившие в номинативном каркасе-конструкте речевое воплощение. Одновременно индикаторы несут определенную функциональную нагрузку с учетом формирования номинативных комплексов в ракурсе их семантики. Эти семантические носители указывают (в рамках речевого аспекта названий парфюмерно-косметических товаров) на конкретные семантически-структурные и содержательно-нарративные проявления этого компонента номинативного комплекса. Семантические индикаторы сгруппированы вокруг двух полюсов: биосоциального и социо-стратификационного. Первый полюс сформирован семантическими индикаторами возрастной и гендерной принадлежности. Другой полюс создан семантическими индикаторами профессиональной принадлежности и социального статуса. Эти индикаторы ассоциируются с социальной стратификацией, классовыми различиями и дифференциациями.

Ключевые слова: биполярная модель, номинативный комплекс, парфюмерно-косметический нейминг, семантические индикаторы, семантический компонент, социальная стратификация.

PERFUME AND COSMETIC NAMING ARCHITECTONICS: SOCIAL ASPECT

E. A. Galitska (Kyiv, Ukraine)
Liza-g@ukr.net

post graduate student of English philology Department, Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article offers a new approach towards the architectonics of perfume and cosmetic naming, in particular, social aspect reflection in naming these goods. Four constituent of the nominative complex have been singled out as the components of the naming nature and properties of these goods. There have been identified inner semantic indicators in the structure of four constituents of naming units functioning associated with social stratification. These semantic indicators are viewed as discrete naming-structural components or component clusters, having in the naming complex specific speech realization and arrangement. Simultaneously the semantic indicators have certain functional load connected with the forming of naming complexes in their semantic aspect. These semantic bearers indicate (within the speech aspect of perfume and cosmetic goods frame) semantic-structural and content-narrative reflection of the nominative complex. The semantic indicators are grouped around two poles: biosocial and social stratification ones. The first pole is presented by semantic indicators of age and gender. These indicators are closely connected with the biological properties of human society. The second one involves semantic indicators of professional and social status. These indicators are associated with the social stratification, class distinctions and differentiation.

Key words: bipolar model, nominative complex, perfume and cosmetic naming, semantic indicators, semantic component, social stratification.

Постановка проблеми і її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Парфумерія і косметика належать до специфічної товарної категорії. Це продукція, купівля якої ґрунтується на позитивному мотиві. Парфумерній продукції притаманні певні унікальні якості, але головною властивістю, заради якої споживач купує цей товар – це аромат. Номінація цієї продукції вибудовується на основі асоціації з ароматичними та неароматичними джерелами задоволення. Парфумерно-косметична продукція належить до групи товарів, що переважно сприймаються інтуїтивно, підсвідомо. Це продукція “імпульсивного” попиту. Проблемність неймінгу цієї товарної групи полягає в

© Галицька Є. А. [Галицкая Е. А.] Liza-g@ukr.net

Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс (Українською) [Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс] (На укр. яз.)
(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

тому, що ніякі візуальні, вербальні засоби не передають ароматів. Цей неймінг апелює не до розуму споживача-реципієнта, а до його фантазій. Номінація є ефективною, коли для її реалізації залучаються образи, що вкорінилися у ментальності споживача. Парфумерно-косметична номінація ґрунтується на асоціативних образах, які не стільки репрезентують інформацію про продукт, скільки покликані стимулювати купівлю шляхом створення у потенційного покупця певного настрою. **Постановка завдання (цілі статті).** Парфумерна номінація покликана віддзеркалювати ольфакторні уподобання перспективного реципієнта-споживача продукції. А при цьому номінатор-виробник здійснює селекцію потрібних компонентів номінативного реєстру шляхом навігації у просторі лексичного арсеналу, добираючи і формуючи на власний розсуд номінативний конструкт, керуючись досвідом, інтуїцією, професійними навичками. Основним завданням цієї статті вбачається дослідження тієї частини лексичного арсеналу, залучення якого до формування парфумерно-косметичних номінативних комплексів реалізує соціальний ракурс номінації. **Метою дослідження** є з'ясування шляхів формування архітекtonіки парфумерно-косметичних назв (з огляду саме на соціальну специфіку), яка віддзеркалена у цих номінативних утвореннях. **Актуальність** полягає у тому, що соціальний фактор номінативних процесів і досі залишається мало дослідженим аспектом, зокрема у неймінгу парфумерно-косметичної продукції. **Об'єктом дослідження** є особливості вербалізації соціальних чинників у системі назв парфумерно-косметичних товарів та способи формування соціального ракурсу в номінативних конструктах. **Предметом дослідження** стали номінативні одиниці, які використовуються в англійській мові для номінування парфумерно-косметичних виробів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спроби дослідити віддзеркалення соціального фактору, що реалізується у сфері парфумерно-косметичного неймінгу виглядають суперечливо, спорадично висвітлюючи окремі, не пов'язані між собою, факти. Так, сучасний парфумерний ринок прийнято розглядати, користуючись пірамідальною структурою для розуміння економічної реальності. Вершину піраміди, де розташований кластер селективної парфумерії, формують за індустріальними параметрами організації, на чолі яких (переважно) стоїть парфумер. Фундамент піраміди, займаючи його більшу частину, утворює масовий парфумерний ринок, де правила гри диктуються велетенськими глобальними компаніями, такими як *L'Oreal*, *P&G*, що мають у своїх портфелях сотні парфумерних брендів. Результатом процесів глобалізації і

(Problems of linguistic semantics)

Perfume and cosmetic naming architectonics: social aspect (in Ukrainian) [Arhitektonika parfumerno-kosmetychnogo nejmingu: social'nyj rakurs]© Galitska E. A. [Galyc'ka Je. A.] Liza-g@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

галузевого спрощення стало виробництво глобальних парфумерних продуктів, коли соціальні цінності транслиувалися через “мегабренди” і затвердження нових норм краси [5, с. 899–901]. Для масової парфумерії властиві астрономічні рекламні бюджети, залучення селебритіз до рекламної компанії, заощадження за рахунок використання дешевих синтетичних компонентів, а також глобальне поширення. Протягом року один і той же бренд випускає декілька ароматів, що надзвичайно схожі на попередні, тобто серед масових ароматів царює “тиранія однаковості” [3, с. 14–16]. Селективна парфумерія, навпаки, характеризується вищими якістю і ціною, а також лімітованою дистрибуцією. Селективна парфумерія – для обраних, для справжніх поціновувачів, для яких аромат є не менш важливим, ніж для гардеробу костюм, зшитий за індивідуальними мірками. Відродження старовинних традицій і забутих парфумерних фірм минулого, з одного боку, і створення нових провокаційних і несподіваних ароматичних композицій – з іншого, стало відповіддю на понуру одноманітність ароматів, репрезентованих у масовому вжитку. Поставивши креативність за мету, цей напрямок у парфумерії отримав назву “артистичної парфумерії” [9, с. 682–684]. Для артистичної (селективної, преміальної) парфумерії притаманна відсутність прямої реклами. Прибуток для таких компаній необхідний, але це не мета розвитку бізнесу, важливішим є процес створення шедевра. На парфумерному ринку селективної продукції буде продовжувати зростання інтернет-продажу, особливо якщо парфумерні бренди будуть спроможні підтримувати щоденну комунікацію зі своїми прихильниками, користуючись соціальними мережами [13, с. 26]. Використання власного імені як ідентифікатора виробника є однією із стародавніших традицій, під цим усвідомлюється значна власна відповідальність за якість продукції. До цієї традиції залучені найстародавніші компанії (*Creed* (заснована у 1760 році), *Houbigant* (заснована у 1775 році), *Guerlain* (заснована у 1828 році)). Примітним є те, що для компаній, які були створені до 1910-х років (а це був час, коли класичний парфумерний ринок перебував у процесі революційних технологій, управлінських і соціальних потрясінь), ключовим напрямком бізнесу тривалий час залишалося створення, виробництво і продаж винятково ароматів. Лише між двома світовими війнами такий парфумерний дім, як *Guerlain*, починає виробництво спочатку декоративної косметики, а потім і косметики для догляду за обличчям і тілом [1, с. 72]. Той надзвичайний зсув у соціальних і споживчих звичках, про які мріяли парфумери XIX століття, – досяжність і бажаність парфумерії майже для всіх соціальних і майнових верств – відбувся завдяки зовсім несподіваному втручанню у багатовікову традицію, коли

© Галицька Є. А. [Галицкая Е. А.] Liza-g@ukr.net

Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс (Українською) [Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

модному одягу (що змінювався від сезону до сезону) був потрібний модний і потужний ольфакторний аксесуар – парфуми. Нова тенденція взаємозв'язку між модним одягом і ароматом стала настільки прибутковою, що усі виробники модного одягу відтепер прагнуть створити ароматичну квінтесенцію власного стилю і образу. Зокрема, у 2011 році (за даними компанії Euromonitor) туалетна вода Adidas стала найпопулярнішим брендом у Західній Європі [13, с. 28]. У результаті маркетингових тенденцій, що сформували сучасний парфумерний ринок, а саме жорстке розмежування на селективну і масову парфумерію, виявляється спосіб міфоутворення. Найстійкіший міф був запроваджений у масову свідомість саме кутюрним брендом; і досі він активно функціонує. Йдеться про хибну думку, що будь-який аромат може індивідуально розкриватися на шкірі кожної жінки. Авторство міфу належить компанії *Chanel* і пов'язано з рекламою *Chanel №5* [10]. Але міфоутворення може привести до падіння бренда і перетворити його в масовий продукт, так, у період з 1968 по 1978 парфуми *Chanel №5* у США продавалися навіть в аптеках [5, с. 898]. Процес неймінга складається з двох етапів – власне неймінг (або створення, формування назви) та юридичної підтримки [7, с. 69–70]. Маркетингові функції імені бренда є доволі суттєвими. Характеристики імені бренда, що належать до людської (фактично, споживчої) пам'яті, повинні добре запам'ятовуватися, легко вимовлятися і мати сенс [11, с. 194]; тим більше, що ім'я зі змістом може сприяти запам'ятовуванню бренда споживачами і його початковому позиціонуванню на ринку [6, с. 51]. Також ім'я бренда повинно асоціюватися з товарною категорією, до якої належить продукт, і викликати у споживача “ментальний образ” [12, с. 61; 2, с. 198]. Ім'я бренду повинно бути функціональним і мати спільні позитивні асоціації або конотації, тобто мати стійкий символічний сенс [12, с. 66]. Характеристики імені бренда, що пов'язані з маркетинговою підтримкою іміджу, повинні віддзеркалювати властивості самого продукту, його бажання позиціонування на ринку, а також прищеплювати споживачу принцип користування і сполучатися за змістом з іншими продуктами того ж бренду [2, с. 201]. Був здійснений ґрунтовний текстуальний аналіз назв брендової губної помади [8, с. 596–597], на основі категоріального аналізу виокремили 14 класифікаційних груп. На думку Харрісона, говорячи про парфумерні назви, здається, що споживачів залишають наодинці для конструювання своїх власних образних ситуацій, використовуючи лінгвістичні асоціації як орієнтири [4, с. 8]. Аналіз наявних різнопланових досліджень у сфері номінації парфумерії та косметики свідчить, що соціальний

(Problems of linguistic semantics)

Perfume and cosmetic naming architectonics: social aspect (in Ukrainian) [Arhitektonika parfumerno-kosmetychnogo nejmingu: social'nyj rakurs]© Galitska E. A. [Galyc'ka Je. A.] Liza-g@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

ракурс неймінгу цієї продукції не знайшов належного висвітлення у лінгвістичних працях, а тому потребує розвитку і належного опрацювання.

Виклад основного матеріалу. Парфумерно-косметична номінація втілюється у системі чотирьох конститuentів інтегрованого номінативного комплексу, що складається з брендового складника α (*BVLGARI*), базового імені β^1 (*Bulgari Man Extreme*), родового імені β^2 (*Eau de Toilette*), функціонально-дескриптивного складника γ^{1-n} (*Natural Spray, 100 ml, Vapo*). Щодо соціального ракурсу дослідження, під яким планується розглядати архітектоніку парфумерно-косметичного неймінгу, то його вивчення у першу чергу повинно спиратися на усі чотири (у межах інтегрованого номінативного комплексу) конститuentи, а по-друге, аналіз семантичного наповнення цих конститuentів (з метою пошуку соціальних рефлексій) доречно здійснювати шляхом аналізу лексичних одиниць-слів, які функціонують як індикатори соціальної семантики інтегрованого комплексу. Ці індикатори, входячи до складу номінативних конститuentів, повинні розглядатися як вузлові пункти, що містяться у програмі рецепції всього номінативного комплексу-конструкта. Індикатори семантики (а саме індикатори соціальної семантики) ідентифікуються або як дискретні номінативно-структурні компоненти (дискретні індикатори (β^1) *Gentleman*), або як сукупності компонентів (індикаторні кластери (β^1) *Bob Man Warrior*), що отримали в номінативному каркасі-конструкті мовленнєве втілення і аранжування. Одночасно з тим індикатори несуть повне (основне або додаткове) функціональне навантаження з точки зору формування номінативних комплексів у ракурсі їхньої семантики. Індикатори семантики вказують (у рамках мовленнєвого аспекту назв парфумерко-косметичних товарів) на конкретні семантико-структурні та змістово-наративні прояви цього компоненту номінативного комплексу. Індикатори соціальної семантики можуть дислокуватися у різних складниках-констируентах парфумерно-косметичного номінативного комплексу ((α) *Estel professional*; (β^1) *Maestro*). Аналізуючи саме соціальний фактор, доречно зосередитися на семантичних індикаторах – антропологізмах, а саме на підгрупі, що диференціює соціальні ознаки на протигагу підгрупі, що акцентує суто анатомічні ознаки. До соціальних ознак зараховують статі і гендер; етнос, національність, расу; вік, соціальний статус, освітній і майновий ценз, професійну приналежність. Деякі з цих ознак (стать, вік) наближені до анатомічних параметрів, а деякі (соціальний статус, професія) ніяк не можуть бути дотичними до суто біологічних ознак. Така семантична розмитість потребує дуже обережного, постадійного підходу до дослідження саме соціального ракурсу

© Галицька Є. А. [Галицкая Е. А.] Liza-g@ukr.net

Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс (Українською) [Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

парфумерно-косметичних номінативних структур. При заглиблення у семантичний простір парфумерно-косметичних назв (саме у ракурсі соціального чинника), до поля зору потрапляють номінативні одиниці, що позначають гендерну диференціацію: (β^1) *Femme*; (β^1) *Republic of Women*; (β^1) *Bvlgari Pour Femme*; (β^1) *Pour Femme*; (β^1) *Dior Homme Intense*; (β^1) *Men's Collection Citrus*; (β^1) *Evidence Homme Green*; (β^1) *Diamonds formen*; (β^1) *Rocky Man Silver*; (β^1) *Bob Man Silver*; (β^1) *Bvlgari Man in Black*; (β^1) *Dior Homme Parfum*. У межах проаналізованих компонентів номінативного комплексу вживаються лексичні одиниці, що чітко репрезентують гендерну маркованість (*women, femme, man, men's, homme*), а одночасно ці лексичні одиниці можуть визначатися як індикатори віку, що пов'язані з дорослими (повнолітніми) представниками людської спільноти. Семантичними антагоністами є лексичні одиниці, які позначають неповнолітніх представників соціума, підкреслюючи їх дитячий вік ((β^1) *Baby Doll*, (β^1) *Volume Effect Faux Cils Baby Doll*); у межах номінативного фрагмента (β^1) *Berlin Playboy* лексема *Playboy* набуває іншого значення, підкреслюючи спосіб життя і дозвілля доволі повнолітньої людини. Виокремлені індикатори семантики формують біосоціальний полюс, оскільки гендерні та вікові номінативні одиниці мають спільне біологічне семантичне підґрунтя, що і зумовлює їхнє групування у межах цього полюсу. А соціальні відмінності (гендерні, що протиставлені віковим) розмежовують ці семантичні індикатори на дві, чітко диференційовані групи. Антагоністом біосоціального виступає соціо-стратифікаційний полюс, у межах якого можна виокремити дві групи індикаторів. Перша група репрезентується лексичними одиницями, які так чи інакше пов'язані з професійною приналежністю: (β^1) *Bod Man Warrior*; (β^1) *Bob Man Player*; (β^1) *Road Runner*; (β^1) *On duty women*; (β^1) *On duty men sport*; (β^1) *On duty men active*; (β^1) *Dior Homme Sport*; (α) *T-LAB professional*; (β^1) *Hair-Concept professional HC*, (α) *label. m professional hair care*; (α) *Berrywell professional haircare*, (α) *Estel professional*; (β^2) *professional hair color*; (β^2) *professional eye smokifier*, (β^2) *professional kohl eyeliner*; (β^1) *Maestro*; (β^1) *Sport for men*; (β^1) *Futurist*; (β^1) *Perfectionist*; (β^1) *Idealist*; (β^1) *Lip maestro*; (β^1) *Tycoon*. Використання лексичних одиниць на позначення професійної приналежності (*professional, maestro, warrior, player, runner, on duty, sport*) як прямої, так і опосередкованої семантики, що може бути пов'язана з певними якостями особи, які опосередковано асоціюються з певними професійними характеристиками (*futurist, perfectionist, idealist*), хоча є суто особистісними якостями. Лексична одиниця *Tycoon* є перехідним містком між індикаторами професійної приналежності та соціальної стратифікації.

(Problems of linguistic semantics)

Perfume and cosmetic naming architectonics: social aspect (in Ukrainian) [Arhitektonika parfumerno-kosmetychnogo nejmingu: social'nyj rakurs]

© Galitska E. A. [Galyc'ka Je. A.] Liza-g@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Семантичні індикатори соціальної стратифікації переважно дислокуються у межах β^1 -номінативного конституента (*Gentleman, Gentleman only, Gentleman only intense, Berlin playboy, Disney Princesse, Prince Matchabelli, Franch White Musk, Lady Million Eau My Gold, L'inspiratrice, Emporio Armani, Killer Queen, Royal Aqua, Cuba Royal, Royal Velvet*). До індикаторів, що визначають соціальну стратифікацію, класову диференціацію, належать лексичні одиниці: *gentleman, lady, prince, princesse, queen, l'inspiratrice*. Одночасно ці елементи визначають і гендерну відмінність, але вона є другорядною у порівнянні з лексемами *man, woman*. На перший план виходить саме класова стратифікація, дотичність до вищих верств. Таким чином, соціо-стратифікаційний полюс згуртовує навколо себе як індикатори професійної приналежності, так і соціального статусу. До цього полюсу тяжіє як статусна, так і професійна лексика.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу з огляду на соціальний ракурс у першому наближенні може бути описана шляхом застосування дипольної (біполярної) моделі, яка сформована чотирма групами індикаторів соціальної семантики. Семантичні індикатори формують два полюси, що виступають як семантичні антагоністи, які створені на спільному соціальному підґрунті (рисунок 1). Через це спостерігається семантична спорідненість між біосоціальним і соціо-стратифікаційним полюсами. Соціальне підґрунтя, об'єднуючи ці полюси допомагає одночасно і репрезентувати їх відмінності. Біосоціальний полюс тяжіє до суто біологічних особливостей, які віддзеркалені у семантичному просторі індикаторів. Цей полюс сформований двома групами індикаторів (гендерної диференціації та вікової градації). Між цілими групами спостерігається семантичний зв'язок, оскільки гендерні індикатори *man, woman* одночасно вказують на певну вікову градацію; у той же час вікові індикатори *boy, girl* чітко диференціюють гендер, на відміну від лексичної одиниці *baby*, де гендерна детермінація відходить на задній план. Соціо-стратифікаційний полюс віддалений від суто біологічних особливостей, а наближений до суто соціальної стратифікації, розшарування суспільства на різні верстви за ознаками або заможності, або професійної приналежності. Індикатори професійної приналежності сполучаються з індикаторами гендерної диференціації, утворюючи індикаторний семантичний кластер (*Bod Man Warrior, On duty women, On duty man active*). Це свідчить про зв'язок між групами індикаторів, що належать до різних полюсів. Лексичні одиниці, які утворюють семантичні індикатори соціального статусу, теж виявляють одночасно ознаки гендерної диференціації, утворюючи семантичні пари (*Gentleman-Lady, Prince-Princesse*), що теж свідчить про семантичний зв'язок між

© Галицька Є. А. [Галицкая Е. А.] Liza-g@ukr.net

Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс (Українською) [Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

групами індикаторів, які належать до різних полюсів. Це вказує на наявність складних взаємозв'язків між виокремленими семантичними індикаторами, що попереджає про необхідність застосування складнішої внутрішньої моделі, яка перебуває у середині дипольної (біполярної) системи. Наявні взаємозв'язки між семантичними індикаторами (які диференціюються у межах чотирьох груп, що попарно дислокуються навколо двох полюсів) свідчить, що кордони, які існують між цими утвореннями, є не щільними, а дифузними, несучільними, що зумовлює рухомість, гнучкість, лабільність системи рефлексії соціальних чинників у межах назв парфумерно-косметичних товарів. У другому наближенні архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу набуває складніших обрисів, оскільки вона вже не може вміститися у рамки дипольної (біполярної) моделі. Для з'ясування взаємозв'язків між семантичними індикаторами доцільно використовувати замість дипольної іншу модель (рисунк 2-а), що складається із перетину двох площин, з яких горизонт пов'язана з проекцією первинного семантичного компонента ($\leftrightarrow$), а перпендикулярна вертикальна – з проекцією вторинного семантичного компонента ($\updownarrow$). Це моделює факт співіснування у межах одного індикатора соціальної семантики двох семантичних компонентів (первинного і вторинного). Виокремлені у межах інтегрованих парфумерно-косметичних номінативних компонентів індикатори соціальної семантики у результаті здійсненої проекції на взаємно перпендикулярні площини виявляють латентні, додаткові характеристики, які полягають у тому, що один і той же індикатор виявляє ознаки наявності як первинного, так і вторинного семантичних компонентів. Так, наприклад, у номінативних конструктах (β^1) *Elite Gentleman*; (β^1) *Gentleman only intense*; (β^1) *Lady Million Eau My Gold* лексичні одиниці *gentleman*, *lady*, а також *prince*, *princesse* проєкціюються у межах площини первинного семантичного компоненту, а саме, є індикаторами соціального статусу, вони належать у першу чергу до групи статусної лексики ($\leftrightarrow$). З іншого боку, у межах площини вторинного семантичного компоненту ці ж лексичні одиниці є гендерними індикаторами, диференціюючи осіб чоловічої (*gentleman*, *prince*) та жіночої (*lady*, *princesse*, *l'inspiratrice*) статі. Але гендерна індикація виступає у цьому випадку як вторинний семантичний компонент ($\updownarrow$) (рисунк 2-б). Лексичні одиниці *lady*, *gentleman* можуть розглядатися також як вікові індикатори, які диференціюють дорослих, повнолітніх представників людської спільноти. Це теж пов'язано з вторинним семантичним компонентом. У межах номінативних груп (β^1) *Bod Man Warrior*; *Bob Man Player*; *On duty women*; *On duty men active*; *Dior Homme Sport*; *Maestro*; *Road Runner*; *Futurist*; *Perfectionist*; *Idealist*; *Maestro*; *Lip Maestro* первинний семантичний компонент індикаторів професійної приналежності (*Warrior*, *Player*, *On*

(Problems of linguistic semantics)

Perfume and cosmetic naming architectonics: social aspect (in Ukrainian) [Arhitektonika parfumerno-kosmetychnogo nejmingu: social'nyj rakurs]

© Galitska E. A. [Galyc'ka Je. A.] Liza-g@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

duty, Sport, Maestro, Runner, Maestro) проєкціюється на площину первинного семантичного компоненту ($\leftrightarrow$). При проєкції цих лексичних одиниць на площину вторинного семантичного компоненту ($\updownarrow$) їх можна визначити як вікові індикатори (що позначають активних дорослих індивідуумів). Щодо гендерної індикації, то вона уточнюється за рахунок залучення лексичних одиниць (*man, woman, homme, femme*), які належать до гендерних індикаторів, дотичних до біосоціального полюсу. Це свідчить про те, що в межах одного номінативного комплексу співіснують індикатори соціальної семантики, які належать до різних полюсів. Самі індикатори виявляють ознаки двокомпонентності (первинні та вторинні), яка стає помітною завдяки здійсненню проєкції індикаторів на відповідні компонентні площини. Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу в соціальному ракурсі виходить на поверхню і набуває чіткіших обрисів завдяки залученню двох моделей (біполярної та біоплощинної), у межах яких виявляються особливості рефлексії соціальних чинників.

Усі проаналізовані семантичні індикатори так чи інакше мають зв'язок із соціальними чинниками. Але поза увагою залишаються лексичні одиниці – елементи номінативного комплексу (*Soho Chic, Yellow Diamond, Rare Saphires, 5th Avenue, YSL Paris, Giordani Gold, Simly Gold*), які, ймовірно, конотативний зв'язок із соціальними чинниками. Дослідженню таких об'єктів і буде приділено увагу у подальших дослідженнях.

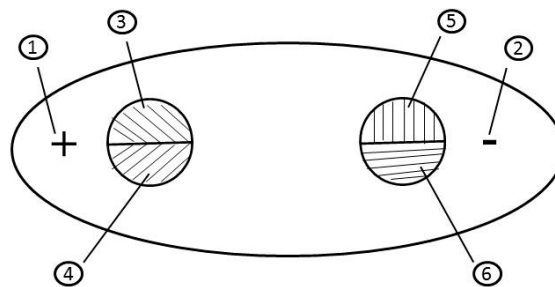

Рисунок 1. Схема дипольної (біполярної) моделі соціальних чинників парфумерно-косметичного номінативного конструкту, де:

- 1 – біосоціальний полюс, +,
- 2 – соціально-стратифікаційний полюс, -,
- 3 – гендерні індикатори,
- 4 – вікові індикатори,
- 5 – індикатори професійної приналежності,
- 6 – індикатори соціального статусу.

© Галицька Є. А. [Галицкая Е. А.] Liza-g@ukr.net

Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс (Українською) [Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

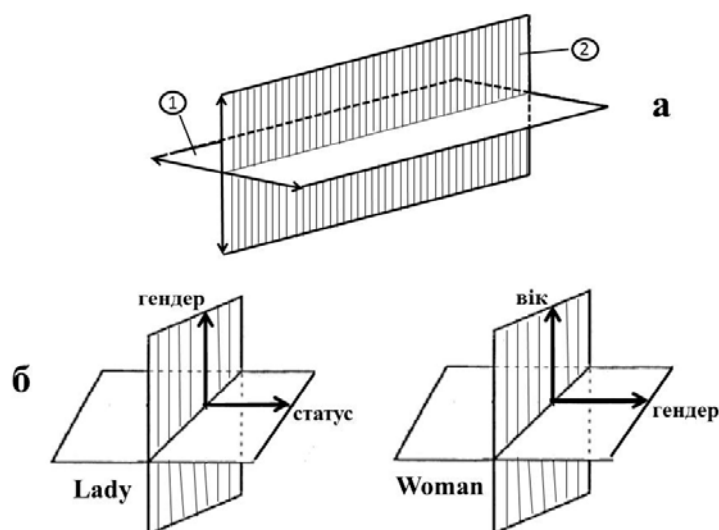

Рисунок 2. Схема біплосинної моделі проєкції семантичних індикаторів, де:

- а) 1 – площина первинного семантичного компоненту,
 2 – площина вторинного семантичного компоненту;
 б) приклади проєкції семантичних індикаторів на біплосинну модель.

Література

1. Briot. E. Fashion Sprayed and Displayed: The Market for: Perfumery in Nineteenth Century Paris / E. Briot // Proceedings of the Economic History Society Annual Conference. – Exeter: Publish. University of Exeter, 2007. – P. 69–72.
2. Chernatony de L. Creating Powerful Brands / L. de Chernatony, M. Mc. Donald, E. Wallace. – L: Taylor and Francis, 2011. – 249 p.
3. Dixit S. Fine Fragrance Business Trends / S. Dixit // Chemical Business. – N.Y., 2009. – №23(6). – P. 11–26.
4. Harrison M. E. The Scent Word: Context, Intrigue, and the Problem of olfactory Literacy / M. E. Harrison // Fragrances-Supplement to Household and Personal Care Today. L., 2010. – №1. – P. 6–10.
5. Jones G. Globalization and Beauty: A Historical and Firm Perspective / G. Jones // Euramerica. N.Y., 2011. – №41 (4). – P. 885–916.
6. Keller K. L. The Effects of Brand Name Suggestiveness on Advertising Recall / K. L. Keller, S. E. Heckler, M. J. Houston // Journal of Marketing. N.Y., 1998. – №62 (1). – P. 48–57.
7. Kohli C. Observations: Creating Effective Brand Name: A Study of the Naming Process / C. Kohli, D. W. La Bahn // Journal of Advertising Research. L. N.Y., 1997. – №37 (1). – P. 67–75.
8. Merskin D. Truly Toffee and Raisin Hell: A Textual Analysis of Lipstick Name / D. Merskin // Sex Roles. – N.Y., 2007. – №56. – P. 591–600.
9. Noppeney C. Consistent, Authentic and Emotional: Design-based innovation in Artistic Perfumery / C. Noppeney, N. Endrissat, R. Lzicar // Leading Innovation through Design Proceedings of the DMI 2012 International Research Conference. – N.Y., 2012. – P. 681–691.

(Problems of linguistic semantics)

Perfume and cosmetic naming architectonics: social aspect (in Ukrainian) [Arhitektonika parfumerno-kosmetychnogo nejmingu: social'nyj rakurs]

© Galitska E. A. [Galyc'ka Je. A.] Liza-g@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

10. *Perfume shrine* blog 2012 – Personal Chemistry Affecting Fragrance Perception? A Question of Politics and Marketing // perfumeshrine.blogspot.ru/2012/10/personal-chemistry-affecting-fragrance.html.
11. *Petty R. D.* Naming names: Trademark Strategy and Beyond: Part one – Selecting a Brand Name / R. D. Petty // *Journal of Brand Management*. – N.Y., 2008. – №15. – P. 190–197.
12. *Robertson K.* Strategically Desirable Brand Name Characteristics / K. Robertson // *Journal of Product and Brand Management*. – N.Y., 1992. – №1 (3). – P. 62–72.
13. *Walker R.* A Challenging Global Climate for Fragrances / R. Walker // *Global Cosmetic International*. – N.Y., 2012. – November. – P. 26–29.

References

1. *Briot. E.* Fashion Sprayed and Displayed: The Market for :Perfumery in Nineteenth Century Paris / E. Briot // *Proceedings of the Economic History Society Annual Conference*. – Exeter: Publish. University of Exeter, 2007. – P. 69–72.
2. *Chernatony de L.* Creating Powerful Brands / L. de Chernatony, M. Mc. Donald, E. Wallace. – L: Taylor and Francis, 2011. – 249 p.
3. *Dixit S.* Fine Fragrance Business Trends / S. Dixit // *Chemical Business*. – N.Y., 2009. – №23(6). – P. 11–26.
4. *Harrison M. E.* The Scent Word: Context, Intrigue, and the Problem of olfactory Literacy / M. E. Harrison // *Fragrances-Supplement to Household and Personal Care Today*. L., 2010. – №1. – P. 6–10.
5. *Jones G.* Globalization and Beauty: A Historical and Firm Perspective / G. Jones // *Euramerica*. N.Y., 2011. – №41 (4). – P. 885–916.
6. *Keller K. L.* The Effects of Brand Name Suggestiveness on Advertising Recall / K. L. Keller, S. E. Heckler, M. J. Houston // *Journal of Marketing*. N.Y., 1998. – №62 (1). – P. 48–57.
7. *Kohli C.* Observations: Creating Effective Brand Name: A Study of the Naming Process / C. Kohli, D. W. La Bahn // *Journal of Advertising Research*. L. N.Y., 1997. – №37 (1). – P. 67–75.
8. *Merskin D.* Truly Toffee and Raisin Hell: A Textual Analysis of Lipstick Name / D. Merskin // *Sex Roles*. – N.Y., 2007. – №56. – P. 591–600.
9. *Noppeney C.* Consistent, Authentic and Emotional: Design-based innovation in Artistic Perfumery / C. Noppeney, N. Endrissat, R. Lzicar // *Leading Innovation through Design Proceedings of the DMI 2012 International Research Conference*. – N.Y., 2012. – P. 681–691.
10. *Perfume shrine* blog 2012 – Personal Chemistry Affecting Fragrance Perception? A Question of Politics and Marketing // perfumeshrine.blogspot.ru/2012/10/personal-chemistry-affecting-fragrance.html.
11. *Petty R. D.* Naming names: Trademark Strategy and Beyond: Part one – Selecting a Brand Name / R. D. Petty // *Journal of Brand Management*. – N.Y., 2008. – №15. – P. 190–197.
12. *Robertson K.* Strategically Desirable Brand Name Characteristics / K. Robertson // *Journal of Product and Brand Management*. – N.Y., 1992. – №1 (3). – P. 62–72.
13. *Walker R.* A Challenging Global Climate for Fragrances / R. Walker // *Global Cosmetic International*. – N.Y., 2012. – November. – P. 26–29.

© Галицька Є. А. [Галицкая Е. А.] Liza-g@ukr.net

Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс (Українською) [Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

УДК 806.0:801.5

**СТИЛІСТИЧНА І ТЕКСТОВА КОРЕЛЯЦІЯ ІСПАНСЬКОГО
РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ У ТЕКСТІ ДІАЛОГІЧНОГО СТАНДАРТУ***З. О. Гетьман (м. Київ)*getmanza@yandex.ua

Доктор філологічних наук, професор кафедри іспано-італійської філології
Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

І. М. Моренець (м. Київ)iramor82@mail.ru

Кандидат філологічних наук, асистент кафедри іспано-італійської філології
Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Жанрову диференціацію іспанського діалогічного тексту зумовлено різновидом комунікативної (діалогічної) ситуації, яка не тільки визначає об'ємно-прагматичне членування діалогічного тексту, а й впливає на його стильову приналежність у межах таких реєстрів, як нейтральний, книжний, розмовний. З огляду на сферу функціонування діалогічного тексту, регулярну відтворюваність у ньому мовних одиниць, функції мови визначається його функціонально-стилістична належність, а також установлюються відносини у тріаді (діалогічний) текст – жанр – реєстр: нейтральний реєстр – інтерв'ю, науковий діалог, судовий діалог, медичний діалог тощо; книжний реєстр – діалог у прозі та драматургії; розмовний реєстр, іноді знижений – побутовий діалог. Така схематична уява про зв'язок діалогічного тексту та стилю, про його жанрове розмаїття та стилістичні реєстри свідчить, що всіх їх об'єднує розмовний функціональний стиль, який вбирає в себе окремі риси інших функціональних стилів залежно від комунікативної ситуації та каналу зв'язку (усне або писемне мовлення), а саме гібридні різностильові діалогічні дискурси. Розмовне мовлення, акумулюючи в собі емоційно-ситуативні, функціонально-ситуативні та соціально-ситуативні параметри, у текстовому (діалогічному) просторі тяжіє до стереотипності одиниць різних мовних рівнів у композиційній структурі тексту, а саме в сталій структурно-змістовій схемі діалогічного тексту. До параметрів розмовного стилю – композиційний стандарт і стереотипність – додається унормованість – інтеракціональна граматична норма. У дослідженні іспанського

(Problems of linguistic communications)

Stylistic and textual correlation of spanish colloquial speech in the dialogical standard text (in Ukrainian)**[Stylistychna i tekstova koreljacija ispans'kogo rozmovnogo movlennja u teksti dialogichnogo standartu]**© Getman Z. O. [Get'man Z. O.] getmanza@yandex.ua, Morenets I. M. [Morenec' I.M.] iramor82@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

розмовного мовлення у тексті діалогічного стандарту виділяється триада текст – граматики – стилістика.

Ключові слова: комунікативна ситуація, об'ємно-прагматичне членування; нейтральний, книжний і розмовний реєстри, канал зв'язку, стереотипність мовних одиниць, функціональний стиль, іспанське розмовне мовлення, інтеракційна граматична норма.

СТИЛИСТИЧЕСКАЯ И ТЕКСТОВАЯ КОРРЕЛЯЦИЯ ИСПАНСКОЙ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ В ТЕКСТЕ ДИАЛОГИЧЕСКОГО СТАНДАРТА

З. А. Гетьман (г. Киев, Украина)

getmanza@yandex.ua

Доктор филологических наук, профессор кафедры испано-итальянской филологии
 Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
 (Министерство образования и науки Украины)
 01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

И. Н. Моренец (г. Киев, Украина)

iramor82@mail.ru

Кандидат филологических наук, ассистент кафедры испано-итальянской филологии
 Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
 (Министерство образования и науки Украины)
 01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Жанровая дифференциация испанского диалогического текста обусловлена разновидностью коммуникативной (диалогической) ситуации, которая не только определяет объемно-прагматическое членение диалогического текста, а и влияет на его стилистическую принадлежность в границах таких регистров, как нейтральный, книжный, разговорный. В зависимости от сферы функционирования диалогического текста, регулярной воспроизводимости в нем языковых единиц, функций языка определяется его функционально-стилистическая принадлежность, а также устанавливаются отношения в триаде (диалогический) текст – жанр – регистр: нейтральный регистр – интервью, научный диалог, судебный диалог, медицинский диалог и т.п.; книжный регистр – диалог в прозе и драматургии; разговорный регистр, иногда сниженный – бытовой диалог. Такое схематическое представление о связи диалогического текста и стиля, его жанровом многообразии и стилистических регистрах свидетельствует, что всех их объединяет разговорный функциональный

© Гетьман З. О. [Гетьман З. А.] getmanza@yandex.ua, Моренец І. М. [Моренец І. Н.] iramor82@mail.ru
Стилістична і текстова кореляція іспанського розмовного мовлення у тексті діалогічного стандарту (Українською) [Стилистическая и текстовая корреляция испанской разговорной речи в тексте диалогического стандарта (На укр. яз.)]
 (Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

стиль, который может аккумулировать отдельные черты других функциональных стилей в зависимости от коммуникативной ситуации и канала связи (устная или письменная речь), а именно гибридные разностилевые диалогические дискурсы. Разговорная речь, сосредотачивая в себе эмоционально-ситуативные, функционально-ситуативные и социально-ситуативные параметры, в текстовом (диалогическом) пространстве тяготеет к стереотипности единиц разных языковых уровней в композиционной структуре текста, а именно в устойчивой структурно-смысловой схеме диалогического текста. Параметры разговорного стиля – композиционный стандарт и стереотипность – расширяются за счет нормирования – интеракциональной грамматической нормы. В исследовании испанской разговорной речи в тексте диалогического стандарта выделяется триада текст – грамматика – стилистика.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация, объемно-прагматическое членение; нейтральный, книжный и разговорный регистры, канал связи, стереотипность языковых единиц, функциональный стиль, испанская разговорная речь, интеракциональная грамматическая норма.

STYLISTIC AND TEXTUAL CORRELATION OF SPANISH COLLOQUIAL SPEECH IN THE DIALOGICAL STANDARD TEXT

Z. O. Getman (Kyiv, Ukraine)

getmanza@yandex.ua

DSc (Philology), Professor of the spanish-italian philology department
of the Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

I. M. Morenets (Kyiv, Ukraine)

iramor82@mail.ru

PhD (Philology), Assistant of the Spanish-Italian Philology Department of the Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

Genre differentiation of Spanish dialogical text is created by the type of communicative (dialogical) situation, which forms space-pragmatic segmentation of dialogical text and influences its stylistic property in the fields of such registers as neutral, bookish, colloquial.

(Problems of linguistic communications)

Stylistic and textual correlation of spanish colloquial speech in the dialogical standard text (in Ukrainian)

[Stylistychna i tekstova koreljacija ispans'kogo rozmovnogo movlennja u teksti dialogichnogo standartu]

© Getman Z. O. [Get'man Z. O.] getmanza@yandex.ua, Morenets I. M. [Morenec' I.M.] iramor82@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

According to functional sphere of dialogical text, regular recurrency of language units languages functions in the text, its functional-stylistic property are represented. The relations in the triangular (dialogical text – genre – register): neutral register – interview, scientific dialogue, juridical dialogue, medical dialogue and so on; bookish register – prose dialogue and drama; colloquial register, in some cases lower style – routine dialogue. Such a formal; structural understanding of the relations of dialogical text and style, its genre variety and stylistic registers vitnece that they are united with the colloquial-functional style. This style absorbs different features of other functional styles according to the communicative situation and communicative channel (colloquial on writing speech), in particular hybrid different style dialogical discourses. Colloquial speech accumulating emotional – situational, functional – situational and social – situational parameters; in the text (dialogical) space colloquial speech has the tendency of connection with the stereotypical units of different language levels in the text compositional structure, and, in particular, as a stable structural – content scheme of dialogical text. There are parameters of colloquial style (compositional standard, stereotyping) and some additional parameter – normality (interactional grammatical norm).

During the investigation of Spanish colloquial speech in the text of dialogical standard it is possible to single out triangular: text – grammar – stylistics.

Key words: communicative situation, space-pragmatic segmentation; neutral, colloquial, bookish registers; communicative channel, stereotypes of language unit, functional style, Spanish colloquial speech, interactional grammatical norm.

Стилі мови, як відомо, мають три реєстри: нейтральний, книжний (більш високий) і розмовний (більш низький). Останній тлумачиться як фамільярно-розмовний або розмовно-просторічний. Названі реєстри мови можуть знаходити і дійсно знаходять своє місце у жанрах діалогічного тексту: різні підсистеми мови, які відрізняються частково одна від одної лексикою, граматикою, фонетикою, закріплюються за формою побудови мовлення, а саме діалогічною. Нейтральний реєстр є загальностильовою основою мови і репрезентується у діалогічному тексті як інваріант, який не пов'язаний з певним різновидом діалогічної ситуації і який регулюється загальноприйнятою нормою. Книжний реєстр репрезентують діалогічні тексти різних жанрів, які закріплені за такими літературними жанрами, як проза та драматургія. Межа між нейтральним і книжним реєстрами прозора через те, що обидва мають взаємопроникаючі елементи. Знижений реєстр представлено текстами розмовного характеру, в яких переважають фамільярні та розмовно-просторічні елементи. У зв'язку з викладеним наведемо приклади діалогічних текстів нейтрального, книжного та зниженого реєстрів з огляду на класифікацію зазначених реєстрів мови:

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

- ¿Conoces Sevilla?
- Claro, he estado tres veces, una de las cuales me eché una novia
(L.A.Ruiz)[7]

El Rey. – No se os puede conceder.

Velázquez. – Señor: ¿se me puede conceder para mi defensa la comparecencia de cualquier persona que yo nombre?

El Rey. – (Tras una mirada al dominico). Se os concede.

(A. Buero Vallejo) [6]

- ¿A Sinforoso?
- No, Sinforoso no: Sinfónito.
- Ah, me creía.
- ¡Joder, con el nombrecito!

(L. A. Ruiz) [7]

Регістри, представлені різними діалогічними текстами, при наявності єдиного арсенала мовних засобів відбирають ті з них, які співвідносяться з певною ситуацією мовлення. У наведених вище прикладах на “високий” (книжний) регістр вказує форма *vos*; на “знижений” (розмовно-просторічний) – дієслово *joder*, суфікс *-ito* (*el nombrecito*). Таким чином, зазначені регістри як окремі підсистеми конкретної системи мови повинні відповідати певним функціям, які виконує мова у суспільстві: стиль мови застосовується у конкретній мовленнєвій сфері і є ґрунтом для виділення стилів мовлення – функціональних стилів. Останні утворюють функціонально-стилістичні системи, які, на нашу думку, слід визначити як функціональні комплекси мовних одиниць, що функціонують у конкретних сферах суспільно-мовленнєвої практики носіїв мови і забезпечують призначення і дію мови у суспільстві. Літературне розмовне мовлення як форма існування мови (усна і письмова) та його композиційний стандарт – діалогічний текст – теж підлягають стилістичній диференціації, яка виявляється у регулярній відтворюваності мовних явищ, характерних для конкретного діалогічного тексту відповідно до його функціонально-стилістичної належності. Остання визначається сферою застосування діалогічного тексту та функціями мови. При цьому відомо, що граматичні явища підлягають найменшій функціонально-стилістичній маркованості, ніж лексичні або фонетичні, про що свідчать наведені приклади. У контексті стилістичного підходу до мовних явищ

(Problems of linguistic communications)

Stylistic and textual correlation of spanish colloquial speech in the dialogical standard text (in Ukrainian)

[Stylistychna i tekstova koreljacija ispans'kogo rozmovnogo movlennja u teksti dialogichnogo standartu]

© Getman Z. O. [Get'man Z. O.] getmanza@yandex.ua, Morenets I. M. [Morenec' I.M.] iramor82@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

важливим уявляється специфікація тих характеристик тексту, через які реалізується певний функціональний стиль. Через те, що функціональний стиль є даністю тексту, він існує та реалізується у тексті.

Інтеракціональна граматики передбачає функціональний підхід до тих одиниць, якими вона оперує. Її мета – систематизувати функціонування мовних одиниць у різних жанрах діалогічного спілкування та будь-яких діалогічних ситуаціях. Оскільки через інтеракціональну граматику спостерігається зв'язок між структурою мови і мовлення, то в інтеракціональній граматиці виявляється **інтерсистемна дистрибуція синтаксичних засобів**, яка відтворює специфіку їхньої стилістичної реалізації у діалогічному спілкуванні. Оскільки діалогічному тексту притаманна інтеракціональна граматики, тому спостерігається певний зв'язок між текстом і стилем. В інтеракціональній граматиці одиниці набувають певних функцій відповідно до організації діалогічного тексту як складного цілого з опорою на структурно-змістові особливості всього мовленнєвого твору – продукту мовленнєвої діяльності, а також стосовно зв'язків мовних одиниць у межах діалогічного тексту. Відповідно до цього виникає різниця між стилями мови та мовлення. Стилі мови співвідносяться з граматичною системою мови, а мовлення – з граматичними підсистемами відповідних текстів, для діалогічного тексту – з інтеракціональною граматикою саме таке співвідношення дозволяє підтримати думку М. М. Кожині щодо різної орієнтації мовних і мовленнєвих стилів: мовні стилі орієнтуються “на когнітивну, пізнавальну функцію мови” [4], мовленнєві стилі характеризуються орієнтацією на ситуацію мовлення. За В. В. Виноградовим, який визначає два боки мовленнєвих стилів: лінгвістичний – особливості побудови мовлення (що важливо для специфічної архітекτονіки діалогічного тексту) та екстралінгвістичний, що відбиває особливості ситуації спілкування (для діалогічного тексту – це діалогічна структура ситуації спілкування та антропоцентричність мовлення) [2]. Саме двоїстий підхід до стилю пояснює наявність таких точок зору, як: стилістика співвідносна з мовою [1], і протилежна: вона співвідносна лише з мовленням [5].

У структуруванні діалогічного тексту беруть участь усі рівні мови. Різностильові дискурси пов'язані, перш за все, зі змістово-структурною схемою тексту, яка є релевантою для діалогічного тексту. Як правило, в основі класифікацій функціональних стилів лежить сфера вживання мови, тобто суспільна ознака, або канал комунікації – розмовний стиль: писемний стиль. Можливо, йдеться про екстралінгвістичну базу стилістичної диференціації мови. На нашу думку, такий підхід є однобічним і не відтворює лінгвальної

суті функціонального стилю як лінгвістичного поняття. Функціональні стилі можуть бути диференційовані на рівні мовлення, яке акумулює в собі такі параметри:

емоційно-ситуативні:

- *¿Quieres ser mi novia?*
- *No.*
- *¿Por qué?*
- *Me das miedo.*
- *Te juro que no te tocaré un pelo de la ropa.*
- *Mi ropa no tiene pelos.*
- *Hablo en serio. Soy capaz de hacer cualquier cosa por ti.*
- *¿Hasta de pegarle a Guillermo? (Guillermo: un cadete.)*
- *Sí. Y de llevarme por delante a quien sea.*
- *Chico, ¡qué fuerte te ha dado!*
- *No lo sabes. No hago más que pensar en ti, de día y de noche.*

(M. Aub) [8]

соціально-ситуативні:

- SRA. TEPÁN. (A ZEPO.) *Y en la trinchera, ¿qué hace usted para distraerse?*
- ZEPO. *Yo, para distraerme, lo que hago es pasarme el tiempo haciendo flores de trapo. Me aburro mucho.*
- SRA. TEPÁN. *¿Y qué hace usted con las flores?*
- ZEPO. *Antes se las enviaba a mi novia. Pero un día me dijo que ya había llenado el invernadero y la bodega de flores de trapo y que si no me molestaba que le enviara otra cosa, que ya no sabía qué hacer con tanta flor.*
- SRA. TEPÁN. *¿Y qué hizo usted?*
- ZEPO. *Intenté aprender a hacer otra cosa, pero no pude. Así que seguí haciendo flores de trapo para pasar el tiempo.*
- SRA. TEPÁN. *¿Y las tira?*
- ZEPO. *No. Ahora les he encontrado una buena utilidad: doy una flor para cada compañero que muere. Así ya sé que, por muchas que haga, nunca daré abasto.*
- SRA. TEPÁN. *Pues ha encontrado una buena solución.*
- ZEPO. (Tímido.) *Sí.*

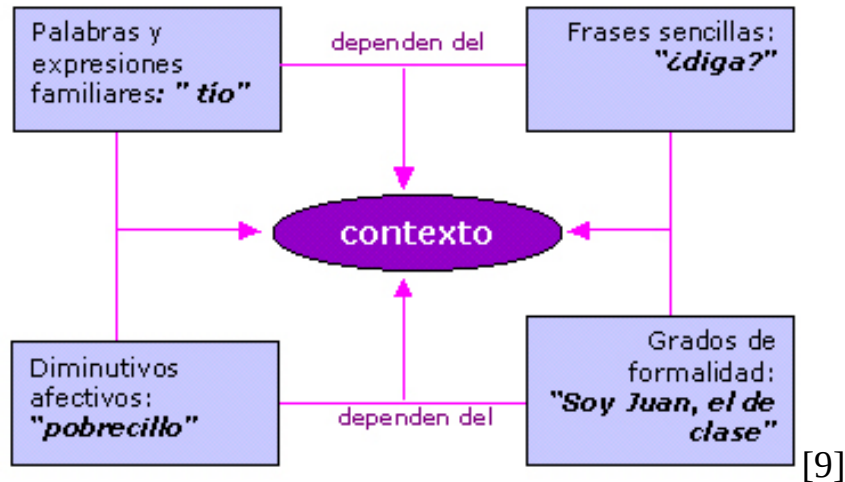
(F. Arrabal) [8]

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

функціонально-ситуативні:

У сучасному підході до стилю змішані всі ці параметри. Оскільки поза функцією мова не існує, то складові стилю слід шукати у композиції кінцевого продукту мовленнєвої діяльності, тобто у тексті та стереотипності одиниць різних мовних рівнів у цій композиційній структурі. Останні регулюються мовленнєвою нормою, притаманною тексту відповідно до його сталої структурно-змістової схеми.

Релевантною ознакою діалогічного тексту стосовно його композиції та суттєвих характеристик є **текстова категорія діалогічності**. Отже, якщо закономірності побудови діалогічного тексту – реплікування – є відображенням цієї текстової категорії, то одиниці мови у діалогічному тексті сполучаються таким чином, що реалізують цю текстову категорію через фраземи і діалогічні макрофрази, одиниці мовленнєвої граматики, а саме інтеракціональної граматики. Діалогічний текст, таким чином, завдяки своїй композиційній схемі, відтворює ситуативні параметри спілкування і, насамперед, функціональні. Отже, діалогічний текст пов'язаний з суспільною практикою, сферою вживання, з одного боку, та каналом комунікації, з іншого. Саме на цій основі ґрунтується сфера його вживання у побутовій діяльності та художній літературі, відповідно розмовний стиль – писемний стиль. Але таке тлумачення є однобоким, оскільки воно дозволяє виділити лише один параметр стилю – композиційний стандарт.

Щодо другого параметра стилю – стереотипності, то у діалогічному тексті вона – результат реплікування, і її слід розуміти як ствердження суто діалогічних параметрів, які в інтеракціональній граматиці набувають статусу діалогічної

макрофрази і складаються із речень-висловлень та фразем-висловлень, останні одиниці також є суто діалогічними. Стереотипність охоплює не тільки і не стільки сталі (фіксовані) структурні схеми синтаксичних побудов, вона стосується насамперед динаміки цих побудов, що конкретно знаходить втілення у структурних модифікаціях усталеної схеми речення в умовах діалогічного спілкування і виявляється завдяки наявності діалогічного спілкування. Стереотипність торкається також і функціональних блоків у змістовій структурі діалогічного тексту відповідно до поліфункціональності мови. Стереотипність у діалогічному тексті має тенденцію до граматикалізації, тобто становить характеристику інтеракціональної граматики, хоча у лексичному плані вона теж заслуговує на увагу.

Що стосується третього параметра стилю – нормованості, додамо, що інтеракціональна граматична норма певною мірою одночасно є стилістичною нормою діалогічного тексту, яка регулює функціонально- та суспільно-ситуативний підхід до діалогічного тексту. Викладена подібність стилю та тексту здійснюється через прагматичний зв'язок, що часто не розрізняється у лінгвістиці і призводить до ототожнювання стилів та різновидів (типів) мовлення – книжного та розмовного.

Текст та стиль зв'язуються через стилістичну можливість використання одиниць мови, для першого – у синтагматичному аспекті, для другого – у парадигматичному. При цьому парадигматика і синтагматика не можуть бути відірваними одне від одного, що наочно і проявляється у діалогічному тексті. Текстова стилістика бере за основу синтагматику мовних одиниць.

Якщо “кожний текст є принципово різностильовим” [3], то це означає, що він співвідноситься з відомою сферою суспільного вживання мови і що він виявляється у функціонально-стилістичному маркуванні через одиниці мови: він певним чином відтворює ставлення комуніканта до події реальної дійсності через експресивність, емотивність, оцінку, закладену в семантичну структуру слова або синтаксичної побудови.

Література

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 416 с.
2. Виноградов В. В. О теории художественной речи / Виктор Владимирович Виноградов. – [2-е изд., испр.]. – М. : Высшая школа, 2005. – 288 с.

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

3. *Винокур Т. Г.* Закономерности стилистического использования языковых единиц / Тамара Григорьевна Винокур. – М. : Флинта : Наука, 2015. – 320 с.
4. *Кожина М. Н.* Речеведческий аспект теории языка / Маргарита Николаевна Кожина // *Stylistyka VII*. – Opole, 1998.
5. *Alonso D.* Poesía Española: Ensayo de Métodos y Límites Estilísticos / Dámaso Alonso. – Madrid : Gredos, 2008. – P. 585.

Джерельна база

6. *Buero Vallejo A.* Las Meninas. Historia de una escalera / Antonio Buero Vallejo – Madrid : Espasa-Calpe, S.A., 1977. – 238 p.
7. *Ruiz L. A.* El péndulo / A. L. Ruiz. – Sevilla-Bogotá : Editores Muñoz y Montero, 1994. – P. 204.
8. <https://cimplenguayliteratura.wordpress.com/curso-0809/3%C2%BAeso/1%C2%AA-evaluacion/contenidos/el-dialogo/>
9. <http://www.librosvivos.net/smtc/pagporformulario.asp?idIdioma=ES&TemaClave=1047&pagina=9&est=2>

References

1. Balli Sh. *Obshhaja lingvistika i voprosy francuz'kogo jazyka*. Moskva, Jeditorial URSS, 2001. 416 s.
2. Vinogradov V. V. *O teorii hudozhestvennoj rechi*. 2-e izd., ispr. Moskva, Vysshaja shkola, 2005. 288 s.
3. Vinokur T. G. *Zakonomernosti stilisticheskogo ispol'zovanija jazykovyh edinic*. Moskva, Flinta, Nauka, 2015. 320 s.
4. Kozhina M. N. *Rechevedcheskij aspekt teorii jazyka*. *Stylistyka VII*. Opole, 1998.
5. Alonso D. *Poesía Española: Ensayo de Métodos y Límites Estilísticos*. Madrid, Gredos, 2008, p. 585.
6. Buero Vallejo A. *Las Meninas. Historia de una escalera*. Madrid, Espasa-Calpe, S.A., 1977. 238 p.
7. Ruiz L. A. *El péndulo*. Sevilla-Bogotá, Editores Muñoz y Montero, 1994, p. 204.
8. <https://cimplenguayliteratura.wordpress.com/curso0809/3%C2%BAeso/1%C2%AA-evaluacion/contenidos/el-dialogo/>
9. <http://www.librosvivos.net/smtc/pagporformulario.asp?idIdioma=ES&TemaClave=1047&pagina=9&est=2>

УДК 81'373:811.133.1

**РОЛЬ ПРЕФІКСІВ У ФОРМУВАННІ ТЕРМІНІВ МАРКЕТИНГУ
У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ**

Н. М. Демчук (м. Львів)
cfc@mail.lviv.ua

старший викладач кафедри іноземних мов Львівської комерційної академії
(Міністерство освіти і науки України)
79008, м. Львів, вул. Туган-Барановського, 10

У статті висвітлено дериваційний аспект термінотворення. Як і в системі мови, у маркетинговій термінології існує чотири способи творення номінацій, три з яких ґрунтуються на використанні внутрішніх ресурсів мови: словотворення; формування розширених парадигматичних відношень на основі полісемічних, синонімічних, антонімічних зв'язків; утворення термінологічних словосполучень. Четвертий спосіб полягає у використанні ресурсів з інших мов. Вмотивованість похідних термінів відбувається на основі як твірних, так і афіксальних морфем. Афіксальне термінотворення здійснюється за допомогою визначеного набору словотвірних суфіксів і префіксів. Така особливість термінотворення пояснюється суттєвим функціональним навантаженням у даній термінології. В номінативному плані похідні слова є складними одиницями, які членуються і будуються на основі відповідних правил сполучуваності морфем в межах конкретної словотвірної моделі. Знання цих словотвірних моделей, лексико-семантичних і морфолого-синтаксичних обмежень щодо сполучуваності й складає мовну компетенцію та забезпечує можливість утворення слів по аналогії, за існуючим взірцем, а отже, оптимізує процес комунікації. Модельований характер похідної одиниці, серійність словотвірного значення похідних, об'єднаних межами однієї словотвірної моделі є важливими як для створення похідних одиниць, так і для їх адекватного розуміння, що надає їм комунікативного значення.

Ключові слова: дериваційний аспект термінотворення, вмотивованість похідних термінів, префіксальна морфема, продуктивні префікси, твірні форманти.

РОЛЬ ПРЕФИКСОВ В ФОРМИРОВАНИИ ТЕРМИНОВ МАРКЕТИНГА ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ

Н. М. Демчук (г. Львов, Украина)
cfc@mail.lviv.ua

старший преподаватель кафедры иностранных языков
Львовской коммерческой академии
(Министерство образования и науки Украины)
79008, г. Львов, ул. Туган-Барановского, 10

В статье освещён деривационный аспект терминообразования. Как и в системе языка, в маркетинговой терминологии существует четыре способа создания номинаций, три из которых основываются на использовании внутренних ресурсов языка: словообразование; формирование расширенных парадигматических отношений на основе многозначных, синонимических, антонимических связей; образование терминологических словосочетаний. Четвертый способ заключается в использовании ресурсов из других языков. Мотивированность производных терминов происходит на основе как образующих, так и аффиксальных морфем. Аффиксальное терминообразование осуществляется с помощью определенного набора словообразовательных суффиксов и префиксов. Такая особенность терминообразования объясняется существенной функциональной нагрузкой в данной терминологии. В номинативном плане производные слова являются сложными единицами, членятся и строятся на основе соответствующих правил сочетаемости морфем в пределах конкретной словообразовательной модели. Знание этих словообразовательных моделей, лексико-семантических и морфолого-синтаксических ограничений сочетаемости и составляет языковую компетенцию, обеспечивая возможность образования слов по аналогии, по существующему образцу, а следовательно, оптимизирует процесс коммуникации. Моделируемый характер производной единицы, серийность словообразовательного значения производных, объединенных в пределах одной словообразовательной модели, важны как для создания производных единиц, так и для их адекватного понимания, что придает им коммуникативного значения.

Ключевые слова: деривационный аспект терминообразования, мотивированность производных терминов, приставочные морфема, производительные префиксы, образующие форманты

ROLE OF PREFIXES IN THE FORMATION OF MARKETING TERMS IN THE FRENCH LANGUAGE

N. M. Demchuk (Lviv, Ukraine)

cfc@mail.lviv.ua

Senior Teacher, Department of Foreign Languages at Lviv Academy of Commerce
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 10 Tuhan-Baranovskoho Str., Lviv, Ukraine, 79008

The article covers the derivational aspect of terminology. Similar to the language system, in marketing terminology there are four ways of creating nominations, three of which are based on internal resources of the language: word formation; formation of extended paradigmatic relations based on polysemic, synonymic, antonymic relations; formation of terminological expressions. The fourth way consists in the use of resources from other languages. Motivation of derived terms is based on both formative and affixal morphemes. The tendency to the affixal term-formation is explained by significant functional load in this terminology. In terms of nomination, derived words are complex units that are segmented and formed on the basis of appropriate rules of morpheme compatibility within a particular word-formation model. Knowing these word-formation models, as well as lexical and semantic, morphological and syntactic restrictions of compatibility implies the language competence and provides a possibility to form words by analogy, according to the existing model, and thus, optimizes the communication process.

Key words: derivational aspect of terminology, motivation of derived terms, prefixal morpheme, productive prefixes, formants.

Вступ

Термінологія розглядається як системно-структурна цілісність, всередині якої об'єднуються елементи (слова та словосполучення), що взаємодіють між собою на основі функціональних та семантичних ознак (О.С. Ахманова, В.В. Виноградов, А.В. Лемов). Трактуювання термінології як підсистеми загальної мови підпорядковує її закономірностям і тенденціям цієї системи, тоді як віднесення терміна до певної терміносистеми зумовлює особливості його функціонування та відносну самостійність. У роботі термінотворення розглядається з позицій Н.Д. Арутюнової, І.М. Думбравяну, О.С. Кубрякової,

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Е.А. Халіфман, Н.М. Штейнберг та інших вітчизняних та іноземних мовознавців.

Актуальність праці зумовлена спрямованістю сучасних лінгвістичних розвідок на дослідження полідисциплінарних об'єктів, зокрема у романістиці – це вербалізація вираження динамічних процесів у сфері термінологічних систем. Аналіз найпоширеніших тенденцій термінологічної деривації довів, що одним із найпоширеніших способів поповнення словника французької термінології маркетингу є афіксальне терміноутворення, яке здійснюється за допомогою визначеного набору словотвірних суфіксів і префіксів.

Мета дослідження зводиться до з'ясування дериваційних аспектів терміносистеми маркетингової діяльності у французькій мові, виявлення найпродуктивніших словотвірних процесів, визначення ступеня активності конкретної словотвірної моделі для виявлення її продуктивності, дослідження особливості похідної лексики на основі бінарної структури "твірне – похідне", що дає змогу простежити потенційну продуктивність низки афіксів, виявити та описати зміни у семантиці деривативів.

Об'єктом дослідження стала лексика маркетингової діяльності у сферах фіксації та функціонування.

Предмет дослідження становлять дериваційні параметри організації терміносистеми маркетингової діяльності французької мови на основі функціональних властивостей.

Матеріалом дослідження слугують 8597 термінів, отриманих методом суцільної вибірки з сучасних французьких словників: *Dictionnaire pratique du commerce*; *L'anglais du marketing*; *Pratique de l'économie et des sciences sociales de A à Z*; *Lexique du marketing et techniques commerciales*; з періодичних видань (*Courrier International*; *L'expansion*); з навчальних видань з маркетингу та економіки (*Le marketing*; *Marketing. Aide-mémoire*; *Mercatique. Nouveau programme*).

Методи дослідження. Щоб виявити найпродуктивніші словотвірні процеси у дослідженні застосовано *морфемний аналіз*. Словотвірні морфеми модифікують загальне значення твірної основи та слугують на позначення різних видів семантичних відношень. Словотвірні моделі не мають однакового ступеня активності. Серед основних ознак продуктивності вважають: а) формування термінів за аналогією відкритого ланцюжка; б) членування із виокремленням чіткого значення афіксів; в) створення потенційних відтворюваних слів з метою забезпечення потреб конкретного акту комунікації.

© Демчук Н. М. [Демчук Н. М.] cfc@mail.lviv.ua

Роль префіксів у формуванні термінів маркетингу у французькій мові (Українською) [Роль префиксов в формировании терминов маркетинга во французском языке] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Компонентний аналіз на основі бінарної структури "твірне – похідне" дав змогу простежити потенційну продуктивність низки афіксів, виявити та описати зміни у семантиці деривативів, де одним із типових видів використання і модифікації термінів маркетингує *префіксація та суфіксація*. За допомогою *описового методу* розглянуто морфологічні та граматичні особливості досліджуваних мовних явищ.

Застосування *кількісного аналізу* важливо для встановлення відсоткового відношення вживання мовних одиниць, для визначення їх частоти вживання. Завдяки цьому методу, з'ясовано продуктивність різних словотвірних елементів терміносистеми маркетингу.

Наукова новизна даної роботи полягає у наступному:

– *вперше* в українському термінознавстві *досліджено* типову структуру термінів маркетингу, корпус лексики якого слугує аналітичною і практичною базою для всіх зацікавлених у промоції та продажі товарів, розвитку ринку, збільшенні клієнтської мережі, товарообігу підприємства, розширенні інвестиційного поля, тобто у розвитку маркетингової діяльності;

– *виявлено* аспекти формування терміносистеми: нові слова утворюються за тими самими словотвірними моделями, що й наявні, при повному збереженні вмотивованості значення;

– *визначено*, що морфологічний шлях поповнення терміносистеми є важливим поряд із іншими способами;

– *встановлено*, що у творенні похідних субстантивного характеру на афіксацію припадає 72% від загальної кількості досліджених терміноодиниць.

Основний зміст

Специфічною особливістю терміносистеми маркетингу французької мови є те, що вона є складовою загальноекономічної термінології: фігурує як мікросистема термінополя економіки і як складова загальної мови; при цьому має свій статус, як і будь-яка терміносистема.

У терміносистемі маркетингу словотвір найбільше представлений афіксальною деривацією та словоскладанням. При афіксальному способі слова утворюються за допомогою спеціальних морфем (префіксів та суфіксів), особливість яких, на думку Е.А. Халіфман, заключається у тому, що носії мови здатні їх розрізняти та розуміти їх значення, оскільки той чи інший афікс зустрічається у схожих за структурою лексичних одиницях. Для новоствореного слова характерна вмотивованість значення, яке складається з суми лексичного значення словотвірної основи та категоріального значення афікса [5, с. 32-34].

(Problems of linguistic semantics)

Role of prefixes in the formation of marketing terms in the French language (in Ukrainian) [Rol' prefiksiv u formuvanni terminiv marketyngu u francuz'kij movi]

© Demchuk N. M. [Demchuk N. M.] cfc@mail.lviv.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Д.У. Ашурова зазначає, що завдяки вмотивованості значення похідних слів можна вивести й розшифрувати шляхом звернення до джерела мотивації. Те, що в простому слові може бути прихованим неявним, у похідному має експліцитну, поверхневу, явну форму вираження й об'єктивується у його морфологічній структурі [1, с. 18–23].

Префіксація. Додавання префікса до словотвірної основи не призводить до її морфологічних змін: *démarketing* (m) "політика не купувати товар або не користуватись послугою" ← *marketing* (m), *surplus* (m) "надмірна кількість" ← *plus* (m), *repositionner* (v) "знову позиціонувати" ← *positionner* (v) [15]. Префікс можна відокремити від слова, завдяки чому він функціонуватиме окремо й отримає статус предиката, а частина, яка залишиться, матиме вигляд сформованого слова (*recommencer* (v) ← *commencer* (v); *contrepoids* (m) ← *poids* (m)).

Кількість словотвірних префіксів у працях мовознавців не однакова. Як зазначає І.М. Думбевяну, гетерогенність походження і семантики багатьох суфіксів, а також нерозрізнення фактів діячності від синхронного функціонування афіксів є основною причиною змішання словоскладання і префіксації [2, с. 45–47].

Не існує єдиної думки і стосовно того, що вважати префіксом, а що – компонентом складного слова, оскільки багато префіксів за своїм походженням є повнозначними словами. До прикладу, А. Дармстетер відносить префіксальні похідні до словоскладання, мотивуючи це більшою автономністю префіксів (порівняно з суфіксами), а також наявністю проміжних словотвірних елементів (*aéro-*, *auto-*, *péo-*), які мовознавець вважає чимось середнім між префіксом і першим елементом складного слова [8, с. 20–27].

Н.М. Штейнберг вважає, що генетично префікси здебільшого належать до прийменників або прислівників. Деякі з них ще в латині або вже у французькій мові перестали існувати як окремі (хоча й службові) лексичні одиниці: *dé-*, *dis-*, *ex-*, *pré-*. Інші, а це передусім продуктивні префікси у сучасній мові (*en* < *contre-*, *sous-*, *sur-*, *demi-*, *non-*), продовжують існувати самотійно [6, с. 144–160]. Приналежність перших до елементів словоскладання можна пояснити лише тим, що вони, як і всі префікси, приєднані до повнозначного слова.

З іншими префіксами ситуація є менш чіткою. На думку А. Мартіне, перетворення компонента складного слова в афікс відбувається лише за умови, що цей елемент перестав вживатися поза межами композиту [12, с. 145–151]. На підтвердження вищезазначеного Б.І. Бартков, С.Ф. Богдан, Р.Д. Єлісєєва, Є.В. Колтунова стверджують, що кроком вперед у лінгвістиці стало введення

© Демчук Н. М. [Демчук Н. М.] cfc@mail.lviv.ua

Роль префіксів у формуванні термінів маркетингу у французькій мові (Українською) [Роль префиксов в формировании терминов маркетинга во французском языке] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

М.Д. Степановою поняття *напівафікс* на матеріалі німецької мови. Її підтримало багато дослідників афіксального словотвору, зокрема І.В. Арнольд, З.Н. Левіт [3, с. 5–7]. Згодом почали вживати терміни *префіксоїд* – на позначення препозитивних словотвірних формантів, котрі є продуктивними: *déséquilibré* (adj) "незбалансований" [13].

Ознаки однопозиційності та регулярності відтворення в однотипних позиціях, стверджує І.М. Думбровяну, певною мірою характеризують вказані форманти як префіксальні афікси, хоча властива їм певна лексична автономність дає підстави відносити їх до префіксоїдів. Виокремлення категорії, проміжної між коренем та афіксом, зумовлене тим, що деякі властивості й ознаки афіксів є спільними як для формантів, традиційних для тієї чи іншої мови, так і для нових, які у функціональному плані мало відрізняються від попередніх. З генетичної точки зору *афіксоїди* формуються на основі вже існуючих або ж іншомовних (грецьких та латинських) коренів [2, с. 54–60].

Серед лінгвістів не існує єдиної думки стосовно формантів грецького походження (*auto-*, *bio-*, *géo-*, *baro-*, *biblio-*, *cyclo-*, *micro-*, *philo-*, *poly-*), які беруть активну участь у сучасному словотворенні. Їх вважають компонентами складних слів; відносять їх до префіксів та називають *напівпрефіксами*, *псевдопрефіксами*, *префіксоїдами*, *префіксальними елементами* [6, с. 144–149]. Своєю чергою, І.Д. Попова, вважає традиційними афіксами афіксоїди, які походять від грецьких і латинських коренів (*extra-*, *archi-*, *hyper-*, *supra-*, *micro-*, *ultra-*, *mini-*), що пояснює їх високою словотвірною активністю і семантичною завантаженістю [4, с. 19–24].

У маркетингу спостерігається тенденція до лексикалізації та автономії низки префіксоїдів (*auto-*, *extra-*, *mini-* та ін.) у результаті регулярності й повторюваності їх застосування в однаковій позиції (*autoservuction* (f) "самостворення та самоспоживання товару, послуги", *minimarge* (f) "мінімальна різниця між ціною покупки та продажу") [15].

Форманти *hyper-*, *archi-*, *super-*, *mini-*, *extra-*, *micro-*, *ultra-* мають значення інтенсифікаторів ступеня ознаки або вищого ступеня якості; їх також можуть застосовувати як словозмінні афікси для утворення найвищого ступеня порівняння прикметників: *hypercentre* (m) "гіперцентр", *supermarché* (m) "супермаркет площею до 2 500 кв. м.", *microentreprise* (f) "невелике підприємство" [13].

Французькі дослідники А. Леманн, Ф. Мартін-Берте вказують на те, що елементи типу *auto-*, *anti-*, *archi-*, *extra-*, *hyper-*, *macro-*, *post-*, *non-* та інші є еквівалентними прийменникам і прислівникам і вважаються префіксами або ж

(Problems of linguistic semantics)

Role of prefixes in the formation of marketing terms in the French language (in Ukrainian) [Rol' prefiksiv u formuvanni terminiv marketyngu u francuz'kij movi]

© Demchuk N. M. [Demchuk N. M.] cfc@mail.lviv.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

незалежними префіксами, зокрема *non-* [10, с. 114–116]. Загалом префікси полівалентні, тобто, слугують для утворення різних частин мови: іменників, дієслів, прикметників (*surabondant* (adj) "надмірний", *surestimer* (v) "переоцінювати", *surproduction* (f) "надмірна кількість продукції" [19]. Деякі слова функціонують як префікси, за що й отримали назву незалежних префіксів, це **прийменники**: *après, avant, contre, entre, sans, sous, sur* (*après-vente* (f) "сервісне обслуговування", *contrefaçon* (m) "підробка (товару)", *sous-culture* (f) "субкультура", *surcommission* (f) "знижка за обсяг купленого рекламного простору" [19]; **прислівники**: *bien, mal, non, plus, arrière* та *avant*. За вживання у просторовому значенні їх можна зачислити до категорії як прислівників, так і іменників (*bien durable* "товар тривалого використання" із можливим його вживанням у множині: *biens et services* "товари і послуги", *non consommateur* (m) "особа – не споживач", *plus-value* (f) "різниця між ціною закупівлі і продажу", *arrière-boutique* (f) "у торговій точці місце, недоступне для клієнтів" [17]. Відтак, слова з компонентами *avant-, mal-, contre-, non-*, а також терміни з початковими елементами *cyber-, demi-, maxi-, extra-, co-, hyper-, publi-, socio-* слугують також складовими для утворення неологізмів (*contre-segmentation* (f) "стратегія застосування всіх сегментів плану маркетингу", *non-réponse* (f) "відсутність відповіді", *co-exposant* (m) "спів-орендар виставкової площі", *cybermarchand* (m) "продавець он-лайн", *extrapoler* (v) "узагальнити", *publirédactionnel* (adj) "у вигляді публікації у пресі", *sociostyle* (m) "класифікація споживачів за різними категоріями" [15; 17], так само, як низка слів, що містять форманти (*in-*) *de-* (*dégrouper* (m) "розподіл продукції на партії", *démontage de produits* "аналіз продукції конкурентів для дослідження їх концепції"; *déréférencement* (m) "зменшення кількості виробів" [18].

Маркетингова термінологія, згідно з характеристикою Т.С. Макєєвої, О.В. Раєвської, Е.А. Халіфман [5], охоплює префіксальні утворення, які:

– виражають просторові, часові відношення (*Intranet* (m) "Інтернет-мережа всередині підприємства", *préavis* (m) "попередження", *rétroactif* (adj) "попередній");

– надають слову протилежного, розділяючого значення (*désinflation* (f) "дефляція, зниження темпів зростання грошової маси"; значення недостатності (*anormal* (adj) "ненормальний");

– означають ступінь інтенсивності (*hypothèque* (f) "іпотека", *maxidiscompteur* (m) "супермаркет", *surcapacité* (f) "надмірна здатність");

– означають характер дії: інтенсивності чи послаблення (*demi-gros* (adj) "напівоптовий", *entrepôt* (m) "склад", *sous-traitant* (m) "підрядник");

© Демчук Н. М. [Демчук Н. М.] cfc@mail.lviv.ua

Роль префіксів у формуванні термінів маркетингу у французькій мові (Українською) [Роль префиксов в формировании терминов маркетинга во французском языке] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

– мають більш абстрактне значення (*antitrust* (adj) "протитрестовий", *sémiologie* (f) "наука про знаки комунікації між індивідами");

– уподібнюють з ідеєю "великого, довгого" або ж "незначного, малого", це так звані "збільшувальні" та "зменшувальні" префікси: *macrozone* (f) "макрозона", *mégamarketing* (m) "концепція у маркетингу з застосуванням законних публічних дій для покращення іміджу", *minimarché* (m) "мінімаркет", *multicanal* (adj) "багатоканальний";

– префікс *re-* означає дію або стан, що співвідносяться з попередньою ситуацією, повторну дію (*rachat* (m) "повторна покупка", *relance* (f) "зміна діяльності", *remballe* (f) "повторне пакування") [19].

Лінгвісти констатують зменшення кількості префіксів-демінітивів, пояснюючи це зміною мовного напрямку розвитку, тобто тенденцією до аналітизму з використанням прикметника *petit* замість префіксів типу *mini-*: *petit commerce* (m) "середній за площею магазин" чи *grand* на позначення його антонімічного значення із префіксами *maxi-*, *macro-*, *hyper-*: *grande distribution* (синонім *grand commerce* "торгова площа, яка складається з невеличких торгових точок", *grande surface* "супермаркет") [15].

Перехід від словотворення до деривації властивий деяким твірним елементам "наукового походження" (грецьким чи латинським), які виконують функції суфіксів або префіксів. У терміносистемі маркетингу, наприклад, *anti-* "наукового походження" – є фундаментальним порівняно з префіксом *contra-*, котрий до "наукового" не відносять: порівняємо поодинокі вживання *antitrust* із *contrepartie* (m) "компенсація", *contre-publicité* (f) "антиреклама", *contrevenir* (v) "робити всупереч", *contre-offre* (f) "суперечна пропозиція" [15]. Засвоєння таких префіксів у повсякденній мові пояснюється зростаючою важливістю технічних наук, обміном ідеями та думками, роллю реклами. Таким чином, префікси *archi-* та *extra-* втратили свій спеціалізований характер [9, с. 197–198].

Кількісні підрахунки термінів маркетингу, утворених шляхом префіксальної деривації, дозволяють поділити префікси за їх продуктивністю на:

– *продуктивні префікси* (*re-*, *dé-*, *contre-*, *sous-*), що фігурують у якості традиційних формантів словотворення: *réassurance* (f) "підсилення позитивного враження клієнта від покупки", *recensement* (m) "опитування всіх запланованих осіб"; *démarque* (f) "зниження ціни на конкретний товар"; *contrefaçon* (m) "підробка фірмових товарів";

– *малопродуктивні префікси* (*pré-*, *sur-*, *co-*), не характерні для афіксального словотворення: *co-parrainage* (m) "об'єднання спонсорів для

(Problems of linguistic semantics)

Role of prefixes in the formation of marketing terms in the French language (in Ukrainian) [Rol' prefiksiv u formuvanni terminiv marketyngu u francuz'kij movi]

© Demchuk N. M. [Demchuk N. M.] cfc@mail.lviv.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

доброчинної акції"; *co-entreprise* (f) "спільне підприємство"; *pré-campagne* (f) (~ *de communication*) "проведення рекламної кампанії у певній географічній зоні"; *suremballage* (m) "додаткове упакування" [17].

Випадки вживання префіксів *supra-* та *super-* зі значенням "над" взяті з журналу « L'Expansion » : *Un conseil de gouvernement supranational exerce un contrôle démocratique sur l'économie; le cénacle de superpuissances* "Рада наднаціонального управління здійснює демократичний контроль за економікою; коло надпотужних" [11, с. 42].

Префікси конкурують між собою (*dia-* зі значенням *à travers* "через" і *trans-* з тим самим значенням, однак із вираженням ідеї "над" *au-delà*), існуючі мікросистеми префіксів (*sur-* і *sous-* опозиціонуються як *pré-* (*pré-test* (m) "попередій тест") і *post-* (*post test* (m) "тест після рекламної кампанії для оцінювання її ефективності" [17]; протиріччя у їх застосуванні пов'язані з мовними ситуаціями, типом комунікації [7, с. 31–32].

У процесі дослідження згруповано словотвірні елементи, еквівалентні прийменникам та прислівникам, які мають статус префікса: *anti-*, *archi-*, *auto-* (*autocensure* (f) "самоконтроль управління", *autocollant* (m) "самоклеюча наліпка"), *extra-*, *hyper-* (*hyperpack* (m) "подвійне упакування"), *hypo-*, *macro-* (*macromarketing* (m) "вивчення потреб конкретного соціуму"), *micro-* (*microsegmentation* (f) "вибір груп покупців для дослідження їх поведінки"), *mono-* (*monopole* (m) "монополія"), *pré-* (*préemballage* (m) "упакування товару без покупця"), *pseudo-* (*pseudo-achat* (m) "контрольна закупка товару"), *télé-* (*télésignalisation* (f) "телесигналізація", *télésurveillance* (f) "теленагляд"), *néo-*, *post-*, *ultra-* та інші [15].

У словнику з маркетингу зафіксовано випадок подвійної префіксації: *mégasupermarché* (m) – синоніма *hypermarché* (m) "супермаркет" [15, с. 164].

Серед великої кількості словотвірних формантів, які фігурують у процесі формування нових лексичних утворень, виокремлюють першоеlementи, які застосовувались ще в латинській мові в ролі префіксів (*dé-*, *des-*, *re-*), зв'язаних як у структурному, так і в функціональному відношенні. Окрім цього, функцію префіксів беруть на себе прийменники з автономним статусом (*contre-*, *sous-*, *sur-*, *demi-* та інші): такі утворення зазвичай вважаються афіксальними словами, оскільки прийменник, стаючи морфологічним елементом нового слова, змінює свій характер і перетворюється у префікс. Як відомо, один із компонентів префіксального утворення позбавлений лексичного змісту.

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Висновки

На основі дослідження лексичного фонду терміносистеми маркетингу ми мали можливість переконатися, що крім внутрішніх джерел збагачення лексики (йдеться про семантичний розвиток слів, морфологічні способи словотворення, формування аналітичних одиниць), діють чинники зовнішні – запозичення зі старогрецької та латинської матриць, запозичення з англійської та її американського варіанту.

З'ясовано, що у термінотворенні, як і в системі загальної мови, виділено чотири способи творення номінацій: 1) словотворення; 2) формування розширених парадигматичних відношень на основі полісемічних, синонімічних, антонімічних зв'язків; 3) утворення термінологічних словосполучень; 4) запозичення.

У ході аналізу вибіркою охоплено понад 8 500 тисяч лексичних одиниць, що доводить високу продуктивність афіксального способу термінотворення: нові терміни утворюються за типовими для французької мови словотвірними моделями, зокрема використовується 46 префіксальних морфем.

Здійснений аналіз дав підстави зробити кілька важливих висновків.

В словотворенні все більше виникає необхідність показу не лише дериваційного механізму, але й мотивів, цілей використання словотвірних засобів, особливостей їх функціонування та сприйняття. Вмотивованість похідних термінів здійснюється як на основі кореневих, так і афіксальних морфем.

Для терміносистеми маркетингу характерна підвищена продуктивність окремих афіксів.

Цікавим є факт частотності застосування префіксів *re-*, *dé-*, на противагу загальній мові.

Префікс *télé-* із низьким ступенем продуктивності у словниках загальної лексики, проявляє достатню активність у маркетингу.

Загалом у творенні субстантивних похідних задіяно 72 % досліджених суфіксів і префіксів.

У номінативному плані похідні слова є складними одиницями, які членуються і будуються на основі відповідних правил сполучуваності морфем в межах конкретної словотвірної моделі. Знання словотвірних моделей, лексико-семантичних і морфолого-синтаксичних обмежень щодо сполучуваності й складає мовну компетенцію та забезпечує можливість утворення слів по аналогії, тобто за існуючим взірцем, а отже, оптимізує процес комунікації.

(Problems of linguistic semantics)

Role of prefixes in the formation of marketing terms in the French language (in Ukrainian) [Rol' prefiksiv u formuvanni terminiv marketyngu u francuz'kij movi]

© Demchuk N. M. [Demchuk N. M.] cfc@mail.lviv.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Використання грецьких і латинських елементів для термінотворення у маркетингу, як і в інших сферах науки, призводить певною мірою до інтернаціоналізації наукового лексикону, оскільки елементи термінів є повнозначними формантами для певного кола фахівців, хоча й не вживаються у вільний спосіб.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективи дослідження полягають у подальшому теоретичному й практичному вивченні дериваційних аспектів термінознавства, пов'язаних із дослідженням інших способів афіксального термінотворення не лише у маркетингу, а й в інших нових галузях економіки, їх порівняння у кількісному співвідношенні, дослідження функціональної ролі афіксів у терміносистемах, які перебувають у постійному розвитку, оскільки вибір і вживання тої чи іншої лексичної одиниці в типовій комунікативній ситуації є важливими, особливо, коли йдеться про професійний контекст.

Література

1. Ашурова Д. У. Производное слово в свете коммуникативной теории языка (Стилистический аспект) / Д. У. Ашурова. – Ташкент : Фан, 1991. – 219 с.
2. Думбрэвяну И. М. Очерк по теории словосложения (на материале романских языков) / И. М. Думбрэвяну. – Кишинёв : Штиинца. – 111 с.
3. Особенности аффиксального словообразования в терміносистемах и норме : [сб. научн. трудов] / ред. коллегия Б. И. Бартков, В. П. Кочетков и др. – Владивосток : Академия наук СССР; Дальневосточный научный центр, 1979. – 143 с.
4. Попова И. Д. Словообразовательные процессы в современном французском языке / И. Д. Попова // Иностранные языки в школе. – 1976. – № 6. – С. 19–24.
5. Халифман Э. А. Словообразование в современном французском языке / Э. А. Халифман, Т. С. Макеева, О. В. Раевская. – М. : Высш. школа, 1983. – 127 с.
6. Штейнберг Н. М. Аффиксальное словообразование во французском языке. Суффиксация и префиксация / Н. М. Штейнберг. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1976. – 204 с.
7. Chiss J.-L. Introduction à la linguistique française / Jean-Louis Chiss, Jacques Filliolet et d'autres // Syntaxe, communication, poétique. – Paris : Hachette, 2001. – Т. 2. – 159 p.
8. Darmesteter A. Cours de la grammaire historique de la langue française. Formation des mots et vie des mots / A. Darmesteter. – Paris, 1934. – 201 p.
9. Grevisse M. Le Bon Usage. Grammaire française / Maurice Grevisse. – [13-ème édition refondue par André Goosse]. – Paris : Duculot, 1993. — 1762 p.
10. Lehmann A. Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie / Alise Lehmann, Françoise Martin-Bertlet. – Paris, 2000. – 201 p.
11. L'Expansion. – Paris, 2012. – Mars. – № 772.
12. Martinet A. Eléments de linguistique générale / André Martinet. – Paris : Armand Colin, 1980. – 221 p.

© Демчук Н. М. [Демчук Н. М.] cfc@mail.lviv.ua

Роль префіксів у формуванні термінів маркетингу у французькій мові (Українською) [Роль префиксов в формировании терминов маркетинга во французском языке] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Список словників

13. Dictionnaire de linguistique / Jean Dubois, Mathée Giacomo et d'autres. – Paris : Larousse, 2001. – 514 p.
14. Dictionnaire français-latin / E. Decahors. – Paris : Hatier, 1957. – 863 p.
15. Dictionnaire pratique du commerce / Pascal Madry. – Bruxelles : De boeck, 2009. – 286 p.
16. Lexique du marketing et techniques commerciales / Ugo Brassart, Jean-Marie Panazol. – Paris : Hachette, 1992. – 239 p.
17. Petit dictionnaire de français. – Paris : Larousse, 2006. – 1041 p.
18. Pratique de l'économie et des sciences sociales de A à Z / J.-Y, O. Garnier. – Paris : Hatier, 1996. – 286 p.

References

1. Ashurova D. U. *Proizvodnoe slovo v svete kommunikativnoj teorii jazyka* (Stilisticheskij aspekt). Tashkent, Fan, 1991. 219 s.
2. Dumbrjevjanu I. M. *Ocherk po teorii slovoslozhenija (na materiale romanskih jazykov)*. Kishiniov, Shtiinca. 111 s.
3. *Osobennosti affiksial'nogo slovoobrazovanija v terminosistemah i norme*. Red. kollegija B. I. Bartkov, V. P. Kochetkov i dr. Vladivostok, Akademija nauk SSSR, 1979. 143 s.
4. Popova I. D. Slovoobrazovatel'nye processy v sovremennom francuzskom jazyke. *Inostrannye jazyki v shkole*, 1976, № 6, S. 19–24.
5. Halifman Je. A., Makeeva T. S., Raevskaja O. V. *Slovoobrazovanie v sovremennom francuzskom jazyke*. M., Vyssh. shkola, 1983. 127 s.
6. Shtejnberg N. M. *Affiksial'noe slovoobrazovanie vo francuzskom jazyke. Suffiksacija i prefiksacija*. L., Izd-vo Leningr. un-ta, 1976. 204 s.
19. Chiss J.-L. Introduction à la linguistique française. *Syntaxe, communication, poétique*. Paris, Hachette, 2001. T. 2. 159 p.
20. Darmesteter A. *Cours de la grammaire historique de la langue française. Formation des mots et vie des mots*. Paris, 1934. 201 p.
21. Grevisse M. *Le Bon Usage. Grammaire française*. [13-ème édition refondue par André Goosse]. Paris : Duculot, 1993. 1762 p.
22. Lehmann A. *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie*. Paris, 2000. 201 p.
23. *L'Expansion*. Paris, 2012. Mars. № 772.
24. Martinet A. *Eléments de linguistique générale*. Paris, Armand Colin, 1980. 221 p.
25. *Dictionnaire de linguistique* / Jean Dubois, Mathée Giacomo et d'autres. Paris, Larousse, 2001. 514 p.
26. *Dictionnaire français-latin* / E. Decahors. Paris, Hatier, 1957. 863 p.
27. *Dictionnaire pratique du commerce* / Pascal Madry. Bruxelles, De boeck, 2009. 286 p.
28. *Lexique du marketing et techniques commerciales* / Ugo Brassart, Jean-Marie Panazol. Paris, Hachette, 1992. 239 p.
29. *Petit dictionnaire de français*. Paris : Larousse, 2006. 1041 p.
30. *Pratique de l'économie et des sciences sociales de A à Z* / J.-Y, O. Garnier. Paris, Hatier, 1996. 286 p.

(Problems of linguistic semantics)

Role of prefixes in the formation of marketing terms in the French language (in Ukrainian) [Rol' prefiksiv u formuvanni terminiv marketyngu u francuz'kij movi]

© Demchuk N. M. [Demchuk N. M.] cfc@mail.lviv.ua

УДК 81'255=134.2

ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНА СКЛАДОВА ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАнь Х. КОРТАСАРА ТА ЇХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ

О. Ю. Дорошенко (м. Київ)
doretta@mail.ru

Аспірантка кафедри теорії і практики перекладу з романських мов імені Миколи Зерова Інституту
філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Міністерство освіти і
науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті досліджується така позамова складова художнього дискурсу як конкретно-історичні умови функціонування текстів оригіналу та перекладу. Аналізуються маркери таких умов у тексті оригіналу та їх відтворення в тексті перекладу. Досліджуються шляхи оптимізації передачі експліцитної та імпліцитної інформації, що має значення для відтворення художнього дискурсу.

Ключові слова: переклад, художній дискурс, екстралінгвістичні чинники.

ЭКСТРАЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ДИСКУРСА В ОРИГИНАЛЕ И ПЕРЕВОДЕ НА МАТЕРЬЯЛЕ РАССКАЗОВ Х. КОРТАСАРА И ИХ УКРАИНСКИХ ПЕРЕВОДОВ

О. Ю. Дорошенко (г. Киев, Украина)
doretta@mail.ru

Аспирантка кафедры теории и практики перевода с романских языков имени Николая Зерова
Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье исследуется такая внеязыковая составляющая художественного дискурса как конкретно-исторические условия функционирования текстов оригинала и перевода. Анализируются маркеры таких условий в тексте оригинала и их воспроизведение в тексте перевода. Исследуются пути оптимизации передачи эксплицитной и

© Дорошенко О. Ю. [Дорошенко О. Ю.] doretta@mail.ru

Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та
їх українських перекладів (Українською) [Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в
оригинале и переводе на матерьяле рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов (На укр. яз.)]
(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

имплицитной информации, которая имеет значение для воспроизведения художественного дискурса.

Ключевые слова: перевод, художественный дискурс, экстралингвистические факторы.

EXTRALINGUISTIC COMPONENT OF LITERARY DISCOURSE IN
ORIGINAL AND TRANSLATION BASED ON THE MATERIAL OF JULIO
CORTAZAR'S STORIES AND ITS UKRAINIAN TRANSLATIONS

O. Yu. Doroshenko (Kyiv, Ukraine)

doretta@mail.ru

Graduate student of Mykola Zerov Department of Theory and Practice of Translation from
Romanian Languages, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article deals with such an extralinguistic component of literary discourse as specific historical conditions the original and translated texts functionate in. Markers of such conditions in original text and their transfer are analyzed. The modes of optimal transfer of important explicit and implicit information for literary discourse transference are investigated.

Key words: translation, literary discourse, extralinguistic factors.

У розвитку перекладознавства останнім часом спостерігається активний інтерес до відтворення різних типів дискурсу. Досліджується дискурс юридичний [12], релігійний [15], художній, у тому числі поетичний [2; 3; 5], політичний, зокрема дипломатичний [7; 10], рекламний [1], філософський [8; 14] та ін. Дослідники переважно аналізують явище в парадигмі адресант-текст-адресат. Такий підхід не вичерпує складного та багатогранного поняття дискурсу. Важливою його частиною виступає і екстралінгвістична складова, якій приділяється значно менше уваги. У випадку художнього дискурсу важливим позамовним чинником є конкретно-історичні умови функціонування тексту у вихідній і цільовій культурах. Зазначені обставини й зумовлюють **актуальність** нашої статті.

Метою розвідки є дослідження конкретно-історичних умов функціонування чотирьох оригінальних оповідань Х. Кортасара та їх перекладів українською мовою.

Новизна дослідження полягає у виявленні експліцитних та імпліцитних лексичних показників конкретно-історичних умов, у яких розгортається художній дискурс, а також у аналізі їх відтворення українською мовою.

(Translation problems)

Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortazar's stories and its Ukrainian translations (in Ukrainian) [Ekstralingvistyczna skladova hudozhn'ogo dyskursu v oryginali ta perekladi na materialu opovidan' H. Kortasara ta i'h ukrai'ns'kyh perekladiv]

© Doroshenko O. Yu. [Doroshenko O. Ju.] doretta@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Матеріалом дослідження слугують оповідання аргентинського письменника Х. Кортасара “Casa tomada”, “Segunda vez”, “Las puertas del cielo”, “Torito” та їх переклади на українську мову у виконанні О. Буценка, М. Жерденівської, Ю. Покальчука, А. Сировця. Зазначені оповідання в той чи інший спосіб виражають конкретні історичні умови життя аргентинського суспільства. В усіх творах наявні топоніми, згідно з якими події відбуваються в Аргентині, Буенос Айресі.

В оповіданні “Casa tomada” скромні інтелігентні брат з сестрою усамітнено живуть у великому родинному будинку. Одного дня брат чує приглушені сторонні звуки у віддалених кімнатах. Він кидається до дверей, які розділяють жилу та нежилу частини дому й швидко закриває їх на ключ. Налякані брат з сестрою перестають навіть ходити прибирати другу частину. Однак приглушені звуки проникають і по їх бік дверей. Зрештою, нічого не взявши із собою, вони йдуть з будинок. Наостанок брат замикає вхідні двері на ключ і викидає його.

Зображені в творі персонажі змушені тікати з рідного будинку через страх перед невідомою силою, що наступає. Цей центральний образ-емоція страху виявляється в їх нелогічній, на першій погляд, реакції. В жодному з разів брат з сестрою не роблять спроби встановити походження звуків, не намагаються протистояти їм, а навпаки залишають усе рідне, зачиняють двері та ще й викидають ключа. Проілюструємо ці дії останніми двома реченнями твору:

Antes de alejarnos tuve lástima, cerré bien la puerta de entrada y tiré la llave a la alcantarilla. No fue que a algún pobre diablo se le ocurriera robar y se metiera en la casa, a esa hora y con la casa tomada [29, с. 16].

Словосполучення “tuve lástima” ‘відчув сум’ свідчить про приховане небажання залишати будинок. Однак брат все ж зачиняє двері на ключ, який викидає. Дивний вчинок пояснюється в другому реченні побоюваннями брата, що хтось надумає пограбувати будинок і залізе в нього в той час, коли вже така година й будинок захоплено. Розв’язка подій у кінцівці відсутня, а це як відмічала К. Кандале, викликає багато питань [18]. Одним з пояснень такого вчинку, на нашу думку, може бути турбота про того, хто може залізти в будинок, який вже став небезпечним.

Переклад цього фрагменту ми надаємо в трьох відомих нам виконаннях. Хронологічно перший належить Ю. Покальчуку (1983):

Мені стало сумно. Я замкнув міцніше двері і кинув ключі у риштак. Навряд, подумав я, якомусь бідоласі заманеться красти в таку годину. Та й будинок уже загарбано [25, с. 31].

Стан суму відтворено. Але змінено мотивацію брата. Замість побоювання з’являється сумнів, що будинок буде пограбовано. З такою думкою порушується

© Дорошенко О. Ю. [Дорошенко О. Ю.] doretta@mail.ru

Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та їх українських перекладів (Українською) [Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в оригинале и переводе на матерьяле рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

семантична логіка: якщо навряд чи комусь заманеться пограбувати будинок, навіщо тоді закривати двері та ще й викидати ключа. В результаті вже на етапі сприйняття самого тексту український читач отримує кінцівку, яка не сполучається з усім попереднім розвитком ідейно-образної структури і здається позбавленою смислу.

Переклад М. Жерденівської (1999, 2003):

Перед тим, як піти геть, я замкнув двері на ключ і кинув його в канаву, щоб який-небудь нещасний прибудько не увійшов бува так пізно в захоплений дім [26, с. 96].

У реченні відсутня вказівка на сум брата, тоді як вона є важливою в смислового плану. Разом з тим, мотивацію брата зачинити двері передано, що є успішним для відтворення ідейно-образної структури твору в цілому.

Третій переклад було виконано та викладено в інтернеті студентом КНУ ім. Тараса Шевченка А. Сировцем в 2013 році:

Мені стало сумно. Перш ніж ми пішли, я добре зачинив вхідні двері і жбурнув ключі у водостік, а то, не приведи Боже, якийсь бідака ще здумає полізти грабувати дім, а година вже пізня, та й дім ж бо захоплений [27].

Цей найсучасніший переклад є найбільш точним до оригіналу, оскільки зберігає як вказівку на сум брата, так мотиви його дій.

В цілому, хоча в трьох перекладах мотивація вчинку брата передана з різним ступенем вірності оригіналові, основний образ страху відтворено. В плані дискурсу, ми можемо зазначити, що в першому наближенні, а саме в парадигмі автор-текст-читач, важливим чинником успішної міжкультурної комунікації є те, на скільки вірним оригіналові є переклад, до якого звертається читач.

Конкретно-історичними умовами створення оповідання є перонізм. Саме у рік публікації оповідання (1946) президентом Аргентини став Хуан Перон (1946-1955, 1973-1974), який фактично перетворився на диктатора. Він провадив ідеологічну популістську політику в умовах широкої підтримки народних мас і гострої критики з боку інтелігенції. На цьому фоні аргентинський читач побачив у сюжеті символічність і розцінив твір як антипероністську алегорію: захоплений будинок є Аргентиною, що відступає під натиском перонізму. Навіть проводили паралель між втечею брата з сестрою та виїздом Кортасара до Парижу, відмічаючи, що в ті часи еміграція інтелігенції була масовою [22]. Сам же письменник заперечував свідомий наступ на Перона, говорячи, що сюжет оповідання йому наснився. В подальшому, соціально-політична інтерпретація твору, попри розробки інших, залишалася провідною [17].

(Translation problems)

Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortazar's stories and its Ukrainian translations (in Ukrainian) [Ekstralingvistychna skladova hudozhn'ogo dyskursu v oryiginali ta perekladi na materialii opovidan' H. Kortasara ta i'h ukrai'ns'kyh perekladiv]

© Doroshenko O. Yu. [Doroshenko O. Ju.] doretta@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Переклади цього оповідання функціонують і сприймаються в іншому конкретно-історичному контексті. Для українців, котрі як і всі народи найбільш ґрунтовно вивчають історію власної країни, історія Аргентини є частиною світової історії. За шкільною програмою стандартного рівня зі всесвітньої історії, затвердженої МОН України [9], цікавий нам період історії країн Латинської Америки вивчається в 11 класі в рамках теми «Розвиток провідних країн Азії, Африки та Латинської Америки в др. пол. XX – на поч. XXI ст». На цю загальну тему виділяється 5 годин. За такий короткий термін опрацювати інформацію про цілі континенти можна лише в загальних рисах. Крім цього, аналіз самих підручників, затверджених Програмою, виявляє, що політика Х. Перона висвітлюється в одному абзаці, в якому він характеризується не як диктатор, а прогресивний політичний і державний діяч [6]. Так само і твори Кортасара не вивчаються ґрунтовно в шкільній програмі, в якій письменник з'являється лише в списку додаткової літератури для читання, де пропонується один його роман «Гра в класи» [9].

У цьому світлі український читач малопідготовлений до сприйняття оповідання в контексті реальних умов його створення та функціонування. Оскільки в тексті немає словесних маркерів, на перший план твору виходить загальнолюдська тема страху перед невідомим. Для співвіднесення перекладу твору із екстралінгвістичною складовою дискурсу необхідна обізнаність з соціально-політичними умовами в Аргентині, яка забезпечується фаховими знаннями читача або його високою пізнавальною активністю.

Наступним ми розглянемо оповідання “Segunda vez”, в якому зв'язок з політичною ситуацією в країні знаходить вже деяке словесне вираження. За сюжетом Марія Елена отримує офіційну повістку з'явитися за невідомою їй адресою. В коридорі дівчина займає чергу. Серед очікуючих є хлопець, який прийшов сюди вдруге. Він заходить до кабінету і не повертається. Коли у кімнату потрапляє Марія Елена, на свій подив вона не бачить там ні хлопця, ні інших дверей, в які він міг би вийти. Після заповнення анкети, дівчині теж говорять прийти вдруге. Вже на вулиці вона якийсь час чекає на хлопця і думає з надією, що коли вона повернеться сюди вдруге, їй скажуть вийти через інші двері, хоча через які, незрозуміло.

Центральним у оповіданні є образ-тривоги, що межує зі страхом. Атмосфера таємничості поступово нагнітається накопиченням питань. Невідомо, до якої установи прийшла дівчина, хто ставить їй запитання, куди зник хлопець, що буде з нею, коли вона прийде вдруге. Підказка для читача міститься на початку оповідання та в останньому реченні в формі внутрішнього мовлення тих людей, хто приймає в

© Дорошенко О. Ю. [Дорошенко О. Ю.] doretta@mail.ru

Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та їх українських перекладів (Українською) [Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в оригинале и переводе на материале рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов (На укр. яз.)]
(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

кабінеті запрошених. Вони знають, що відбувається і знають, що буде. Ще однією підказкою є експліцитна вказівка на державний апарат, а саме:

Aunque el número figuraba clarito en la convocatoria, la sorprendió no ver la bandera patria y por un momento se quedó en la esquina (era demasiado temprano, podía hacer tiempo) y sin ninguna razón le preguntó al del quiosco de diarios si en esa cuadra estaba la Dirección [30, c. 27].

Фрагмент містить словосполучення “bandera patria” букв. ‘вітчизняний прапор’, який дівчина хоче побачити на будинку, а також слово “Dirección”, яке відповідає структурному підрозділу “управління” міністерства [23].

Переклад цього оповідання виконано Ю. Покальчуком:

Хоча на повістці номер будинку написано було виразно, вона здивувалася, не побачивши прапора, й на мить затрималася на розі (і так було зарано, ще мала час), а потім ні з того ні з сього звернулася до чоловіка з газетного кіоска й запитала, чи в цьому кварталі міститься Дирекція [25, c. 276].

Першу авторську вказівку, прикметник “patria”, перекладач вилучає. Другу вказівку, іменник “Dirección”, відтворює буквально зі збереженням великої літери “Дирекція”. За словником української мови в лексемі переважає сема адміністрування [13], тоді як за оригіналом тут має вказуватися керівний орган державної установи. Еквівалентом могло б бути “управління”, яке зафіксоване в іспансько-українському словнику [11]. Трансформації перекладача вилучають підказки україномовному читачу, що тривога, страх породжуються державою. Відсутність словесної опори для того, щоб пов’язати події оповідання з державним апаратом відкриває широкий простір для суб’єктивних асоціацій, пов’язаних із власним життєвим досвідом читача.

Конкретно-історичними умовами написання твору “Segunda vez” (1976) була остання воєнна хунта, що перебувала при владі в Аргентині з 1976 по 1983 рр. У цей період державний тероризм спрямований проти підозрюваних у політичній опозиції досяг найвищої точки: у країні було викрадено і знищено близько 30 тисяч людей. Кортасар на той момент зайняв активну політичну позицію, вважаючи, що письменник зобов’язаний висвітлювати соціально-політичну дійсність країни. Правляча верхівка розцінила твір як прямий наступ на владу, а критики як колективний дискурс, який концентровано виразив те, про що в офіційній літературі говорити було неможливо [24].

Український читач знову опиняється в ситуації, коли для інтерпретації твору потрібні знання про конкретно-історичні умови його створення. І якщо в оповіданні “Casa tomada” без відповідних знань ідея сприймається на загальнолюдському рівні,

(Translation problems)

Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortazar's stories and its Ukrainian translations (in Ukrainian) [Ekstralingvistychna skladova hudozhn'ogo dyskursu v oryghinali ta perekladi na materialii opovidan' H. Kortasara ta i'h ukrai'ns'kyh perekladiv]

© Doroshenko O. Yu. [Doroshenko O. Ju.] doretta@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

то в “Segunda vez” після прочитання без відповідних знань виникає ще більше запитань. Заповнити інформативну лакуну міг би літературознавчий коментар до твору, що поглибив би його розуміння. Приміром Ю. Покальчук коментує твір у передмові до збірки перекладів: “автор засуджував міщанський, дрібнобуржуазний погляд на життя, де кожне сліпе підпорядкування незрозумілим, тупим чиновницьким усталенням неодмінно приведе людину до загибелі — моральної чи фізичної” [25, с. 14]. Але цей коментар ми вважаємо певною мірою суб’єктивним. В ньому відсутня інформація про конкретно-історичні умови виникнення твору, а ідея розтлумачена як засудження міщанського погляду на життя. Все це уводить читача ще далі від авторської ідеї. Щоб читач міг скласти своє власне враження, йому на допомогу необхідна більш об’єктивна і достовірна інформація про конкретно-історичні умови, в яких функціонує оригінал.

Третє оповідання “Las puertas del cielo”. Його персонажі – адвокат Ардой і подружжя продавця ринку, Мауро, та танцівниці мілонги, Селіни. Вигравши судову справу, адвокат, Мауро і Селіна товаришують і разом ходять танцювати мілонгу. Несподівано Селіна помирає. Мауро тужить і Ардой веде його до клубу, який вони часто відвідували з Селіною. Несподівано в клубі крізь дим сигар на танцмайданчику, чоловіки водночас бачать образ Селіни.

Центральним у оповіданні виявляється реалія мілонга, що поєднує різних за соціальним статусом персонажів. Реалія уособлюється в образі Селіни, пристрасної її танцівниці. Зауважимо, що на протизагальний чоловічим образам, в тексті її професія прямо не вказана. Текст містить лише натяки:

[...] pensé en la carrera de Celina y el gesto de Mauro al sacarla de la milonga del griego Kasidis y llevársela con él. Se precisaba coraje para esperar alguna cosa de esa mujer, y fue en esa época que lo conocí, cuando vino a consultarme sobre el pleito de su vieja por unos terrenos en Sanagasta. Celina lo acompañó la segunda vez, todavía con un maquillaje casi profesional, moviéndose a bordadas anchas pero apretada a su brazo [29, с. 243].

Перше ключове словосполучення “al sacarla de la milonga” вказує, що Мауро забрав Селіну з клубу мілонги. Інші два “moviéndose a bordadas anchas” ‘йшла широкою ходою’ і “maquillaje casi profesional” ‘майже професійний макіяж’ імплікують, що в клубі вона була танцівницею мілонги, оскільки їм властива своєрідна хода та відповідний макіяж. Відмітимо також інші дві синтагми важливі для характеристики жінки. Перша – “se precisaba coraje para esperar alguna cosa de esa mujer” ‘потрібна була мужність, щоб очікувати чогось путнього від цієї жінки’ – імплікує, що її поведінка відхилялась від загальноприйнятих норм у суспільстві.

© Дорошенко О. Ю. [Дорошенко О. Ю.] doretta@mail.ru

Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та їх українських перекладів (Українською) [Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в оригинале и переводе на материале рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов (На укр. яз.)]
(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Друга – “pero apretada a su brazo” ‘але спираючись на його руку’ – вказує, на повагу жінки до свого чоловіка, Мауро.

Перекладач твору, Ю. Покальчук, допускає деякі зміни в образах:

[...] я уявив собі, як Мауро забрав Селіну з кабаре грека Касідіса. Сподіватися, що дівка з нічного клубу стане доброю дружиною — для цього потрібна неабияка мужність. Саме тоді я познайомився з Мауро, він прийшов до мене консультуватися у справі судового процесу своєї старої матері, зв'язаного із земельними ділянками в Санагасті. Вдруге він з'явився разом з Селіною, вона все ще була наквацьована, як повія, і йшла, погойдуючись на підборах, повиснувши на його руці [25, с. 117].

У фрагменті Мауро забирає Селіну не з мілонги, а “з кабаре”. У двох словосполученнях, що вказують на професію, широка хода замінюється на “йшла, погойдуючись на підборах”, а професійний макіяж на “наквацьована як повія”. Інші характеристики Селіни також містять зміни. У першій, “esa tujer” відтворено як “дівка з нічного клубу”. У другій, “спираючись” замінено на “повиснувши”. Зазначене призводить до появи зневажливої оцінки в образі. Але головне, що з ними вилучаються вказівки оригіналу, що Селіна танцівниця. Хай навіть танцює в кабаре, але все ж таки вона не повія.

Зауважимо також, що в перекладі занижено соціальний статус і Мауро. Синтагма “*Mauro puestero en el Abasto*” [29, с. 243] відтворено як “*Мауро, робітника різниці*” [25, с. 117]. Тобто продавець з центрального продовольчого ринку Абасто в Буено Айресі перетворюється на різника.

Інтерпретація цього оповідання суттєво пов'язана вже з його культурно-історичним контекстом, у центрі якого знаходиться реалія ‘мілонга’. Танок як попередник танго є частиною латиноамериканської культури, а особливо аргентинської. Мілонгою також називають самі танцювальні вечори, які організовуються в спеціальних клубах. Невід'ємною частиною таких вечорів є наймані танцівники мілонги, які організують і заохочують відвідувачів [20]. У загальній любові аргентинців до цього танцю соціальне розрізнення суспільства послаблюється, і він об'єднує людей. Саме така ситуація зображена в оповіданні, ідеєю якого стає єднання таких дуже різних персонажів.

У перекладі реалія пояснюється в кінці сторінки як “нічний клуб, кабаре з народними піснями та танцями” [25, с. 119]. Проте, лексичні одиниці ‘нічний клуб’, ‘кабаре’ дещо неточно відображають зміст слова через негативні конотації в українській культурі. Разом із заниженим статусом персонажів таке пояснення

(Translation problems)

Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortazar's stories and its Ukrainian translations (in Ukrainian) [Ekstralingvistychna skladova hudozhn'ogo dyskursu v oryghinali ta perekladi na materiali opovidan' H. Kortasara ta i'h ukrai'ns'kyh perekladiv]

© Doroshenko O. Yu. [Doroshenko O. Ju.] doretta@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

реалії ніяк не допомагає зрозуміти як у таких різних людей могло бути щось спільне для дружби, а особливо духовна єдність.

Зауважимо, що аргентинський читач у творі також може побачити і політичний контекст. Імплікація міститься в слові “monstruos”, яке Кортасар вживає в описі відвідувачів клубу мілонгі. В рік написання твору (1951) так називали прихильників Перону. Слово також є інтертекстуальним посиланням на оповідання А. Касареса, Х. Борхеса “La fiesta del monstruo” ‘Свято чудовиська’, де під ним розумівся сам Х. Перон [21]. Але тут конкретні політичні умови є другорядними. Набагато важливішими за них є культурний контекст, який і виявляє авторську ідею єднання.

Останнє оповідання “Torito” побудовано як внутрішній монолог смертельнохворого боксера, що лежить у лікарні і згадує своє життя: великі успіхи в спорті, славу, наміри здобути титул чемпіона. Але боксер постійно повертається до своєї поразки в Нью-Йорку, яка поставила крапку в його кар’єрі.

Центральний у творі образ боксера позначений емоцією відчаю через поразку в США. В контексті національної самосвідомості вона сприймається аргентинцями як поразка особиста. Характеризує образ національно маркована лексика, яку вживає боксер. Це просторіччя, вульгаризми, індіхенізми та високою мірою лунфардо. Останній є розповсюдженим у Буенос Айресі соціолектом, що почав формуватися в середовищі іспанських каторжників висланих до Латинської Америки в XVII ст., а в пізніші роки поповнився лексикою італійських робочих-іммігрантів [16]. Наведемо уривок, який водночас ілюструє лексику та важливість для аргентинців здобути перемогу над США:

[...] y podíamos matear en el hotel y de cuando en cuando caía un criollo y dale con los autógrafos, y a ver si me lo fajás bien a ese gringo pa que aprendan cómo somos los argentinos. No hablaban más que del campeonato, qué le vas a hacer, me tenían fe, che, y me daban unas ganas de salir atropellando y no parar hasta el campeón [31, с. 364].

“Matear” – пити мате [20]. Fajar, ‘обгортати, опоясувати’ [19], у глосарії лунфардо – ‘наносити шкоду комусь, побити’ [20]. “Pa” – розмовне скорочення прийменника “para” ‘для’. “Che” є вигуком для привертання уваги, вираження подиву [19]. Це неформальне звертання в Аргентині, і загалом популярне позначення самих аргентинців [20]. Латиноамериканізмами є “criollo”, нащадок європейця, народженого в Латинській Америці [20], та “gringo”, уродженець США, не володіючий іспанською мовою [20]. Завдяки лексиці створюється образ малоосвіченого аргентинця з італійським корінням з бідних верст. Сам уривок виявляє ті надії аргентинців, що покладаються на боксера в змаганні з США.

© Дорошенко О. Ю. [Дорошенко О. Ю.] doretta@mail.ru

Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та їх українських перекладів (Українською) [Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в оригинале и переводе на материале рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов (На укр. яз.)]
(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Переклад твору виконано О. Буценком:

І ми могли чаювати й балакати в готелі, і час від часу вламувався який-небудь креол за автографом і цікавився, чи добре я всипав тому грінго, хай знають, які ми – аргентинці. Всі тільки й балакали про чемпіонат, що вдієш, у мене вірили, друже, і це додавало мені сили йти, перемагаючи всіх, аж до титулу чемпіона [28, с. 138].

“Matear” одомашнено українським дієсловом “чаювати”, “fajar” відтворено розмовним “всипати”, розмовна маркованість прийменника “pa” втрачена, “che” відтворено нейтральним звертанням “друге”, “criollo” і “gringo” традиційно транслітеровані, не пояснені. Ми бачимо, що національно маркована лексика, відтворення якої становить труднощі, в цілому нейтралізована, одомашнена, змінена на розмовну. Сама ж ідея протистояння Аргентини з США виражена збереженням “criollo” і “gringo”.

Окрему проблему перекладу складає лунфардо з його італійським забарвленням. Проте, перекладач шукає способи компенсувати його втрати і в одному з випадків іспанське словосполучення “tata mía” [31, с. 363] відтворює з італійським звучанням, зберігаючи латинську графіку: tata mia [28, с. 137]. Це привносить у текст італійське забарвлення і збагачує образ персонажу.

Опубліковане в 1956 році оповідання, містить на своєму початку присвяту, яка є ключовою для інтерпретації. В ньому згадується ім'я Суареса, відомого аргентинського боксера, кумира аргентинців із прізвиськом Торіто. Виходець з бідних прошарків суспільства, він блискуче розпочав кар'єру і отримав шанс здобути титул чемпіона світу. Однак у США програв вирішальний бій, після чого захворів і у віці 29 років помер. Кортасар як великий шанувальник боксу назвав історію зі Суаресом справжньою спортивною трагедією, оскільки вона була вже не першою поразкою в змаганні аргентинського боксу з американським [4].

По-суті, для аргентинця твір став не лише згадкою про улюбленого боксера, але відображенням цілої аргентинської спортивної епохи.

Україномовному читачу авторського присвячення недостатньо. Воно не містить інформації про життя Хусто Суареса, а також про значення того бою в США не тільки для кар'єри боксера, але й для самосвідомості аргентинців. Без цієї інформації твір залишається на рівні особистої драми, а його соціальний і політичний контекст глибоко імплікується. Ситуацію міг би виправити коментар з короткою біографічною довідкою про боксера і з поясненням причин, з яких бій у США був таким важливим для національного престижу Аргентини.

Отже, проведений аналіз показав, що важливою екстралінгвістичною складовою дискурсу є конкретні історичні умови, в яких функціонує текст. В них ми

(Translation problems)

Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortazar's stories and its Ukrainian translations (in Ukrainian) [Ekstralingvistychna skladova hudozhn'ogo dyskursu v oryiginali ta perekladi na materiali opovidan' H. Kortasara ta i'h ukrai'ns'kyh perekladiv]

© Doroshenko O. Yu. [Doroshenko O. Ju.] doretta@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

виявили соціальну та політичну ситуації, культурні реалії, національну самосвідомість. Вони знаходять у тексті оригіналу своє словесне вираження або залишаються не експлікованим фоном твору.

Тексти оригіналу і перекладу функціонують у різних умовах. Адресат оригіналу живе в тих самих або в близьких конкретно-історичних умовах, що й автор твору. Це дає йому можливість сприймати не тільки експліцитне але й імпліцитне. Життєвий досвід адресата перекладу та сприйняття ним твору формується зовсім іншими конкретно-історичними умовами. Це в багатьох випадках може ускладнювати декодування не тільки імпліцитної інформації, але навіть і експліцитної, словесно вираженої.

Література

1. *Волкогон Н.Л.* Іспаномовний рекламний дискурс і його відтворення українською мовою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.16 / Н.Л. Волкогон. – К., 2002. – 19 с.
2. *Зимомря М.І.* Німецька література в оцінках та інтерпретація Івана Франка: дискурс рецензії / М.І. Зимомря // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2009. – Вип. 42. – С. 15-18.
3. *Кияк Т.Р.* Дискурсивні особливості перекладу поезії / Т.Р. Кияк // Мовні і концептуальні картини світу. – 2012. – Вип. 42. ч. 1. – С. 3-12.
4. *Кортасар Хуліо.* Беседи с Эвелин Пикон Гарфилд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mir-es.com/bio.php?g=%CA&link=22>.
5. *Крушинська О.Г.* Символістський дискурс поезії Артюра Рембо та його відтворення в українському перекладі / О.Г. Крушинська // Мовні і концептуальні картини світу. – 2015. – Вип. 48. – С. 252-261.
6. *Ладиченко Т.В.* Всесвітня історія 11 клас [Електронний ресурс] / Т.В. Ладиченко. – Режим доступу: <http://pidruchnyk.com.ua/445-vsesvtnya-storya-ladichenko-11-klas.html>.
7. *Лобода Ю.А.* Збереження прагматичного потенціалу топонімічних та історичних реалій англomовного політичного дискурсу в українських перекладах / Ю.А. Лобода // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – 2011. – С. 204-209.
8. *Малиновська І.В.* Феноменологічний дискурс і феноменологія перекладу: проблеми методології і практики / І.В. Малиновська // Studia linguistica: збірник наук. праць. – 2010. – Вип. 4. – С. 81-89.
9. *Міністерство освіти та науки України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>.
10. *Пономаренко О.В.* Особливості процесу запозичення в дипломатичному дискурсі (на матеріалі італійської мови) / О.В. Пономаренко // Мовні і концептуальні картини світу. – 2014. – Вип. 51. – С. 400-409.
11. *Сахно В.Ф., Коваль С.А.* Словник: Іспансько-український / В.Ф. Сахно, С.А. Коваль. – К. : Ірпінь: ВТФ Перун, 2004. – 544 с.
12. *Семьонкіна І.А.* Специфіка англomовного законодавчого дискурсу в аспекті перекладу / І.А. Семьонкіна // Вісник ХНУ. – 2010. – № 896. – С. 181-185.

© Дорошенко О. Ю. [Дорошенко О. Ю.] doretta@mail.ru

Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та їх українських перекладів (Українською) [Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в оригинале и переводе на матерьяле рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов (На укр. яз.)]
(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

13. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/dyrekciya>.
14. Федорова Л. О., Янко Ю. В. Філософський дискурс та прагматичні проблеми його перекладу / Л. О. Федорова, О. В. Янко // *Studia Philologica*. – 2012. – Вип. 1. – С. 117-119.
15. Чернишова Ю. Переклад сучасних релігійних текстів у контексті функцій релігійного дискурсу / Ю. Чернишова // *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка*. – 2014. – Вип. 1(47). – С. 12-15.
16. Языковые контакты: краткий словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://language_contacts.academic.ru/301/%D0%9B%D1%83%D0%BD%D1%84%D0%B0%D1%80%D0%B4%D0%BE.
17. Aguilar Ambriz César Eduardo Texto tomado. Análisis narratológico de 'Casa tomada' de Julio Cortázar [Електронний ресурс] / César Eduardo Ambriz Aguilar. – Режим доступу: <http://pendientedemigracion.ucm.es/info/especulo/numero42/casatoma.html>.
18. Candale Carmen Análisis del cuento Casa tomada [Електронний ресурс] / Carmen Candale. – Режим доступу: http://www.academia.edu/5811098/An%C3%A1lisis_del_cuento_Casa_tomada_-_Carmen_Candale.
19. Diccionario de la lengua española [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dle.rae.es/?w=diccionario>.
20. Diccionario de significados [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://que-significa.com>.
21. Lafont Belén María Literatura argentina y peronismo [Електронний ресурс] / María Belén Lafont. – Режим доступу: <https://prezi.com/lcwuaslkxqp9/literatura-argentina-y-peronismo/>.
22. López Yolanda Análisis de "Casa tomada" [Електронний ресурс] / Yolanda López. – Режим доступу: <https://yolandalopezlopez.com/16-blog/36-analisis-de-qcasa-tomadaq>.
23. Portal oficial del Gobierno de la República Argentina [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.argentina.gob.ar/buscador_respuesta.php?cx=014515157576734078854%3Abgajcfkdgc&cof=FORID%3A11&ie=UTF-8&q=direccion.
24. Twardy Maria E. Alguien que anda por ahí: Julio Cortázar, literatura y exilio [Електронний ресурс] / Maria E. Twardy. – Режим доступу: <https://pendientedemigracion.ucm.es/info/especulo/numero40/coexilio.html>.

Джерельна база

25. *Кортасар Хуліо*. Таємна зброя: Новели / Хуліо Кортасар // Упоряд., передм. та перекл. з ісп. Ю. Покальчука. – К.: Дніпро, 1983.
26. *Латиноамериканські повісті та оповідання* / пер. з ісп. М. Жердинівської. – К.: КМЦ «Поезія», 2003.
27. *Кортасар Хуліо*. Захоплений дім / Хуліо Кортасар // пер. з ісп. А. Сировець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mamboreta.livejournal.com/>.
28. *Кортасар Хуліо*. Торіто. / Хуліо Кортасар // пер. з ісп. О. Буценко // *Всесвіт* 1981. – №6 С. 135-139.
29. *Cortázar Julio*. Los relatos 3. Pasajes / Julio Cortázar. – Madrid, Alianza editorial, 2012.
30. *Cortázar Julio*. Los relatos 4. Ahí y ahora / Julio Cortázar. – Madrid, Alianza editorial, 2012.

(Translation problems)

Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortázar's stories and its Ukrainian translations (in Ukrainian) [Ekstralingvistychna skladova hudozhn'ogo dyskursu v oryghinali ta perekladu na materialy opovidan' H. Kortasara ta i'h ukrai'ns'kyh perekladiv]

© Doroshenko O. Yu. [Doroshenko O. Ju.] doretta@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

31. Cortázar Julio. Los relatos 2. Juegos / Julio Cortázar . – Madrid, Alianza editorial, 2012.

References

1. Volkogon N L. *Ispanomovnyj reklamnyj dyskurs i jogo vidtvorennya ukrai'ns'koju movoju* [Spanish language advertising discourse and its reproduction in the Ukrainian language]: Avtoref. dys... kand. filol. nauk: 10.02.16 Kyi'v. nac. univ. im. T. Shevchenka. K., 2002. 19 s (In Ukr.).
2. Zymomrja M. I. *Nimec'ka literatura v ocinkah ta interpretacija Ivana Franka: dyskurs recepcii'* [German literature in Ivan Franko's evaluation and interpretation: the discourse of the reception]. Visnyk KNU im. Tarasa Shevchenka. 2009. Vyp. 42. S. 15-18 (In Ukr.).
3. Kyjak T. R. *Dyskursyvni osoblyvosti perekladu poezii'* [Discursive peculiarities of translation of poetry]. Movni i konceptual'ni kartyny svitu. K.: VPC «Kyiv's'kyj universytet». 2012. Vyp. 42. ch. 1, S. 3-12 (In Ukr.).
4. Kortasar Hulio. *Besedy s Эvelyn Pykon Garfyld* [A Conversation with Julio Cortazar By Evelyn Picon Garfield] [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mir-es.com/bio.php?g=%CA&link=22> (accessed 11.04.16).
5. Krushins'ka O. G. *Simvolists'kij diskurs poezii' Artjura Rembo ta jogo vidtvorennya v ukrai'ns'komu perekladі* [Symbolistic discourse of Arthur Rimbaud's poetry and its reproduction in the Ukrainian translation]. – Movni i konceptual'ni kartini svitu. K., VPC «Kiiv's'kij universitet». 2015. Vip. 48. S. 252-261 (In Ukr.).
6. Ladichenko T. V. *Vsesvitnja istorija 11 klas* [World history 11th grade] [Elektronnyj resurs]. Rezhim dostupu: <http://pidruchnyk.com.ua/445-vsesvtnya-storya-ladichenko-11-klas.html>.
7. Loboda Ju. A. *Zberezhennja pragmatichnogo potencialu toponimichnih ta istorichnih realij angломовного політичного дискурсу в українськйй perekladah* [The preservation of the pragmatic potential of toponymic and historical realities of the English-language political discourse in the Ukrainian translations]. Lingvistika XXI stolittja: novi doslidzhennja i perspektivi. K., Logos, 2011. S. 204-209 (In Ukr.).
8. Malynovs'ka I. V. *Fenomenologichnyj dyskurs i fenomenologija perekladu: problemy metodologii' i praktyky* [Phenomenological discourse and phenomenology of translation: problems of methodology and practice]. Studia linguistica: zbirnyk nauk. prac'. K., VPC «Kyiv's'kyj universytet». 2010. Vyp. 4. S. 81-89 (In Ukr.).
9. *Ministerstvo osvity ta nauky Ukrai'ny* [The Ministry of education and science of Ukraine] [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html> (accessed 11.04.16).
10. Ponomarenko O. V. *Osoblyvosti procesu zapozychennja v dyplomatychnomu dyskursi (na materialі italijs'koi' movy)* [Features of the process of borrowing in diplomatic discourse (on the material of the Italian language)]. Movni i konceptual'ni kartyny svitu. K., VPC «Kyiv's'kyj universytet». 2014. Vyp. 51. S. 400-409 (In Ukr.).
11. Sahno V. F, Koval' S. A. *Slovnyk: Ispans'ko-ukrai'ns'kyj* [Dictionary: Spanish-Ukrainian]. K., Irpin': VTF Perun, 2004. 544 s (In Ukr.).
12. Sem'onkina I. A. *Specyfika angломовного zakonodavchogo dyskursu v aspekti perekladu* [The specifics of the English legal discourse in the aspect of translation]. Visnyk HNU. 2010. № 896. S. 181-185 (In Ukr.).

© Дорошенко О. Ю. [Дорошенко О. Ю.] doretta@mail.ru

Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та їх українських перекладів (Українською) [Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в оригинале и переводе на материале рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

13. *Slovyk ukrai'ns'koi' movy* [Dictionary of the Ukrainian language] [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://sum.in.ua/s/dyrekciya> (accessed 11.04.16).
14. Fedorova L. O., Janko Ju. V. *Filosofs'kyj dyskurs ta pragmatychni problemy jogo perekladu* [Philosophical discourse and pragmatic problems of translation]. *Studia Philologica: zbirnyk nauk. prac'*. K., Kyi'vs'kyj universytet imeni Borysa Grinchenka. 2012. Vyp. 1. S. 117-119 (In Ukr.).
15. Chernyshova Ju. *Pereklad suchasnyh religijnyh tekstiv u konteksti funkcij religijnogo dyskursu* [The modern translation of religious texts in the context of the functions of religious discourse]. *Visnyk KNU im. Tarasa Shevchenka*. 2014. Vyp. 1(47). S. 12-15 (In Ukr.).
16. *Jazykovye kontakty: kratkyj slovar'* [Language contacts: a brief dictionary] [Elektronnyj resurs]. Rezhymdostupu: http://language_contacts.academic.ru (accessed 11.04.16).
17. Aguilar Ambriz César Eduardo Texto tomado. *Análisis narratológico de 'Casa tomada' de Julio Cortázar* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pendientedemigracion.ucm.es/info/especulo/numero42/casatoma.html> (accessed 11.04.16).
18. Candale Carmen *Análisis del cuento Casa tomada* [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: [http://www.academia.edu/5811098/An%C3%A1lisis del cuento_Casa_tomada_-_Carmen_Candale](http://www.academia.edu/5811098/An%C3%A1lisis_del_cuento_Casa_tomada_-_Carmen_Candale) (accessed 11.04.16).
19. *Diccionario de la lengua española* [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://dle.rae.es/?w=diccionario> (accessed 11.04.16).
20. *Diccionario de significados* [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://que-significa.com> (accessed 11.04.16).
21. Lafont Belén María. *Literatura argentina y peronismo* [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://prezi.com/lcguaslkxqp9/literatura-argentina-y-peronismo/> (accessed 11.04.16).
22. López Yolanda. *Análisis de "Casa tomada"* [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://yolandalopezlopez.com/16-blog/36-analisis-de-qcasa-tomadaq> (accessed 11.04.16).
23. *Portal oficial del Gobierno de la República Argentina* [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: http://www.argentina.gob.ar/buscador_respuesta.php?cx=014515157576734078854%3Abgajcfdkgca&cof=FORID%3A11&ie=UTF-8&q=direccion (accessed 11.04.16).
24. Twardy Maria E. *Alguien que anda por ahí: Julio Cortázar, literatura y exilio* [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://pendientedemigracion.ucm.es/info/especulo/numero40/coexilio.html> (accessed 11.04.16).
25. Kortasar Hulio. *Tajemna zbroja: Novely* [Julio Cortázar. Secret weapon: Novels]. Uporjad., peredm. ta perekł. z isp. Ju. Pokal'chuka. K., Dnipro, 1983 (In Ukr.).
26. *Latynoamerykans'ki povisti ta opovidannja* [Latin American novels and stories] / Perekł. z isp. M. Zherdynivs'koi'. K., KMC «Poezija», 2003 (In Ukr.).
27. Kortasar Hulio. *Zahoplenyj dim* [Julio Cortázar. House Taken Over] Perekład z isp. A. Syrovec' [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://mamboreta.livejournal.com/> (accessed 11.04.16).
28. Kortasar Hulio. *Torito*. [Julio Cortázar. Torito] Perekład z isp. O. Bucenko // *Vsesvit* 1981. №6. S. 135-139 (In Ukr.).
29. Cortázar Julio. *Los relatos 3. Pasajes*. Madrid, Alianza editorial, 2012 (In Span.).
30. Cortázar Julio. *Los relatos 4. Ahí y ahora*. Madrid, Alianza editorial, 2012 (In Span.).
31. Cortázar Julio. *Los relatos 2. Juegos*. – Madrid, Alianza editorial, 2012 .

(Translation problems)

Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortázar's stories and its Ukrainian translations (in Ukrainian) [Ekstralingvistychna skladova hudozhn'ogo dyskursu v oryghinali ta perekładi na materiali opovidan' H. Kortasara ta i'h ukrai'ns'kyh perekładiv]

© Doroshenko O. Yu. [Doroshenko O. Ju.] doretta@mail.ru

УДК 811/134/2'286

CORRESPONDENCIAS LÉXICO-SEMÁNTICAS DE LAS LENGUAS ESPAÑOLA Y UCRANIANA SEGÚN LA PROCEDENCIA

N. M. Korbozerova (Kyiv, Ucraina)

ninakor2003@ukr.net

Doctora en Letras, Profesora Titular, Jefe de la cátedra de filología hispánica e italiana del
Instituto de la Filología de la Universidad de Kyiv Tarás Shevchenko
(Ministerio de Educación y Ciencia de Ucrania)
01601, Kyiv (Ucrania), ave. Tarás Shevchenko, 14

El artículo está dedicado a la comparación contrastiva de las correspondencias léxico-semánticas de las lenguas española y ucraniana según su procedencia.

Palabras clave: palabra, préstamos, fondo léxico heredado, evolución, léxico internacional, contactos políticos, militares, culturales, procedencia.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ВІДПОВІДНОСТІ ЗА КРИТЕРІЄМ ПОХОДЖЕННЯ: ТИПОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСПАНСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Н. М. Корбозерова (м. Київ)

ninakor2003@ukr.net

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іспано-італійської філології
Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Одна з головних проблем сучасної лексикології є стратифікація словникового масиву мов за параметрами його походження. У цьому контексті набуває особливої значущості аналіз словникового складу двох неспоріднених мов у плані дослідження слів за їх появою у конкретній мові та закріплення в ній через ряд адаптаційних процесів на протязі різних часових термінів. У статті розглянуто такі традиційні лексичні пласти, як іконні та запозичені.

© Корбозерова Н. М. [Корбозерова Н. Н.] ninakor2003@ukr.net

Лексико-семантичні відповідності за критерієм походження: типологічне дослідження іспанської та української мов (Іспанською) [Лексико-семантические соответствия по критерию происхождения: типологическое исследование испанского и украинского языков (На исп. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Маючи самобутні аломорфні лексичні бази походження – західно-романську для іспанської та східно-слов'янську для української, – обидві мови, виявляється, запозичували у різні часи схожі лексичні компоненти з різних мов, які здатні скласти на сучасному етапі розвитку ізоморфний корпус, завдяки чому можна твердити про деяку близькість словарних фондів.

Ключові слова: слово, запозичення, успадкований лексичний фонд, розвиток, інтернаціональна лексика, політичні, воєнні, культурні контакти, походження.

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ СООТВЕТСТВИЯ ПО КРИТЕРИЮ
 ПРОИСХОЖДЕНИЯ: ТИПОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ
 ИСПАНСКОГО И УКРАИНСКОГО ЯЗЫКОВ**

Н. М. Корбозёрова (г. Киев, Украина)

ninakor2003@ukr.net

Доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой испано-итальянской филологии Института филологии

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

(Министерство образования и науки Украины)

01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Одной из главных проблем современной лексикологии является стратификация словарного массива языков в соответствии с их происхождением. В этом контексте приобретает особое теоретическое значение анализ словарного состава двух неродственных языков в плане исследования слов согласно их появления в конкретном языке и закрепления в нем через ряд адаптационных процессов на протяжении различных временных срезов. В статье рассмотрены такие традиционные лексические пласты, как исконные и заимствованные.

Обладая самобытными алломорфными лексическими базами по происхождению – западно-романской для испанского и восточно-славянской для украинского, – оба языка, выявляется, заимствовали в разные периоды сходные лексические компоненты из разных языков, которые способны создавать на современном этапе развития изоморфный корпус, благодаря чему можно говорить о некоторой близости словарных фондов.

Ключевые слова: слово, заимствования, унаследованный лексический фонд, эволюция, международная лексика, политические, военные, культурные контакты, происхождение.

LEXICO-SEMANTIC CORRELATIONS ACCORDING TO THE CRITERIA

(Problems of comparative-historical linguistics and linguistic typology)

Lexico-semantic correlations according to the criteria of origin: typological investigation of the Spanish and Ukrainian languages (in Spanish) [Correspondencias léxico-semánticas de las lenguas española y ucraniana según la procedencia]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.] ninakor2003@ukr.net

OF ORIGIN: TYPOLOGICAL INVESTIGATION OF THE SPANISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

N. M. Korbozerova (Kyiv, Ukraine)
ninakor2003@ukr.net

DSc (Philology), Professor, head of Spanish and Italian Philology Department,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

One of the main problems of modern lexicology is the stratification of vocabulary language corpus according to the parameters of language origin. In this context the very essential significance is related with the vocabulary content analysis of two unrelated languages in the aspect of word investigation according to their happening in the certain language and fixation in this language through different adaptational processes within varied time periods / the article demonstrates the investigation of traditional lexical levels such as native and borrowing. Both these languages having specific allomorph lexical backgrounds of origin (West-Romanic for Spanish and East-Slavonic for Ukrainian) demonstrate the processes of borrowings (in different periods) common lexical components from different languages. These components are able to create the isomorphic corpus in the present day period. It leads to the conclusion that these languages have some relative connection and common features of vocabulary corpora.

Key words: word, borrowings, inherited words, evolution, international vocabulary, political, military, cultural, contacts, origin.

Introducción

En dependencia de su procedencia, todas las correspondencias ucraniano-españolas se dividen en palabras cognatadas y préstamos. Las palabras cognatadas derivan directamente de la comunidad lingüística indoeuropea. En su mayoría remontan al período del IV milenio antes de nuestra era. Una parte menor de palabras cognatadas fue prestada de otras lenguas indoeuropeas, principalmente del griego y del latín, después de la descomposición de la lengua básica. Las palabras cognatadas siempre expresan las nociones más importantes de la vida y pertenecen al fondo léxico principal de las lenguas comparadas. Revelan un mayor grado de divergencias que se hacen más imperceptibles si crece el período de penetración en la lengua.

Los cambios semánticos y fonomorfológicos de las correspondencias ucraniano-españolas se explican por: 1) la influencia de distintos sistemas lingüísticos sobre la palabra prestada; 2) un camino muy largo de penetración en la lengua receptora de la palabra

© Корбозерова Н. М. [Корбозерова Н. Н.] ninakor2003@ukr.net

Лексико-семантичні відповідності за критерієм походження: типологічне дослідження іспанської та української мов (Іспанською) [Лексико-семантические соответствия по критерию происхождения: типологическое исследование испанского и украинского языков (На исп. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

proveniente de la fuente directamente o por medio de otras lenguas; 3) las distintas vías de penetración de la palabra; 4) la elección de los significados al prestarse la palabra.

Formulación del problema

En diferentes períodos históricos en las lenguas española y ucraniana aparecieron palabras de otras lenguas. Este procedimiento estuvo condicionado por los vínculos políticos, militares y culturales entre los países y sus pueblos. En general, los préstamos léxicos de las lenguas comparadas constituyen un porcentaje mínimo del total del caudal de vocabulario. Así, el léxico latino llega a las cuatro quintas partes del fondo léxico común del español. El léxico propiamente ucraniano compone también las cuatro quintas partes del fondo léxico del ucraniano.

Resultados

El caudal léxico de las lenguas española y ucraniana es el producto de una serie de épocas. Por eso, en él se observan elementos léxicos que surgieron en diferentes períodos del desarrollo de los grupos lingüísticos, uno – romano occidental y otro – eslavo oriental. El fondo principal del léxico español lo constituye el latín vulgar con elementos del substrato ibérico y del superstrato germánico y árabe. La base del léxico ucraniano lo constituye el protoeslavo. Existen en el ucraniano elementos del superstrato turco.

Cada fondo léxico de las lenguas comparadas se compone de dos grupos principales, o sea de un léxico propio y de préstamos.

En el período de formación y desarrollo de las nacionalidades y, más tarde, de las naciones, en las lenguas comparadas surgieron palabras propiamente españolas (en la lengua española) y ucranianas (en la lengua ucraniana). Por otro lado, se prestaron elementos léxicos de las lenguas vivas y muertas, tanto indoeuropeas, como no indoeuropeas. En el proceso de evolución histórica el vocabulario de las lenguas comparadas se enriqueció por los internacionalismos léxicos.

El fondo primitivo del idioma español es el latín vulgar, propagado en España desde fines del siglo III antes de nuestra era. El latín vulgar difiere mucho del latín clásico en cuanto a las formas y sus significados aunque no se diferencia de él por la duración de su evolución. Claro está que el latín vulgar de la Península Ibérica no siempre conservaba las formas morfológicas y las semánticas de las voces propias del latín clásico. Algunas palabras tomadas directamente del latín se conservan sin variación en su estructura silábica y casi con su misma pronunciación (como: *amor*, *fórmula*, *honor*, *pugna*), otras ligeramente modificadas (como: *árbol* < *arbor*, *boca* < *bucca*, *lengua* < *lingua*, *voz* < *vox*) y otras con alteraciones eufónicas algo más notables (como: *esperanza* < *spes*, *abeja* < *apicula*, *ojo* < *oculus*). El fondo léxico más importante de la lengua ucraniana lo forma el léxico protoeslavo, derivado de la lengua protoeslava básica y asimilado por los pueblos eslavos sureños, orientales y occidentales. Estas palabras se caracterizan por: su estructura primitiva

(Problems of comparative-historical linguistics and linguistic typology)

Lexico-semantic correlations according to the criteria of origin: typological investigation of the Spanish and Ukrainian languages (in Spanish) **[Correspondencias léxico-semánticas de las lenguas española y ucraniana según la procedencia]**

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.] ninakor2003@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

simple, estabilidad, neutralidad estilística y uso cotidiano. Todas ellas se refieren a esferas importantes de la vida y son denominaciones de objetos concretos, de sus caracteres y acciones. Se citan entre ellas: *ліс, дерево, корінь, рівень, знати, веселий, брат*. El léxico eslavo oriental común presenta palabras adoptadas por las lenguas rusa, ucraniana y bielorrusa desde el período de la comunidad lingüística eslava oriental, es decir, desde los siglos VI–VIII. Se refieren a ellas *білка, кішка, мішок*. Las palabras propiamente ucranianas aparecieron en la lengua después de convertirse ésta en independiente. En la lengua ucraniana son propias las palabras siguientes: *мрія, рушник, вершник, заздалегідь*.

Latinismos. Una cierta porción del léxico español procede del latín clásico literario. La existencia de los así llamados *cultismos* se debe al estudio constante de la literatura latina clásica, sobre todo, en el período del Alto Renacimiento, es decir, en los siglos XV–XVI. Los cultismos tienen un desarrollo distinto al de las voces estrictamente populares [1: 9]. Introducidos en el caudal léxico del español, los cultismos crearon dobles, como el *artículo* (cult.) y *artejo* (voz popular) < *articulus*; *sexto* (cult.) y *siesta* (voz popular) < *sextus*. Los cultismos casi no sufrieron alteraciones formales y semánticas en el español. El significado de éstos es más general, elevado y metafórico.

El ucraniano tomó prestadas palabras latinas directamente del latín clásico y medieval y por medio de las lenguas europeas. Los préstamos directos del latín se hicieron de la lengua ya muerta; y son bastante tardíos. En los siglos XVI–XVIII el ucraniano recibe una gran cantidad de latinismos por medio del francés, alemán, polaco. Principalmente son palabras de la ciencia, de la cultura, del arte, de la vida cotidiana y de las relaciones sociopolíticas, como: *автор, аудиторія, ректор*. Asimismo fueron prestados los nombres propios, entre ellos figuran: *Валентина, Віктор, Марина, etc.*

Helenismos. Siglos antes de la dominación romana, vinieron los griegos a España donde fundaron pueblos y ciudades. Ellos dieron nombres a varios lugares geográficos: *Ampurias, Pirineo*. El español moderno cuenta con varias voces griegas que se consideran como restos de la época helénica. Son: *golfo, cara*. Estas palabras fueron tomadas directamente del griego. Hay un grupo innumerable recibido a través del latín. Son: *agonía, biblioteca, filosofía, teoría*. Otro grupo de helenismos es de formación moderna y reciente, como *telégrafo, utopía*. Algunas palabras penetraron en el español por medio del francés (como *paje*) o del árabe (como *altamuz*).

En la lengua de los eslavos orientales los helenismos empezaron a penetrar bastante temprano. Entre ellos hay muchas palabras que designan objetos de uso corriente, denominaciones de la flora y fauna, nociones del culto religioso, términos científicos y culturales: *алфавіт, драма, синтаксис*. Se asimilaron también algunos nombres propios: *Василь, Петро, Степан*. Los helenismos fueron asimilados en el período de formación de

© Корбозерова Н. М. [Корбозерова Н. Н.] ninakor2003@ukr.net

Лексико-семантичні відповідності за критерієм походження: типологічне дослідження іспанської та української мов (Іспанською) [Лексико-семантические соответствия по критерию происхождения: типологическое исследование испанского и украинского языков (На исп. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

la lengua ucraniana y dejaron huellas profundas en el idioma de los siglos VI–IX.

Germanismos. De la lengua de los godos, suecos y vándalos toman origen un centenar de voces usadas en el castellano. Son nombres propios, términos de guerra y algunas pocas voces de objetos comunes. Se forman de raíces godas nombres propios: *Adela, Adolfo, Bernardo, Bertoldo, Carlos, Ernesto, Fernando*. A diferencia del elemento gótico, el español ofrece un caudal considerable de germanismos francos, lombardos, borgoñeses, alemanes, etc., incorporados unos en el latín imperial y otros introducidos en el español por otras lenguas romances, en particular, por el francés e italiano. Son voces militares: *guerra, flecha, esgrima, tregua*. Algunas representan seres o actos naturales: *ganso, fango, crujir*. Otras son de distintos aspectos de la vida: *estufa, toalla*. Otras expresan cualidades: *rico, fresco*. Las palabras germánicas empezaron a penetrar en el ucraniano desde el siglo XII. Este proceso se reforzó en el siglo XVI. La mayoría de las voces alemanas apareció en los siglos XVII–XVIII con motivo de las relaciones económicas y culturales. Los germanismos en el ucraniano pertenecen al léxico militar: *фронт, граната, орден, солдат*; al léxico industrial: *цех*; al léxico de la medicina: *вата, бинт*; al léxico socio-político: *агресор, лозунг, дискримінація*; al léxico de uso corriente: *майстер, фарш*; al léxico del arte: *танок*.

Arabismos. El árabe estuvo influyendo considerablemente por espacio de ocho siglos en el castellano y de manera principal en su pronunciación. Del árabe quedan aproximadamente cuatro mil voces, muchas de ellas anticuadas, muchas provinciales. Son varias las palabras de uso corriente, como: *aceituna, almacén, alcoba, alguacil, arroba, carcajada, escarlata, ojalá, zagal*. Hay un grupo de nombres de edificios públicos, sitios y ríos, como: *Alcalá* (castillo). *Alcántara* (puente), *Alcázar* (palacio), *Guadalquivir* (río grande). Unas son voces militares, como: *zaga, alférez, atalaya*; otras, del comercio, como: *almacén, aduana*; de la agricultura, como: *noria, acequia*; de diversos oficios, como: *albañil, alcantarilla*.

El ucraniano prestó mucho menos palabras de procedencia árabe que el español.

Galicismos. En el español son: *bisutería, carnet o carné, coqueta, debutar, neceser, patedú, suaré*. El castellano ha recibido y sigue recibiendo otras palabras no francesas, pero formadas del griego o del latín por el francés, como: *acróbata, biología, hidrología*. La influencia francesa en el español fue muy fuerte, primero, en los siglos XIII, XIV, XV (como: *paje, jardín, sargento, manjar*) y, segundo, en el siglo XVIII (como *bufete, hotel, silueta, toilette*).

Las voces francesas empezaron a penetrar en el ucraniano solo en los siglos XVII–XVIII. Son palabras de uso corriente y términos socio-políticos, militares, comerciales, industriales, a saber: *афіша, бал, батист, берет, блуза, бокал, бюрократ, вазелін, жакет, журнал, зал, костюм, маскарад*.

(Problems of comparative-historical linguistics and linguistic typology)

Lexico-semantic correlations according to the criteria of origin: typological investigation of the Spanish and Ukrainian languages (in Spanish) [Correspondencias léxico-semánticas de las lenguas española y ucraniana según la procedencia]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.] ninakor2003@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Italianismos. El castellano ha recibido muchas voces del italiano. El enriquecimiento del español por los italianismos se explica por la cultura superior italiana del Renacimiento. Se introdujo un cierto número de palabras de procedencia griega o latina, pero romanceadas a la italiana. Son italianismos las voces siguientes: *estrada* (por *camino*), *marchar* (por *caminar*), *bancarrota*, *banquete*, *bisoño*, *cúpula*, *estafeta*, *macarrón*, *soberano*. Son italianismos muchas voces referentes a la pintura, a la música, al canto, como: *aria*, *arieta*, *fiasco*, *piano*, *pícolo*, *prestísimo*, *presto*, *soprano*; términos de industrias, como: *fachada*, *carroza*, *medalla*, *escorzo*; del comercio, como: *banca*, *fragata*, *piloto*.

En la lengua ucraniana existen muchos términos italianos, en particular, del arte y de la arquitectura, como: *лібретто*, *тенор*, *опера*, *арія*, *алLEGRO*, *акорд*, *бас*, *віолончель*, *дует*, *концерт*, *арка*.

Anglicismos. Del inglés el español ha tomado muchas palabras directamente o por medio de otras lenguas, principalmente por medio del francés, como: *comité*, *vagón*, *confort*, etc. Unos anglicismos se pronuncian a la inglesa, como: *dandy*, *golf*, *sandwich*, *hall*, *film*, *brick*.

El ucraniano tomó palabras del inglés, primero, en la época de Pedro I (siglos XVII–XVIII). Son términos marítimos, como: *баржа*, *бот*, *ихуна*. Más tarde, en los siglos XIX–XX, aparecieron anglicismos sociales, técnicos, deportivos, de uso corriente, como: *бойкот*, *лідер*, *спорт*, *кекс*, *парламент*, *клуб*, *тролейбус*.

Muchos anglicismos son equivalencias semánticas en las lenguas comparadas. Entre ellos figuran: *boxeo*, *бокс*; *fútbol*, *футбол*; *bistec*, *біфштекс*.

Americanismos. El castellano ha tomado de las lenguas americanas los nombres más indispensables de la flora, fauna, productos y distintos utensilios, como: *bejuco*, *butaca*, *cacao*, *cacique*, *canoas*, *colibrí*, *hamaca*, *huracán*, *jícara*, *maíz*, *petaca*, *petate*, *tiburón*.

Muchos americanismos, al hacerse internacionalismos, entraron en el caudal léxico del ucraniano por medio de otras lenguas europeas. Estas palabras son: *какао*, *гамак*, *ураган*, *колібри*.

Substrato lingüístico. En el español se conservan huellas de las lenguas célticas e ibéricas (no indoeuropeas) que, salvo el vasco, perecieron con la romanización de España. Son iberismos: *izquierdo*, *pizarra*, *cerro*, *guijarro*, *Elvira*, *becerro*, *páramo*. De origen céltico son: *carro*, *cerveza*, *camino*, *legua*.

Las lenguas túrquicas ejercieron una gran influencia sobre el ucraniano desde tiempos remotos. La Rus' de Kíev, siendo vecino de las tribus túrquicas, trabó con ellas pactos militares, tuvo relaciones comerciales y culturales. Hay muchísimas palabras de la lengua tártara. De los siglos VII–XII provienen préstamos de las lenguas túrquicas, como: *алмаз*, *барабан*, *кабан*, *казна*, *кумач*, *сарай*.

© Корбозерова Н. М. [Корбозерова Н. Н.] ninakor2003@ukr.net

Лексико-семантичні відповідності за критерієм походження: типологічне дослідження іспанської та української мов (Іспанською) [Лексико-семантические соответствия по критерию происхождения: типологическое исследование испанского и украинского языков (На исп. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Palabras polacas. En la lengua ucraniana hay un gran número de préstamos de la lengua polaca, como: *бандура, брюква, бурмістр, герб, замок, індик, каштан, краков'як, пончик.*

Esto se explica por encontrarse subyugado el pueblo ucraniano bajo el estado de Polonia durante mucho tiempo. Palabras ucranianas de procedencia polaca son: *білизна, бруд, будувати, варта, гудзик, дах, жебрак, кепський, келих, огульно, пробачення, рух, скарб, справа, струм, шукати.*

En las lenguas comparadas, además, hay influencias muy insignificantes de las lenguas: vascuence (solo en el español), rumana, checa, georgiana, húngara, persa (solo en el ucraniano) y otras.

Las palabras se califican como préstamos de una lengua solo después de sus modificaciones gramaticales y fonéticas, y en algunos casos, aún después de transformaciones semánticas hechas según las leyes de la lengua receptora. Los índices formales se refieren a los caracteres secundarios de la asimilación de la palabra. El criterio de asimilación de la palabra prestada es el semántico. En dependencia del carácter semántico de la palabra prestada se determina su actitud funcional y su valor comunicativo. La aparición de su esfera de uso contribuye a la eliminación de la variación de su estructura fonológica y forma gráfica.

Según el grado de asimilación, los préstamos se dividen en tres clases: préstamos asimilados por completo; exotismos; internacionalismos de uso corriente o limitado.

Léxico internacional. El léxico internacional es uno de los fenómenos más notables en la esfera de la tipología léxica. Es el conjunto de internacionalismos que existen en una lengua y son comunes para una serie de lenguas en consecuencia de rasgos en su desarrollo histórico-cultural [1, p. 214]. Bajo este término se comprenden palabras que, gracias a su forma y significado, tienen análogos en varias lenguas de Europa, Asia, América, África y Australia. Entre lo internacional y lo nacional existe, en general, una correlación específica. Lo primero no es supernacional, sino que es el modo de realización de lo nacional en su expresión superficial e históricamente progresiva.

La internacionalización de los lexemas se refiere a fenómenos lingüísticos universales, pues la mayoría de las lenguas incluye en su caudal léxico un número determinado de palabras y términos internacionales [2, p. 142]. El proceso de internacionalización de los lexemas es bastante complicado y está ligado con factores motivados por fenómenos interlingüísticos y extralingüísticos. En este aspecto la palabra internacional puede pertenecer al fondo etimológico común y sufrir cambios en una lengua determinada o adquirirla como préstamo lingüístico de otras lenguas, que sirvieron de origen para esta palabra internacional.

El caudal de palabras internacionales como parte del sistema léxico-semántico de una lengua dada es una unidad organizada interiormente cuyos elementos actúan recíprocamente

(Problems of comparative-historical linguistics and linguistic typology)

Lexico-semantic correlations according to the criteria of origin: typological investigation of the Spanish and Ukrainian languages (in Spanish) [Correspondencias léxico-semánticas de las lenguas española y ucraniana según la procedencia]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.] ninakor2003@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

entre sí, se vinculan lógicamente de modo estable y se caracterizan por un funcionamiento parejo. El carácter sistemático del léxico internacional de las lenguas investigadas no es más que un fenómeno de muchos aspectos.

La unidad principal del sistema del léxico internacional en las lenguas estudiadas comprende palabras que intervienen de forma fónica idéntica o casi idéntica y coinciden por completo o parcialmente en el plano semántico.

Los internacionalismos léxicos caracterizan, en primer lugar, la terminología sociopolítica: *constitución, resolución, política*; *конституція, резолюція, політика*; científica: *biología, molécula, geografía*; *біологія, молекула, географія*; técnica: *monoplano, aparato*; *моноплан, апарат* y cultural: *género, tenor*; *жанр, тенор*.

La completa equivalencia semántica de las palabras internacionales presupone la igualdad de sus variantes léxico-semánticas en las lenguas comparadas y caracteriza las palabras monosemánticas que pertenecen a los nombres propios y geográficos, términos y palabras que tienen un número idéntico de variantes léxico-semánticas: *categoría*; *категорія*.

La mayoría de los términos internacionales es de procedencia griega o latina. De otra parte aparecen basándose en los morfemas formativos de tipo: *teléfono, телефон*; *micrófono, мікрофон*.

Conclusiones

Podemos resumir que el español a diferencia del ucraniano se caracteriza por la tendencia analítica. Esto se explica por el amplio empleo en el español de los grupos de palabras. Además las unidades léxicas españolas son más polisemánticas y poseen mucha variedad sinonímica y homonímica.

Література

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – М. : Сов. энциклопедия, 1969. – 607 с.
2. Korbozerova N. M. Methodology of contrastive investigations in Lexicology / N. M. Korbozerova // The Sixth European Conference on Languages ["Literature and Linguistics"], (Vienne, 26 April 2015). – Vienne, 2015. – P. 141–147.

References

1. Ahmanova O. S. *Slovar' lyngvystycheskyh termynov*. Moskva, Sovetskaja jenciklopedija, 1969. 607 c.
2. Korbozerova N. M. Methodology of contrastive investigations in Lexicology. *The Sixth European Conference on Languages. Literature and Linguistics*. Vienne, 26 April 2015, pp. 141–147.

© Корбозерова Н. М. [Корбозерова Н. Н.] ninakor2003@ukr.net

Лексико-семантичні відповідності за критерієм походження: типологічне дослідження іспанської та української мов (Іспанською) [Лексико-семантические соответствия по критерию происхождения: типологическое исследование испанского и украинского языков (На исп. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

УДК 811.134.2

СОЦІОКУЛЬТУРНІ КОНЦЕПТИ ЖИТТЯ / СМЕРТЬ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ЛІНИ КОСТЕНКО

О. І. Крупко (м. Бровари, Україна)

aspiranturaif@gmail.com

методист вищої категорії Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті досліджено концепти життя та смерть, що були сформовані на основі відповідних понять, підґрунтя яких складає сукупність лексичних значень слів, та репрезентовані в мовотворчості Ліни Костенко.

Стереотипи, які визначають поняття життя та смерть безумовно належать до складників концептуальної картини світу. Ставлення людини до життя та смерті певним чином відбиває специфіку й національного мислення. А отже «дослідження цих номінацій допомагає виокремити ті специфічно східнослов'янські, зокрема й українські риси, що притаманні концептуальній картині світу народу» [11, с. 118].

Концепти життя та смерть належать до базових концептів, але не дивлячись на свою універсальність, вирізняються національно-культурною своєрідністю. Як видно з дослідження, це – багатовимірні варіативні ментальні утворення, представлені у свідомості поетеси своїми багатозначними ознаками, які реалізуються в мові з допомогою номінативних засобів, різних за структурою, семантичною та емоційною забарвленістю та відображають у своєму змісті ціннісні орієнтири та стереотипи нації.

Ключові слова: концепти життя / смерть, концептуальний аналіз, метафора.

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ КОНЦЕПТЫ ЖИЗНИ / СМЕРТЬ В ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА ЛИНЫ КОСТЕНКО

О. И. Крупко (г. Бровары, Украина)

aspiranturaif@gmail.com

методист высшей категории Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье исследованы концепты жизнь и смерть, сформированные на основе соответствующих понятий, основание которых составляет совокупность лексических значений слов, и репрезентированные в творчестве Лины Костенко.

© Крупко О. И. [Крупко О. И.] aspiranturaif@gmail.com

Соціокультурні концепти життя / смерть у мовній картині світу Ліни Костенко (Українською) [Социокультурные концепты жизнь / смерть в языковой картине мира Лины Костенко (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Стереотипы, которые определяют понятия жизни и смерти, относятся к составляющим концептуальной картины мира. Отношение человека к жизни и смерти определенным образом отображает специфику и национального мышления. А поэтому «исследование этих номинаций помогает вычленил те специфически восточнославянские, в частности и украинские черты, которые присущи концептуальной картине мира народа» [11, с. 118].

Концепты жизнь и смерть относятся к базовым концептам, но несмотря на свою универсальность, отличаются национально-культурным своеобразием. Как видно из исследования, это многомерные вариативные ментальные образования, представленные в сознании поэты своими многозначительными признаками, которые реализуются в языке с помощью номинативных средств, разных по структуре, семантической и эмоциональной окраске и отображают в своем содержании ориентиры и стереотипы нации.

*Ключевые слова: концепты **жизнь** / **смерть**, концептуальный анализ, метафора.*

SOCIOCULTURAL CONCEPTS OF *LIFE* AND *DEATH* IN THE LANGUAGE WORLD OF L. KOSTENKO

O. I. Krupko (Brovary, Ukraine)

aspiranturaif@gmail.com

Supervisor of Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

*The article considers the concepts **life** and **death** represented in the works of L. Kostenko and formed on the basis of the corresponding notion the grounds of which consist of the set of lexical meanings of the word.*

Stereotypes that define the concepts of life and death definitely belong to the components of the conceptual picture of the world. The person's attitude to life and death reflects the national mental specificity (character) in a certain way. Thus studying these categories helps distinguish those specifically Eastern Slavonic (including Ukrainian) features of the conceptual picture of the world of a certain nation [11, p. 118].

The concepts of life and death are considered to be basic concepts, although despite their versatility they are remarkable by their national and cultural originality. As can be seen from the study, they are multidimensional variable mental entities represented in the poet's vision by their multivalued signs that are implemented in the language using nominating means which are different in structure, semantic and emotional coloring and which reflect the values and stereotypes of the nation in their content.

*Key words: concepts **life** and **death**, concept analysis, metaphor.*

(Problems of linguistic communications)

Sociocultural concepts of *life* and *death* in the language world L. Kostenko (in Ukrainian) [**Sociokul'turni koncepty zhyttja / smert' u movnij kartyni svitu Liny Kostenko**]

© Krupko O. I. [Krupko O. I.] aspiranturaif@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Вступ

Методологічною базою дослідження є концептуальне положення про взаємозв'язок мови, свідомості та культури.

Метою дослідження є виявлення своєрідності ідіолекту Ліни Костенко щодо функціонування в ньому концептів *життя* та *смерть*, яке передбачає визначення семантичних складників концепту, виділення основних концептуальних ознак, що характеризують аксіологічний компонент, зокрема й опис асоціативних зв'язків.

Предметом дослідження є структура концептів *життя* та *смерть*, особливості їхнього функціонування в поетичних текстах Ліни Костенко, сукупність концептуальних ознак, асоціативних характеристик слів-репрезентантів, які формують концепт.

Об'єктом дослідження є вербалізовані засобами мови концепти *життя* та *смерть* як динамічні варіативні ментальні утворення, мовна репрезентація яких вирізняється національною специфікою.

Джерельною базою стали поетичні збірки «Вибране», «Неповторність», «Сад нетанучих скульптур», «Річка Геракліта», «Триста поезій», романи у віршах «Маруся Чурай», «Берестечко» та інші.

Новизна роботи зумовлена недостатньою вивченістю своєрідності ідіостилю Ліни Костенко та особливостей її поетичної картини світу, зокрема базових концептів *життя* та *смерть* в поетичному тексті.

Актуальність дослідження визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій на вивчення мовних засобів репрезентації універсальних категорій в етнокультурному аспекті, тобто з урахуванням особливостей етнічної свідомості, рис національного характеру, менталітету народу. Глибина та багатовимірність досліджуваного матеріалу дозволяють говорити про актуальність розробки зазначеної теми.

Теоретичне значення дослідження є певним внеском у розвиток концептуального аналізу та може бути застосоване для вивчення процесів вербалізації інших концептів.

Практичне значення роботи пов'язане з можливістю використання її основних положень та висновків у викладанні стилістики та лексикології української мови, у курсах за вибором та спецкурсах з когнітивної лінгвістики.

Теоретичною основою дослідження стало розроблене в когнітивній лінгвістиці, а згодом і в концептології, уявлення про те, що явища реальної дійсності відображаються у свідомості людини у вигляді національно-специфічних концептів та об'єктивуються номінативними засобами мови.

© Крупко О. І. [Крупко О. И.] aspiranturaif@gmail.com

Соціокультурні концепти *життя* / *смерть* у мовній картині світу Ліни Костенко (Українською) [Социокультурные концепты *жизнь* / *смерть* в языковой картине мира Лины Костенко (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Основою словникових дефініцій концепту *життя* стали такі значення: 1) існування усього живого; протилежне смерть; 2) стан живого організму в стадії розвитку, зросту; 3) період існування кого-небудь; вік (усе пережите, зроблене людиною за час її існування; біографія); 4) спосіб існування кого-небудь; 5) жива істота; 6. перен. Про щось дороге, необхідне, важливе; 7) прояв фізичних і духовних сил живих істот; 8) пожвавлення, рух, посилення діяльності живих істот; 9) сукупність явищ, що характеризують існування, визначають розвиток чого-небудь; 10) те, що реально існує; дійсність [15, с. 535].

Поняття «життя» індоєвропейська мовно-міфологічна традиція тлумачить як «усе живе»: бог, людина, тварина, рослина» [17, с. 399]. Саме тому міфологема життя є складником наївної картини світу. Концепт *життя* належить до універсальних концептів, який у мовному просторі кодується в образно-почуттєвих уявленнях, виявляючи специфічні риси, притаманні певному народу, безпосередньо пов'язаний з поняттями часу і простору та розгортається у візуальній площині. Часом життя вимірюється, у просторі воно протікає, тобто життя – це певний проміжок часу між народженням та смертю.

Традиційний символ життя – це дорога, шлях земний, життєва путь, що, як заданий природою вектор, відбивається в часовій перспективі – лінії, яка з'єднає минуле та майбутнє. У Ліни Костенко цей концепт нерідко пов'язується з конотацією швидкоплинності людського життя, яке непомітно проходить, пролітає. *Життя людське – як зойк на болотах* [В, с. 379]. Це як годинник, який невинно відраховує секунди, години, роки: *Життя коротке і шалене. Летить як цифри на табло* [РГ, с.85]. Актуалізується авторське осмислення життя – *мить* дієсловами з семантикою швидкості: Активно використовуючи їхній граматичний та стилістичний потенціал, авторка в значній мірі передбачає відповідну ерудицію читача, здатність його за окремим словом побачити певну картину, відчути асоціативну динаміку образу: *Мигтить життя в калейдоскопах Вічності* [ТП, с. 31]; *Життя – це божевільне раллі* [РГ, с. 62]; *Життя як вокзал, хтось приїжджає, хтось від'їжджає* [В, с. 148].

Отже, властивістю життя є зміна, дія, певний процес, рух, несталість: *Не схаменешся – півжиття позаду* [В, с. 179]; *Давно і дивно. Дивно як давно. Ще тільки вчора, а уже піввіку* [Б, с. 78]; воно спливає як вода, це – як стрімка ріка - бурхлива, а часом спокійна: *Мені відкрилась істина печальна: життя зникає, як ріка Почайна ...* [В, с. 77].

Аналізований концепт може передаватись лексемою *життя* і мати значення «найвища цінність» у всіх його проявах: *Благословенна кожна мить життя на цих всесвітніх косовицях смерті* [В, с. 7]; *Було життя осяяне красою, любов і честь*

(Problems of linguistic communications)

Sociocultural concepts of life and death in the language world L. Kostenko (in Ukrainian) [Sociokul'turni koncepty zhyttja / smert' u movnij kartyni svitu Liny Kostenko]

© Krupko O. I. [Krupko O. I.] aspiranturaif@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

цінились над життя [В, с. 80]. Це – Божий дар, на жаль, тільки для тимчасового використання, скарб, який треба берегти, оберігати, радіти йому і дякувати за нього, як робить це авторка у своїй поезії: *Вечірнє сонце, дякую за день, вечірнє сонце, дякую за втому, за тих лісів просвітлений Едем і за волошку в житті золотому* [Н, с. 19]. Кожен афоризм відображає її погляди на життя та філософію: *Життя людського строки стислі. Немає часу на поразку* [Б, с. 157]; *Зробити щось, лишити по собі ... Щоб тільки неба очі голубі цю землю завжди бачили в цвітінні* [В, с. 235].

У житті, як у творі, є автор, є сюжет, який важко змінити. Ліна Костенко порівнює його з драматичним театром: *Життя – то завжди Колізей* [В, с. 205]; та підкреслює «необхідність вибору своєї «ролі» у ньому» [10, с. 495]. Дорога життя постає у авторки афоризмів сумою певних вікових відрізків – фрагментів життя людини, які представлені відповідною темпоральною семантикою біологічного часу: *У драмі людській небагато дій: дитинство, юність, молодість і старість* [В, с. 178]. Саме ці лексеми, а також синоніми до них, становлять ядро концепту, оскільки ці часові домінанти характеризуються протяжністю та неповторністю. Лексика, яка маніфестує той чи інший життєвий період, є особливо частотною у Ліни Костенко [10, с. 71]. Першим етапом життя є дитинство, казкове, безтурботне, у яке завжди хочеться повернутися: *Душа летить в дитинство, як у вирій, бо їй на світі тепло тільки там* [МЧ, с. 28]. На це вказує опосередковане означення способу дії «як у вирій». Пора юності також передбачає низку позитивних асоціацій – максималізм, із силою, енергією, вірою в майбутнє, вона приваблює безтурботністю, на що вказують відповідні означення: *Бездонне небо, безмежний світ, і нам усім по 18 літ* [МЧ, с. 75]; *Для нас «учора» вже було «давно» і неповторний смуток ретроспекцій було ще нам осмислить не дано* [В, с. 396].

Насичене смислове наповнення мають усі темпоральні лексичні одиниці, які репрезентують концепт: так, у пору зрілості у людини нерідко виникає бажання затримати час, особливо, коли вона спостерігає за осінніми пейзажами, осмислюючи своє життя: *Красива осінь вишиває клени ... червоним, жовтим, срібним, золотим. А листя просить: - Виший нас зеленим! Ми ще побудем, ще не облетим ...* [В, с. 323]. *О, ким я був і ким зробився нині? Куди подів життя своє одне?* [Б, с. 73]; *А втім, життя збулось. Оббився і обранився. І жити міг лиш так, а не інак.* [Б, с. 83]; *Ой ні, ще рано думати про все. Багато справ ще у моєї долі* [СНС, с. 9]. Період літніх років – старості – не проста пора, але і її, як зазначає поетеса, теж треба прожити гідно: *Хай буде все небачене побачено. Хай буде все пробачене пробачено. Єдине, що від нас іще залежить – принаймні вік прожити як належить* [В, с. 13]. Адже світ людського життя, а саме основні схеми життєдіяльності, поведінки й орієнтації у світі пізнаються не стільки через набуття життєвого досвіду, часто через

© Крупко О. І. [Крупко О. И.] aspiranturaif@gmail.com

Соціокультурні концепти *життя / смерть* у мовній картині світу Ліни Костенко (Українською) [Социокультурные концепты *жизнь / смерть* в языковой картине мира Лины Костенко (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

випробування» [18, с. 102]. Саме тому завершальний етап життя авторка змальовує як останню дію в театрі: *Остання дія. Кладовище. Похорон. В безсмертя також повні очі сліз* [В, с. 250].

Різноманітного й різноаспектного стилістичного звучання лексема *життя* набуває, сполучаючись із широким спектром образів, понять, лінгвоментальних категорій. Як зазначає В. С. Калашник [12, с. 448]: – «дар метафоричного сприйняття й особливе чуття слова як динамічної символічної структури, майстерне володіння способами та прийомами досягнення образності забезпечують не лише багатство й різноманітність змісту авторських слововживань – афоризмів, але й своєрідність та глибину сформованих ними смислів». Усе це стосується й авторського осмислення концепту *життя* у таких поетичних рядках: *А що таке життя? Чи те, що переждалось? Чи все-таки життя – це те, що відбулось?* [РГ, с. 173]; *Як жити, зачепившись на мілкому, то краще потонуть на глибині* [МС, с. 48]. Якість життя, на думку письменниці, визначає вимір ступеня реалізованості та моральний стаж. «*Не жив навмання: Людям – колосся, собі – стерня*» [МС, с. 101]; *Всього в житті траплялося мені* [Б, с. 17]; *Було нам важко і було нам зле, і західно, і східно. Було безвихідно. Але нам не було негідно* [В, с. 199]. Тут спостерігаємо стилістичний прийом – градаційний повтор. Саме градаційний та анафоричний повтори займають у творах Ліни Костенко домінуючу позицію.

Життя – це, на думку авторки, – постійна праця, освіта, наука, це рух уперед, це розвиток, прогрес. *Спочити – щастя недолуге* [В, с. 222]; *Життя як річку не перейдеш вбрід* [МС, с. 48]. Тобто найважливіше в житті – знайти себе, реалізувати свої здібності та удосконалюватись. Найголовніша ознака концепту – діяльність, представлена повнотою життя, способом життя. Воно має включати певний набір соціальних дій. Духовне та матеріальне благополуччя також необхідні фактори нормальної життєдіяльності індивіда. Усі складники засвідчують те, що життя відбувається, що людина, проживаючи його, отримує радість, задоволення, насолоду. Без цього життя може бути існуванням, виживанням. Отже, життя – це творчість, радість, щастя, а ще – відчуття свободи: *Ох, у житті свобода лиш єдина, одна свобода* [Б, с. 87]; *Я знаю грамоту свободи. Її освячують мечі* [Б, с. 39]; *Твою свободу охрестили грати* [Б, с. 5]; *Вікам посивіли вже скроні, а все про волю не чувать* [В, с. 201]. Нетрадиційний образ зустрічаємо у поетеси: *Свободи предтеча – розхристана втеча з мудрованих дум у мандруючий дим* [В, с. 62].

Тема свободи у поетеси реалізується на рівні лексем лише з позитивною конотацією: *Та ми тримались. Ми хотіли волі. Вже третій рік воюємо – пора!* [Б, 8]; *Душа – єдина на землі держава / де є свобода чиста як озон* [В, с. 261]. На мовному рівні цю ідею посилює прикметник *чиста*. Волю (свободу) Л. Костенко

(Problems of linguistic communications)

Sociocultural concepts of life and death in the language world L. Kostenko (in Ukrainian) [Sociokul'turni koncepty zhyttja / smert' u movnij kartyni svitu Liny Kostenko]

© Krupko O. I. [Krupko O. I.] aspiranturaif@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

зараховує до найбільших цінностей людини, нації, адже без свободи не буває розвитку особистості, країни. Саме вона є необхідною умовою як щастя людини так і її чесноти. А «свобода потребує опору та боротьби» [7, с. 37]. Свобода (індивідуальна, економічна, політична, духовна) – найперша передумова гідного існування людини.

Треба зазначити, що оскільки поняття *життя* належить до найбільш складних філософських категорій, осмислення його поетесою тісно пов'язане з її світоглядом, основою якого є визнання єдності, цілісності світу, взаємозв'язку людини та природи. Уся природа в поетичній картині світу Ліни Костенко наділена ознаками життя, та є, як зазначає авторка, також однією з найвищих його цінностей: *Чи, може, це ввижається мені той несказаний камертон природи, де зорі ясні і де тихі води?* [В, с. 17]; *Щасливиця – я маю трохи неба і дві сосни в туманному вікні* [Н, с. 10]; *Ліси правічні – госпіталь душі* [В, с. 411]; *Усе живе, усе неповториме, усе чекає невимовних слів* [Н, с. 17]; *Ліси мої, гаї мої священні! Преподбуйте нам навіки незнищенні!* [В, с. 76].

Крім того, поміж найвищих цінностей життя Ліна Костенко виділяє любов. Вона повинна супроводжувати людину завжди. Це могутня сила, яка – очищає, ошляхетнює, возвеличує, окриляє: *Це тихе сяйво над моєю долею! – Воно лишилось на усе життя* [В, с. 278]; *А ця любов – як холодно без неї! Як поцілунок долі у чоло. А ця любов – як нитка золота, що й чорні дня життя мого прошила* [ТП, с.19]. Без неї втрачається смисл життя: *Моє життя – руйновище любові, де вже ніякий цвіт не процвіте* [МЧ, с. 99]. Ось чому ключовим у поезії "Вже почалось, мабуть, майбутнє" є поняття „любіть”: Тут кожен рядок позначений зблиском афористичності: *Любіть травинку, і тваринку, і сонце завтрашнього дня, вечірню в попелі жаринку, шляхетню інохідь коня* [В, с. 66]; *І не знецінюйте коштовне, не загубіться у юрбі. Не проміняйте неповторне на сто ерзаців у собі* [В, с. 66]; *Минають фронди і жиронди, Минає славне і гучне. Шукайте посмішку Джоконди, Вона ніколи не мине* [В, с. 66]. Любіть життя довкола – воно прекрасне у малому і у великому.

Поетеса формулює систему духовних цінностей, які варто брати з собою в майбутнє, з безперервного потоку днів, що минають: *Життя іде і все без коректур, і як напишеш, так уже і буде.* [В, с. 81]; *Взискуй прожити несутно і дзвінко. Взискуй терпіння витримати все* [Н, с. 51]. Тут похідні дієслова *прожити*, *пережити* складають периферію концепту. *І все на світі треба пережити. І кожен фініш, то по суті старт* [В, с. 13]. Це своєрідний компас людини, моральний кодекс честі українця як імператив життя – заповідь сучасникам і нащадкам: *Найвище уміння – почати спочатку, життя, розуміння дорогу, себе* [В, с. 59]; *Не треба думати мізерно. Безсмертя є ще де-не-де* [СНС, с. 53].

© Крупко О. І. [Крупко О. И.] aspiranturaif@gmail.com

Соціокультурні концепти *життя* / *смерть* у мовній картині світу Ліни Костенко (Українською) [Социокультурные концепты *жизнь* / *смерть* в языковой картине мира Лины Костенко (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Авторка проводить також чіткі паралелі життя з музикою. Її вона, як свободу, любов, природу, поезію відносить до найвищих життєвих цінностей. *Життя – це й усмішка, і сльози ці солоні. І кров. І барикади, і музика Бізе! [ТП, с. 179]; Бо що життя? Це усмішка двойлеза, ридання чардаша і гордість полонеза [МП, с. 75].* Тут розширення семантики названих образів відбувається шляхом уведення в один синонімічний ряд назв різних танців.

У Ліни Костенко музика не просто супроводжує життя, вона є невід'ємною частиною його, вищим змістом. *Є скрипка, є – життя. А ти на ній смичок. Зіграй свою печаль, свою жадану душу [В, с. 403].* «Синонімізація понять життя і скрипки, певним чином зумовлена ідеєю драматизму життя, через постійну для її поезії трагічну конотацію образу скрипки» [14, с.9]. Лексичне насичення образу здійснюється через його поєднання з лексемами певного емоційного забарвлення (*печаль, туга, скорбота, самотність*), а його переосмислення здійснене на основі звукових характеристик інструмента – його високого тембру та трагічної ліричності звука. Часто персоніфікований образ музики представлений у Ліни Костенко через образи-складники: *Мені хтось тихо душу взяв за плечі - заговорив шопенівський ноктюрн [В, с. 48]; Гримить високий гонор полонеза ... В. 74; Десь грає ніч на скрипці самоти [В, с. 294].*

Образ ще одного музичного інструмента – камертона є досить уживаним у поезії Ліни Костенко. Надаючи поняттю значення еталона життя, вищої мети, символу, ідеалу поетеса створює місткі метафори: *Поезія згубила камертон, поезія на грані катастрофи [В, с. 173].* Через своє бачення світу наша сучасниця відтворює ритм епохи, у якій живемо, вміло «висікає» нові афористичні грані думок. Ідея сприйняття життя як процесу, наповненого багатством різних безкінечних перетворень, реалізується у неї мовними засобами різних рівнів: лексичного, граматичного, синтаксичного. Це сукупність подій, вибудованих в хронологічній послідовності, вчинків, почуттів, з яких складається соціальне, духовне, біологічне життя людини.

Як тривалість життя людини – вік семантично наближений до значення «доля» – життєва сила, що закладається при народженні. За давніми уявленнями людині судилося прожити вік, призначену їй частку, долю. Той, хто перевищує таку норму, як і той, хто її вкорочує, порушує встановлений лад. Із багатьох ліній розвитку подій вибирається одна, не залежна від волі людини: *Що доля нелегка – в цій користь і своя є. Блаженний сон мистецтву не сприяє [В, с. 88]; Хто в нашу долю тільки не втручався. В яких тенетах тільки не б'ємось [В, с. 250]; І доля десь – на відстані печалі. [В, с. 178].* Слово доля – частотне у поетичному словнику Ліни Костенко. Це приядерний компонент концепту: *Недобрий жарт зіграла з нами доля.*

(Problems of linguistic communications)

Sociocultural concepts of life and death in the language world L. Kostenko (in Ukrainian) [Sociokul'turni koncepty zhyttja / smert' u movnij kartyni svitu Liny Kostenko]

© Krupko O. I. [Krupko O. I.] aspiranturaif@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Стояли дні у черзі ні за чим [Н, с. 121]; *Не раз хитнула доля терезами* [В, с. 201]. *Я не прошу поблажливості долі. Хіба це мало - незабуття мить?* [В, с. 534]. «Висока естетика слова ЛК полягає в органічному поєднанні книжних лексичних засобів і народнорозмовних або традиційних фольклорних» [9, с. 15]. *У них же там і сорочки, як доля. А рукави – біліші лебедів - Ото як пустить чорним, чорним, чорним до зап'ястку у декілька рядів* [МЧ, с. 99]; *Чурай той так: побачив свою долю - ось ти, ось я, тепер нас буде двоє* [МЧ, с. 37]; *Буває всяко, доля – не черинь* [МЧ, с. 34]. Тут філософський зміст і мудрість народного слова поєдналися.

Також у дусі народнопоетичної традиції це поняття персоніфікується: *Писала доля ночі під копірку* [Н, с. 147]; *Питаю в долі, а що далі?* [В, с. 263]; *Він, може, глянув у обличчя долі, а доля, може, очі відвела* [Н, с. 198]; [В, с. 262]. А тому вона може „посміхатись” людині, а може й „обійти” її, не зглянутись на неї. За давніми уявленнями українців, доля з'являється у людини в момент народження (надається Богом, чи янголом, чи нарікає мати) і супроводжує її все життя, зумовлюючи таланти людини чи невезіння (гірка доля, недобра, нещаслива, лиха). Отже, нічого в житті людини не буває випадковим. Від долі не сховаєшся, не втечеш. «Доля – як визначення наперед, те, що призначене людині раз і назавжди – приречення» [13, с. 87].

Людина може скаржитись на долю: *Моє життя – в скарбницю горя внесок* [В, с. 380]; *Життя – це пастка, і життя – це пуста*. [ТП, с. 322]; *Було моє життя – як ночі горобині* [РГ, с. 173]; *В житті було всілякої напасти* [Б, с. 72]; бути пасивною, підкорятись долі: *І все на світі треба пережити* [В, с. 13]; *Жива, то треба якось жити* [МЧ, с. 62], а може навпаки - активно протистояти усьому, що заважає їй бути щасливою. Поетичне мовомислення поетеси формує складні образні структури: *В житті найперше – це притомність духу. Тоді і вихід знайдеться з нещастя* [МЧ, с. 117]; *Гей, писарю, неси мою печатку! Життя пропало. Почнемо спочатку* [Б, с.150].

Як відомо, проблема визначення щасливого і нещасливого життя є актуальною ще з часів розквіту античної філософії. Аристотель, наприклад, назвав щасття найвищим благом людини, але шлях до нього передбачає діяльність душі: набуття найкращих морально-етичних чеснот. Саме вони – найкоротший шлях до щасття. Платон міру щасття визначав через міру її корисності. Для цього людина повинна знаходитись в гармонії зі світом та бути сама собою. Сократ вважав, що щасття залежить від самої людини, від міри її людяності та доброти. У свідомості поетеси та її творчості уявлення про щасття певним чином відбивають погляди цих видатних філософів [11, с. 117].

Світоглядне розуміння життя поетесою супроводжується словами *сене*

© Крупко О. І. [Крупко О. И.] aspiranturaif@gmail.com

Соціокультурні концепти *життя / смерть* у мовній картині світу Ліни Костенко (Українською) [Социокультурные концепты *жизнь / смерть* в языковой картине мира Лины Костенко (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

життя, барви життя. За концепцією Ліни Костенко сенс життя – в самому житті, жодна мить якого не повториться. Життя у неї – це вербалізована форма виміру української дійсності та її оцінки. Концепт *життя* в художньо-образному потрактуванні Ліни Костенко містить параметри як особистого, так і суспільного життя. Соціокультурний зміст концепту репрезентовано художньо-семантичними сферами *життя-воля, життя-честь, життя-щастя, життя-боротьба*. Особистісний вимір життя репрезентується авторкою словами: *Я вибрала долю собі сама, І що зі мною не станеться, у мене жодних претензій нема до долі моєї обраниці* [В, с. 35].

Доволі іронічно та критично може зображувати Ліна Костенко будні та реалії українського буття, тобто якість життя нерідко представлена у неї негативною лексикою, особливо якщо це стосується історичного часу, та актуалізується метафорами як *велика ковзаниця, кара, січка слів і суєти, в скарбницю горя внесок, як льох без душика*, тобто важке, жорстоке, складне, коротке, грішне, нещасне, бідне та ін.: *Найтяжча кара звалася життям* [МЧ, с. 68]; *Покресали життя моє на частки, на тьмяну січку слів і суєти* [В, с. 208]; *Вже й так життя, як льох без душика* [МЧ, с.122]. Органічна також в її образній системі народно-розмовна лексика, як от: *А Боже ж мій! Марудна штука – жисть, якщо й від тебе треба берегтися*.

Життя ж коротке, звікував... і квіт [МЧ, с. 58]; *Життя – то є життя, тягнути мусиш лямку* [Б, с. 110]; *Нема життя в такому животінні* [Б, с. 129]; *Ти дивишся. А я вже – як на трапії. І слів нема. І туга через край. Життя іде по «Гаусівській шляпі». Отак от «здрастуй», а отак – «прощай»* [В, с. 286].

Ще однією з концептуальних ознак життя - є неспокій, постійна боротьба, часом боротьба за виживання: *Життя така велика ковзаниця. Кому вдалось, не падавши, пройти?* [МЧ, с. 38]; *Життя – страшина корида. На сотню мінотаврів – один тореадор* [В, с. 114]; *Життя – це оббирання реп'яхів, що пазурами уп'ялися в душу* [В, с. 178]; *Життя – це справа без гарантії* [В, с. 382]; *Життя – це криза, криза, криза. Життя – це криза, не круїз* [МП, с. 99]. Його можна вкорочувати, марнувати. Це власність, приналежність людини, яку можна втратити, віддати, можна лишити людину життя. Майже у всіх наведених афоризмах використано однотипні синтаксичні структури зі складеним іменним присудком, який підкреслює опредмечену ознаковість художніх дефініцій концепту життя. Знайдено нами понад 70 текстових фрагментів, які вербалізують цей концепт:

Отже, життя як категорія часу – це процес, однією з фаз якого, а саме завершальною фазою, є спокій – смерть. У словнику української мови лексема *смерть* має такі значення: 1.припинення життєдіяльності організму і загибель його,

(Problems of linguistic communications)

Sociocultural concepts of life and death in the language world L. Kostenko (in Ukrainian) [Sociokul'turni koncepty zhyttja / smert' u movnij kartyni svitu Liny Kostenko]

© Krupko O. I. [Krupko O. I.] aspiranturaif@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

припинення біологічного обміну речовин в організмі або його частині. 2. припинення існування людини, тварини, протилежне життя; кончина, скін [16, с. 400]. Життя у письменниці порівнюється зі шляхом, що його людина поступово долає як переміщення від життєвого простору до простору смерті, розлучається зі світом, це мить, відпущена людині, аби вона гідно могла підготуватися до безсмертя. *Життя за мною браму зачина* [Б, с. 137]; *Життя вже за плечима*. [Б, с. 143]; *Час мій підоспів ...* [МЧ, с. 126]; *Славетно жив. Кінчаю сіромашино* [Б, с. 128]; *В життя приходиш чистий і красивий. З життя ідеши заморений і сивий* [Б, с. 102]. У цій антитезі одні темпоральні категорії – молодість та зрілість протиставлені іншим: таким як старість та смерть. Стереотип молодості виявляється за допомогою атрибутів *чистий, красивий*. З архаїчними уявленнями про параметри старості пов'язані лексеми *заморений, сивий*. Отже, життя людини розглядається з позиції зовнішніх змін, тобто візуальних, що тривають у часі. Це теж периферійна ланка концепту. *Вже смерть поклала руку на плече*» [Б, с. 143], оскільки лексема смерть є антонімом лексеми життя.

Життя і смерть – нерозлучні. Смерть – останній закон життя, перехід до іншого стану: *Було життя - як віриш без пунктуації, а смерть поставить крапку і тире* [Над берегами, с. 103]; *О як страшно і як назавжди, як навіки і на віки, ані зойкнувши, ні сказавши, йдуть на той світ наші батьки* [РГ, с. 200]. Тут концепт смерть втілюється в мотиві подорожі, а потім у мотиві сну. Якщо концептуальною моделлю життя є рух, то смерті – припинення цього руху. І хоч життя продовжується, але вже в новій якості. Та межа, потойбіччя, незнане й незвідане, у який відходять, але з якого не повертаються, протиставляється цьому світові. *Надходить час останньої самотності* [Б, с. 83]; *Оце і все. Отут я і причалю. Принижена душа не піднімає віч. Допалюю життя. Останній хмиз печалі потріскує, горить в мою високу ніч* [Б, с. 108]. Ця пора життя сприймається людиною як випробування її гідності. Це вінець життя, час підведення підсумків, час, що для конкретної людини добігає межі, фінальна віха в її долі, але, нажаль, неминуча: *Які минають люди неповторні! Хоч би іще хоч трохи побули!* [ТП, с. 57]; *Настане час – і піде все в архів* [В, с. 178]. Замість лексем на позначення цієї сумної події використовує інші домінанти – *минають люди, йти в архів*, тобто дієслова із семантикою спрямованого руху: *Спливло життя як листя за водою* [МЧ, с. 76]. *Так і живу. Минаю наче хмарка. Вся облітаю, як осінній лист.* [МЧ, с. 125].

Тут прослідковується семантичний зв'язок між порами року та віком людини, яка порівнює з явищами природи цикл власного розвитку, «Трансформації, що спостерігаються у процесі росту рослин, та які призводять урешті-решт до загибелі живого організму, за аналогією переносяться на іменування змін, що їх зазнає

© Крупко О. І. [Крупко О. И.] aspiranturaif@gmail.com

Соціокультурні концепти *життя / смерть* у мовній картині світу Ліни Костенко (Українською) [Социокультурные концепты *жизнь / смерть* в языковой картине мира Лины Костенко (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

людина» [8, с. 3].

Стверджуючи, що «смерть – це ще не поразка», Ліна Костенко приходить до осягнення смерті як феномену вічного життя духу після смерті тілного тіла: *І є природа. І немає смерті. Є тільки різні стадії буття* [РГ, с. 191]. Ці мотиви співзвучні у неї з поглядами представників багатьох світових культур, зокрема Й.В. Гете: «При думці про смерть я цілком спокійний, оскільки твердо переконаний, що наш дух є істота, природа, якої залишається незнищеною і яка буде діяти безперервно і вічно».

У результаті узагальнення семантичних ознак лексеми *життя* та когнітивної інтерпретації виявлені концептуальні ознаки, які утворюють понятійний компонент концепту: *існування, діяльність, темпоральність, цінність* та виражаються через концептуальні смисли: *рух, обмеженість, тривалість (період), хронологічна послідовність, повнота життя, дар, ціна, реальна дійсність, фізіологічне існування, місце та сфера життя, спосіб життя, якість життя*.

За нашими спостереженнями, рух проявляється найбільше, репрезентується метафорами *дорога, ріка*. Життя характеризується ритмом, тяглістю подій, як хронологічна послідовність. Щодо якості життя, то воно може бути цінним, щасливим, тривалим. Концептуальна ознака – діяльність, представлена смислом, повнотою життя, способом життя. Воно повинно мати мету, включати певний набір соціальних, фізіологічних дій. Духовне та матеріальне благополуччя також необхідні фактори нормальної життєдіяльності індивіда. Наявність усіх цих складників засвідчує те, що, життя відбувається, що це радість, задоволення, насолода. Якщо цього немає, то таке життя може бути існуванням, виживанням.

Отже, позитивне світосприйняття життя поетесою пов'язана з такими категоріями як *любов, природа, мистецтво*, з мріями про свободу. Тобто воно може бути цікавим, яскравим, щасливим, все, що включає зміст поняття – *повнота життя*.

Стереотипи, які визначають поняття *життя* та *смерть* безумовно належать до складників концептуальної картини світу. Ставлення людини до життя та смерті певним чином відбиває специфіку й національного мислення. А отже дослідження цих номінацій допомагає виокремити ті специфічно східнослов'янські, зокрема й українські риси, що притаманні концептуальній картині світу народу [11, с. 118].

Слова, які за смислом із мовних одиниць перетворилися волею поетеси на естетично значущі елементи поезії, разом з їхніми лексичними синонімами, так само трансформованими, створюють той ідіостиль, який можна з правом назвати мовостилем Ліни Костенко. Утілені в художні твори авторки ці концепти набувають додаткових символічних значень, завдяки чому «збільшується їхній емоційно-

(Problems of linguistic communications)

Sociocultural concepts of *life and death* in the language world L. Kostenko (in Ukrainian) [Sociokul'turni koncepty zhyttja / smert' u movnij kartyni svitu Liny Kostenko]

© Krupko O. I. [Krupko O. I.] aspiranturaif@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

оцінний потенціал, а відтак ступінь впливу на реципієнта... Базовими в смисловій структурі вживаного поетесою слова є розуміння таїни й невичерпності життя» [12, с. 449].

Висновки

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що концепти *життя* та *смерть* належать до базових концептів, але не дивлячись на свою універсальність, вирізняються національно-культурною своєрідністю. Як видно з дослідження, це – багатовимірні варіативні ментальні утворення, представлені у свідомості поетеси своїми багатозначними ознаками, які реалізуються в мові з допомогою номінативних засобів, різних за структурою, семантичною та емоційною забарвленістю та відображають у своєму змісті ціннісні орієнтири та стереотипи нації.

Установлено, що темпоральна лексика у Ліни Костенко виконує зображальну й оцінну стилістичну роль, багатоплановість значеннєвого змісту, передає авторське осмислення дійсності, зокрема і складних філософських категорій. У процесі творення авторка надає темпораліям властивостей, притаманних людям, рослинам, тваринам, явищам природи тощо. «Унаслідок образно-смислових транспозицій її лексика набуває потужної експресивності, виразно репрезентує естетику художнього слова» [10, с. 494].

Перспективи наступних наукових розвідок полягають у подальшому дослідженні особливостей вербалізації інших концептів у мовотворчості Ліни Костенко, зокрема таких як *людина*, *душа*.

Джерельна база

1. Ліна Костенко. Сад нетанучих скульптур. – К.: Радянський письменник, 1987. – 203 с.
2. Ліна Костенко. Вибране. – К.: Дніпро, 1989. – 559 с.
3. Ліна Костенко. Неповторність. – К.: Молодь, 1980. – 222 с.
4. Ліна Костенко. Річка Геракліта. – К.: Либідь, 2011. – 288 с.
5. Ліна Костенко. Мадонна перехресть. – К.: Либідь, 2012.
6. Ліна Костенко. Триста поезій. Вибране. – Серія «Українська поетична антологія», 2012.

Умовні позначення: Проміння землі – ПЗ; Вибране – В; Неповторність – Н; Сад нетанучих скульптур – СНС; Річка Геракліта – РГ; Мадонна перехресть – МП; Триста поезій – ТП; Б- Берестечко; МЧ- Маруся Чурай.

Література

7. Бердяев Н.О. О назначении человека. – М., 2009.
8. Близнюк О.О. Концепти *життя* і *смерть*: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та італійської мов): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / О. О. Близнюк. – К., 2008.

© Крупко О. І. [Крупко О. І.] aspiranturaif@gmail.com

Соціокультурні концепти *життя* / *смерть* у мовній картині світу Ліни Костенко (Українською) [Социокультурные концепты *жизнь* / *смерть* в языковой картине мира Лины Костенко (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

9. Єрмоленко С.Я. Культура слова. – 2010. – Вип. 73.
10. Задорожна О. Лексико-семантична група «Життя людини» як елемент вербалізації концепту часу в поетичній мові // Філологія. – Вип. ХУ-ХУІІІ. – С. 493-496.
11. Іванова І.Б. Фразеосемантичне поле *життя/смерть*: національні стереотипи та їх кореляції. дис. канд. філол. наук / І. Б. Іванова. – К, 2008.
12. Калашник В.С. Розширення семантико-сислової структури слова в художній мові (за збіркою вибраних віршів Ліни Костенко „Триста поезій” // Лінгвістичні дослідження. – 2014. – Вип. 37.
13. Краснобаєва-Чорна Ж.В. Концепт *життя* в українській фраземіці : дис. канд. філол. наук / Ж.В.Краснобаєва-Чорна. – Донецьк, 2007.
14. Литвінова І.М. «Музика світу» у поезії Ліни Костенко // Філологія. – 2013. – № 1080. – Вип. 69. – С.10-14.
15. СУМ: в 11-ти тт. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 1971.
16. СУМ: в 11-ти тт. – Т. 9. – К. : Наук. думка, 1978.
17. Топоров В.Н. Древо мировое // Мифы народов мира. – М., 1987.
18. Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002.

References

1. Lina Kostenko. *Sad netanuchyh skul'ptur*. K., Radjans'kyj pys'mennyk, 1987. 203 s.
2. Lina Kostenko. *Vybrane*. K., Dnipro, 1989. 559 s.
3. Lina Kostenko. *Nepovtornist'*. K., Molod', 1980. 222 s.
4. Lina Kostenko. *Richka Geraklita*. K., Lybid', 2011. 288 s.
5. Lina Kostenko. *Madonna perehrest'*. K., Lybid', 2012.
6. Lina Kostenko. *Trysta poezij*. *Vybrane*. Serija «Ukrai'ns'ka poetychna antologija», 2012.
7. Berdjaev N.O. *O naznachennyj cheloveka*. M., 2009.
8. Blyznjuk O.O. *Koncepty zhyttja i smert': lingvokul'turologichnyj aspekt (na materialy paremijnogo fondu ukrai'ns'koi' ta italijs'koi' mov)*. Avtoreferat dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. filol. nauk. K., 2008.
9. Jermolenko S.Ja. *Kul'tura slova*. 2010. Vyp. 73.
10. Zadorozhna O. Leksyko-semantychna grupa «Zhyttja ljudyny» jak element verbalizacii' konceptu chasu v poetychnij movi. *Filologija*. Vyp. HU-HUIII. S. 493-496.
11. Ivanova I.B. *Frazeosemantychnne pole zhyttja/smert'*: nacional'ni stereotypy ta i'h koreljacii'. dys. kand. filol. nauk. K, 2008.
12. Kalashnyk V.S. Rozshyrennja semantyko-smyslovoi' struktury slova v hudozhnij movi (za zbirkou vybranyh virshiv Liny Kostenko „Trysta poezij”). *Lingvistychni doslidzhennja*. 2014. Vyp. 37.
13. Krasnobajeva- Chorna Zh.V. *Koncept zhyttja v ukrai'ns'kij frazemici* : dys. kand. filol. nauk. Donec'k, 2007.
14. Litvinova I.M. «Muzyka svitu» u poezii' Liny Kostenko. *Filologija*. 2013. № 1080. Vyp. 69. S.10-14.
15. SUM: v 11-ty tt. T. 2. K., Nauk. dumka, 1971.
16. SUM: v 11-ty tt. T. 9. K., Nauk. dumka, 1978.
17. Toporov V.N. *Drevo mirovoe. Mify narodov mira*. M., 1987.
18. *Filosofs'kyj encyklopedychnyj slovnyk*. K., Abrys, 2002.

(Problems of linguistic communications)

Sociocultural concepts of life and death in the language world L. Kostenko (in Ukrainian) [Sociokul'turni koncepty zhyttja / smert' u movnij kartyni svitu Liny Kostenko]

© Krupko O. I. [Krupko O. I.] aspiranturaif@gmail.com

УДК 81'255:811.112.2'367.635

ЧАСТКА *mal* НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ТА НАВЧАННЯ РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ

О. І. Кучма (м. Київ)

o_kuchma@ukr.net

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

*В статті аналізуються функції частки **mal** німецької мови у типових для неї мовленнєвих актах, а також можливі причини її появи у нетиповому контексті розповідного речення. Знайдені в українських перекладах вербальні відповідники частки виходять далеко за межі представлених у двомовних словниках, що вказує на необхідність доповнення словникових статей (префікси дієслів доконаного виду та комбіновані словесні відповідники у них відсутні). В статті представлені результати експерименту з виявлення готовності студентів на просунутому рівні вивчення німецької мови вживати частку **mal** в типових контекстах, які корелюють з даними про наявність чи відсутність будь-яких відповідників частки в перекладах українською мовою. Очевидно, що емоційно-експресивні частки, попри посилення уваги до них у сучасних підручниках та навчальному процесі в цілому, і досі є викликом як при опануванні ними, так і при передачі їхніх нюансів засобами української мови.*

*Ключові слова: емоційно-експресивна частка **mal**, спонукальний мовленнєвий акт, ввічливість, відповідник, нетиповий контекст.*

ЧАСТИЦА *mal* НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА КАК ПРОБЛЕМА ПЕРЕВОДА И ОБУЧЕНИЯ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ

О. И. Кучма (г. Киев, Украина)

o_kuchma@ukr.net

кандидат филологических наук, доцент кафедры германской филологии Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

*В статье анализируются функции частицы **mal** в немецком языке в типичных для неё речевых актах, а также возможные причины её появления в нетипичном контексте повествовательного предложения. Обнаруженные в украинских переводах вербальные эквиваленты частицы выходят далеко за пределы представленных в немецко-украинских словарях, что указывает на необходимость дополнения словарных*

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnogo movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

*статей (приставки глаголов совершенного вида и комбинированные вербальные эквиваленты в них отсутствуют). В статье представлены результаты эксперимента по изучению готовности студентов на продвинутом уровне владения немецким языком употреблять частицу **mal** в типичных для неё контекстах, которые коррелируют с данными о наличии или отсутствии каких-либо эквивалентов частицы в переводах на украинский язык. Очевидно, что эмоционально-экспрессивные частицы, несмотря на усиление внимания к ним в современных учебниках и в целом в учебном процессе, до сих пор являются вызовом как в обучении, так и при передаче их нюансов средствами украинского языка.*

*Ключевые слова: эмоционально-экспрессивная частица **mal**, побудительный речевой акт, вежливость, эквивалент, нетипичный контекст.*

PARTICLE MAL IN GERMAN AS TRANSLATION AND DIDACTIC PROBLEM

O. I. Kuchma (Kyiv, Ukraine)
o_kuchma@ukr.net

PhD (Philology), Associate professor of German Philology Department, Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

*In this article, functions of the German modal particle **mal** in its usual speech acts and the reasons of its use in the unusual context of the affirmative sentence are analysed. The article presents the real equivalents of the German particle found in the Ukrainian translations, which are not yet represented in German-Ukrainian dictionaries (prefixes of the perfective verbs and complex verbal equivalents). The results of the experiment, aimed to reveal the capability of the advanced German students to use this particle, correspond with those of the translation study about the verbal equivalents of the particle **mal** in Ukrainian texts. This means, that the German modal particles still are a challenge for those studying German and translating into Ukrainian, even though the modern German text books and didactics pay more attention to conversational style.*

*Keywords: modal particle **mal**, persuasive speech act, politeness, equivalent, unusual context.*

Вступ

На сьогоднішні день накопичено досить великий обсяг теоретичних знань про значення та функції емоційно-експресивних часток (далі: ЕЕЧ) німецької мови (A. Burkhardt, M. Dalmas, D. Franck, G. Helbig, E. Hentschel, M. Thurmair, H. Weydt, A.T. Кривоносов, В.Н. Башинский та ін.), про їхні відповідники у інших мовах

© Кучма О. І. [Кучма О. И.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

(Ch. Beerboom, W. Bublitz, J. Dahl, Ch. Helling, A. Kärnä, M. Nekula, R. Rathmayr, L. Zybatow, О. Кучма та ін.) та проблемах дидактизації ЕЕЧ у навчанні німецької як іноземної мови (B. Cheon-Kostrzewa/F. Kostrzewa, Th. Harden/D. Rösler, E. Hentschel, W. Kötz, H. Weydt, А. Торопова, О. Кучма). Підсумки 40-річного дослідження знайшли свою оцінку в збірнику праць „40 Jahre Partikelforschung“ [16]. Створенню фактично нової галузі досліджень посприяв т. зв. “прагматичний поворот” у лінгвістиці, починаючи з 80-их років минулого століття, в результаті якого досліджувана нами група часток докорінно змінила свій статус зі “слова-заповнювача” [8; 7], яке “часто не перекладається” [1], на статус “індикатора ілюкції” висловлювання [6] та була визнана важливим інструментом планування та керування перебігом інтеракції [9; 10; 15]. Саме цим пояснюється важливість доцільного вживання емоційно-експресивних часток не-носіями мови, які прагнуть досягнути природнього звучання свого мовлення німецькою мовою.

Позитивним результатом накопичення різноманітних знань про частки можна вважати включення здобутків функціонально орієнтованих досліджень до словників, у першу чергу одномовних тлумачних [11], в яких уже чітко проводиться розмежування між часткою та її омонімом, описуються відмінності у вживанні окремих варіантів самої частки (комунікативний тип висловлювання, наголошеність-ненаголошеність, інтонація тощо). На жаль, у сучасних німецько-українських словниках відомості про частки ще не зазнали якихось суттєвих змін чи доповнень порівняно з 60-80-ми роками минулого століття (пор. [4; 5]).

Іншим позитивним наслідком вивчення часток стала їхня присутність у підручниках, тренування у навчальних діалогах, в т. ч. уже на початковому рівні навчання (напр. Menschen, Schritte International, Themen Neu вид-ва Hueber тощо), а також систематизація знань про вживання часток на більш високому рівні володіння німецькою мовою (кінець рівня B1, напр. EM-Brückenkurs).

Однак, на практичному оволодінні емоційно-експресивними частками не-носіями німецької мови ці результати не позначилися відчутним чином, звичайні спостереження свідчать про те, що в навчальних ситуаціях частки трапляються у мовленні студентів, які не мали досвіду тривалого перебування в німецькомовному середовищі, дуже рідко. З іншого боку спостерігається відсутність відповідників ЕЕЧ в українських перекладах художньої літератури. Саме цими фактами пояснюється **актуальність** цього дослідження.

Об'єктом дослідження у цій статті не випадково стала ЕЕЧ *mal*, на перший погляд така знайома і проста, яку не-носії легко ідентифікують у чужому, однак далеко не завжди вживають у власному висловлюванні. За частотністю вживання носіями німецької мови у стилізованих діалогах літературного мовлення частка *mal*

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnoho movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

посідає четверте місце після *doch, denn, ja* (пор. [3, с. 203]), в повсякденному мовленні, очевидно, трапляється ще частіше, що можна пояснити, виходячи з т. зв. “теорії ввічливості” [14, с. 194]: глобальним завданням частки є надання більш ввічливого, м’якого характеру директивним мовленнєвим актам.

Предметом дослідження є функції ЕЕЧ *mal* в першу чергу в типовому для неї контексті спонукального речення та його парафразах, а також в нетиповому контексті розповідного речення, з погляду наявності відповідників в українських перекладах та вживання у мовленні тими, хто вивчає німецьку мову.

Мета дослідження полягає у виявленні причини її вживання у нетиповому контексті розповідного речення у сучасному мовленні, а також причини відсутності частки у мовленні студентів та в українських перекладах.

Матеріалом для аналізу слугували фрагменти текстів сучасної німецької літератури та їхні переклади, а також роботи-анкети студентів-бакалаврів, які вивчають німецьку мову як першу іноземну.

Методи дослідження відповідали поставленій меті та особливостям аналізованого матеріалу: для виявлення засобів для відтворення функцій частки в перекладі слугували методи *перекладознавчого* та *контекстуального* аналізу, для дослідження мовлення студентів – метод *анкетування* інформантів.

Наукова новизна дослідження полягає у отриманні нових результатів на основі власного перекладознавчого дослідження емпіричного матеріалу та міні-експерименту з вивчення навичок студентів у вживанні аналізованої частки у різних типах мовленнєвих актів.

Основний зміст

Що ж відомо на сьогодні про ЕЕЧ *mal*, її відповідники в українській мові і чому нею нехтують у своєму мовленні не-носії німецької мови?

Перш, ніж перейти до опису властивостей частки, нагадаємо, що ЕЕЧ взагалі вважають факультативним елементом речення, відсутність якого може врівноважитися відповідною інтонацією. Вони знаходяться в частині речення після дієслова в особовій формі і не можуть самостійно перебувати на початку речення. Це, як правило, короткі ненаголошені слова, до яких не можна поставити запитання чи вжити їх як відповідь на запитання. Це вторинні утворення, які мають омоніми в інших частинах мови, розмежування з якими іноді буває провести складно, що призводить зокрема у друкованому тексті до неправильного розуміння і, як показало наше дослідження, до неточного перекладу висловлювання [3].

Загальне значення ЕЕЧ *mal* впливає зі значення прислівника-омоніма в реченні типу „*Hast du das schon mal* (=“колись” / “якось”) *gehört?*“. Як і переважна більшість ЕЕЧ вона ненаголошена, стоїть завжди в середині речення після змінюваного

© Кучма О. І. [Кучма О. И.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

дієслова. На відміну від своїх омонімів (вище названого прислівника та сполучника у виразах типу „2 **mal** 2“ ЕЕЧ пов'язана з мовленнєвим актом спонування та вживається у двох комунікативних типах висловлювання: у власне спонукальному реченні („*Komm **mal**₁ her!*“) та в загальному питанні з ілокутивним відтінком спонування („*Kann ich **mal**₂ das Buch haben?*“). ЕЕЧ *mal* вказує на якусь одноразову, не довготривалу дію, яка не вимагає особливих зусиль. Частка пом'якшує спонування до прохання, висловлювання з нею звучить привітніше та природніше, пор. [12, с. 175–177].

*Mal*₁ вимагає від слухача виконання певної дії, одночасно заохочуючи до неї, не ставлячи при цьому умов чи часових обмежень. В усній комунікації *mal*₁ стала в певних контекстах мовною нормою ввічливості, а отже неодмінним атрибутом комунікативного типу висловлювання („*Sag **mal**!*“ „*Hör **mal** zu!*“ „*Erlauben Sie **mal**!*“ та ін.), що суперечить твердженням дослідників про факультативність вживання ЕЕЧ, на що вказував ще Г. Гельбіг [12, с. 176].

В так само конвенціоналізованих виразах з відтінком погрози („*Du kannst **mal** dran riechen!*“, „*Du kannst mich **mal**!*“, „*Der kann mir **mal** im Mondschein begegnen!*“) або здивування („*Sieh **mal** einer an!*“) ЕЕЧ є теж обов'язковим елементом конструкції.

Якщо спонування виражається інфінітивом: „***Mal** sehen, was es heute im Fernsehen gibt*“ („***mal** her sehen!*“, „***mal** her hören!*“) з часткою на першому місці, це не свідчать про можливість вживання частки на початку речення, оскільки такі висловлювання є лише еліпсами від повного речення: „*Wollen wir **mal** sehen, ...*“, „*Kannst du **mal** herhören!*“. Це підтверджує висновок про місце розташування часток у реченні, в першу чергу ядерних, односкладових.

Регіональним варіантом *mal*₁ є північнонімецька ЕЕЧ *man*, яку не слід плутати з омонімічним неозначено-особовим займенником, пор. [12, с. 177].

Лексичними відповідниками *mal*₁ у двомовних словниках, напр. [5, с. 205], є підсилювально-видільна частка *-но*, видільна *лиш*. Однак, наше дослідження показує, що формотворча частка *-но* трапляється у перекладах рідко (лише у біля 8 % контекстів), та й то здебільшого у сполученнях з іншими частками (*-но ... хоч, а ... -но*):

„*Lass dich **mal** ansehen, Mädchen. Wo hast du die Zöpfe? Sie standen dir auch gut.*“ [19, с. 240]

– *Дай-но я хоч роздивлюся на тебе. А де твої коси? Вони тобі личили* [там само, с. 238].

Дещо частіше в перекладах знаходимо дієслова з різними префіксами (11 %), в т. ч. у поєднанні з часткою *-но*: *по-*, *при-*, *з-*, *с-*: „*постій-но*“, „*послухай-но*“, „*погляньте-но*“, „*присвіти*“, „*з'їж*“, „*спробуй*“ і т. п.), які супроводжують

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnogo movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

спонування доброзичливим, схвальним тоном, заохочують слухача до певної одноразової, короткострокової дії.

Наведені вище приклади свідчать про те, що “відтінювальна” функція частки українською мовою передається морфологічними засобами, в першу чергу дієслівними префіксами.

Якщо спонування наполегливе або супроводжується докором, в перекладі знаходимо “подвійне” спонування:

- шляхом повторення дієслова або його синоніма:
„*Lies das mal*“ [18, с. 382] – „*Читай, читай*“ [там само, с. 343].
„*Aber sieh dich mal um ...*“ [18, с. 217] – „*А ти розплющ очі та подивись кругом ...*“ [там само, с. 193]
„*Hol sie mal vom Zug ab ...*“ [19, с. 246] – „*пиди й приведи їх з вокзалу*“ [там само, с. 244].
„*Nun finde ihn mal im Dunkeln ...*“ [17, с. 253] – „*Спробуй-но знайди його тепер у темряві ...*“ [там само, с. 237];
- або підсиленням певного члена речення за допомогою вищого ступеня порівняння прикметника чи прислівника: „*Daraus misch mal was Gutes!*“ [20, с. 161] – „*Вари каву, та міцнішу*“ [там само, с. 134].
„*Jens, du solltest dir mal die Augen reiben.*“ [18, с. 304] – „*Єнсе, протри краще очі*“ [там само, с. 271]

При особливому емоційному підкресленні спонування у перекладі з’являються підсилювальні ЕЕЧ *лише / лишень / тільки, і* або видільна частка *хоч (би)*, сполучення підсилювально-видільних *От і ..., Так ось ...* та спонукальна *Ну, ...* на початку речення (14 %):

„*Da er schon angefangen hatte, legte er zornig los: Stell dir mal vor, in einer Stadt im Westen hätt es ein junger Arbeiter durchgesetzt, soundso viele Prüfungen zu bestehen.*“ [20, с. 302]

Та почавши вже розмову він гнівно провадив далі:

– *Ти собі лишень уяви: якби на Заході молодий робітник склав стільки екзаменів.* [250]

Цікаво, що в перекладах конвенціоналізованих виразів типу „*wart (erst) mal ab*“, „*hör mal*“, „*sag mal*“, „*mal sehen*“ відсутні які б то не були лексичні засоби у функції ЕЕЧ *mal*. Ті з них, що мають сильне емоційне забарвлення (типу „*Die können mich mal ...*“) і сприймаються як фразеологізми, перекладаються сталими виразами відповідного забарвлення:

„*Die können mich mal ...*“, *sagte er grob auf Wunderlichs Frage, ob er nicht zur Nacht abpfeifen wolle* [17, с. 340).

© Кучма О. І. [Кучма О. І.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

– *А, нехай воно западеться*, – різко відповів він на запитання Вундерліха, чи даватиме він сьогодні свисток на ніч [там само, с. 308].

Спонування у формі ввічливої поради передається умовним способом дієслова: „... *streng du dich mal ein bisschen an*“ [20, с. 204] – „*слід би трохи піднатужитись*“ [там само, с. 170] або непрямым запитанням: „*Geh mal ins Kleine Lager und erkundige dich ...*“ [17, с. 290] – „*А чи не ніти б тобі в Малий табір та й довідатися ...*“ [там само, с. 249]. Але така підкреслена ввічливість у мові перекладу сприймається іноді як надлишкова або й не зовсім доречна (зокрема в останньому реченні, у мові арештантів). Вимовлена з відповідною інтонацією чи виразом обличчя, така порада має відтінок глузування.

Все наведене вище свідчить про наявність в українській мові багатой палітри засобів – морфологічних, лексичних, граматичних та фразеологічних – для відтворення конотацій висловлювань з ЕЕЧ *mal*.

Однак, майже у половині досліджуваних перекладів фрагментів текстів з ЕЕЧ *mal*₁ у спонукальних реченнях відсутні які б то не були засоби емоційності. Іноді такий підхід пояснюється нехтуванням засобами емоційності в перекладі, іноді – високою частотністю вживання, що наче б то позбавляє вислів емоційності. В усякому разі, така тенденція в перекладі стосується і інших досліджених частотних ЕЕЧ.

Сприйняття висловів з ЕЕЧ *mal* як мовної норми (фонетичної, синтаксичної), сприйняття на слух частки разом із дієсловом як одного „фонетичного слова“ (термін А. Кривоносова) може пояснити наявність серед відповідників в українській мові саме формотворчих елементів: дієслівних префіксів (*по-*, *з-*, *при-*) та часток (*-но*, *-бо*) або ж відсутність взагалі якихось лексичних відповідників. Характерно, що більшість цих дієслівних префіксів утворює дієслова, які перекладаються українською мовою дієсловами доконаного виду.

*Mal*₂ надає загальному питанню характеру вимоги, як і *mal*₁ модифікує цю вимогу до прохання, в якому партнер розпізнає установку мовця на отримання позитивної відповіді чи реакції. Цей варіант частки трапляється значно рідше, ніж перший (у корпусі лише 6 разів, тоді коли перший варіант – 148).

Як правило, висловлювання у перекладах теж є загальним питанням, дієслово одержує префікс, який – як і у випадку з *mal*₁ – спонукає до простої, нетривалої дії (“*поговорити*”, “*побачимось*”, “*подзвонити*”). У контексті загального питання цей варіант частки іноді сприймають за однойменний прислівник, про що свідчать такі відповідники прислівника у перекладі: *ще раз, коли-небудь, хоч раз* (пор. *mal*₁). Однак, ці вирази змінюють ілокутивний характер висловлювання: замість прохання – запитання про дозвіл. Дитина, яка мріє про море, просить повезти її *ще* до нього, а в

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnogo movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

перекладі вона хоче “*ще раз* поїхати”, тобто відбулося, по-перше, звуження значення, а по-друге, висловлювання втратило відтінок легкості, невимушеності оригіналу:

„*Kann ich **mal** wieder ans Meer?*“ [20, с. 396].

– Можна мені *ще раз* поїхати на море? [там само, с. 328]

А от підсилювально-видільна частка *ще*, на відміну від прислівника *ще раз*, не має обмежувального характеру, означає щось додаткове, майбутнє:

„*Das ist schon Krempen. Sehen wir uns **mal**?*“ [19, с. 13]

– Ось і Кремпен. Ми *ще* побачимось? [там само, с. 11]

Відповідником загального питання-прохання може бути і спонукальне речення, у якому дієслово в наказовому способі модифікується, як і у *mal*₁, формотворчою часткою – *но*:

„*Kommst du **mal** mit ‘raus?*“ [17, с. 28]

– Вийди-*но* зі мною *на хвилинку* [там само, с. 25].

Отже, обидва варіанти частки мають однакові відповідники в українській, лише один специфічний – підсилювально-видільну частку *ще*, яка в спонукальному реченні у такій функції неможлива.

Г. Гельбіг [12, с. 175–176] та М. Турмаір [6, с. 184] вважали, що ЕЕЧ *mal* вживається лише у спонукальних реченнях (і лише в тих розповідних реченнях, які є їхньою парафразою: „*Du musst mal zum Arzt gehen*“, „*Er sollte uns jetzt mal die Frage beantworten*“), а також у загальному питанні, яке інтерпретується як спонукування. Тобто, вживання *mal* обмежується директивними мовленнєвими актами. Тоді як пояснити її присутність у розповідних реченнях, які є здебільшого сталими, метафоричними висловами без відтінку спонукування: “*Ich muss **mal** ...*” (коли йдуть до туалету), “*Ich pack es dann **mal***” (коли хтось іде геть), “*Dort raucht’s **mal** wieder*” (коли хтось свариться)? Або в риторичних запитаннях з порядком слів розповідного речення з відтінком докору: “*Du schiebst wieder **mal** eine ruhige Kugel, ja?*” (коли хтось не поспішає до роботи, ледарює).

Швидше за все, можна допустити поширення вживання *mal*₂ на два комунікативні типи речень для надання їм відтінку невимушеності, ввічливості, очікування мовцем розуміння з боку слухача. Тут знову можна послатися на згадувану вище теорію ввічливості.

Висновки

Для виявлення рівня готовності не-носіїв німецької мови вживати частку *mal* у власному мовленні, групі студентів магістратури, які не вивчали мову в німецькомовному середовищі, було запропоновано 10 типових для частки *mal* ситуацій, у яких вони мали сформулювати своє висловлювання. Очікувані результати (46 %) з ЕЕЧ *mal* були отримані лише в ситуаціях, в яких вживаються

© Кучма О. І. [Кучма О. И.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

конвенціоаналізовані фрази: *Ich muss mal ...*, *Komm mal ...*, *Hör mal zu ...*. Це є дуже важливою характеристикою соціолінгвістичної компетенції студентів, оскільки імперативи без *mal* в усному мовленні несуть для носіїв німецької мови відтінок непривітності чи нетерпіння, або ж сприймаються як спонукання до тривалої дії („*Sei aufmerksam!*“), пор. [13, с. 111].

У нетипових для не-носіїв мови контекстах погрози або гніву (типу „*Sakrament noch mal!*“ чи „*Du kannst mich mal!*“) студенти не змогли сформулювати жодного варіанту вислову, що можна пояснити відсутністю у навчальному процесі / підручнику ситуацій, у яких вживаються подібні фрази. Рідко (23 % прикладів) студенти вживають цю частку в проханнях, хоч цей комунікативний тип речення тренується в усіх сучасних підручниках („*Gib mir mal ...!*, *Schreib mir mal ...!*, *Könntest du mir mal 10 Euro leihen?*). Можна припустити вплив рідної мови, в якій відсутній схожий засіб вираження ввічливості, що може бути також поясненням відсутності у перекладах лексичних відповідників німецької частки. Для навчального процесу це означає, що крім вирішення суто лінгвістичних завдань, слід більше уваги приділяти соціолінгвістичній та соціокультурній компетенції студентів-філологів та перекладачів, розвивати відчуття ситуацій, в яких носії німецької мови очікують певну частку.

Перспективи подальших наукових розвідок

Подальші наукові дослідження ЕЕЧ повинні бути спрямовані перш за все на вироблення методики відображення лексичних та інших відповідників німецьких ЕЕЧ в двомовних словниках. Оскільки, як видно з нашого матеріалу, їх може бути велика кількість, яку нереально вмістити в ту чи іншу словникову статтю, повинні бути сформульовані певні схеми чи опції перекладу, напр., в різних типах комунікативних актів. По друге, в методиці викладання німецької мови як іноземної спиратися на ситуацію мовлення, в якій очікується та чи інша частка, тобто на основі співставлення поведінки мовців (німців та українців) у конкретній ситуації мовлення розвивати відчуття того, яку роль відіграє в ній та чи інша емоційно-експресивна частка.

Література

1. *Большой немецко-русский словарь* : в 2 т. / под рук. проф. О. И. Москальской. – М. : Советская энциклопедия, 1969. – Т. 2. – 680 с.
2. *Кривонос А.Т.* Система неизменяемых классов слов (На материале нем. яз.) / под ред. Н. А. Тороповой. – Саратов : Саратов. ун-т, 1974. – 118 с.
3. *Кучма О. І.* Німецькі емоційно-експресивні частки та їх відтворення українською мовою : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Ольга Іванівна Кучма. – К., 2004. – 214 с.

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnogo movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

4. *Німецько-український* словник / [укл. В. М. Лещинська, О. Г. Мазний, К. М. Сільвестрова]. – К. : Радянська школа, 1959. – 1053 с.
5. *Новий німецько-український* українсько-німецький словник / ред. Е. І. Лисенко. – К. : А.С.К., 2002. – 1023 с.
6. *Thurmair M.* Modalpartikeln und ihre Kombinationen / Maria Thurmair. – Tübingen : Niemeyer, 1989. – 329 S.
7. *Шмидт И. А.* Лингвостилистическая характеристика двух групп информационно усиливающих и информационно избыточных слов и оборотов (Färbewörter und Flickwörter) в современной немецкой устной речи : автореф. дис.на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / И. А. Шмидт ; Рижск. гос. у-нт. – Рига, 1969. – 17 с.
8. *Adler H. G.* Füllwörter / H. G. Adler // Muttersprache. – 1964. – Heft 2. – S. 52–55.
9. *Baunebjerg G.* Partikelwörterbuch Deutsch-Dänisch, Dänisch – Deutsch / G. Baunebjerg, M. Wesemann // Weydt H. (Hrsg.). Partikeln und Interaktion. – Tübingen : Niemeyer, 1983. – S. 119–132.
10. *Burkhardt A.* Gesprächswörter / A. Burkhardt // W. Mentrup (Hg.) Konzepte zur Lexikographie. – Tübingen : Niemeyer, 1982. – S. 138–171.
11. *Großwörterbuch* Deutsch als Fremdsprache / Prof. Dr. D. Götz u.a. (Hg.) – Berlin u.a. : Langenscheidt KG, 1998. – 1216 S.
12. *Helbig G.* Lexikon deutscher Partikeln / Gerhard Helbig. – Leipzig : Enzyklopädie, 1988. – 258 S.
13. *Hentschel E.* Handbuch der deutschen Grammatik: 4., vollständig überarbeitete Auflage / Elke Hentschel, Harald Weydt. – Berlin / Boston : De Gruyter, 2013. – 473 S.
14. *Leech G. N.* Principles of Pragmatics / G. N. Leech. – London – N.Y. : Longman, 1983. – 250 p.
15. *Steinmüller U.* Akzeptabilität und Verständlichkeit – Zum Partikelgebrauch von Ausländern / U. Steinmüller // Weydt H. (Hg.) Partikeln im Deutschunterricht. Abtönungspartikeln für Lerner des Deutschen. – Heidelberg : Groos, 1981. – S. 137–149.
16. *40 Jahre Partikelforschung* / Th. Harden, E. Hentschel (Hrsg.) – Tübingen : Stauffenburgverlag Brigitte Narr GmbH. – 2010. – 359 S.

Джерельна база

17. *Apitz B.* Nackt unter Wölfen / Bruno Apitz ; [пер. з нім. Н. Гордієнко-Андріанова]. – Halle-Leipzig : Mitteldeutscher Verlag, 1968. – 437 S. (Укр. вид. : *Апіц Б.* Голий серед вовків. – К. : Дніпро, 1981. – 380 с.).
18. *Lenz S.* Deutschstunde / Siegfried Lenz ; [пер. з нім. Ол. Логвиненка]. – [Erstausgabe]. – Hamburg : Hoffmann und Campe, 1968. – 449 S. (Укр. вид. : *Ленц З.* Урок німецької. – К. : Радянський письменник. – 1976. – 445 с.).
19. *Otto H.* Zeit der Störche / Herbert Otto ; [пер. з нім. В. Василюка]. – Berlin / Weimar : Aufbau-Verlag, 1979. – 266 S. (Укр. вид. : *Отто Г.* Пора лелек. – К. : Молодь, 1981. – 266 с.).
20. *Seghers A.* Das Vertrauen / Anna Seghers ; [пер. з нім. В. Василюк]. – Berlin / Weimar : Aufbauverlag, 1968. – 455 S. (Укр. вид. : *Зегерс А.* Довір'я. – К.: «Дніпро», 1977. – 383 с.).

© Кучма О. І. [Кучма О. І.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

References

1. *Bolshoy nemecko-russkiy slovar'* [Big German-Russian Dictionary]. 2 vol. Ed. O.I. Moskalskaja. Moscow. Sovjetskaja entsyklopedia Publ. Vol.2. 680 p.
2. Krivonosov A.T. *Sistema neizymenyayemykh klassov slov* [System of inflectiva]. (Na materiale nem. yaz.) Ed. N.A. Toropova. Saratov, Sarat. Univ., 1974. 118 p. (In Russian)
3. Kuchma O.I. *Nimecki emotsijno-ekspresyivni chastky ta jikh vidtvorennja ukrains'koyu movoyu*. Dokt. Diss. [German modal particles and their equivalents in Ukrainian. Doct Diss]. Kyiv, 2004. 214 p.
4. *Nimecko-ukrajinsky slovnyk* [German-Ukrainian Dictionary] Ed. V.M. Leshchyn's'ka, O.G. Mazny, K.M. Sil'vestrova. Kiev. Radyanska shkola Publ, 1959. 1053 p.
5. *Novyj nimecko-ukrajinsky slovnyk* [New German-Ukrainian Dictionary] Ed. E.I. Lysenko. Kyiv, A.C.K. Publ. 2002. 1023 p.
6. Thurmair M. *Modalpartikeln und ihre Kombinationen*. Tübingen: Niemeyer, 1989. 329 S.
7. Shmidt I.A. *Lingvo-stilisticheskaya kharakteristika dvukh grupp informacionno usilivayushchikh i informacionno izbytochnykh slov i oborotov (Färbewörter und Flickwörter) v sovremennoy nemeckoy ustnoy rechi*. Avtoreferat Dokt. Diss [Linguo-stylistic characteristics of two groups of intensifying and redundant words and expressions (Färbewörter und Flickwörter) in the modern spoken German. Abstr. Doct. Diss.]. Riga, 1969. 17 p.
8. Adler H. G. *Füllwörter // Muttersprache*. 1964. Heft 2. S. 52–55.
9. Baunebjerg G., Wesemann M. *Partikelwörterbuch Deutsch-Dänisch, Dänisch – Deutsch // Weydt H. (Hrsg.). Partikeln und Interaktion*. Tübingen.: Niemeyer, 1983. S.119-132.
10. Burkhardt A. *Gesprächswörter // W. Mentrup (Hg.) Konzepte zur Lexikographie*. – Tübingen, Niemeyer, 1982, S. 138–171.
11. *Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Prof. Dr. D. Götz u.a.(Hg.)*. Berlin u.a., Langenscheidt KG, 1998. 1216 S.
12. Helbig G. *Lexikon deutscher Partikeln*. Leipzig: Enzyklopädie, 1988. 258 S.
13. Hentschel E., Weydt H. *Handbuch der deutschen Grammatik: 4., vollständig überarbeitete Auflage*. Berlin/Boston, De Gruyter, 2013. 473 S.
14. Leech G. N. *Principles of Pragmatics*. London, N.Y., Longman, 1983. 250 p.
15. Steinmüller U. *Akzeptabilität und Verständlichkeit – Zum Partikelgebrauch von Ausländern // Weydt H. (Hg.) Partikeln im Deutschunterricht. Abtönungspartikeln für Lerner des Deutschen*. Heidelberg, Groos, 1981. S. 137–149.
16. *40 Jahre Partikelforschung // Ed. Th. Harden, E. Hentschel*. Tübingen, Stauffenburgverlag Brigitte Narr GmbH. 2010. 359 S.
17. Apitz B. *Nackt unter Wölfen*. Halle-Leipzig, Mitteldeutscher Verlag, 1968. 437 S. (Ukrainian transltn N. Hordiyenko-Andrianova. *Holyi sered vovkiv*. Kyiv. Dnipro Publ. 1981. 380 p.).
18. Lenz S. *Deutschstunde*. Erstausgabe. Hamburg, Hoffmann und Campe, 1968. 449 S. (Ukrainian translation O. Lohvynenko. *Urok nimeckoyi*. Kyiv. Radyans'ky Pys'mennyk Publ. 1976. 445 p.).
19. Otto H. *Zeit der Störche*. Berlin/Weimar: Aufbau-Verlag, 1979. 266 S. (Ukrainian translation V. Vasylyuk. *Pora lelek*. Kyiv. Molod' Publ. 1981. 266 p.).
20. Seghers A. *Das Vertrauen*. Berlin / Weimar, Aufbauverlag, 1968. 455 S. (Ukrainian translation V. Vasylyuk. *Dovirya*. Kyiv, Dnipro Publ. 1977. 383 p.).

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy yak problema perekladu ta navchannja rozmovnogo movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

УДК 811.131.1

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КОМІЧНОГО У ПРАЦІ
ЛУЇДЖІ ПІРАНДЕЛЛО «L'UMORISMO»

Т. В. Лазер (м. Київ)

lazer.taras@gmail.com

аспірант кафедри іспанської та італійської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті проаналізовано концепцію комічного, окреслену у теоретичній праці Луїджі Піранделло «L'Umorismo». Авторський підхід до розуміння гумору ліг в основу принципів вербалізації комічного у творах письменника, а також став базисом для інтерпретації його творів. У дослідженні викладено основні положення авторської концепції гумору, здійснено критичний аналіз його теорії з урахуванням поглядів сучасників письменника, зокрема Бенедетто Кроче, який принципово не сприймав теоретизування Л. Піранделло. Крім того, взято до уваги розробку Умберто Еко, який здійснив спробу пояснити наукові припущення Л. Піранделло з трьох різних позицій: визначення письменника він тлумачить як помилкове, як суто поетикальне, а також як парадоксально неможливе. У статті розглянуто критичну оцінку У. Еко і окреслено неточності інтерпретації італійського семіотика. У дослідженні висловлюється припущення, що спосіб ведення дискусії Л. Піранделло з сучасними йому науковцями щодо праці «L'Umorismo» міг мати маніпулятивний характер з метою актуалізації авторської концепції гумору. У перспективі результати дослідження можуть бути використані як для аналізу особливостей вербалізації комічного у творах Л. Піранделло, так і для тлумачення його творчості у цілому.

Ключові слова: гумор, вербалізація комічного, науковий дискурс, відчуття суперечливості, рефлексія, самоідентифікація.

ОСОБЕННОСТИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ КОМИЧЕСКОГО В ТРУДЕ
ЛУИДЖИ ПИРАНДЕЛЛО «L'UMORISMO»

Т. В. Лазер (г. Киев, Украина)

lazer.taras@gmail.com

аспирант кафедры испанской и итальянской филологии Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье проанализирована концепция комического, представленная в теоретическом труде Луиджи Пиранделло «L'Umorismo». Авторский подход к

© Лазер Т. В. [Лазер Т. В.] lazer.taras@gmail.com

Особливості інтерпретації комічного у праці Луїджі Піранделло «L'Umorismo» (Українською) [Особенности интерпретации комического в труде Луиджи Пиранделло «L'Umorismo»] (На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

пониманию юмора лег в основу принципов вербализации комического в произведениях писателя, а также стал базисом для интерпретации его произведений. В исследовании изложены основные положения авторской концепции юмора, осуществлен критический анализ его теории с учетом взглядов современников писателя, в частности Бенедетто Кроче, который принципиально не воспринимал теоретизирования Л. Пиранделло. Кроме того, была принята во внимание разработка Умберто Эко, который предпринял попытку объяснить научные предположения Л. Пиранделло из трех различных позиций: определение писателя он толкует как ошибочное, как чисто поэтикальное, а также как парадоксально невозможное. В статье рассмотрена критическая оценка У. Эко и отмечены неточности интерпретации итальянского семиотика. В исследовании высказывается предположение, что способ ведения дискуссии Л. Пиранделло с современными ему учеными по работе «L'Umoreismo» мог носить манипулятивный характер с целью актуализации авторской концепции юмора. В перспективе результаты исследования могут быть использованы как для анализа особенностей вербализации комического в произведениях Л. Пиранделло, так и для толкования его творчества в целом.

Ключевые слова: юмор, вербализация комического, научный дискурс, ощущение противоречивости, рефлексия, самоидентификация.

SPECIFIC FEATURES OF THE COMIC INTERPRETATION IN
LUIGI PIRANDELLO'S «L'UMORISMO»

T. V. Lazer (Kyiv, Ukraine)

lazer.taras@gmail.com

PhD student, Department of Spanish and Italian philology, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article analyzes the comic concept Luigi Pirandello presents in the theoretical work «L'Umoreismo». The author's approach to the understanding of humour underlay the verbalization of the comic principles in writer's creativity, and became the basis for the interpretation of his works. The study outlines the main peculiarities of the author's humour concept interpretation, it contains a critical analysis of his theory, taking into account the views of the writer's contemporaries, such as Benedetto Croce, who did not accept at all L. Pirandello's theorizing. We also considered Umberto Eco's work, who attempted to explain the scientific L. Pirandello's assumptions from three different perspectives: he interprets the writer's definition as erroneous, as a part of his poetics, and as impossibly paradoxical. The article deals with Umberto Eco's critical assessment and points out the inaccuracies of the interpretation by the Italian semiotician. The study suggests that the way L. Pirandello discussed on «L'Umoreismo» with his contemporary scholars could be manipulative in order to

(Problems of pragmatics linguistics)

Specific features of the comic interpretation in Luigi Pirandello's «L'Umoreismo» (in Ukrainian)
[Osoblyvosti interpretacii komichnogo u praci Lui'dzhi Pirandello «L'Umoreismo»]

© Lazer T. V. [Lazer T. V.] lazer.taras@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

realize the author's conception of humour. The results of the study can be used to analyze the characteristics of the comic verbalization in the works by L. Pirandello, as well as for the interpretation of all of his creative works.

Keywords: humour, comic verbalization, scientific discourse, the sense of contradiction, reflection, self-identification.

Вступ

В основу найбільш знакових творів Л. Піранделло лягло авторське потрактування гумору, яке письменник означив у роботі «L'Umoreismo». Саме ця праця, як зазначають провідні дослідники його творчого доробку, є справжнім маніфестом автора в дослідженні поетики гумористичної творчості та явища гумору як такого [7], адже викладені в ній ідеї та проблематика стали невід'ємною частиною його творчості. Поняття гумору стало ключовим в авторській репрезентації комічних явищ та вербалізації комічного.

Актуальність дослідження визначається тим, що у сучасній вітчизняній науці праця Л. Піранделло «L'Umoreismo» ще не була достатньою мірою проаналізована, а в більшості розробок італійських дослідників її обирають за безперечну теоретичну основу для потрактування творів автора і не піддають належній критиці. Однак дослідження особливостей вербалізації комічного у творах письменника неможливе без всеохопного аналізу та критичної оцінки його визначення понять комічного та гумористичного.

Метою дослідження є розкрити особливості потрактування Л. Піранделло понять комічного та гумористичного, окресленого у праці «L'Umoreismo», а також здійснити критичний аналіз авторського підходу до дефініції означених понять.

Об'єктом дослідження є теоретична концепція комічного Л. Піранделло.

Предметом дослідження є особливості авторського потрактування поняття комічного та гумористичного, викладеного у праці «L'Umoreismo».

Матеріалом дослідження обрано хронологічно останню доповнену редакцію теоретичного напрацювання Л. Піранделло «L'Umoreismo», у якому надано визначення комічного та окреслено авторське розуміння поняття гумору.

Під час аналізу концепції гумору Л. Піранделло було використано наступні **методи дослідження**: *критичний аналіз* наукової літератури з теорії комічного; *зіставний аналіз* для виявлення характерних особливостей авторського розуміння категорії комічного; *порівняльний метод* застосовувався при розгляді різних підходів до критичного аналізу авторської теорії.

Наукова новизна полягає в тому, що в роботі вперше у вітчизняній науці здійснено спробу комплексного аналізу базової наукової праці Л. Піранделло, у

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

якій відображено прагматичні аспекти вербалізації комічного у творчості письменника.

Основний зміст

Уперше напрацювання «L'Umoreismo», яке сам Л. Піранделло підписав «saggio» (що може перекладатися як «есе», «трактат», «опус» чи навіть «монографія»), згідно з офіційною бібліографією, було опубліковано наприкінці 1908 року [6], хоча Анджело Пупіно стверджує, що твір видавався у 1909 році [7, с. 9], а Леоне де Кастріс – що у 1906 [2, с. 66]. У 1920 році після критики «L'Umoreismo», яку висловив зокрема Бенедетто Кроче [4], Л. Піранделло опублікував розширений варіант праці, на який і робитимуться покликання надалі.

Праця «L'Umoreismo» складається з двох частин. У першій Л. Піранделло вдається до аналізу власне слова «гумор» та описує різноманітні підходи до його визначення в діяхронному аспекті, а також дає власну дефініцію комічного в цілому. Як і більшість дослідників, Л. Піранделло схильний до визначення цього поняття як такого, що будується на зовнішній суперечливості. Л. Піранделло, зокрема, зазначає, що комічне засновується на avvenimento del contrario, тобто на суперечливій події чи факті.

Водночас він підкреслює, що гумор є «у найменших виняткових висловлюваннях – однаковою мірою як в античних, так і в сучасних; у кожній країні; і гумор не є прерогативою тієї чи іншої національності, того чи іншого часу. Гумор є продуктом особливого природного стану, глибинного психологічного процесу, який міг відбутися як із велемудрим Сократом у Давній Греції, так і з сучасним італійським поетом Алессандро Мандзоні» [9, с. 113].

Друга частина праці називається «Суть, ознаки та матерія гумору», і в ній визначено концепцію гумору Л. Піранделло. Критичне ставлення до життя пов'язується автором із поняттями ірраціональності та неможливості самоідентифікації. Життя кожної людини не є винятковим, оскільки «через спонтанну внутрішню штучність, через потаємні схильності чи несвідому імітацію ми бачимо себе неосмислено та не в такому вигляді, який ми маємо по суті. І ми мислимо, діємо, живемо за цією, хоч і щирою, однак фіктивною інтерпретацією самих себе» [9, с. 154]. Міркування Л. Піранделло ґрунтуються на уявленні автора про соціальне життя як про суспільну угоду на обман у сприйнятті суперечливих фактів та відчуттів, замість безпосереднього експліцитного прийняття як даність контрасту та незгоди. І що далі люди ведуть «війну за життя», то більшою стає необхідність у взаємному обмані.

(Problems of pragmatics linguistics)

Specific features of the comic interpretation in Luigi Pirandello's «L'Umoreismo» (in Ukrainian)
[Osoblyvosti interpretacii komichnogo u praci Lui'dzhi Pirandello «L'Umoreismo»]

© Lazer T. V. [Lazer T. V.] lazer.taras@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Автор порушує питання самоідентифікації через інших і доходить висновку, що все, що людині відомо про себе, є лише малою частиною знань про те, якою вона є насправді: «у персональній свідомості міститься також колективна свідомість, яка чинить вплив на несвідоме конкретної особи». Внаслідок цього «ми уподібнюємось чи розподібнюємось з собою, свідомість щонайменше роздвоюється» [9, с. 157]. Автор наголошує на тому, що людська душа / свідомість не є одиничною, індивідуальною. Людську онтологію Л. Піранделло сприймає як «постійний потік, який ми намагаємося зупинити та зафіксувати у статичні форми, що детермінуються як зсередини, так і ззовні». Ці форми, у яких людина закріплює «потік», – це «концепти, поняття, ідеали, з якими ми хочемо бути з'єднаними, це усі фікції, які ми собі створюємо, [...] але всередині нас потік триває, і в буремні моменти, підкріплені цим потоком, всі наші фіктивні форми сходять нанівець» [9, с. 159].

Л. Піранделло припускає, що усвідомлення обману досягається через механізми рефлексії: «вона в усьому оприявлює штучні чи фіктивні конструкції відчуттів і через гострий, тонкий та дотепний аналіз ці конструкції руйнує чи декомпонує: усі уявлення про відчуття, кожну фікцію ідеального, кожну видимість реальності, кожну ілюзію» [9, с. 164].

Творець гумору вловлює спонтанні фікції, які кожен про себе мислить. За Л. Піранделло, гуморист підкреслює штучність такої «боротьби життя» і без агресії розважається зриванням масок. Світ і люди в такому процесі постають «не зовсім вже голими, але в самій лише сорочці» [9, с. 164].

В естетичному процесі для митця-гумориста подібні усвідомлення відбуваються через рефлексію. Беземоційний аналіз, декомпонування образів передбачають sentimento del contrario, тобто відчуття суперечливості, на відміну від комічного, у якому є лише факт суперечливості. Це відчуття не є опозицією до рефлексії, а опозицією протилежних відчуттів. Рефлексія ж передбачає механізм діалектичного роздвоєння відчуття і в естетичному творі не може бути результатом діяльності свідомості: «Рефлексія, про яку я веду мову, це не протиставлення свідомого спонтанному. Це своєрідна проекція активності фантазії: вона народжується завдяки уяві, як тінь – завдяки тілу; і надихається вона насправді тим, що я називаю відчуттям суперечливості» [9, с. 142].

За Л. Піранделло, гумористичний твір народжується в позбавленій ілюзій свідомості і розвивається через проживання «відчуття суперечливості», автор-гуморист не тікає від критичності реальності, а вкорінюється в неї через її відтворення [8, с. 120]. Гуморист знає, що «звичні події, усталені істини, життя в цілому – настільки різноманітне та складне – вони сутнісно суперечать

© Лазер Т. В. [Лазер Т. В.] lazer.taras@gmail.com

Особливості інтерпретації комічного у праці Луїджі Піранделло «L'Umoreismo» (Українською) [Особенности интерпретации комического в труде Луиджи Пиранделло «L'Umoreismo»] (На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

спрощеним ідеалам, а отже спонукають до дії, навіюють думки та відчуття, протилежні до усталеної гармонійної логіки фактів та подій, висловлених звичайними письменниками [...] Гумористичні твори складні, уривчасті і сповнені постійних відхилень» [9, с. 167].

Хронологічно першим мислителем, який здійснив критичний огляд праці Л. Піранделло, був Бенедетто Кроче. Саме через його критику автор був вимушений опублікувати додатковий розширений варіант «L'Umoreismo».

Ще у 1902 році Б. Кроче красномовно вводить поняття гумору до розділу «Псевдоестетичні поняття» [4, с. 279]. Учений вказує на абсолютну неможливість точного визначення категорії гумору, оскільки його межі закладено в понятті симпатії, що не може бути поняттям естетики, а є складовою психологічних досліджень. Гумор «це винятково назва певної групи репрезентацій, які неможливо відділити від явища, із яким вони пов'язані. Він лише описує та підкреслює нескінченні прояви людської душі» [4, с. 291].

Полемізуючи з Л. Піранделло, він вказує на те, що автор фактично вивів гумор на вищий за усе мистецтво рівень, чи ж узагалі протиставив його мистецтву, що є нелогічним та недоречним у випадку з «псевдоестетичним поняттям» [3, с. 43-48].

Б. Кроче також іронічно поставився до позицій Л. Піранделло щодо ролі рефлексії в гуморі. Не без долі істини критик заперечує думку Л. Піранделло про те, що рефлексія є дистинктивною характеристикою гумористичного мистецтва, адже може бути присутньою як у комедії, так і в трагедії. Разом з тим виникає дилема: рефлексія, що не є складовою творчості, стає критикою, а, отже, ніяк не гумором [3, с. 45]. Л. Піранделло у звичній художній манері аргументує концепцію запереченням заперечення, стверджуючи, що якщо є письменники-гумористи та гумористичні твори, то відповідно явище гумору заперечити неможливо.

У цілому ця полеміка була беззмістовним запереченням один одному без можливості дійти висновку [8, с. 134]. Доречно припустити, що з точки зору Л. Піранделло ця дискусія була безпосередньою об'єктивацією власної гумористичної концепції в науковому та псевдонауковому дискурсі.

Та найбільш повною та обґрунтованою критикою гумористичної концепції Л. Піранделло є інтерпретація, здійснена У. Еко у статті «Pirandello ridens» [5, с. 261-271]. Сучасний семіотик підкреслює, що за філософсько-естетичною логікою Л. Піранделло поступився Б. Кроче, який, однак, за іронічним висловлюванням У. Еко, «був справжнім майстром у тому, щоб збуватися проблем, називаючи їх псевдо-проблемами; так він міг постулювати лише

(Problems of pragmatics linguistics)

Specific features of the comic interpretation in Luigi Pirandello's «L'Umoreismo» (in Ukrainian)
[Osoblyvosti interpretacii' komichnogo u praci Lui'dzhi Pirandello «L'Umoreismo»]

© Lazer T. V. [Lazer T. V.] lazer.taras@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

питання, на які уже знайшов відповідь». Когнітивний конфлікт мислителів і базувався на тому, що Л. Піранделло, на противагу Б. Кроче, постулював лише ті питання, на які знайти відповіді було неможливо. За Л. Піранделло, перевага проблеми комічного в тому, що вона завжди заводиться у глухий кут будь-якого філософа [5, с. 261].

У. Еко пропонує три прочитання тексту Л. Піранделло:

1. Неточне і помилкове визначення гумору.

У. Еко наголошує на тому, наскільки велике текстове навантаження у Л. Піранделло отримують різноманітні трактування гумору та комічного та їх застосування в італійській літературі. Це, на думку критика, є свідченням відсутності чіткого об'єкта дослідження у самого автора. «Він починає говорити про гумор і дає визначення комічного; говорить потім про комічне, а опиняється в руках іронії. У другій частині намагається здійснити теоретичну систематизацію. Коли ж видається, що він ось-ось її досягне, то дає визначення зовсім іншому – Мистецтву та Життю в цілому» [5, с. 263]. Це досить точне означення категоріальної скрути Л. Піранделло, імовірно, пов'язане з когнітивною налаштованістю автора на вільний художній стиль, а не на серйозний та точний науковий дискурс.

Рефлексія (чи свідомість) у Л. Піранделло блокує фантазію, переслідує її. Вона експліцитно втручається в процес, «декомponує педантично та аналітично» [5, с. 263]. Згідно з тлумаченням У. Еко, Л. Піранделло надає рефлексії значення дзеркала, яке обмежує свободу творчого процесу критичним самоконтролем.

Як уже зазначалося, для Л. Піранделло комічне народжується від avvenimento del contrario. Його бачення комічного подібне до класичних теорій, зокрема, Аристотеля, для якого комічне – це дещо помилкове, що оприявлюється внаслідок низки перипетій, які змінюють звичний порядок речей; для Канта сміх народжується, коли стверджується абсурдна ситуація, яка повністю нівелює наші очікування [5, с. 264]. Але для сміху за такої «помилки» необхідно, щоб її результат не зачіпав того, хто сміється. Ідеться про основу комічного, яка полягає у внутрішньому відчутті вищості, а не в суперечливому факті, який є лише імпульсом до сміху.

Л. Піранделло в якості прикладу гумористичного потрактування описує літню жінку, яка накладає на себе багато макіяжу, одягається, як молода дівчина, і фарбує волосся. Письменник стверджує: «я проживаю той факт (avvenimento), що ця пані має протилежний вигляд до того, який би мала мати поважна синьйора» [9, с. 135]. Автор наголошує, що таке проживання суперечності (комічне) може трансформуватися в відчуття суперечності (гумористичне) через механізм

© Лазер Т. В. [Лазер Т. В.] lazer.taras@gmail.com

Особливості інтерпретації комічного у праці Луїджі Піранделло «L'Umoreismo» (Українською) [Особенности интерпретации комического в труде Луиджи Пиранделло «L'Umoreismo»] (На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

рефлексії. Саме оцінка / рефлексія стимулює до втрати відчуття власної вищості, сміх від комічного інкорпорується у співчуття і стає гумористичною посмішкою. Іншими словами, для того, щоб перейти, за Л. Піранделло, від проживання суперечності (комічне) до відчуття суперечності (гумор), необхідно відмовитися від окремішності та вищості, тобто від базових класичних характеристик комічного [5, с. 265].

Умберто Еко таким чином науково стилізує визначення Л. Піранделло: «Гумор, з одного боку, виявляється при прагненні зрозуміти, переосмислити та пояснити комічну ситуацію. Або ж, з іншого, коли ми передбачаємо можливість комічної ситуації, усвідомлюючи при цьому, що наша система очікувань може щомиті бути порушена» [5, с. 265]. У такій дуальній дефініції чітко прослідковується іронічна настроєвість власне Умберто Еко стосовно теорії Л. Піранделло, оскільки він зумисно ускладнює концептосферу, енантіологічно подаючи її як спрощену.

Італійський семіотик доречно підкреслює також, що Л. Піранделло припускається логічного розходження, коли намагається аргументувати власні висновки через суперечність, «пояснюючи сміх плачем, комедію – трагедією» [5, с. 266]. Однак У. Еко у прагненні спростувати гумористичну концепцію Л. Піранделло сам припускається помилки, стверджуючи, що гумор покликаний відновити відчуття вищості та відірваності від факту, адже Л. Піранделло стверджував, що така «відірваність» є сферою чуттєвого, навіть світоглядного, а не когнітивного досвіду. Не можна, звісно, й погодитися з Л. Піранделло, який фактично пропонує шостим чуттям митця вважати почуття гумору в означеному вузькому потрактуванні.

Цікавими є також припущення У. Еко щодо трьох типів гумору. У першому різновиді воно постає як комічне у персональному дзеркалі (рефлексії) [5, с. 266]. Йдеться про емпатичне перенесення імовірного чуттєвого досвіду, який має комічний вигляд, на власну картину світу, що порушує базову категорію комічного, а саме – алієнацію, відсторонення від об'єкту висміювання, і самоідентифікацію з цим об'єктом.

У другому типі гумору у трактуванні У. Еко є прагнення особистості зрозуміти об'єкт комічного, однак без алієнації, а, отже, смішне стає гумористичним внаслідок раціонального переосмислення факту як такого.

І третій тип гумору, якого, на думку У. Еко, Л. Піранделло не подає експліцитно, – це відсторонення від самого себе шляхом спостереження екстеріорних факторів. Такий механізм передбачає споглядання себе зі сторони як актора, що грає: «Я використовую рефлексію як дзеркало, реальність – як

(Problems of pragmatics linguistics)

Specific features of the comic interpretation in Luigi Pirandello's «L'Umoreismo» (in Ukrainian)
[Osoblyvosti interpretacii' komichnogo u praci Lui'dzhi Pirandello «L'Umoreismo»]

© Lazer T. V. [Lazer T. V.] lazer.taras@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

дзеркало рефлексії: дзеркало дзеркала як дзеркало дзеркала дзеркала» [5, с. 267]. Попри цілковиту слушність та доречність таких висновків, У. Еко, на відміну від Л. Піранделло, все ж експліцитно об'єктивує у науковому дискурсі власну гумористичність гумористичного потрактування гумору Л. Піранделло.

2. Визначення поетики Піранделло.

У. Еко, як і Б. Кроче, стверджує, що Л. Піранделло пояснює гумор як спосіб розбити усталені риторичні схеми та правила, однак разом із тим концепція піранделлівського гумору є так само встановленням нових правил та кодів, що уподібнює його з мистецтвом в цілому. За Л. Піранделло, життя є невинним потоком, і його фіксація в будь-якій формі мистецтва призводить до редукації. Однак так само відбудеться й у випадку з гумором, якому Л. Піранделло надав тих самих властивостей, алогічно стверджуючи, що гумор руйнує звичні схеми [5, с. 267]. Однак сутнісно це визначення не різниться від загальноновживаного визначення мистецтва, яке прагне зобразити подвійність та позбутися системи надлишковостей і нав'язаних кодів. «Визначення гумору Піранделло – це справжнє і єдине визначення мистецтва в цілому» [5, с. 268].

3. Гротескна драма неможливого визначення.

Для Л. Піранделло рефлексія є таким механізмом, який декомпонує абсолютно всі логічні умовиводи та звичні схеми. «Піранделло ніби пародіює (несвідомо) три чверті всієї сучасної філософії. Та разом з тим, філософ Піранделло – це не Ніцше і не Хайдеггер» [5, с. 269]. Логіка Л. Піранделло вчергове порушується, адже він намагається пояснити (надати форму) тому, що, за його уявленням, будь-яку форму руйнує і зриває всі попередні маски.

Причини сміху є ідентичними до причин, через які плачуть, оскільки гумор «оголює життя», показуючи його трагічну мізерність, а отже комічне й гумористичне не існують, а якщо існують, то є трагічними. «Гумористичним видається підхід Піранделло до визначення гумору через його протилежність» [5, с. 270].

Весь трактат Л. Піранделло в такому випадку зводиться до того, що людина не має жодної підстави для сміху або що вона сміється виключно з надзвичайно сумних причин. «Можливо, саме тому людина викликає сміх? Однак якщо це висновок Піранделло, то він мав би підписати свій твір не як трактат про гумор, а як трактат про чергову особисту драму (гумористичну?)» [5, с. 270].

У цілому, Умберто Еко зумисно перенасичує свій текст науковою лексикою, намагаючись обґрунтувати помилковість припущень та логіки Л. Піранделло. Італійський семіотик обіграє поняття гумору гумористично, однак дотримуючись

© Лазер Т. В. [Лазер Т. В.] lazer.taras@gmail.com

Особливості інтерпретації комічного у праці Луїджі Піранделло «L'Umoreismo» (Українською) [Особенности интерпретации комического в труде Луиджи Пиранделло «L'Umoreismo»] (На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

науковості дискурсу. Він нашаровує нові потрактування гумору на вже надані, хоч і не цілком логічні, висновки Л. Піранделло.

Умовиводи У. Еко та Л. Піранделло є оригінальними лише частково і передусім завдяки термінологічній базі. Адже потрактування гумору як сміху, що детермінується екзистенційним переживанням індивіда, узагальнено висловив ще Демокрит у V-IV ст. до н.е.: «Я сміюся лише з одного: з людини, що сповнена божевілля, що цурається правильних вчинків, що займається непотрібними вигадками і яка зі стражданням переживає найтяжчу працю без будь-якої користі» [1, с. 8].

Висновки

Отже, у теоретичній праці Л. Піранделло «L'Umoreismo», яка відіграла суттєву роль у творчому становленні письменника, автор зумів окреслити основні способи репрезентації комічного у власній творчості. У першій частині він дав загальне визначення поняття комічного, яке, на його думку, вибудовується на avvenimento del contrario, тобто на суперечливому факті.

У другій частині Л. Піранделло здійснив спробу пояснити власне бачення гумору, зокрема через поняття ірраціональності та неможливості самоідентифікації. На думку письменника, будь-які форми, у яких людина намагається закріпити власне існування, є хибними і сутнісно заперечують людську природу. Усвідомлення такого стану речей відбувається через механізм рефлексії, яка позбавляє ілюзорності бачення і водночас через рефлексію та декомпонування образів призводить до sentimento del contrario, тобто відчуття суперечливості, що лежить в основі гумору.

За У. Еко, потрактування гумору Л. Піранделло слід сприймати або як неточне і помилкове визначення, або як визначення поетики автора, або як зумисну маніпуляцію на понятті, яке неможливо визначити.

Аналіз «L'Umoreismo» дав можливість виявити суттєві теоретичні неточності та алогічні висновки, які робить автор. Можна припустити, що Л. Піранделло навмисно наводив помилкові судження з метою долучити до дискусії якомога ширше коло науковців і, довільно заперечуючи їхні аргументи, намагався довести до абсурду будь-які спроби критичного аналізу його роботи.

Розуміння гумору Л. Піранделло є точним лише до певної міри. Спостереження щодо природи гумору як сміху з себе через споглядання себе через інших є доречним потрактуванням для інтерпретації творів Л. Піранделло, оскільки у більшості з них ця концепція тією чи іншою мірою вербалізується, незважаючи на те, що сам автор такого означення в своєму теоретичному напрацюванні не надав.

(Problems of pragmatics linguistics)

Specific features of the comic interpretation in Luigi Pirandello's «L'Umoreismo» (in Ukrainian)
[Osoblyvosti interpretacii' komichnogo u praci Lui'dzhi Pirandello «L'Umoreismo»]

© Lazer T. V. [Lazer T. V.] lazer.taras@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Перспективи подальших наукових розвідок

Результати дослідження можуть бути використані у подальших наукових роботах, присвячених як інтерпретації творчості Л. Піранделло в цілому, так і аналізу проявів комічного та гумористичного в його творчості. Крім того, сам спосіб ведення автором дискусії із сучасними йому науковцями можна розглядати в проекції безпосередньо на науковий дискурс в творчості італійського письменника.

Література

1. Сычев А. А. Природа смеха или философия комического / А. А. Сычев. – Саранск: Изд-во Мордов. Ун-та, 2003. – 176 с.
2. Castris L. de. Storia di Pirandello / Leone de Castris. – Roma-Bari: Editori Laterza, 1992. – 200 p.
3. Croce B. L'Umoreismo di Luigi Pirandello / Benedetto Croce // Conversazioni critiche / Benedetto Croce. – Bari: Laterza, 1939. – (1). – P. 43–48.
4. Croce B. Problemi di estetica / Benedetto Croce. – Bari: Gius. Laterza e figli, 1966. – 517 p.
5. Eco U. Sugli specchi e altri saggi / Umberto Eco. – Milano: Bompiani, 1990. – 376 p.
6. Pirandello L. L'Umoreismo: saggio / Luigi Pirandello. – Lanciano: R. Carabba, 1908. – 187 p.
7. Pupino A. Pirandello poetiche e pratiche di umorismo / Angelo Raffaele Pupino. – Roma: Salerno Editrice, 2013. – 335 p.
8. Vicentini C. L'estetica di Pirandello / Claudio Vicentini. – Milano: U. Murcia & C, 1970. – 262 p.

Джерельна база

9. Pirandello L. L'Umoreismo / Luigi Pirandello. – Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 1986. – 170 p.

References

1. Sychev A. A. *Priroda smeha ili filosofija komicheskogo* [The nature of laughter or the philosophy of the comic]. Saransk, Mordovia University, 2003, 176 p.
2. Castris L. de. *Storia di Pirandello*. Rome-Bari, Editori Laterza, 1992, 200 p.
3. Croce B. *L'Umoreismo di Luigi Pirandello*. Bari, Laterza, 1939, vol. 1, pp. 43–48.
4. Croce B. *Problemi di estetica*. Bari, Gius. Laterza e figli, 1966, 517 p.
5. Eco U. *Sugli specchi e altri saggi*. Milano, Bompiani, 1990, 376 p.
6. Pirandello L. *L'Umoreismo: saggio*. Lanciano, R. Carabba, 1908, 187 p.
7. Pupino A. *Pirandello poetiche e pratiche di umorismo*. Roma, Salerno Editrice, 2013, 335 p.
8. Vicentini C. *L'estetica di Pirandello*. Milano, U. Murcia & C, 1970, 262 p.
9. Pirandello L. *L'Umoreismo*. Milano, Arnoldo Mondadori Editore, 1986, 170 p.

© Лазер Т. В. [Лазер Т. В.] lazer.taras@gmail.com

Особливості інтерпретації комічного у праці Луїджі Піранделло «L'Umoreismo» (Українською) **[Особенности интерпретации комического в труде Луиджи Пиранделло «L'Umoreismo»]** (На укр. яз.)
(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

УДК 81'373

СЕМАНТИКО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІСПАНСЬКОЇ ІНВЕКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ

О. В. Мерзлікіна (м. Київ)
o.merzlikina@mail.ru

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри іспано-італійської філології
 Інституту філології
 Київського національного університету імені Тараса Шевченка
 (Міністерство освіти і науки України)
 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті досліджено семантико-тематичні особливості іспанської інвективної лексики. Вивчення лексико-тематичних груп інвектив дозволяє відповісти на питання про те, які якості людини заслуговують осудження у представників іспанської культури, а також про значущість того чи іншого пороку для певної культури. В статті розглядаються групи інвектив, що засуджують таку властивість характеру, як підлабузництво, фальшивість та лицемірство, великою також є й група інвектив, що засуджує неохайність в одязі, нечистоплотність. Ці групи інвектив є гендерно нейтральними. До гендерно маркованих інвектив можна віднести такі, що відносяться до зовнішності інвектума, його потворності та які засуджують недостатні розумові здібності людини. Значна частина інвектив першої групи відноситься в першу чергу до жінок, в той час коли остання – здебільшого до чоловіків. Серед суто “чоловічих” інвектив виокремлюється група, що поєднує у собі лексичні одиниці семантичного поля “боягузтво, та такі, що засуджують недостатню владу чоловіка у родині. Найбільш частим приводом для приниження жінок є їхня сексуальна розбещеність.

Ключові слова: іспанська інвективна лексика, інвектива, семантика інвектив, лексико-тематичні групи іспанської інвективи.

СЕМАНТИКО-ТЕМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПАНСКОЙ ИНВЕКТИВНОЙ ЛЕКСИКИ

О. В. Мерзликина (г. Киев, Украина)
o.merzlikina@mail.ru

Кандидат филологических наук, доцент кафедры испано-итальянской филологии
Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье исследованы семантико-тематические особенности испанской инвективной лексики. Изучение лексико-тематических групп инвектив позволяет ответить на вопрос о том, какие качества человека заслуживают осуждения у представителей испанской культуры, а также о значимости того или иного порока для определенной культуры. В статье рассматриваются группы инвектив, осуждающие такое свойство характера, как подхалимство, фальшивость и лицемерие, многочисленной также является и группа инвектив, осуждающих неряшливость в одежде, нечистоплотность. Данные группы инвектив являются гендерно нейтральными. К гендерно маркированным инвективам можно отнести такие, которые касаются внешности инвектума, его уродства и осуждающие недостаточные умственные способности человека. Значительная часть инвектив первой группы относится в первую очередь к женщинам, в то время как последняя – в основном к мужчинам. Среди чисто “мужских” инвектив выделяется группа, объединяющая в себе лексические единицы семантического поля “трусость”, и такие, которые осуждают недостаточную власть мужа в семье. Наиболее частым поводом для унижения женщин является их сексуальная распушенность.

Ключевые слова: испанская инвективная лексика, инвектива, семантика инвектив, лексико-тематические группы испанской инвективы.

LEXICAL-THEMATIC FEATURES OF SPANISH INVECTIVE WORDS

O. V. Merzlikina (Kyiv, Ukraine)

o.merzlikina@mail.ru

PhD (Philology), Associate Professor of Spanish and Italian Philology Department,
 Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article deals with the lexical and thematic features of Spanish invective words. The study of semantical-thematic groups of invective words permit us to answer the question about the human qualities which are condemned by representatives of the Spanish culture as well as to determine the meaningfulness of a different types of defect to a certain culture. The article considers the groups of invective words, which condemn such traits of human character as sycophancy, falseness and hypocrisy; there is also a big group of invective words that condemns clothes untidiness, slovenliness. These groups of invective word are gender neutral units. The gender marked invective words represent the words to describe human appearance, ugliness and insufficient mental capacity. A big part of invective words of the first group includes primarily the words related to women, while the last one refers mostly to men. Among the "male" invective words it is necessary to mark out a group that combines lexical units of semantic field "the cowardice and the lack of authority of the husband in the family". The most frequent cause for women humiliation is their sexual promiscuity.

Keywords: invective Spanish words, invective, invective semantics, lexical-thematic group of Spanish invective words.

Вступ

Дослідження ролі мовних знаків у процесі формування та передачі світогляду людей, їх культурних цінностей є однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики та лінгвокультурології. Дослідження інвективи у цьому випадку може стати одним з найцікавіших матеріалів, що відображає особливості національного світосприйняття, зафіксованого мовними засобами. Цей лексичний пласт викликає великий інтерес як важливий засіб реалізації зв'язку між ціннісними уявленнями соціуму і виразом вкрай негативного ставлення до об'єкту оцінки – людини як носія певних рис характеру, шкідливих звичок, порушника норм суспільної поведінки.

(Problems of linguistic semantics)

Lexical-thematic features of Spanish invective words (in Ukrainian) [Semantyko-tematychni osoblyvosti ispans'koi' invektyvnoi' leksyky]

© Merzlikina O. V. [Merzlikina O. V.] o.merzlikina@mail.ru

Актуальність цієї роботи визначається, з одного боку, з зростаючим інтересом лінгвістів до вивчення інвектив, та необхідністю їх дослідження як мовного і мовленнєвого явищ, у тому числі в лінгвокультурологічну, – з іншого.

Мета дослідження полягає у виявленні семантико-тематичних особливостей іспанської інвективи.

Об'єктом дослідження стала іспанська інвективна лексика.

Предметом дослідження є лінгвокультурологічні та тематичні особливості іспанських інвектив.

Матеріалом дослідження обрана сучасна іспанська інвективна лексика, відібрана методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше описані семантико-тематичні групи іспанської інвектив з урахуванням гендерних стереотипів.

Основний зміст

У широкому значенні терміну інвектива визначається як будь-який вербальний прояв агресивності або стилістично зниженої експресивності, оцінності, емотивності по відношенню до учасника комунікативного акту, включаючи самого себе (при фізичній присутності або відсутності інших), до ситуації, темі, предмету і процесу соціально-мовного спілкування, вербальний прояв, здійснюваний за допомогою як літературної, так і просторічної лексики та фразеології, а у вузькому сенсі – як порушення етнокультурного соціально-етичного табу вживанням субстандартних лексичних одиниць різного ступеня етико-стилістичної зниженості [1].

Зазвичай, під інвективою розуміють будь-яке використання субстандартних, а часом і табуйованих лексичних одиниць, що спрямовані до інвектуму. З іншого боку, інвектива є актом агресії, що реалізується за допомогою вербалізації негативних емоцій, які не обов'язково повинні бути виражені табуйованою лексикою. Мовець цілком може використати лексичні одиниці літературної мови, які в певному контексті можуть набути інвективного значення.

На думку Позолтіна А.Ю., “інвективи на своїй семантиці відображають ціннісні уявлення носіїв мови, в центрі яких знаходиться людина з усіма можливими її достоїнствами і недоліками. Для семантики інвектив характерна спрямованість на пороки людей. Виділяються об'єктивні недоліки, властиві людині в силу особливостей його внутрішнього світу і суб'єктивні недоліки, такі як приналежність до певної соціальної групи, статі, віковій групі, нації або раси” [4, с. 223].

Таким чином, можна припустити, що вивчення лексико-тематичних груп інвектив дозволяє відповісти на питання про те, які якості людини заслуговують осудження у представників тієї чи іншої культури, а також про значущість того чи

іншого пороку для певної культури. Отже, предметом образи можуть бути окремі особливості, типові для адресата, ознаки, які інвектант розглядає як вади (розумові, фізичні) або як відхилення від його власної “нормальності” [2, с. 69].

Досліджуючи існуючі у суспільстві цінності та уяви про людські вади, слід зазначити, що вони здебільшого ґрунтуються на стереотипах та уявленнях добре/погано, схвально/несхвально. Стереотипи визначають культурні очікування, відхилення від яких сприймається як відхилення від норми або стандарту, а все що не відповідає нормі або стандарту може стати предметом інвективи.

Як зазначає Заваротніщева Н.С, серед інвектив є безліч таких, які не мають чіткого, певного значення і можуть використовуватися для звинувачення людини в самих різних пороках, починаючи від дурості і закінчуючи нечистоплотністю. Дану групу інвективних засобів складають слова типу “мерзотник, негідник, неприємний тип”. Їх семантика є дифузною: ми не знаємо, що саме зробив негідник, які якості заслуговують осуду, але знаємо, що його дія нижче всяких моральних норм [3, с. 55]. Прикладом може слугувати іспанська інвектива *cabrón*. У вузькому значенні ця інвектива вживається по відношенню до обдуреного дружиною чоловіка, але також може використовуватися й як образа загального характеру у значенні “сволота”, “покидьок” [3, с. 55].

Проте, у розпорядженні мовця є й безліч інвектив з досить певним понятійним змістом, що вказує на деякі пороки, що засуджуються суспільством. Так, наприклад, приводом для образи може стати також й така властивість характеру, як підлабузництво, фальшивість та лицемірство: *fariseo, chquitero, farsante, judas, lameculos, pelota, comepollas*. Ця група інвективних лексичних одиниць належить до гендерно-нейтральних. Достатньо великою є й група інвектив, що засуджує неохайність в одязі, нечистоплотність. Це також стосується представників обох статей: *pringoso, criapijos, sacamantecas, puerco, cerdo, hortera, cursi, asqueroso, cochino*.

Проте, важливе значення у розг'ялі іспанської інвективи має той факт, що різні фрагменти соціальної поведінки чоловіків і жінок мають неоднакову суспільну значущість.

Як показує аналіз, в іспанській культурі, приводом для образи може бути зовнішність інвектума, його потворність: *feto, callo, callonca, monstruo, aborto de rana, cazo, coco, garrapata, espantajo*, etc. У цій групі інвектив, значна їх частина використовується тільки по відношенню до жінок: *feto, callo, callonca, cardo, cactúa, bigotuda, peluda, loro, pestiño*, що говорить про більш значущість жіночої краси у суспільстві та невідповідність такому стереотипу стає приводом для інвективи.

Однією з найбільших груп інвектив представлена група, що включає у себе інвективи, які засуджують недостатні розумові здібності людини: *bobales, membrillo*,

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

percebe, majadero, chiflado, ido, cebollón, agilipollado, tocino, chorra, gili, inflagaitas, inflapollas, regadera, barrena, chalupa, gorrión, grullo, calabaza, cernícalo, sonao, majareta, subnormal, retrasado, chalado, guillado, mochales, chaveta, lechuzo, rocín, mentecato, garullo, alocado та ін. Слід зазначити, що у цій групі інвективних лексичних одиниць переважають “чоловічі” інвективи, що говорить про те, що розумові здібності та ум чоловіків зазвичай мають більше соціальне значення. Ця теза базується на існуючих у суспільстві стереотипах, відповідно до яких розум вважається одним з найголовніших достоїнств представників чоловічої статі.

Серед суто “чоловічих” інвектив виокремлюється група, що поєднує у собі лексичні одиниці семантичного поля “боягузтво”: *gallego, gallina, cagueta, cagado, acojonado, mierdica, mojaculos, culeras, pintamonas, deshuevado*. Майже всі перераховані інвективні лексичні одиниці використовуються по відношенню до чоловіків. Це пояснюється тим, що чоловіче боягузтво засуджується соціумом більше, ніж жіноче, а такі риси характеру як сила та хоробрість є притаманними в першу чергу чоловікам. Жінки ж сприймаються суспільством більше як слабкі істоти.

“Чоловічі” інвективи також представлені групою лексичні одиниці якої засуджують неадекватну владу чоловіка у родині: *bragas, bragazas, calzonazos (hombre que carece de voluntad, condescendiente y flojo en exceso. Dominado por su mujer, y aterrorizado por la suegra), calzorras, maridazo, cojonazos*. Чоловіча покірність у родині засуджується суспільством, так само як і жіноча влада, яка представлена інвективами *ramona, sargenta, gobernanta (mujer muy mandona y dominante)*, що відповідають стереотипному уявленню щодо розподілу полових ролей у суспільстві.

Як показує аналіз, найбільш частим приводом для приниження жінок є їхня сексуальна розбещеність. Інвективи цієї групи є найчисельнішими серед “жіночих” інвективних слів: *arpía, buscona, cerda, furcia, golf, esquinera, guarra, lagarta, loba, zorra, pelona, penca, puta, correcalles, ramera, sota, tirada, pelandusca, perra, putón, raposa, gorrón* та ін.

Висновки

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що іспанська інвектива у своїй семантиці відображає ціннісні уявлення носіїв мови. Для її семантики є характерною спрямованість на недоліки та пороки людей. Можна виокремити об’єктивні недоліки, властиві людині в силу особливостей його внутрішнього світу і суб’єктивні недоліки, такі як приналежність до певної соціальної групи, половій приналежності та ін. Семантична класифікація іспанської інвективної лексики дозволяє виявити основні групи людських пороків, засуджуваних в соціумі. Такими в іспанській культурі є недоліки інтелекту і зовнішності, а також різні негативні риси характеру та шкідливі звички. Основою для інвективної характеристики

© Мерзлікіна О. В. [Мерзликина О. В.] o.merzlikina@mail.ru

Семантико-тематичні особливості іспанської інвективної лексики (Українською) [Семантико-тематические особенности испанской инвективной лексики (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

особистості стає також належність останньої до певної етнічної групи, раси, професійної або соціальної групи.

Література

1. Жельвис В. И. Эмотивный аспект речи. Психолингвистическая интерпретация речевого воздействия / В.И. Жельвис. – Ярославль: ЯГПИ, 1990. – 81 с.
2. Заворотищева Н. С. Инвективные обозначения отрицательных черт характера и асоциальных моделей поведения в испанском и американском лингвокультурном сообществе / Н. С. Заворотищева // Вестник Росс. ун-та дружбы народов. Серия Лингвистика. – 2008. – №3. – С.69 – 74.
3. Заворотищева Н.С. Инвективные лексические единицы общего характера (на материале пиренейского национального варианта испанского языка и американского национального варианта английского языка) / Н. С. Заворотищева // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2010. – № 2 (6). – С. 54-56.
3. Позолотин А.Ю. Инвективные обозначения человека как лингвокультурный феномен: На материале немецкого языка: дисс. ... канд. филол. Наук / А.Ю.Позолотин. – Волгоград, 2005. – 248 с.

Джерельна база

4. Carbonell Basset D. *Gran diccionario de argot El Sohez*/ Carbonell Basset D. – Barcelona: Larousse Editorial, S.A., 2000. – 776 p.
5. *Diccionario de la lengua española (DRAE)*. – Available at: <http://www.rae.es/recursos/diccionarios/drae> (accessed 26.01.2016)

References

1. Zhel'vis V.I. *Emotivnyj aspekt rechi. Psiholingvisticheskaja interpretacija rechevogo vozdejstvija* [Psycholinguistic interpretation of speech influence]. Jaroslavl', JaGPI, 1990. 81 p.
2. Zavorotishheva N.S. *Invektivnye oboznachenija otricatel'nyh chert haraktera i asocial'nyh modelej povedenija v ispanskom i amerikanskom lingvokul'turnom soobshhestve*. [Invektivnye oboznachenija otricatel'nyh chert haraktera i asocial'nyh modelej povedenija v ispanskom i amerikanskom linguistic cultural soobshhestve linguistic]. Vestnik Rossijskogo universiteta druzhby narodov, Serija Lingvistika [Bulletin of Russian Peoples' Friendship University. Linguistics Series], 2008, №3. P.69 – 74.
3. Zavorotishheva N.S. *Invektivnye leksicheskie edinicy obshhego haraktera (na materiale pirenejskogo nacional'nogo varianta ispanskogo jazyka i amerikanskogo nacional'nogo varianta anglijskogo jazyka)* [Invektive lexical items of a general nature (based on the Pyrenean national variant of the Spanish language and American national variant of English language)], Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki [Philology. Theory and practice]. Tambov, Gramota, 2010, № 2 (6). P. 54-56.
3. Pozolotin A.Ju. *Invektivnye oboznachenija cheloveka kak lingvokul'turnyj fenomen: Na materiale nemeckogo jazyka*: diss. ... kand. filol. nauk. [Invektive designation of the person as a linguistic and cultural phenomenon: In the German language. Dr. phil. sci. diss.]. Volgograd, 2005. 248 p.
4. Carbonell Basset D. *Gran diccionario de argot El Sohez*/ Carbonell Basset D. Barcelona, Larousse Editorial, S.A., 2000. 776 p.
5. *Diccionario de la lengua española (DRAE)*. Available at: <http://www.rae.es/recursos/diccionarios/drae> (accessed 26.01.2016)

УДК 811.134

ПОЕТИЧНИЙ ДИСКУРС: ЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТЕКСТУАЛЬНОСТІ

Н. П. Неборсіна (м. Київ)
linguist@univ.kiev.ua

Доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті естетичний аспект текстуральності розглядається як діалектична єдність категорії художнього (матеріальна форма) і категорії поетичного (внутрішня форма). Особливу увагу приділено засобом репрезентації естетичного факту в англійському поетичному дискурсі, що об'єднуються поняттям «формула пафосу».

Ключові слова: естетичний факт, формула пафосу, С. М. Ейзенштейн.

POETIC DISCOURSE: THE AESTHETIC ASPECT OF TEXTUALITY

N. P. Neborsina (Kyiv, Ukraine)
linguist@univ.kiev.ua

DSc (Philology), professor of English Philology Department, Institute of Philology,
Taras Shevchenko Kyiv National University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14, Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The paper looks at the aesthetic aspect of textuality and considers it as a dialectical unity of two categories – the category of artisticity (the material form) and the category of poeticity (the inner form). The attention is drawn to the means of representation of the aesthetic fact which are related to the notion “the formula of pathos”.

Keywords: aesthetic fact, formula of pathos, S. M. Eizenshtein.

ПОЭТИЧЕСКИЙ ДИСКУРС: ЭСТЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ
ТЕКСТУАЛЬНОСТИН. П. Неборсина (г. Киев, Украина)
linguist@univ.kiev.uaДоктор филологических наук, профессор кафедры английской филологии Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье эстетический аспект текстуальности рассматривается в диалектическом единстве категории художественного (материальная форма) и категории поэтического (внутренняя форма). Особое внимание уделяется приёмам репрезентации эстетического факта в англоязычном поэтическом дискурсе, объединённые понятием «формула пафоса».

Ключевые слова: эстетический факт, формула пафоса, С. М. Эйзенштейн.

«...наша настоящая задача <...> состоит в том, чтобы воспринять и усвоить то, что передаётся нам благодаря напряжению формы и высоте творческого решения».

(Гадамер Г.-Г.)

Текст, как известно, является предельной единицей языка. Объективные характеристики текста вмещает в себя понятие текстуальности. Эстетический аспект текстуальности стихотворного текста, который является **объектом** исследования в данной статье, ассоциируется главным образом с версификационным опытом. Расширить план выражения эстетического в поэтическом дискурсе является **целью** нашего исследования.

В 1984 году Р. А. Будагов констатировал, что лингвистике так и не удалось широко поставить проблему эстетики и языка, сформулировав свою точку зрения в двух положениях, в которых эстетика языка¹ определяется как «ресурсы и возможности языка», а эстетика речи как «реализация этих ресурсов», т. е. выразительных возможностей. При этом Р. А. Будагов обращает внимание на необходимость функционального подхода к изучению эстетики языка

¹ О которой, как известно, впервые заявил Б. Кроче в 1902 г.

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

художественной литературы: с одной стороны, изучение такой «работы» языка, которая усиливает коммуникативную функцию, функцию выражения мыслей и чувств, а с другой – эстетическое восприятие языка художественного произведения, которое связано с идеей, а также индивидуальным стилем художника [1, с. 266–268].

Проблема взаимоотношения эстетики языка и эстетики речи становится по-настоящему **актуальной** в XXI веке в связи с небывалым ростом исследовательского интереса к познавательной функции языка. По этой причине представляется своевременным обращение к эстетической теории Б. Кроче, центральным положением которой является утверждение о двух формах познавательного духа – интуитивного познания (искусство) и интеллектуального (наука), совпадающие со стороны эстетического [2]. Полный процесс эстетического творчества символически представлен Б. Кроче в виде нескольких пунктов: 1) впечатление; 2) выражение или духовный эстетический синтез (эстетический факт); 3) перевод эстетического факта на язык физических явлений (звуков, тонов, движений, комбинаций и т. п.). При этом Б. Кроче подчеркивает, что действительно эстетическим и подлинно реальным может быть признан лишь пункт второй [2, с. 103]. Выражение, по Б. Кроче, представляет собой некоторое неделимое целое, единственной реальностью которого есть *предложение*, в котором мы должны видеть выразительный организм законченного содержания [2, с. 151]. Вместе с тем Б. Кроче не упускает из внимания эстетическое, которое опережает материальную репрезентацию эстетического факта. В этом последователем Б. Кроче был М. М. Бахтин, когда утверждал следующее: «Форма, понятая как форма материала только в его естественнонаучной – математической или лингвистической – определенности, становится каким-то чисто внешним, лишённым ценностного момента, упорядочиванием его. Остаётся совершенно непонятой эмоционально-волевая напряжённость формы, присущий ей характер выражения какого-то ценностного отношения автора и созерцателя к чему-то помимо материала, ибо это, выражаемое формой – ритмом, гармонией, симметрией и другими формальными моментами, – эмоционально-волевое отношение носит слишком активный характер, чтобы его можно истолковать как отношение к материалу» [3, с. 33].

Из изложенного выше можно сделать вывод о том, что эстетическое, применительно к поэтическому дискурсу, должно быть понято как диалектическое единство двух категорий: художественного (материальной формы) и поэтического (внутренней формы). Понятие внутренней формы (внутреннем эйдосе) впервые встречается, по свидетельству А. Ф. Лосева, у Плотина (III в.) в его трактате «О прекрасном». Излагая суть трактата, А. Ф. Лосев

(Problems of linguistic communications)

Poetic discourse: the aesthetic aspect of textuality (in Russian) [Poetychnyj dyskurs: estetychnyj aspekt tekstual'nosti]

© Neborsina N. P. [Neborsina N. P.] linguist@univ.kiev.ua

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

пишет: «Внутренний эйдос объединяет разрозненную множественность и приводит её к неделимому единству, осмысляя дискретные части при помощи целого. Но когда это целое уже имеется, то эйдос передаёт себя уже всему целому, которое таким образом, превращается в *выраженное* целое, а не просто плоское целое» [4, с. 445]. Здесь можно продолжить словами Б. Кроче: «Действительно, если отвергнуть возможность того, чтобы составляло собою содержание искусства, если отвергнуть в этой роли и историческую реальность, то не останется никакого другого содержания, кроме реальности в её первичности и непосредственности, в жизненном *порыве*, в её *чувствовании* или, повторяю, ничего кроме чистой интуиции» [2, с. 28]. Можно предположить, что приведённое выше высказывание Б. Кроче вдохновило О. Мандельштама на такое определение поэтического: «Поэтическая материя не имеет голоса. Она не пишет красками и не изъясняется словами. Она не имеет формы точно так же, как лишена содержания, по той простой причине, что она существует лишь в исполнении. Готовая вещь есть не что иное, как каллиграфический продукт, неизбежно остающийся в результате исполнительного порыва» [5, с. 275].

Ключевым словом в приведенных выше цитатах является «порыв», движение как принцип красоты. Для понимания его функциональной нагрузки обратимся к работе М. Хайдеггера «Из разговора о языке», в которой автор выясняет суть эстетического с профессором Токийского Королевского университета. Среди прочего, японец, пытается дать эстетическое толкование японскому слову «*ики*», а именно вывести «*ики*», переведённое как «то, что притягивает», исходя из отношения между субъектом и объектом, причём привлекательность принадлежит не сфере впечатлений, а тишине, которая вызывает самозабвенный восторг [6, с. 123–124]. В продолжении разговора становится понятно, что японское слово, обозначающее «язык» – «*кото ба*» называет листья, лепестки цвета (*ба*) и дуновение тишины (*кото*), то что распространяет запах и силу, которая делает возможным приход самозабвенного восторга; явление проясняющего послания (вести), творчески-плодотворной зачарованности [6, с. 126]. Таким образом, суть эстетического, по меркам японского искусства, состоит в чувственном свечении, сквозь самозабвенный восторг которого просвечивает сверхчувственное [6, с. 93]. Во истину сказано: «Всё идеальное есть не что иное, как аромат и цвет реального» [7, с. 19]. Для эстетики самозабвенного восторга С. М. Эйзенштейн предложил термин «формула пафоса», имея в виду «некое психическое состояние, с которым автор хочет связать свою тему в порядке неизгладимого впечатления на аудиторию» [8, с. 199]. Интересуясь техникой создания и технически композиционной

© Неборсіна Н. П. [Неборсіна Н. П.] linguist@univ.kiev.ua

Поетичний дискурс: естетичний аспект текстуральності (Російською) [Поетичний дискурс: естетичний аспект текстуральності (На рус. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

характеристикой произведений пафоса, С. М. Эйзенштейн обнаружил, что «невзирая на лица, эпохи или области, совершался базисный экстатический взрыв, лежащий в основе поэтического эффекта целого. Этот признак «всеобщности» свойственен всем более или менее основным стабильным методам, определённым образом впечатляющих средств художественной выразительности» [8, с. 200].

Рассмотрим на конкретном примере то, каким образом поэт следует «формуле пафоса» [9, с. 106]:

Monotone

*The monotone of the rain is beautiful,
And the sudden rise and slow relapse
Of the long multitudinous rain.*

*The sun on the hills is beautiful,
Or a captured sunset sea-flung,
Bannered with fire and gold.*

*A face I know is beautiful –
With fire and gold of sky and sea,
And the peace of long warm rain.*

(Carl Sandburg)

В приведённом выше стихотворении поэт пишет о вещах, которые впечатляют своей первозданной красотой, а именно – о неожиданно наступающем и медленно затихающем дожде (*the sudden rise and slow relapse*), о закате солнца, пойманным морским горизонтом (*a captured sunset sea-flung*). Неожиданную метонимическую референцию к женской красоте (*A face I know is beautiful*) завершает синтетический образ, в котором отражается слияние солнца, моря (*With fire and gold of sky and sea*) и дождя (*And the peace of long warm rain*).

Трёхкратный повтор лексемы *beautiful* в начале каждой строфы завершается пунктуационным знаком тире, который символически указывает на «формулу пафоса», на быстротечность созерцания сверхчувственной красоты.

Повторность нагромождения сквозь многообразие и вариации единой темы, единого образа, единого поэтического размера С. М. Эйзенштейн относит к неотъемлемому признаку поэтического письма [8, с. 126].

Интенсификация впечатлений достигается повторностью приёмов выразительности. Так, например, в стихотворении [9, с. 42]:

*I walked into the wood in June
And suddenly Beauty, like a thick scented veil,
Stifled me,*

(Problems of linguistic communications)

Poetic discourse: the aesthetic aspect of textuality (in Russian) [Poetychnyj dyskurs: estetychnyj aspekt tekstual'nosti]

© Neborsina N. P. [Neborsina N. P.] linguist@univ.kiev.ua

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

*Tripped me up, tight round my limbs,
Arrested me.*

(T. E. Hulme)

Созерцание июньской красоты природы поэт выражает не прямыми, а опосредованными интуициями: метафорические выражения (*Stifled me, Tripped me up, Arrested me*) объединены содержанием внезапного плена.

Интересным материалом для изучения впечатляющих средств художественной выразительности является совпадение стихового и синтаксического членения, результатом которого является enjambement.

Для иллюстрации рассмотрим фрагмент из произведения В. Вордсворта "The Prelude", изданного в двух вариантах (1805 г., 1850 г.) [10, с. 66]:

*Yes, I remember when the changeful earth,
And twice five seasons on my mind had stamped
The faces of the moving year, even then,
A child, I held unconscious intercourse
With the eternal beauty, drinking in
A pure organic pleasure from the lines
Of curling mist, or from the level plain
Of waters coloured by the steady clouds.*

(William Wordsworth, 1805)

Анализ приведенного выше фрагмента показывает, что его фразировку можно с полным основанием определить как эмоционально-влияющую, поскольку автор последовательно использует систему знаков конца строки для актуализации: 1) связи прямого объекта (... *had stamped* / *The faces* ...; ... *drinking in* / *A pure organic pleasure*), 2) связи предложного объекта (*I held unconscious intercourse* / *With the eternal beauty*) и 3) атрибутивной связи (*the lines* / *Of curling mist* ...; *the level plain* / *Of waters* ...).

В этой системе синтаксических связей особое место занимает связь предложного объекта (*I held unconscious intercourse* / *With the eternal beauty*), поскольку является эмоциональным фокусом фрагмента, в ней выражена эмоция особой значимости, указывающая на исключительную природную чувствительность, которая сформировала эстетический идеал поэта: наблюдать приливы и отливы разума, взволнованного более или менее значительными чувствами.

Посмотрим теперь, какой модификации подверглась отмеченная выше система синтаксических связей во второй редакции рассматриваемого фрагмента [10, с. 67]:

Yes, I remember when the changeful earth,

© Неборсіна Н. П. [Неборсіна Н. П.] linguist@univ.kiev.ua

Поетичний дискурс: естетичний аспект текстуальності (Російською) [Поетичний дискурс: естетичний аспект
текстуальності (На русс. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

*And twice five summers on my mind had stamped
The faces of the moving year, even then
I held unconscious intercourse with beauty
Old as creation, drinking in a pure
Organic pleasure from the silver wreaths
Of curling mist, or from the level plain
Of waters coloured by impending clouds.*

(William Wordsworth, 1850)

Как видим, фразировка фрагмента подверглась переосмыслению прежде всего в той его части, где сосредоточен его эмоциональный фокус. Совместив фразу *I held unconscious intercourse with beauty* с границами стихотворной строки, автор перевёл её из временного в пространственный план восприятия. Понять мотивированность этой трансформации не представляется сложным, ибо поэт вводит в текст фрагмента новую, атрибутивную связь (*I held unconscious intercourse with beauty / Old as creation*). Включение постпозитивного атрибута *Old as creation* свидетельствует о модификации чувства и появление новых ассоциаций.

Выводы

Эстетический компонент текстуальности в поэтическом дискурсе определяется взаимной связью двух категорий: категории художественного, которая конституируется тропами и фигурами речи, и категории поэтического, содержанием которой является концептуализация особенностей перцепции окружающего мира. При этом её полноту характеризует «герменевтическая сопряжённость» чувственного, реального, вдруг появившегося визуального образа, и сверхчувственного, идеального, неожиданно возникшего чувства. «Герменевтическая сопряжённость» реального и идеального актуализируется в «форме пафоса», т. е. такими эстетическими фактами, как повторность, метафора, напряжения синтактико-стихового членения, которые выполняют функцию пропорционального членения поэтического текста.

Перспективы дальнейших исследований

Отождествление пропорциональности с прекрасным, уходящая к античным временам, было положено, как известно, в основу эстетической теории классицизма, центральным понятием которой является гармония, обеспечивающая единство целого во всей его полноте. Структурные изменения, которым подвергается классическая модель миропонимания, оказывают влияние на дискурсивный континуум поэтического текста. В связи с этим перспективным представляется исследование особенностей «патетизации» поэтического дискурса в рамках неклассической, постмодернистской эстетики.

(Problems of linguistic communications)

Poetic discourse: the aesthetic aspect of textuality (in Russian) [Poetychnyj dyskurs: estetychnyj aspekt tekstual'nosti]

© Neborsina N. P. [Neborsina N. P.] linguist@univ.kiev.ua

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Литература

1. Будагов Р. А. Эстетические возможности языка / Рубен Александрович Будагов // Писатели о языке и язык писателей. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – С. 266–268.
2. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и как общая лингвистика / Бенедетто Кроче. – М. : Intrada, 2000. – 171 с.
3. Бахтин М. М. Проблема содержания, материала и формы в словесном творчестве / Михаил Михайлович Бахтин // Литературно-критические статьи. – 1986. – С. 33.
4. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Поздний эллинизм / Алексей Фёдорович Лосев. – М. : Мысль, 1981. – 767 с.
5. Мандельштам О. Э. Разговор о Данте / Осип Эмильевич Мандельштам // Избранное / сост., автор предисл. и коммент. П. М. Нерлер. – М. : СП Интер-принт, 1991. – С. 220–276.
6. Гайдеггер М. Из розмови про мову / Мартін Гайдеггер ; [пер. з нім. В. Кам'янця] // Дорогою до мови. – Львів : Літопис, 2007. – С. 81–134.
7. Григорьев А. А. Сочинения : в 2-х т. / Аполлон Александрович Григорьев. – Т. 2 : Статьи; Письма / сост. с науч. подгот. текста и коммент. Б. Егорова. – М. : Худож. лит., 1990. – С. 19.
8. Эйзенштейн С. М. Избранные произведения в шести томах / Сергей Михайлович Эйзенштейн. – Т. 3 : Теоретические исследования 1945–1948 гг. – М. : Искусство, 1964. – 672 с.
9. *Modern Poetry in Miniature. An Anthology of the finest Imagist poems* / ed. by William Pratt. – N. Y. : A Dutton Paperback Original, 1963. – P. 42.
10. Wordsworth W. *The Prelude: A Parallel Text* / William Wordsworth ; ed. by C. J. Maxwell. – Penguin Classics, 1977. – 576 p.

References

1. Budagov R. A. *Jesteticheskie vozmozhnosti jazyka. Pisateli o jazyke i jazyk pisatelej*. Moskva, Izdatel'stvo MGU, 1984, s. 266–268. (In Russ.).
2. Kroche B. *Jestetika kak nauka o vyrazhenii i kak obshhaja lingvistika*. Moskva, Intrada, 2000. 171 s. (In Russ.).
3. Bahtin M. M. *Problema soderzhaniya, materiala i formy v slovesnom tvorchestve. Literaturno-kriticheskie stat'i*. 1986, s. 33. (In Russ.).
4. Losev A. F. *Istoriya antichnoj jestetiki. Pozdnij jellinizm*. Moskva, Mysl', 1981. 767 s. (In Russ.).
5. Mandel'shtam O. Je. *Razgovor o Dante. Izbrannoe*. Moskva, SP Inter-print, 1991, s. 220–276. (In Russ.).
6. Gajdeg'g'er M. *Iz rozmovy pro movu. Dorogoyu do movy. Pereklad z nim. V. Kam'jancja*. L'viv, Litopys, 2007. s. 81–134. (In Ukr.).
7. Grygor'ev A. A. *Sochynenyja : v 2-h t. T. 2 : Stat'y; Pys'ma*. Moskva, Hudozh. lyt., 1990, s. 19. (In Russ.).
8. Ejzenshtejn S. M. *Yzbrannyye proyzvedenyja v shesty tomah. T. 3 : Teoretycheskye yssledovanya 1945–1948 gg*. Moskva, Yskusstvo, 1964. 672 s. (In Russ.).
9. *Modern Poetry in Miniature. An Anthology of the finest Imagist poems*. Ed. by William Pratt. N. Y., A Dutton Paperback Original, 1963, p. 42.
10. Wordsworth W. *The Prelude: A Parallel Text*. Ed. by C. J. Maxwell. Penguin Classics, 1977. 576 p.

© Неборсіна Н. П. [Неборсіна Н. П.] linguist@univ.kiev.ua

Поетичний дискурс: естетичний аспект текстуральності (Російською) [Поетичний дискурс: естетичний аспект текстуральності (На рус. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

УДК 811

ВЗАЄМОДІЯ СПОСОБУ ТА МОДАЛЬНОСТІ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Ю. М. Падалка (м. Київ)
Aspirant6@ukr.net

Аспірантка кафедри іспанської та італійської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

В статті головну увагу зосереджено на особливостях функціональної взаємодії способу та модальності в іспанській мові. Розглянуті погляди зарубіжних науковців на питання способу як лінгвістичної форми та модальності як мовної категорії. Модальність стосується різних лінгвістичних реалій: граматичного стану, часів, модальних дієслів, модальних прислівників, типів речень (ствердження, питання, наказ) тощо. Спосіб як лінгвістична форма, здатна передати модальність. Спосіб у цьому випадку передає тип комунікації, мовленнєвого способу між мовцем та слухачем (зв'язок мовець-слухач). Це пов'язано з трьома основними функціями мовлення: експресивною, виразною, логічною. Кожна з цих функцій має свою модальність. Визначення способу модальністю було властиве при вивченні способу, вже у класичних граматиках, так і ставленні мовця. З точки зору лінгвістики, модальність може дуже по-різному реалізовуватися.

Ключові слова: модальність, мовна категорія, модальне значення, спосіб, диктум.

ВЗАЭМОДЕЙСТВИЕ СПОСОБА И МОДАЛЬНОСТИ В ИСПАНСКОМ ЯЗЫКЕ

Ю. Н. Падалка (г. Киев, Украина)
Aspirant6@ukr.net

Аспирантка кафедры испанской и итальянской филологии Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье главное внимание сосредоточено на особенностях функционального взаимодействия способа и модальности в испанском языке. Рассмотрены взгляды зарубежных ученых о вопросе способа как лингвистической формы и модальности как языковой категории. Модальность касается разных лингвистических реалій: грамматического состояния, времен, модальных глаголов, модальных наречий, типов предложений (утверждение, вопрос, приказ) и тому подобное. Способ как

© Падалка Ю. М. [Падалка Ю. Н.] Aspirant6@ukr.net

Взаємодія способу та модальності в іспанській мові (Українською) [Взаємодействие способа и модальности в испанском языке (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблеми семантики])

лингвистическая форма, способная передать модальность. Способ в этом случае передает тип коммуникации, речевого способа между говорящим и слушателем (связь говорящий-слушатель). Это связано с тремя основными функциями речи: экспрессивной, выразительной, логичной. Каждая из этих функций имеет свою модальность. Определение способа модальностью было свойственно при изучении способа, уже в классических грамматиках, так и отношении говорящего. С точки зрения лингвистики, модальность может очень по-разному реализовываться.

Ключевые слова: модальность, языковая категория, модальное значение, способ, диктум.

THE INTERACTION OF MOOD AND MODALITY IN SPANISH

I. M. Padalka (Kyiv, Ukraine)

Aspirant6@ukr.net

PhD student, Department of Spanish and Italian philology, Institute of Philology, Taras Shevchenko

National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article highlights the peculiarities of functional interaction between mood and modality in Spanish. It is examined the views of native and foreign scientists on the question of the mood as a linguistic form and modality as linguistic category. Modality is related to different linguistic realities, namely the grammatical status, tenses, modal verbs, modal adverbs, types of sentences (affirmative, interrogative, imperative) etc. Mood as a linguistic form is capable of conveying the modality. In this case, the mood conveys the type of communication, a speech method between the speaker and the listener (the speaker-listener relationship). This is due to three main functions of speech, i.e. evocative, expressional and logical. Each of these functions has its modality. Determination of the mood of modality was inherent in study of the mood both in classical grammars and in the speaker's attitude. In terms of linguistics, modality can be implemented in different ways.

Keywords: modality, the linguistic category, the modal meaning, mood, dictum.

Вступ

Часто при використанні терміну “модальність” його вживають як еквівалент поняття “спосіб”, роблячи при цьому посилання на відношення, що встановлюється поміж мовцем та слухачем або співбесідником, маючи при цьому постійно на увазі реченнєвий зміст вчиненого мовцем висловлення та оперуючи такими поняттями, як правдивість або неправдивість останнього. У цьому значенні термін традиційно використовується для класифікації речення. З другої сторони термін спосіб, як здається, має зв'язок з таким поняттям як спосіб-модус, тобто ставленням, яке

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

висловлює мовець стосовно змісту свого висловлення – диктуму, (під яким слід розуміти представлений зміст висловлювання).

Актуальність дослідження зумовлено тим, що категорія модальності в мові представляє значний інтерес для мовознавства та є недослідженим до кінця явищем.

Мета дослідження розглянути та проаналізувати погляди зарубіжних науковців, стосовно способу як лінгвістичної форми та модальності як мовної категорії. Дослідити взаємодію між способом і модальністю, проаналізувати становлення її типологічних виявів та особливостей в іспанській мові.

Об'єкт дослідження взаємодія способу та модальності в іспанській мові.

Предмет – засоби вираження способу та модальності, а також особливості функціонування в іспанській мові.

Матеріалом дослідження слугували роботи провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців таких, як: В. В. Виноградов, Бенвеністе, Антоніо де Небріха, Андрес Белло та граматики з іспанської мови.

Методи дослідження теоретичні, загальнонаукові: синхронне й порівняльне дослідження взаємодії способу та модальності в іспанській мові.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше на матеріалі іспанської мови розглядається взаємодія способу та модальності, а також аналізуються погляди зарубіжних науковців.

Основний зміст

Для Бенвеністе модальність “не є частиною необхідних конститутивних категорій вербальної парадигми” [3, с. 13–47]. Поняття модальності має властивості, що належать до певного класу, а також що зазначені властивості визначають сукупність умов, необхідних і достатніх для застосування поняття. Дана концепція відповідає класичній концепції значення слова, зі значенням денотативного або референтного характеру. Структурна семантика також допускає модель необхідних і достатніх умов, проте робить це з оперативної та функціональної точки зору, звільняючись при цьому від референтного значення слова. Таким чином, категорія способу встановлюється у поєднанні з такими категоріями як час та аспект вербальної дії. Такому поняттю і категорії як спосіб відповідатиме серія визначень або семантичних представлень.

Іспанський граматист Антоніо де Небріха при розгляді такого поняття як спосіб завжди робить посилання на так звану словозмінну категорію дієслова, яка “є тим, завдяки якій можна розрізнити між певними способами значення”; індикатив є способом або ж мовним засобом, що його ми використовуємо для того, аби могли “зазначати і показувати”; субхунтив – умовний спосіб є тим способом або ж мовним засобом, при використанні якого ми поєднуємо одне дієслово з іншим “оскільки

підпорядковувати значить поєднувати” і т. д. [2, с. 9–18].

Тоді, як Андрес Белло підходить до розгляду даного питання чисто з граматичної точки зору, застосовуючи з цією метою таке поняття як вербальна рекція (тобто дієслівне керування), у розділі XXI говориться наступне “способом називається та форма, яку приймає дієслово аби позначати операції, скеровані на зрозуміння або на вираження емоцій душі. Коли ми говоримо *dudo*, *deseo*, не форма дієслова, а його корінь має значення сумніву або бажання. Проте коли ми говоримо: *Dudo que venga*; *Ojalá que venga*; *¡Ven!* “Я сумніваюсь у тому, що він прийде”; “Аби він тільки прийшов”; “Приходь!” форма, а саме флексія дозволяє нам надати дієслову “приходити” значення невпевненості, сумніву або бажання, і, в цілому, надає реченню це специфічне оціночне значення, яке ми і називаємо способом” [6, с. 57–108].

Спосіб, таким чином, вже не є лише характеристикою вербальної флексії, а засобом надання оцінки речення. Завдяки цьому ми можемо побачити існування посилення на ставлення, що його висловлює мовець через значення, яке він надає таким чином реченню.

У граматиці іспанської мови розглядається питання модальності речення, розрізняючи в ній при цьому диктум (репрезентативний зміст), що говориться у кожному реченні, який протиставляється способу, тобто способу мовлення або суб'єктивному ставленню мовця щодо змісту його мовлення [6, с. 47–48]. Тут необхідно наголосити на тому, що у роботі має місце ідентифікація репрезентативного змісту речення з репрезентативним змістом дієслова.

Модальність пропонується у цій роботі як семантична категорія, що має стосунок до змісту речення, причому також тут ми знаходимо опозицію реальність/ірреальність, що дозволяє нам проводити чітке маркування розповідного та умовного способів.

Іспанська граматика розглядає модальність лише у розділі присвяченому синтаксису складного речення, а саме тоді, коли описує доповнювальні/комплетивні речення з суб'єктом і прямим доповненням. Тут ми зустрічаємо традиційне визначення способу: “спосіб як суб'єкт має пов'язуватися з тим, про що повідомляється у реченні, ставлення суб'єкта віддзеркалюється у домінуючому дієслові, водночас як речення включає у себе зміст висловлювання, зі значенням, що виражає оцінку, бажання, думку і т. д.” [5, с. 187–226].

Так як і у випадку Граматики Королівської академії іспанської мови (1978), ця робота розглядає умовний спосіб як форму ірреальності щодо індикативу, який служить для передачі того, що ми добре знаємо або те, у чому ми впевнені, на відміну від випадків, коли нам треба передати ірреальність або припущення. Логічні критерії й тут знаходяться у основі висловлювань та тверджень.

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Разом з тим, коли надати характеристику тому типу речень, який, як правило, називається прислівниковим реченням способу дії, яке включає у себе такі поняття як спосіб та порівняння, вона називає оціночними ті з них, що характеризуються наявністю так званого інтенсивну (прикметника, що використовується у парі з іменником або ж іменником, що висловлює кількість, прислівник, що стосується іншого прислівника тощо), чиє значення розвиває конструкцію впроваджену за допомогою як [5, с. 85–121]. Також у так званих фразях вербальності (перифразах), коли мова заходить про їх подвійну предикативність, зазначається каузативний характер, що його отримують перифрази з дієсловами *tener* та *haber*, до яких додається *que*, колишній виразник релятивності, значення якого нейтралізувалося з плином часу, а також інфінітив; це ж саме стосується і перифраз з *deber* + інфінітив – конструкцію, що іноді набуває відтінок приблизності. Окрім того, до цього типу модальних фраз додаються конструкції побудовані за допомогою таких слів, як *soler* та *poder* + інфінітив.

Розглядаються інші випадки посилення на модальність – це прислівники з вираженням способу дії, а також вислови з наведенням способу дії [4, с. 85–257]. У першому випадку згадується та зміна, яку викликає використання прислівника разом з дієсловом, разом з прикметником або з іншим прислівником; у другому випадку розглядається те значеннєве забарвлення, яке певні прийменники надають іменникам або прикметникам, з якими вони поєднуються, утворюючи вислів, що передає спосіб дії (мова йде, наприклад, про такі прийменники як *de*, *a*, *por*, *con*, *en*: “*a gatas, de firme, por ventura, con prudencia, en serio*” тощо).

Описова граматики іспанської мови (1999), наслідуючи традиції європейського лінгвістичного аналізу, розмежовує модальність мовлення або та модальність висловленого, вважаючи, що зазначення даної різниці є корисним, оскільки при аналізі певних граматичних категорій “їх межі пристосовуються виключно до одного з двох типів модальності” [4, с. 323] і наводячи як приклад цього те, що в іспанській мові питання становить модальність висловлення (енунціації) щодо самої заяви. Разом з тим, досить часто ми зустрічаємося з випадками, коли певна визначена модальна лінгвістична категорія включає у себе як висловлення, так і безпосередньо висловлене.

Ця ж сама граматики, висловлює дискурсивні маркери, “ті знаки, що не впливають безпосередньо на концептуальне значення висловленого, проте орієнтують і впорядковують ті висновки-інференції, які очікуються як наслідок їх застосування” [1, с. 63. 1.]

Таким чином у розділі [6, с. 60.1.1.2], де мова йдеться про базові акти мовлення у поєднанні з теорією прототипів, останні співвідносяться з модальністю. Ця праця

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

пропонує класифікацію типів актів мовлення у відповідності до типів речення, тобто тут мова йде про оперування такими категоріями, як акт розповіді/розповідний тип, акт запитання/питальний тип, акт віддання наказу/наказовий тип, акт висловлення емоції/окличний тип тощо. Проте, разом з тим, інші типи речення, як ті, що виражають можливість, сумнів та бажання, у цій роботі не з'являються, оскільки є феноменами, що дозволяють оминати епістемічний компроміс мовця. Не завжди спостерігається існування співвідношення між типом речення та типом акту мовлення, як, наприклад, у випадку непрямих актів мовлення.

Висновки

Таким чином, дана концепція також розглядає у модальності реченнєвий зміст висловленого.

Всі вищезгадані граматиками мають одну спільну рису – надання уваги дієслову диктуму в його співвідношенні зі значенням дієслова способу, у відповідності з логічно-семантичними критеріями, що застосовуються для кращого його розуміння.

Як вже було зазначено, починаючи з часів середньовічних граматик, що були продовженням граматик грецьких та латинських, у висловленому (*enunciado*) вбачали два конструктивні аспекти: реченнєвий зміст та модальність. Термін *диктум* використовувався для першого, а термін *спосіб* для другого з них, причому термін *модальність* розглядається і його розуміння подається лише у поєднанні зі змістом речення.

Логіки визначають спосіб як визначення чогось, що відбувається за допомогою іменникового прикметника-номінального ад'єктива, який модифікує відповідний іменник, або ж прислівника, що визначає дієслово.

Критерій, що служить для встановлення визначення модального речення, визначають логіки, беручи до уваги правдивість змісту речення, знання та переконання мовця відносно тої правди, що розкривається у реченні, або ж умов, у яких встановлюється правдивість предикату, що стосуються певної нормативної системи. Тут, таким чином, робиться розрізнення між алетичною, епістемічною та деонтичною модальностями, на основі яких відбувається визначення способів, які виражає дієслово: розповідного, умовного та наказового способу.

Лексична семантика Греймаса, після своєї еволюції і закріпленні своїх позицій, що базуються на семіології як вихідній точці вивчення питання, визначає модальність як “модифікацію предиката суб'єктом” (Langages. вересень 1976), тобто як “акт мови ... що проявляється виключно через свої результати процесу висловлення” [4, с. 276] та як єдиний спосіб, завдяки якому ми можемо говорити про акт мовлення, у якому суб'єкт модифікує предикат і який полягає у наданні йому канонічного семантичного представлення. Таким чином, спосіб є семантичною категорією, що відтворюється, відштовхуючись від висловленого, що розглядається

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

як акт мовлення, причому для нього семантична категорія виявляється на поняттях “здатність” та “знання”.

Бернард Потье (Languages, 1973) оперується на таких словах – вислови значення як *somo* *deber*, *poder*, *saber* та *querer*, що мають суттєве значення у висловах, що передають суб’єктивність у мовному посланні, зокрема для класифікації за їх допомогою різноманітні модальності в залежності від ролі, яку буде виконувати перша особа. Хоча в цьому випадку дослідник також розрізняє, за допомогою логічних критеріїв, епістемічну модальність, проте він, все ж, вирізняє фактичну модальність, орієнтовану на дію, а також аксіологічну модальність, що має відношення до судження, яке надають мовці стосовно того, що ними формулюється.

Семантика речення не розглядає як спосіб синтаксично-семантичну категорію з власним значенням, а як морфологічну зміну, якої зазнає дієслово автоматично, в залежності від своєї підрядної позиції (María Luisa Rivero, 1977). Лексична одиниця як спосіб позначає морфо-синтаксичну та семантичну категорію, по відношенню до якої застосовуються необхідні та достатні умови значення слова, тобто, іншими словами відбувається позначення правдивості або неправдивості предикату за допомогою суб’єкта.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективи дослідження полягають у тому, що висновки і результати дослідження відкривають нові можливості для подальших наукових досліджень тлумачення модальності, лексико-граматичних засобів вираження модальності, статусу, типології, місця в структурі мови та закономірностей прояву в сучасній іспанській мові, її потребами вдосконалення комплексного аналізу речення.

Література

1. *Виноградов В.С.* Грамматика испанского языка: [учеб. пособ. для ин-тов. и фак-тов. иностр. яз.] / Венедикт Степанович Виноградов. – [2-е изд., испр.]. – М.: Высшая школа, 1978. – 292 с.
2. *Antonio de Nebrija*, Gramática de la lengua castellana, Madrid 1980, p. 9 – 18.
3. *Benveniste, E.* Problemas de lingüística general II, México, Siglo XXI, 1987, p.13 – 47.
4. *García Yebra, V.:* Claudicación en el uso de las preposiciones, Madrid, Gredos. – 1988.
5. *Gili Gaya S.* Curso superior de sintaxis española, Barcelona, Biblograf. – 2003, 16a ed. P. 352.
6. *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid: Espasa. – 1999, P. 323.

References

1. *Vinogradov V.S.* Grammatika ispanskogo jazyka: [ucheb. posob. dlja in-tov. i fak-tov. inostr. jaz.]. [2-e uzd., ispr.]. M.: Vysshaja shkola, 1978. 292 s.
2. *Antonio de Nebrija*, Gramática de la lengua castellana, Madrid 1980, p. 9 – 18.
3. *Benveniste, E.* Problemas de lingüística general II, México, Siglo XXI, 1987, p.13 – 47.
4. *García Yebra, V.:* Claudicación en el uso de las preposiciones, Madrid, Gredos. 1988.
5. *Gili Gaya S.* Curso superior de sintaxis española, Barcelona, Biblograf. 2003, 16a ed. P. 352.
6. *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid: Espasa. 1999, P. 323.

© Падалка Ю. М. [Падалка Ю. Н.] Aspirant6@ukr.net

Взаємодія способу та модальності в іспанській мові (Українською) [Взаимодействие способа и модальности в испанском языке (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблеми семантики])

УДК 81'276.6:355

**ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У ДИСКУРСІ ІНДУСТРІЇ МОДИ
СУЧАСНОЇ ІСПАНІЇ**

М. І. Піголь (м. Київ)
black.m@i.ua

аспірант кафедри іспанської та іспанської філології Інституту філології Київського
національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті висвітлено питання про проблему функціонування англіцизмів у дискурсі індустрії моди сучасної Іспанії. Розглянутий та проаналізований контент іспанськомовних глянцевого журналу вказує на їх головну лінгвістичну особливість, яка полягає у вживанні значної кількості англіцизмів. Виявлена загальна тенденція вживання англійських лексичних одиниць у сучасних іспанських медіатекстах про моду, що дозволяє стверджувати те, що англіцизми є одним із головних лінгвістичних компонентів іспанського вокабуляру індустрії моди. Розглянуті англійські терміни, що функціонують у сучасних іспанських медіатекстах про моду, характеризуються різним ступенем граматичної та графічної асиміляції. Дослідження показало, що англійські запозичення проникають у всі текстові елементи іспанських видань для жінок зі сфери моди. Перспективи дослідження полягають у подальшому теоретичному й експериментальному вивченні мови індустрії моди Іспанії та її функціонування у сучасному іспанському дискурсі, а також дослідження таких аспектів лінгвістики: виявлення та вивчення комунікативних стратегій дискурсу індустрії моди сучасної Іспанії, проведення концептуального аналізу лексичних елементів у текстах моди, дослідження міжкультурної комунікації на базі іспанських періодичних видань про моду.

Ключові слова: англіцизми, медіатекст, публіцистичний стиль, мова засобів масової комунікації, індустрія моди Іспанії.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ АНГЛИЦИЗМОВ В ДИСКУРСЕ ИНДУСТРИИ МОДЫ СОВРЕМЕННОЙ ИСПАНИИ

М. И. Пиголь (г. Киев, Украина)
black.m@i.ua

аспирант кафедры испанской и итальянской филологии Института филологии Киевского
национального университета имени Тараса Шевченка
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченка, 14

В статье исследован вопрос о проблеме функционирования англицизмов в дискурсе индустрии моды современной Испании. Рассмотрен и проанализирован контент испаноязычных глянцевого журналов, указывает на их главную лингвистическую особенность, которая заключается в употреблении значительного количества англицизмов. Выявлена общая тенденция употребления англоязычных лексических единиц в современных испанских медиатекстах о моде, что позволяет утверждать, что англицизмы являются одним из главных лингвистических компонентов испанского вокабуляра индустрии моды. Рассмотренные англоязычные термины, функционирующие в современных испанских медиатекстах о моде, характеризуются разной степенью грамматической и графической ассимиляции. Исследование показало, что англоязычные заимствования проникают во все текстовые элементы испанских изданий для женщин из сферы моды. Перспективы исследования заключаются в дальнейшем теоретическом и экспериментальном изучении языка индустрии моды Испании и ее функционирования в современном испанском дискурсе, а также исследования таких аспектов лингвистики: выявление и изучение коммуникативных стратегий дискурса индустрии моды современной Испании, проведение концептуального анализа лексических элементов в текстах моды, исследования межкультурной коммуникации на базе испанских периодических изданий о моде.

Ключевые слова: англицизмы, медиатекст, публицистический стиль, язык средств массовой коммуникации, индустрия моды Испании.

FUNCTIONING OF ANGLICISMS IN DISCOURSE OF FASHION INDUSTRY IN MODERN SPAIN

M. I. Pigol (Kyiv, Ukraine)

PhD student, Department of Spanish and Italian philology, Institute of Philology, Taras
 Shevchenko National University of Kyiv
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is elucidated the problem of the functioning of Anglicisms in the discourse of the modern fashion industry in Spain. Reviewed and analyzed content of Spanish magazines indicates their main linguistic feature that is to use a significant amount of Anglicisms. A general trend of the use of English lexical units in modern Spanish media texts of fashion that suggests that Anglicisms is one of the main components of the Spanish language vocabulary of the fashion industry. English terms which are operating in contemporary Spanish media texts about fashion, characterized by varying degrees of grammatical and graphic assimilation. The study found that English borrowings permeate all text elements of Spanish publications for women of fashion industry. Study prospects consist in further theoretical and experimental study of the language of the fashion industry of Spain and its functioning in modern Spanish discourse, as well as studies of such aspects of linguistics as the identification and study of communication strategies of Spanish fashion discourse, conducting the conceptual analysis of lexical items in fashion texts, the study of intercultural communication on the basis of Spanish fashion periodicals.

Key words: anglicisms, media texts, journalistic style, language of the mass media, fashion industry in Spain.

Вступ

Дискурс індустрії моди відіграє важливу роль у формуванні і прояві загальних тенденцій розвитку мови. На сучасному етапі функціонування іспанської мови, англїцизми виступають у ролі необхідної риси мови індустрії моди, що підтверджується текстами жіночих журналів іспанських видань вживати англїмовну лексику. Серед дослідників, які займалися цією темою можна виділити: В. М. Арістову, О. Е. Бондарець, С. Ю. Бухарову, Е. М. Верещагіна, А. А. Волкова, М. Н. Володіна, Н. М. Кузнецову, П. І. Мариненко.

Актуальність дослідження обумовлена тим фактом, що протягом останнього десятиліття мода індустрії моди стає найважливішою соціокультурною складовою, а її контент вимагає комплексного дослідження. А також, у зв'язку з масовим поширенням англїйської мови, виникає необхідність у фіксації, аналізі та систематизації англїйських мовних одиниць у різних типах дискурсу.

Мета роботи полягає в комплексному описі англїцизмів на позначення

(Problems of linguistic communications)

Functioning of Anglicisms in discourse of fashion industry in modern Spain (in Ukrainian) [Funkcionuvannja
 anglicyzmiv u dyskursi industrii' mody suchasnoi' Ispanii']

© Pigol M. I. [Pigol' M. I.] black.m@i.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

елементів моди у сучасному дискурсі індустрії моди і у встановленні особливостей їх функціонування в іспанських жіночих глянцевиx журналах.

Об'єктом дослідження є англіцизми, тобто слова, що характеризуються різним ступенем адаптації у дискурсі індустрії моди сучасної Іспанії та їх практичне використання у журналах моди.

Предметом дослідження стали структурні і семантичні характеристики англіцизмів в іспанських глянцевиx журналах, які не тільки доповнюють, але навіть замінюють і витісняють іспанську лексику.

Матеріалом дослідження послуговували тексти статей, заміток, заголовків і підзаголовків іспанських періодичних видань для жінок. Загальний обсяг текстів склав близько 3000 сторінок. Було проаналізовано понад 1000 вживань англіцизмів. Для аналізу медіатекстів було вибрано шість найбільш популярних іспаномовних щомісячних видань у період з 2014 по 2015 рік, а саме: Vogue, Glamour, InStyle, Cosmopolitan, Elle, Marie Claire, InStyle. Також розглянуто національне видання Woman, створене за міжнародним зразком.

Методи дослідження ґрунтуються на основі врахування лінгвістичних положень про зв'язок мови індустрії моди та суспільно-політичних процесів, взаємодію суб'єктивного та об'єктивного в мові, співвідношення форми і змісту мовних одиниць. Основний метод дослідження – метод безпосереднього спостереження за мовним матеріалом сучасних іспанськомовних періодичних видань про моду. Завдання і характер дослідження зумовили використання *комплексної методики*, яка дозволяє дослідити динаміку функціонування англіцизмів в сучасному дискурсі індустрії моди Іспанії, а саме причини і шляхи проникнення іншомовних слів в іспанський контент моди, причини та етапи освоєння англіцизмів сучасною іспанською мовою періодичних видань про моду, англіцизми як релевантна риса сучасного іспанського вокабуляру індустрії моди. Відповідно до поставлених завдань у роботі використовувались такі методи: *текстово-інтерпретаційний метод*, який уможливив витлумачення змісту тексту публіцистичного видання сфери індустрії моди та аналіз текстових фрагментів у ракурсі цілого тексту, з'ясування їхнього функціонального навантаження у вираженні авторської ідеї та сприйнятті його цільовим реципієнтом; *зіставний аналіз, порівняльно-типологічний метод та метод узагальнення*, пов'язаний з визначенням спільних мовних особливостей.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що у ній уперше проводиться комплексний аналіз англійських запозичень, що використовуються у мові іспанських жіночих видань. Крім того, в роботі була вперше зроблена спроба простежити шляхи формування як іспанської, так і міжнародної мови індустрії

© Піголь М. І. [Пиголь М. И.] black.m@i.ua

Функціонування англіцизмів у дискурсі індустрії моди сучасної Іспанії (Українською) [Функционирование англицизмов в дискурсе индустрии моды современной Испании (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

моди з точки зору її англіцизації.

Основний зміст

Мода – не тільки засіб демонстрації соціального статусу, а й засіб спілкування між людьми, форма масової комунікації. Слідування моді виявляє ставлення людини до суспільства, до навколишнього світу, до самого себе. З одного боку, особистість хоче зберегти свою індивідуальність, а з іншого – прагне ідентифікувати себе з іншими членами суспільства. Як відомо, процес всесвітньої глобалізації, що є відмінною рисою сучасності, зачіпає багато сфер людської діяльності, у тому числі і мову як основний інструмент комунікації. Доказом цього стає запозичення англійської лексики у світовий лексичний контент. Явище глобалізації виявляється в тому, що, зазвичай, різні мови світу запозичують одні й ті ж терміни, характерні для тієї чи іншої галузі діяльності. Мова моди, що, у великій мірі схильна до глобалізації, не залишилася осторонь світової тенденції. Цей факт підтверджує порівняльний аналіз англіцизмів, що вживаються в двох версіях (іспанській та українській) відомого міжнародного видання про моду “Vogue”. Будь-яке глянцеve видання – це комерційний продукт. Незважаючи на те, що такі видання як: “Vogue”, “Cosmopolitan”, “Elle”, “Instyle”, “Marie Claire” є всесвітньо відомими брендами, що забезпечує їм хорошу рекламу, тим не менш, для збільшення рівня продажів, ці видання повинні постійно чимось привертати до себе увагу покупця.

Англіцизмам тут належить особлива роль. Лінгвістичний аналіз обкладинок іспанських версій розглянутих журналів демонструє велику наявність англіцизмів. Отож, для обкладинок видань часто використовується типовий англіцизм “look”, який, як правило, використовується в множині *looks*.

Наприклад:

Los mejores looks del verano (Instyle, marzo 2014).

Total looks con Alba Galocha y Aída Artiles (Instyle, marzo 2014).

Крім зазначеного, лексика мови моди включає в себе інші лексико-семантичні групи, серед яких можна виділити:

- найменування предметів одягу;
- найменування предметів взуття та аксесуарів;
- найменування тканин;
- найменування стилів в одязі.

Серед предметів одягу можна виділити ті найменування, чия поява в різних мовах світу була викликана потребою номінації предмета одягу нового дизайну. До таких термінів належать *esmoquin*, *shorts/pantalón corto*, *blazer*, *body*, *cárdigan* та інші. Більшість цих англіцизмів вже включені в словник іспанської мови. Як

(Problems of linguistic communications)

Functioning of Anglicisms in discourse of fashion industry in modern Spain (in Ukrainian) [Funkcionuvannja anglicyzmiv u dyskursi industrii' mody suchasnoi' Ispanii']

© Pigol M. I. [Pigol' M. I.] black.m@i.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

правило, вони є адаптованими і використовуються в мові носіїв мови - реципієнта.

Наприклад:

Body rojo de lycra con flores aplicadas y encaje. (Cosmopolitan, febrero 2015)

Body negro de lycra y microtul bordado. (Vogue, marzo 2015)

Говорячи про аксесуари, слід звернути увагу на запозичення “clutch”, яке стрімко завойовує позиції в “глобалізованій” мові моди. Французький “Vogue” поки не використовує даний англіцизм, на противагу українському виданню. Іспанська версія “Vogue”, яка використовувала еквівалент “bolso de mano”, у 2010 все ж таки здалася під натиском американського гніту.

Наприклад:

Bolso tipo clutch en piel. (Vogue, abril 2015)

Clutch de piel de serpiente dorada, Jimmy Choo. (Vogue España, agosto 2015).

Порівнюючи іспанські видання, де даний англіцизм (clutch) уже набув популярність, можна виділити журнал “ELLE” та “Instyle”. Наприклад:

CON EL CLUTCH BAJO EL BRAZO: El accesorio imprescindible en tu armario (ELLE, agosto 2014).

Що стосується найменувань стилів в одязі, то тут, напевно, більше, ніж в інших лексичних підгрупах, спостерігається “диктатура” американського національного варіанту англійської мови. Як відомо, існує велика безліч стилів одягу. Але якщо говорити про найпопулярніші та наймодніші на сьогодні образи, то майже всі вони позначаються англійським словом або виразом, і це притому, що більшість з даних найменувань мають абсолютні еквіваленти в іспанській, українській, англійській та французькій мовах. Тому, відкривши ту чи іншу версію розглянутих журналів, кожна читачка може зустріти такі лексеми: *dress code, casual, street fashion/style, lady-like, vintage, baby-doll* та інші. Крім того, в текстах модних журналів часто вживаються такі вирази, як *boyfriend style* або *sportswear*.

Наприклад:

El dress code para la primera cita (Vogue, febrero 2014).

Aprovecha el casual day para vestir cómoda e informal (Instyle, octubre 2014).

Мода є основною темою жіночих журналів, проте подібні видання також публікують матеріали про красу, мистецтво, стиль життя та спорт. Тексти кожної рубрики і підрубрики іспанської версії журналів «Cosmopolitan», “Vogue”, “Marie Claire”, “Elle”, “Instyle” містять велику кількість англо-американських запозичень. Найбільш типовими є такі запозичення: *shopping, backstage, top model, make - up, cool, boom, art, hit, hot* та інші.

Масове поширення моди в різних її проявах, що отримує широке

© Піголь М. І. [Піголь М. И.] black.m@i.ua

Функціонування англіцизмів у дискурсі індустрії моди сучасної Іспанії (Українською) [Функционирование англицизмов в дискурсе индустрии моды современной Испании (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

висвітлення не тільки в основних видах традиційних іспанських ЗМІ, таких як газети, журнали, радіо і телебачення, а й в сфері Інтернету, зокрема в електронних версіях друкованих видань, в інтернет-журналах про моду, зумовило такі особливості мови індустрії моди.

Проведене дослідження іспанських глянцевого журналі показало, що англійські терміни є невід'ємним лексичним компонентом мови моди, характерним для подібних видань, адже розглянуті нами англіцизми постійно вживаються як у рамках одного видання, так і у всіх обраних для дослідження модних журналах.

Наведемо деякі приклади:

78 Hits que calientan tu maleta de playa (Vogue, mayo 2014).

Lo más flower print (Marie Claire, febrero 2014).

Якщо схильність до вживання англо-американізмів в заокеанських виданнях можна пояснити їх походженням, то подібна ситуація в журналах “Elle” і “Marie Claire” не стосується цього пояснення. Адже загальновідома мовна політика Франції, відмінною рисою якої є негативне ставлення до англо-американських запозичень, що проникають у французьку мову. Проте, у результаті проведеного дослідження з'ясувалося, що іспанські версії журналів “Elle” і “Marie Claire” також характеризуються постійним використанням не тільки типових для глянцевої преси англіцизмів – слів, але й також словосполучень.

Наприклад:

STYLE IN THE CITY: Looks abrigados con un plus de estilo (Elle, diciembre 2015).

I LOVE JEAN: El código 'denim' es el protagonista de nuestras compras a precios mini (Elle, abril 2014).

Таким чином, спостерігається загальна тенденція в лексичній своєрідності іспанської мови моди, носієм якої є гляцеві журнали, яка полягає в тому, що розглянуті англіцизми є невід'ємною частиною гляцевих видань.

При дослідженні лексикографічного відображення англіцизмів, що відносяться до теми моди нами було встановлено, що в останнє видання DRAE занесені лише двадцять англійських запозичень, а саме: *bermudas, biquini, blazer, body, cárdigan, jersey, look, polo, short, esmoquin, top, lycra, nilon/nailon, cachemira, folk, hippie/hippy, rock/roquero, unisex, kit, sex – appeal*. Деякі з термінів індустрії моди вже зазнали графічну адаптацію (*cárdigan, biquini, cachemira, nailon*) і давно використовуються в мові сучасної Іспанії. Інші запозичення фіксуються в словнику у споконвічній англійській формі (*look, short, blazer, lycra, sex-appeal*).

Розглянуті англіцизми також вживаються у статтях різних іспанських газет

(Problems of linguistic communications)

Functioning of Anglicisms in discourse of fashion industry in modern Spain (in Ukrainian) [Funkcionuvannja anglicyzmiv u dyskursi industrii' mody suchasnoi' Ispanii']

© Pigol M. I. [Pigol' M. I.] black.m@i.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

(El País, El mundo, Hola), присвячених темі моди, стилю, життя знаменитостей.

Наприклад:

Los 10 mejores 'looks' vistos en el Festival de Cine de TriBeCa, ¿cuál es tu favorito? (Hola, abril 2014)

Victoria's Secret 'Fashion Show': Las imágenes más impresionantes de este desfile a lo largo de su historia (Hola, noviembre 2015).

Будь-яке іншомовне слово починає асимілюватися в новій для нього системі буквально з самого початку проникнення в мову – реципієнта. Перш за все, це стосується іменників, які запозичуються частіше, ніж інші частини мови. Потрапляючи в іспанську мову англійські слова, в першу чергу, набувають категорію роду, що виражається у вживанні означеного або неозначеного артикля при даному терміні, а також при узгодженні розглянутого іменника з прикметниками.

Наприклад :

La actriz lució silueta – y color nuevo de pelo– con una sofisticada versión del little black dress (Instyle, octubre 2014).

Famosas en la fashion week de la Gran Manzana - Paris Hilton. (Marie Claire, septiembre 2014)

У деяких випадках категорія роду присвоюється відповідно до статевої ознаки того, кого характеризує те чи інше іншомовне слово. Наприклад, *el/la fashionista, el /la fashion victim, el/la personal shopper, el/la celebrity*:

Наприклад:

Es un referente en el mundo de las celebrities (Elle, diciembre 2015).

Somos los fashion doctors, y estamos aquí para curar el mal gusto (Vogue, julio 2015).

Висновки

Вживання значної кількості англіцизмів та цілих фраз є однією з головних особливостей мови глянцевого журналізму.

Подібний всеосяжний інтерес до моди у всіх її проявах, у тому числі і в Іспанії, обумовив мову моди як системи знаків і певних дискурсивних ресурсів. Релевантною рисою даної мови є вживання типових для моди англіцизмів у всіх досліджених глянцевого виданнях Іспанії. Таким чином, простежується загальна тенденція вживання англомовних лексичних одиниць в різних іспанських медіатекстах про моду, що дозволяє стверджувати, що англіцизми є однією з основних рис іспанської мови моди.

Серед розглянутих нами англіцизмів виявлені запозичення, які занесені в словники іспанської мови, а також слова, значення яких представлено тільки в

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

словнику англіцизмів. Розглянуті англомовні терміни, що функціонують в текстах про моду, характеризуються різним ступенем граматичної асиміляції. Граматична адаптація іменників проявляється у привласненні категорії роду і числа. Більшість англіцизмів набуває той рід, яким володіє його іспанський еквівалент або предмет, з яким він співвідноситься. Крім того, спостерігається вживання деяких термінів у двох родах, що схвалюється Королівською Академією (*la blazer / el blazer*).

Дане дослідження показало, що англомовні запозичення проникають у всі текстові елементи іспанських видань для жінок. У питанні оформлення англіцизмів в глянцевиx журналах спостерігається відсутність загальної тенденції як в рамках одного номера, так і в різних виданнях. Такі журнали як: “Vogue”, “InStyle”, “Elle” дотримуються правила графічного виділення запозичень, у тому числі і англіцизмів, зафіксованих в DRAE. У свою чергу, журнали “Glamour”, “Cosmopolitan” та “Marie Claire” не виділяють англійські слова та словосполучення, що не занесені в словник Королівської Академії. Загальна тенденція, характерна для всіх розглянутих журналів, проявляється у відсутності маркування англіцизмів, які вживаються в заголовках статей, заміток і в назвах рубрик, що також йде врозріз з нормами іспанської традиції.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективи дослідження полягають у подальшому теоретичному й експериментальному вивченні мови індустрії моди Іспанії та динаміки її функціонування у сучасному іспанському дискурсі, а також дослідження таких аспектів лінгвістики: виявлення та вивчення комунікативних стратегій дискурсу індустрії моди сучасної Іспанії, проведення концептуального аналізу лексичних елементів у текстах моди, дослідження міжкультурної комунікації на базі іспанських періодичних видань про моду.

Література

1. Барт Р. Система моды. Статьи по семиотике культуры / Ролан Барт; [пер. с фр., вступ. ст. и сост. С.Н. Зенкина]. – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 2003. – 512 с.
2. Бухарова С. Ю. Специфика заимствований в испанском языке (на материале арабизмов и англицизмов): автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук. 10.02.05 / Светлана Юльевна Бухарова. – М., 1994. – 20 с.
3. Галатіна Г. О. Функціонування англомовних запозичень у текстах іспанської преси (на матеріалі друкованих видань “El País”, “El Mundo”) / Ганна Олександрівна Галатіна // Мовні і концептуальні картини світу. – 2010. – № 30. – С. 342–346.
4. Журавлева С.В. Развитие английского женского дискурса как функциональной системы (на материале английского языка XIX-XXI веков): Дис. канд. филол. наук / Светлана Владимировна Журавлева. – Тула, 2010. – 184 с.

(Problems of linguistic communications)

Functioning of Anglicisms in discourse of fashion industry in modern Spain (in Ukrainian) [Funkcionuvannja anglicyzmiv u dyskursi industrii' mody suchasnoi' Ispanii']

© Pigol M. I. [Pigol' M. I.] black.m@i.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

5. *Смеюха В.В.* Особенности развития глянцевого женского журнала / Виктория Вячеславовна Смеюха // Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика. – №1. – 2010. – С.209-214.

6. *Bookless T.* The language of the Spanish Press / Tom Bookless // Tesis inédita para el título de M. Phil. por la Universidad de Leeds, 1989. – 176 p.

7. *Gallego, J.* Mujeres de papel de ¡Hola! A Vogue: la prensa femenina en la actualidad. Barcelona / Juana Gallego Ayala. – ICARIA Editorial, S.A. 1990. – 202 p.

8. *Hernández Guerrero, J.A.* Las palabras de moda / Jose Antonio Hernández Guerrero // Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, 2006. – 462 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

9. *Vogue*, 2014-2015.
10. *Instyle*, 2014-2015. –
11. *Cosmopolitan*, 2014-2015.
12. *Elle*, 2014-2015.
13. *Marie Claire*, 2014-2015.
14. *Glamour*, 2014-2015.

References

1. Bapt P. *Cicteima mody. Ctat'i po cemiotike kyl'tyry*. [rep. s fp., vctyp. ct. i coct. C.N. Zenkina]. M. Izd-vo im. Cabashnikovyx, 2003. 512 c.

2. Выхарова С. Ю. *Специфика заимствования в испанском языке (на материале апабизмов и англицизмов)*: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук. М., 1994. 20 с.

3. Galatina G. O. *Funkcionyvannja anglomovnyx zapozychen' y tekstax ispanc'koi' ppecy (na materialy dpykovanyx vydan' "El País", "El Mundo")*. Movni i konceptyal'ni kaptyny cvity. 2010. № 30. С. 342–346.

4. Zhyhnavleva C.B. *Pazvitie anglijskogo zhenckogo dickypca kak funkcional'noj cicteimy (na materiale anglijskogo jazyka XIX-XXI vekov)*: Dic. kand. filol. Nayk Tyla, 2010. 184 c.

5. *Смеюха В.В.* Особенности развития глянцевого женского журнала / Виктория Вячеславовна Смеюха // Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика. №1. 2010. С.209-214.

6. *Bookless T.* The language of the Spanish Press. Tesis inédita para el título de M. Phil. por la Universidad de Leeds, 1989. 176 p.

7. *Gallego, J.* Mujeres de papel de ¡Hola! A Vogue: la prensa femenina en la actualidad. Barcelona. ICARIA Editorial, S.A. 1990. 202 p.

8. *Hernández Guerrero, J.A.* Las palabras de moda. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, 2006. 462 p.

9. *Vogue*, 2014-2015.
10. *Instyle*, 2014-2015.
11. *Cosmopolitan*, 2014-2015.
12. *Elle*, 2014-2015.
13. *Marie Claire*, 2014-2015.
14. *Glamour*, 2014-2015.

© Піголь М. І. [Пиголь М. И.] black.m@i.ua

Функціонування англіцизмів у дискурсі індустрії моди сучасної Іспанії (Українською) [Функционирование англицизмов в дискурсе индустрии моды современной Испании (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

УДК 821.01.01

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ЕТНОНІМІЧНИМИ КОМПОНЕНТАМИ У РОМАНСЬКИХ МОВАХ: СПІЛЬНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ*В. П. Пономаренко (м. Київ)*v_ponomarenko@voliacable.com

Доктор філологічних наук, завідувач відділу романських, германських і балтійських мов
Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
(Міністерство освіти і науки України)
01003, м. Київ, вул. Грушевського, 4

Фразеологія залишається одним із найпопулярніших напрямків лінгвістичних досліджень. У статті розглядаються з історичного, лексико-семантичного та етнокультурного погляду фразеологічні одиниці романських мов (французької, окситанської, каталанської, іспанської, португальської, галісійської, італійської, румунської) у порівнянні з іншомовними зразками, об'єднані наявними в них етнонімічними компонентами. Ідеться про своєрідне відображення мовної картини світу, а також про культурологічну репрезентацію етнічної ментальності.

Ключові слова: фразеологізм, романські мови, етнонім, етнічна культура.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С ЭТНОНИМИЧЕСКИМИ КОМПОНЕНТАМИ В РОМАНСКИХ ЯЗЫКАХ: ОБЩИЕ ЧЕРТЫ И ОСОБЕННОСТИ*В. П. Пономаренко (г. Киев, Украина)*v_ponomarenko@voliacable.com

Доктор филологических наук, заведующий отделом романских, германских и балтийских языков Института языкознания им. А. А. Потебни НАН Украины
(Министерство образования и науки Украины)
01003, г. Киев, ул. Грушевского, 4

Фразеология остается одним из самых популярных направлений лингвистических исследований. В статье рассматриваются с исторической, лексико-семантической и стилистической точки зрения фразеологические единицы романских языков (французского, окситанского, каталанского, испанского, португальского, галисийского, итальянского, румынского) в сравнении с иноязычными образцами, объединенные наличествующими в них этнонимическими компонентами. Речь идет о своеобразном отражении языковой картины мира, а также о культурологической репрезентации этнической ментальности.

Ключевые слова: фразеологизм, романские языки, этноним, этническая культура.

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнoнимічними компонентами у ромaнських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

IDIOMATIC PHRASES WITH ETHNONYMIC COMPONENTS IN ROMANIC LANGUAGES: COMMON FEATURES AND PECULIARITIES

V. P. Ponomarenko (Kyiv, Ukraine)

v_ponomarenko@voliacable.com

DSc (Philology), Head of Romanic, Germanic and Baltic Languages Department,
O. O. Potebnia Institute of Linguistics, National Academy of Sciences of Ukraine

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

4 Hrushevsky St, Kyiv, Ukraine, 01003

Phraseology remains one of the most popular trends in linguistic studies. The article deals from historical, lexical, semantic and stylistic point of view with fixed phrases in Romanic languages (French, Occitan, Catalan, Italian, Spanish, Portuguese, Galician, Romanian) in comparison with samples from other languages, united by the presence of ethnonymic components in them. The question is that a peculiar linguistic worldview is reflected, as well as it is a culturological representation of ethnic mentality.

Key words: fixed phrases, Romanic languages, ethnonyms, ethnic culture.

Вступ

Однією з характерних рис етнонімічних і похідних назв, що функціонують в індоєвропейських мовах, є їхня присутність у великій кількості фразеологічних зворотів, що свідчить про певний історичний «стаж», а також про різномірні уявлення, стосовні представників інших етносів і носіїв інших мов. Тому можна говорити про особливий лексико-семантичний розряд, що є своєрідною складовою мовної картини світу й відображенням «етнічної ментальності» та етнічної культури.

Актуальність такої розвідки зумовлюється необхідністю порівняльного дослідження етнонімічних назв у різних мовах [4, с. 54, 60; 3, с. 16], у тому числі романських. Цю тезу слід поширити на словосполучення, сталі вирази й фразеологізми з етнонімами. У вітчизняному мовознавстві названа тема не розглядалася в порівняльному плані на основі саме романського мовного матеріалу (можна назвати лише дослідження О. О. Рогач, здійснене на матеріалі української, російської, польської, англійської і французької мов [2]), що видається досить показовим. В інших країнах здійснювалися подібні дослідження на матеріалі іспанської та англійської мов (П. В. Пантюхова, К. М. Красикова), іспанської (Н. В. Семенцова), англійської та французької (Т. І. Скоробогатова, Т. О. Шкуратова), французької (І. А. Салікова, І. А. Френкель), а також російської та англійської, польської та китайської, англійської, німецької, російської, болгарської тощо.

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Метою дослідження є визначення лексико-семантичних, стилістичних та етнокультурних рис досліджуваних мовних одиниць у типологічному плані.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці сучасних романських мов (французької, окситанської, каталанської, іспанської, португальської, галісійської, румунської).

Предмет дослідження складає та частина корпусу фразеологізмів, категорійною рисою якої є присутність у їхньому складі етнонімічних (у тому числі похідних) назв.

Матеріалом дослідження є фразеологічний арсенал сучасних романських мов, що міститься в різноманітних лексикографічних джерелах (фразеологічних, тлумачних, перекладних, етимологічних тощо).

Комплекс **методів дослідження** зумовлюється насамперед філософською концепцією про зв'язок мови і мислення, взаємодію категорій суб'єктивного та об'єктивного в мові, а також кореляцію форми і змісту одиниць мови. Відповідно до завдань і характеру дослідження використано випробувані загальнонаукові методи, насамперед описовий і порівняльний, а також метод узагальнення, призначений для виявлення як спільних ознак і рис, так і характерних особливостей обраного лексико-фразеологічного розряду.

Наукова новизна дослідження вбачається в тому, що йдеться про першу розвідку, стосовну специфічної групи фразеологічних одиниць у романських мовах, характерною ознакою яких є етнонімічний компонент.

Основний зміст

Лінгвістичні дослідження останніх десятиліть свідчать про тенденцію до дослідження етнонімів у плані розгляду цілих систем, що передбачає, зокрема, зіставно-порівняльний аналіз, стосовний етнонімічних назв у різних індоєвропейських мовах. Особливого значення це питання набуває в наш час, що характеризується активізацією й поглибленням міжнародних зв'язків.

Характерною особливістю таких назв у сучасних мовах є їхня багатозначність. Звісно, це не стосується всіх відповідних лексем у кожній із мов, але ця полісемія становить очевидний науковий інтерес. Важливим видається компаративний аналіз такої лексики на матеріалі різних мов, який дозволяє мати краще уявлення не тільки про характерні мовні риси, а й про особливості історичні та національно-культурні, що стають особливо виразними, коли етноніми в різних – переважно переносних – значеннях виступають у складі фразеологічних словосполучень і виразів. Багато характерних зразків демонструє в цьому сенсі романська фразеологія. Літературні етнонімічні назви як такі є

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

стилістично нейтральними. Це своєрідний спосіб «дистанціювання» від представників інших етнічних спільнот. Однак картина істотно змінюється за умов набуття ними вторинних значень, які нерідко вже не мають безпосереднього стосунку до етнічної або національної належності, тобто спостерігається своєрідна деонімізація таких назв як етнонімічних. Ця теза стосується також фразеологізмів із етнонімічними (у тому числі хоронімічними) компонентами.

Якщо говорити про такі фразеологізми в романських мовах, то слід зазначити, що хронологічно найдавніші з них є успадкованими від латини або ж такими, що йдуть від латинських зразків. Чимало таких виразів або словосполучень має біблійне походження (і, відповідно, гебрійську основу), їхньою особливістю є те, що фактично всі вони вживаються нині в переносному значенні й належать до розряду інтернаціоналізмів: згадаймо в лінгвістичному контексті франц. *tour de Babel*, іт. *torre di Babele*, окс., ісп., порт., галіс. *torre de Babel*, рум. *Turnul Babel* (від лат. *turris Babel*); відповідники за формою і змістом існують у багатьох інших мовах – пор. укр. *авилонська вежа* [7, с. 76]. Іншим історичним джерелом є грецька міфологія й антична література – пор. франц. *cheval de Troie*, іт. *cavallo di Troia*, ісп. *caballo de Troya* (від лат. *equus Trojanus*; щоправда, гр. *δοῦρεὺς ἵπλος* означає, власне, ‘дерев’яний кінь’); укр. *троянський кінь* [7, с. 588]. З цією ж історією пов’язані романські та інші інтерпретації крилатої латинської фрази (з «Енеїди» Вергілія) *Timeo Danaos et dona ferentes* (укр. *Данайців боює із дарами прибулих*) на зразок франц. *je crains les Grecs, même quand ils font des offrandes* – «Я боюся греків, навіть коли вони роблять дарунки», – тут «греками» можуть бути, власне, представники будь-якої іншої національності, яка, до того ж, у сучасному контексті вже не має істотного значення. Що ж до латинських джерел як первісних, то прикладами можуть бути лат. *Punica fides* (уживане в італійській мові) і франц. *foi punique*, ісп. *fe rúnica*, порт. *fé rúnica* ‘віроломство’, пор. також, напр., нім. *Punische Treue*, власне ‘пунічна віра’, тобто те, чому не можна довіряти. Показовим прикладом поширення латинського вислову є історія фрази *ad kalendas Graecas* ‘до грецьких календ’ [8, с. 14], від якої йдуть іт. *alle calende greche*, франц. *(renvoyer) aux calendes grecques*, ісп. *dejar a las calendas griegas*. Окремі словосполучення латинського походження можна віднести до розряду термінологічних – порівняймо сучасні романські назви *римського права* (лат. *jus/ius romanum*): франц. *droit romain*, окс. *drech roman*, кат. *dret romà*, ісп. *derecho romano*, порт. *direito romano*, галіс. *dereito romano*, іт. *diritto romano*, рум. *drept roman*.

Ця частина лексичного арсеналу становить не тільки суто мовний інтерес –

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности (На укр. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

вона відбиває історію народів, зокрема різноманітні історичні колізії, різні аспекти менталітету, особливості суспільного, економічного, культурного, побутового характеру тощо.

У цьому контексті характерними прикладами є вирази з лінгвонімами, як-от лат. *plane et Latine loqui* ‘говорити ясно і щиро’ (букв. ‘ясно і по-латинському’). Можна сказати, що специфічний реліктовий характер мають сучасні романські вирази такого зразка, найпоказовішими з них є іт. (що видається цілком природним із огляду на історичні та географічні чинники) *capire (intendere) il latino* ‘розуміти, про що йде мова’ (букв. ‘розуміти латину’) і, навпаки, *non capire il latino* ‘не розуміти простих речей’ (‘не розуміти латину’), *dire una cosa in buon latino* (букв. ‘сказати щось гарною латиною’ [21, с. 1002; 497], а також, скажімо, франц. *être au bout de son latin* (букв. ‘бути наприкінці своєї латини’), *perdre son latin* (букв. ‘губити свою латину’) у значенні ‘заходити в глухий кут’, пор. *j’y perds mon latin* (букв. ‘(тут) я гублю свою латину’) ‘не знаю, що й думати’. Водночас назви іншого давнього європейського етносу та його мови виступають у багатьох різномовних образних виразах (конотованих негативно) на кшталт іт. *parlare (in) greco* ‘розмовляти грецькою’ з переносним значенням ‘говорити нісенітниця’ (пор. також *parlare turco/arabo/ostrogoto/tedesco*, букв. ‘розмовляти турецькою/арабською/остготською/німецькою’ у значенні ‘говорити незрозуміло’ [21, с. 1335, 1969], ісп. *hablar en griego/gringo* ‘т. с.’ [12, с. 515] (як відомо, ісп. і порт. *gringo*, зневажливі назви американців або європейців, походять від найменувань греків [11, с. 304]), франц. *cela est du grec pour moi* (варіанти: *c’est de l’allemand/du haut allemand/de l’hébreu /du latin* ‘це щось грецьке/німецьке / верхньонімецьке/ гебрайське/латинське’ [18, с. 31]) або порт. *isso para mim é grego* букв. ‘це для мене грецьке’ (пор. англ. *it is Greek to me* ‘це для мене зовсім незрозуміле’), проте спільною основою виступає в цьому випадку середньовічний латинський вираз *Graecum est: non potest legi* ‘це грецьке, це не можна прочитати’; пор. гр. *αὐτά γὰρ μένα Κινέζικα* [17, с. 131], букв. ‘це для мене китайська (мова)’ (пор. укр. *китайська грамота*). Додаймо ще рум. *vorbi turcește*, букв. ‘розмовляти турецькою’, а також оригінальні французькі вирази зі значенням ‘погано розмовляти французькою’: *parler français comme un basque espagnol* букв. ‘розмовляти французькою, як іспанський баск’ (як відомо, баски проживають також на півдні Франції), що давно вже (можливо, через помилкове «народноетимологічне» сприйняття слова *basque*) перетворився на *parler français comme une vache espagnole*, букв. ‘розмовляти французькою, як іспанська корова’ [20, с. 708]. Сема ‘латинський; латинська мова’ набуває семантичних відтінків,

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Fразеологізми з етронімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

пов'язаних із наукою, освітою, ученістю: франц. *cela sent le pays latin* (букв. 'від цього пахне латинським краєм') 'від нього ще пахне «школою»', *les ânes parlent latin* (букв. 'віслюки розмовляють латиною') 'дурні люблять пишномовність' або ісп. *saber mucho latín* (власне 'добре знати латину') у значенні 'бути хитрим'. З останнім виразом перетинаються за формою і змістом франц. *entendre/savoir le/son latin* ('розуміти/знати свою латину', тобто 'бути добрим пройдисвітом'. А от франц. *parler latin devant les cordiliers* (букв. 'говорити латиною до ченців') за змістом відповідає укр. *вчити вченого*, а, відповідно, *il ne faut pas parler latin devant les clercs* ('не слід говорити латиною до освічених людей') – це те, що в українській мові передається виразами на зразок *не вчи вченого* або *не лякай попа коровою*. До цього додамо виразну репліку Фігаро з класичної комедії Бомарше: *qu'il s'avise de parler latin, j'y suis grec: je l'exterminé* 'нехай заговорить бодай латиною, я йому відповім грекою: я його знищу' [5, с. 1093]. Розглядана сема виявляється надзвичайно продуктивною й семантично багатоплановою в контексті фразеології романських (неолатинських) мов – до наведених вище долучимо ще такі показові приклади, як ісп. *coger en mal latín* (букв. 'хапати на поганій латині') у значенні 'помітити чийось похибку/упіймати кого-небудь на помилці', *decirle/echarle los latinos* (букв. наговорити/накидати йому/їй латиною') у переносних значеннях 'оженити на собі' і 'благословити' і порт. *perder o seu latim* (букв. 'губити свою латину') – 'марнувати час', пор. франц. (у) *perdre son latin* 'т. с.' або *arriver/être au bout de son latin* (букв. 'доходить до краю/бути на краю своєї латини'), тобто 'вичерпати свої докази' або 'губитися у здогадках'.

З іншого боку, видається зрозумілим те, що для позначення ясності, прозорості мовлення використовуються назви (в тому числі образні) відповідних мов: ісп. *hablar en buen romance (cristiano)*, букв. 'розмовляти гарною романською (християнською) мовою', порт. *bem vê que lhe falo português*, букв. 'ви ж бачите, що я розмовляю португальською' [15, с. 1077], це щось на зразок рос. розм. *я вам русским языком говорю*, пор. франц. *je vous le dis en bon français* 'я кажу це вам доброю французькою', іт. *parlare italiano* 'говорити італійською' у сенсі 'говорити зрозуміло' (напр., *questo si chiama parlare italiano* 'оце називається говорити італійською', рум. *românește îți spun/vorbesc* букв. 'кажу/говорю, здається, румунською' [10, с. 1246].

Повертаючись до власне етнімічних назв, зазначимо, зокрема, що «неоднозначне» ставлення романців до тих самих греків відбивається у висловах на зразок франц. (ne pas) *être un grand Grec*, букв. '(не) бути великим греком', що означає '(не) бути дойдою', іт. *messa greca* (власне 'грецьке богослужіння') у

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)
[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)
(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

значенні ‘метушня’ (очевидно, тут слід зважати на конфесійні відмінності). З іншого боку, іт. *vivere alla greca* (букв. ‘жити по-грецькому’) означає ‘жити розкішно (як при візантійському дворі)’, *grazia/bellezza greca* – це ‘грецька вишуканість/краса’, а фраза *è una statua greca* (‘це – грецька статуя’) вживається на позначення «великої і квітучої краси» [21, с. 847], тобто тут «обігрується» згадане вище значення слова ‘грецький’ на позначення чогось довершеного або розкішного. Іншим прикладом є порт. *ver-se grego* (‘опинитися греком’), тобто ‘... у складному становищі’ [14, с. 581]. Відповідь на запитання, що виникає в цьому разі, теж слід шукати в (давній) історії: згідно з історичною версією греками називали в Європі також циган, оскільки вважалося, що вони походять із Малої Азії, яка в давні часи була, як відомо, заселена греками; циганське ж життя асоціювалося з постійними труднощами. У багатьох випадків такі – загалом розмовні – значення етнонімів є вже певною мірою застарілими. Сфера вжитку таких виразів поступово звужується з подальшою демократизацією суспільно-політичних відносин, економічним, політичним і культурним зближенням різних країн.

Наведені приклади демонструють наявність оцінного елемента, а відповідні прикметники наближаються за дейктичними характеристиками до категорії якісних. Водночас назви такого роду можуть так само бути загалом нейтральними за семантикою, а прикметники – позначати суто відносні характеристики. Крім того, похідні відетнонічного походження можуть зберігати етнонімічну складову значення, однак семантика зазнає подальшого розвитку. Серед словосполучень «класичного» зразка, тобто «іменник + прикметник», показовими можуть бути, скажімо, рум. *precizia germană* ‘німецька точність’ і *merge sa un ceas elvețian* (букв. ‘ходити, як швейцарський годинник’) у значенні ‘бути точним’ або іт. *orologio svizzero* (‘швейцарський годинник’) – про пунктуальну людину (одержано від інформантів), пор. ісп. *hora inglesa* (букв. ‘англійська година’) ‘точний час’. Інтерес становлять і випадки, в яких етнонімічним компонентом таких словосполучень виступає лексема, що вже сама по собі є апелятивованою. Якщо іт. *basco* (‘баск; баскійський’) має ще й значення ‘берет’, то *basco nero* (‘чорний берет’) означає ‘танкіст’, *basco verde* (‘зелений берет’) – це ‘співробітник фінансової (податкової) поліції і т. ін.’ [21, с. 190]. Отже, йдеться про особливе поєднання апелятивації з метонімічним розширенням значення. Щось подібне спостерігається у випадках на зразок горезвісної *російської рулетки*. Маємо на увазі не тільки й не стільки первинне значення відповідних назв, що вже є переносним і типово образним, а подальші, ще більшою мірою абстраговані

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

значення, приміром, ісп. ruleta rusa ('російська рулетка') як 'ризикована операція', пор. порт. roleta russa, кат. ruleta russa, франц. roulette russe, іт. roulette russa, рум. ruleta rusească тощо.

Що ж до референційних розрядів, то це передовсім загальні характеристики людини, способу її життя і т. д. Наведімо широковідому французьку афористичну фразу (згадувану в творах класиків російської літератури, таких, як Ф. І. Достоевський, І. С. Тургенєв, О. І. Герцен), авторство якої не є загальновизнаним, – його приписували навіть Наполеонові [5, с. 571–572]. У будь-якому разі йдеться про «провокаційну», але досить оригінальну думку: Grattez le Russe et vous trouverez (verrez) le Ta(r)tar [13, с. 478] – «Пошкребіть росіянина і ви знайдете (побачите) татарина» (з алюзією на поєднання різнохарактерних рис і вплив татарського субстрату). Звісно, що в цьому випадку немає достатніх підстав говорити про апелятивацію двох етнонімів, радше маємо тут просто узагальнені назви у формі однини, проте, з іншого боку, йдеться про найменування двох народів, що імпліцитно містять у собі позначення певних стереотипів національного характеру, менталітету і т. д. Схоже певною мірою явище спостерігаємо у випадку з іншим французьким висловом, цитованим у вірші Ф. І. Тютчева: L'emploi du dieu russe n'est pas une sinécure [5, с. 774–775], тобто «Посада російського бога – не синекура», що містить прозорий натяк на російську дійсність. Подібна «самокритичність» виявляється у французькій сентенції Quand un Français a la colique il dit que c'est la faute du gouvernement [5, с. 1081] – «Коли у француза колька, він каже, що це провина уряду». З-поміж інших виразів такого роду, стосовних образних характеристик людини та її поведінки, наведемо найпоширеніші. Це, приміром, франц. avoir les portugaises ensablées ('мати вуха в піску') у значенні 'бути прислухуватим / недочувати' або avoir les boules de gomme dans les portugaises ('мати гумові кульки у вухах'), тобто 'бути глухим' (згадаймо в цьому зв'язку специфічне розмовне вживання слова portugaise у значенні 'вухо'), водночас embouteiller les portugaises à qn (букв. 'забивати вуха кому-небудь') – це 'оглушати' і 'набридати' [6, с. 481–482]. (Схожими за змістом є вирази в інших мовах на зразок нідерл. oost-indisch doof zijn – 'бути ост-індським глухим' – натяк на складність спілкування з малайцями або індонезійцями – населенням колишніх колоній Нідерландів.) Етнонімічний елемент у значенні базового слова частково зберігається у виразах на кшталт франц. c'est un vrai Turc 'це справжній турок' у значенні 'це справжній варвар', порт. ser português de direitos (букв. 'бути законним португальцем') 'бути прозорим/таким, що не викликає сумніву' [15, с. 1077]. У таких випадках

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности (На укр. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

етнонімічна назва має «самостійне» переносне значення, до того ж воно може містити в собі як позитивну, так і негативну оцінку. Однак основним елементом є все-таки образне порівняння: пор., наприклад, ісп. *celoso como (un) turco*, букв. 'ревнивий, як турок' (пор., напр., рос. *упрямый (упертый), как хохол* [1, с. 255].

Чимало виразів у різних мовах стосується способу життя як такого. У них нерідко виступають апелятивовані етноніми. Йдеться насамперед про такі звороти, як іт. *far vita da zingaro*, 'жити циганським життям', тобто 'бродяжити, бурлакувати'. Сема 'циган' (із цілком зрозумілих причин етнографічного характеру) нерідко виступає в різнорідних за змістом румунських виразах на кшталт *a se muta sa țiganul cu cortul*, букв. 'перебиратися, як циган із шатром', тобто 'переходити з місця на місце', *învățat sa țiganul cu ciocanul/scânteia*, букв. 'звиклий, як циган до молотка/іскри' (відомо, що одним із традиційних циганських ремесел було ковальське), що означає 'звиклий до всього'. Водночас варто згадати й дещо парадоксальне на перший погляд іт. *fare l'inglese* 'чинити/робити, як англієць' у значенні 'вдавати нерозуміння' [21, с. 944] або навіть 'прикидатися дурником' (із натяком на іншу мову та неемоційний темперамент англійців), синонімічними є, до того ж, вирази *fare l'indiano* ('прикидатися індіанцем') і *fare l'albanese* '... албанцем' [21, с. 52], яким в іспанській мові відповідає не менш цікаве *hacerse el sueco* – букв. 'робитися шведом' [12, с. 963]. (Згадаймо також у цьому зв'язку поширений польський вираз *udawać Greka* 'прикидатися дурником', букв. 'удавати з себе грека', тобто такого, що нічого не розуміє.) Водночас іт. *fare il portoghese* ('робити, як португалець') має інше значення – 'іхати «зайцем»' [21, с. 668], така семантика пояснюється відповідним розмовним значенням слова *portoghese* 'португалець'. А от рум. *a fi turc / sa turcul* ('робити по-турецькому / як турок') означає 'бути впертим' або навіть 'поводитися по-дурному' – тут «напрошується» порівняння з розмовним значенням укр. *турок*. З іншого боку, франц. *travailler pour le Grand Turc* ('працювати на Великого Турка') означає 'працювати за так' (пор. іт. *lavorare per la chiesa* – букв. 'працювати на церкву' (укр. *возити воду за воєводу*).

Продовжуючи тему, стосовну способу життя людини, виокремимо колоритні вирази на позначення шкідливих звичок. У цьому контексті слід згадати насамперед франц. *boire comme un Polonais* ('пити, як поляк') у значенні 'пити по-чорному' (близькі за змістом іменні словосполучення порівняльного типу наводилися вище), що йде від наполеонівських часів. Існують також синонімічні варіанти (франц.) *boire comme un Suisse* 'пити, як швейцарець' або *faire à la prussienne* ('робити по-прусському') 'бути зовсім п'яним'. Звісно, що не

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеologizmy z etnonimichnymy komponentamy u romans'kyh movah: spil'ni rysy ta osoblyvosti]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

слід абсолютизувати значення як конкретний зміст таких виразів (як відомо, французи теж не належать до цілковито «непитущих»), вони радше (історично) відображають ставлення певної частини французів до поляків, (германо-)швейцарців або німців, зумовлене різними історичними обставинами, насамперед війнами, соціальними катаклізмами і т. ін. Те саме стосується загалом і виразів на кшталт франц. *fumer comme un Suisse* ‘палити, як швейцарець’ (пор. укр. *диміти, як паровоз*; знову ж таки відомо, що в тій самій Франції відсоток курців є досить високим), а також, наприклад, досить поширеного (як свідчить особиста практика спілкування автора з носіями мови) іт. *fumare come un turco* букв. ‘палити, як турок’, пор. рум. а *fuma cu un turc* ‘т. с.’, тут, щоправда, слід зазначити, що значна частина тютюну традиційно завозилася саме з Туреччини. Існує також не менш виразне іт. *bestemmiare come un turco* ‘лятися, як турок’ (пор., напр., франц. *jurer comme un Anglais* (букв. ‘лятися, як англієць’, пор. рос. *ругаться, как сапожник*). Ці вирази стосуються вже іншої теми, а саме поведінки людини за певних обставин. Варто сказати, що в романських мовах існує досить солідний арсенал засобів такого зразка.

Почнімо, так би мовити, з кінця, а саме з прощання, оскільки йдеться про загальнороманську і, можна сказати, індоевропейську фразеологічну ізоглосу. Маємо на увазі різноманітні вирази на зразок укр. *іти по-англійському* (тобто ‘... не прощаючись’). Нелегко з належною переконливістю пояснити, чому саме відомі своїми шляхетними манерами англійці стали в цьому разі зразком недостатньої вихованості. Широковідоме в нас рос. *уходит по-английски* є, судячи з усього, досить давнім запозиченням (калькою), в основі якого – франц. *s'en aller à l'anglaise* ‘т. с.’, один із численних доказів історично «специфічного» сприйняття англійського національного характеру і стилю поведінки французами; тут теж слід зважити на численні історичні конфлікти та складний характер відносин між двома країнами, які лише трохи більше ста років тому (1904 р.), створивши Антанту (насамперед із огляду на військову загрозу з боку Німеччини), фактично вперше за свою історію уклали військово-політичну угоду. Останній приклад є лише одним із кількох наявних варіантів – словники фіксують також *filer/partir /se sauver à l'anglaise* ‘тікати/їхати/рятуватися по-англійському’ – пор. ісп. (Л. Ам.) *irse/despedirse a la inglesa* ‘іти / прощатися по-англійському’ [9, с. 349], іт. *andarsene/filarsela all'inglese* ‘іти/тікати по-англійському’ [21, с. 944], рум. а *pleca englezește* ‘іти по-англійському’ [10, с. 124]. Немає нічого дивного в тому, що аналогічним англійським виразом є *take a French leave* ‘іти (їхати) по-французькому’, а німецьким – *sich auf französisch verabschieden* ‘прощатися по-

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

французькому' (існує також *sich auf englisch empfehlen* 'прощатися по-англійському', регіональними варіантами є *holländisch abfahren* 'їхати по-голландському' або *sich auf polnisch empfehlen* 'прощатися по-польському'), яким за змістом відповідають ісп. (пор. вище) *marcharse/despedirse a la francesa* 'іти по-французькому' [12, с. 480], іт. *andarsene/filarsene alla francese*, а також порт. *despedir-se à francesa* 'прощатися по-французькому' [15, с. 669]. Водночас фіксується також іт. діал. *andarsene alla spagnola* 'іти по-іспанському' (на півдні, зокрема в області Калабрія, історія якої чималою мірою пов'язана з Іспанією).

І ще про «манери» або спосіб поведінки. Характерним у цьому розумінні є франц. *traiter qn de Turc à Maure/à la turque* 'обходитися з ким-небудь як турок чи мавр/по-турецькому' (тобто 'дуже суворо, жорстоко, безжалісно'), з чим можна порівняти, скажімо, приказку *Les amis ne sont pas des Turcs*, букв. «Друзі – не турки», тобто «Друзі поблажливі один до одного». А от вираз *traiter à l'anglaise* ('обходитися по-англійському') вживається у значенні 'поводитися безцеремонно'. Окремі (негативні) аспекти поведінки відбивають прості за формою вирази на зразок (франц.) *faire l'Espagnol/le Gascon* – 'чинити по-іспанському/гасконському', що означає, однак, 'вихвалитися', тоді як аналогічне за будовою *faire (le) Suisse* ('поводитися по-швейцарському') має не менш виразне значення 'триматися осторонь' – з алюзією на байдужість або нетовариськість «гельветів», але особливою мірою така думка про них відбивається в поширенішому (хоча й вужчому) значенні цього виразу – 'пити або їсти самому' [18, с. 981]. Слід сказати, що взагалі така неприваблива якість як скупість (або, принаймні, надмірна ощадливість) евфемістично позначається у численних виразах із етнімічними компонентами, як-от: франц. *faire anglaise* (букв. 'робити по-англійському') у досить своєрідному значенні 'підкидати монету, щоб визначити, чия черга платити за питво' або ж просто 'ділити рахунок порівну', ісп. *pagar a la inglesa* ('платити по-англійському') 'платити у складку' [12, с. 578], у Латинській Америці те саме називається *pagar a la americana*, тобто 'платити по-американському'; в англійській мові цим виразам відповідає *to go Dutch* 'робити по-голландському'. Водночас у різних мовах є й синонімічні численні вирази з «місцевим» наповненням: пор. іт. *pagare alla romana/genovese* ('платити по-римському/генуезському'); якщо перша «версія» пояснюється давньою традицією, згідно з якою в римських тракторіях у такий спосіб розраховувалися численні прочани, то в другому випадку йдеться про поширену в Італії думку про надзвичайну «практичність» генуезців), ісп. *pagar a la catalana* 'платити по-каталонському', порт. (лісабонське) *fazer as contas (pagar) à moda do Porto*

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Fразеологізми з етнімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

‘розраховуватися (платити), як у Порту’. У цьому зв’язку варто зазначити ще один особливий розряд – це вирази, в основі яких лежать певні політичні або навіть ідеологічні обставини. Характерний приклад – ісп. *gastar menos que un ruso en catecismos*, букв. ‘витрачати менше, ніж росіянин на катехізиси’ (алюзія на атеїзм за радянської доби, згідно з іспанськими джерелами, вираз стосується часів, що передували падінню Берлінського муру). «Компаративні» фразеологізми такого штибу можуть відображати також певні ситуації, обставини, конкретні дії. При цьому об’єктом порівняння може бути як окремо взята етнонімічна назва, так і словосполучення з атрибутом етнонімічного походження: пор. франц. *courir comme un Basque* ‘бігти, як баск’, тобто ‘дуже швидко’ (натяк на спритність) або *dormir comme une tourpie d’Allemagne* (‘спати, як німецька дзига’) ‘міцно спати’ (‘хропіти, як дзига’). Порівняння може бути більшою чи меншою мірою поширеним граматично – від прикладів на зразок рум. *cu e turcul și pistolul* (‘який турок, такий і пістоль’, чому в українській мові за значенням приблизно відповідає *який Сава, така й слава*) або *a se îneca sa țiganul la mal* (букв. ‘втопитися, як циган біля берега’) ‘зазнати невдачі біля самої мети’ до франц. *cela est vrai comme les Suisses portent la Hallebarde pardessus l’épaule* – букв. ‘це так само правда, як те, що швейцарці носять алебарду на плечі’ у значенні ‘це брехня’, пор. укр. *це так, як сто бабів набрехали*. Існують також свого роду квазі-порівняння (не стільки за формою, скільки за змістом), які за значеннєвими характеристиками наближаються до порівняльних виразів як таких. Характерними прикладами можуть бути, скажімо, франц. *faire la lessive de/du Gascon* (букв. ‘влаштовувати гасконське прання (прання гасконця)’) з оригінальним значенням ‘надягати брудну сорочку навиворіт’ і ще абстрактнішим ‘пускати пил в очі’; не менш виразним є своєрідний французький гумор, що виявляється, скажімо, у давньому виразі *porter les chaussures russes* (букв. ‘носити російські черевики’) ‘ходити без шкарпеток’. Від іронічного *tête de Turc* (‘голова турка’) у значенні ‘цап-відбувайло’ походить вираз *servir de tête de Turc* (‘служувати головою турка’) ‘бути об’єктом насміхів’. Згадане вище франц. *Grand Turc* (букв. ‘великий турок’) ‘султан’ виступає в різних образних виразах – *ne faire plus cas que du Grand Turc* (‘зважати лише на великого турка’) ‘не звертати ніякої уваги’ або *vouloir marier le Grand Turc avec la République de Venise* (‘хотіти одружити султана з Венеціанською Республікою’) у переносному значенні ‘бажати неможливого; намагатися об’єднати несумісне’ – характерних випадках використання оксюморона. Схожі приклади зустрічаємо і в інших романських мовах – досить згадати, приміром, рум. *turcul platește* (букв. ‘турок платить’) у

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

значенні ‘є кому відбувати’ або *a arunca moartea în țigani* (букв. ‘кидати смертю в циганів’) ‘звалювати з хворої голови на людську’.

Слід виокремити фразеологічні одиниці визначально-оцінного характеру на позначення певних дій або ситуацій, як-от іт. *mescolare (confondere) ebrei e samaritani* (‘змішувати євреїв із самаритянами’), що означає ‘звалювати все до однієї купи’, тут в основі протиставлення – історичний факт, а саме відхід нащадків вавилонських колоністів у Палестині від іудаїзму, що стався ще в VI ст. до н. е. У деяких випадках може йтися про оцінні висловлення на зразок франц. *c’est un amiral suisse* (букв. ‘це швейцарський адмірал’) ‘він і не нюхав моря’ (про недосвідчену людину; вираз містить натяк на те, що Швейцарія не має виходу до моря). Отже, до окремої групи слід віднести (загалом історичні) сентенції іронічного характеру: франц. *encore un que les Anglais (Prussiens) n’auront pas*, букв. ‘ось іще те, чого англійці (пруссаки) не матимуть’ у дещо несподіваному, на перший погляд, значенні ‘ось і поїли спокійно, ніхто не заважав’ (тут відбивається ставлення до тих, із ким доводилося воювати) або *point d’argent, point de Suisse* (букв. ‘немає грошей – нема і швейцарця’) ‘задарма нічого не дають’ (з історії відомо, що до кінця XVIII ст. основну частину французького війська становили швейцарці; з такими словами пішли від короля Франциска I швейцарські найманці, що не отримали платні [5, с. 1033]. Такі вирази, які зберігалися в мові, набували афористичного характеру, наприклад, франц. *garde-toi d’un Gascon ou Normand, l’un hâble trop et l’autre ment* ‘бережися нормандця й гасконця – один багато говорить, а другий бреше’, рум. *doar nu vint turcii* (букв. ‘але ж турки не прийшли’) ‘не варто поспішати/не горить’ або *tot țiganul își laudă ciocanul* (букв. ‘кожен циган свій молоток вихваляє’) – пор. рос. *всяк кулик свое болото хвалит*. Іноді подібні вирази входять до екскламативних фраз або повністю їх формують, згадаймо, наприклад, франц. *fume! C’est du belge* (букв. ‘пали! Це бельгійський (тютюн)’ у переносному значенні ‘авжеж!; дудки!; а ще чогось не хочеш?’ або *va te faire voir chez les Grecs!* (букв. ‘іди покажися грекам!’) у значенні ‘забирайся геть!’ [6, с. 63, 39]. Рідше трапляються фразеологізми з хоронімічними назвами, проте, наприклад, в італійській мові досить поширеними залишаються такі вирази, як *costruire castelli in Spagna* (букв. ‘будувати замки в Іспанії’), тобто ‘будувати замки на піску’ або ж (розм.) римське (від інформантів) *Franza o Spagna, purché si magna* (букв. ‘чи Франція, чи Іспанія, аби можна було жерти’), про характер виразу свідчить бодай діалектна форма *Franza* ‘Франція’ (пор. нормативне *Francia*).

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Fразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Висновки

Отже, як впливає з наведених прикладів, фразеологічні вирази з етнонімічними компонентами в романських мовах вирізняються значним тематичним різноманіттям і виразними стилістичними характеристиками. Наголосимо на тому, що розглянуті явища не є і не можуть бути специфічно романськими, германськими або слов'янськими. Вони мають універсальний характер, специфіка ж полягає в тому, що відповідні вияви і форми його реалізації в мовах певної групи (у цьому випадку романської) надають різноманітну інформацію, стосовну історії різних етносів, їхніх культурних, психологічних та інших особливостей, створюючи повнішу образну картину того, що називається національним менталітетом.

Перспективи подальших наукових розвідок

Пропонований опис не претендує на вичерпність, оскільки корпус відповідного матеріалу є насправді значним. Крім того, з плином часу з'являються нові значення наявних етнонімічних назв, з'являються нові вирази і звороти з такими компонентами. Прикладом може слугувати поштова листівка, видрукувана в Брюсселі 2000 року, на якій зображено у вигляді шаржів «типових» представників країн Європейського Союзу.

Загальна назва композиції (англійською мовою) – «Справжній європейець має ...», а під малюнками – «пояснення»: «кухарити, як британець; керувати машиною, як француз; бути доступним, як бельгієць; балакучим, як фін; дотепним, як німець; технічним, як португалець; гнучким, як швед; славнозвісним, як люксембуржець; терплячим, як австрієць; стриманим, як італієць; тверезим, як ірландець; скромним, як іспанець; щедрим, як голландець;

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности (На укр. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

організованим, як грек; скромним, як данець». Попри гумористичний контекст, наведені «визначення» відбивають певні етнічні стереотипи (відображені, до того ж, у деяких із використаних нами прикладів), тому не виключено, що, бодай частково, такі уявлення знайдуть своє відображення у нових етнімічних апелятивах і фразеологізмах, які потребуватимуть лінгвістичного й культурологічного висвітлення.

Література

1. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 228 с.
2. Рогач О. О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етнімімами (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов). – Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2010. – 234 с.
3. Таранець В. Г. Українці – етнос і мова. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2013. – 364 с.
4. Трубацев О. Н. Ранние славянские этнонимы – свидетели миграции славян // Вопр. языкознания. – 1974. – № 6. – С. 48–67.

Джерельна база

5. Бабкин А. М., Шендецов В. В. Словарь иноязычных выражений и слов. – СПб.: КВОТАМ, 1994. – Кн. 1–3.
6. Гринев Е. Ф., Громова Т. Н. Словарь разговорной лексики французского языка (на материале современной художественной литературы и прессы). – М.: Русский язык, 1987. – 638 с.
7. Коваль А., Контілов В. Крилаті слова в українській літературній мові. – К.: Ярославів Вал, 2011. – 704 с.
8. Сомов В. По-латыни между прочим. Словарь латинских выражений. – М.: ГИТИС, 1992. – 230 с.
9. Americanismos. Diccionario Ilustrado Sopena. – Barcelona: Ed. R. Sopena, 1982. – 670 p.
10. Bolocan G., Medvedev T., Voronțova T. Dicționar român-rus. – București: Ed. Șt. și Enc.; Moscova: Limba Rusă, 1980. – 1592 p.
11. Corominas J. Breve diccionario etimológico de la lengua castellana. – Madrid: Gredos, 1998. – 627 p.
12. De Toro y Gisbert M., García-Pelayo y Gross. Pequeño Larousse Ilustrado. – Ed. Rev., 1968. – 1663 p.
13. Geflügelte Worte. Der Zitatenschatz des deutschen Volkes gesammelt und erläutert von Georg Büchmann. – 25-te Aufl. – Berlin: Verlag der Haude., 1912. – 688 S.
14. Lello. Dicionário Prático Ilustrado. – Porto: Lello e Irmão Ed., 1976. – 2023 p.
15. Lello Popular. Novo dicionário ilustrado luso-brasileiro. – Porto: Lello e irmão editores, 1978. – 1434 p.
16. Martínez Calvo L. Diccionario español-ruso. – Barcelona: Ed. Ramón Sopena, S. A., 1975. – 1917 p.
17. Mayhew A. [et al.] Mediterranean Europe. – Victoria: Lonely Planet Publications, 2007. – 415 p.
18. Nouveau Petit Larousse. – Pueblo y Educación / Instituto Cubano del Libro, 1970. – 1793 p.
19. Quicherat L., Daveluy A. Dictionnaire latin-français. – Paris: Hachette, 1906. – 1515 p.
20. Stappers H. Dictionnaire synoptique d'étymologie française. – Paris: Libr. Larousse, s. a. – 959 p.

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнoнимічними компонентами у ромaнських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

21. Zingarelli N. *Vocabolario della lingua italiana*. – Bologna: N. Zanichelli, 1990. – 2256 p.

References

1. Manakin V. M. *Mova i mizhkulturna komunikatsiya* [Language and Intercultural Communication]. Kyiv, VC Akademiya, 2012. 228 p. (In Ukr.)
2. Rohach O. O. *Strukturno-semantychni osoblyvosti frazeologizmiv z etnonimamy (na materialy ukrayins'koyi, rosiys'koyi, pols'koyi, anhliys'koyi, frantsuz'koyi mov)* [Structural and Semantic Peculiarities of Fixed Phrases with Ethnonyms (based on the Ukrainian, Russian, Polish, English, French Languages Material)]. Luts'k, Lesya Ukrainka Volyn University, 2010. 234 p. (In Ukr.)
3. Taranets V. H. *Ukrayintsi – etnos i mova* [The Ukrainians: Ethnos and Language]. Odesa, ORIDU NADU, 2013. 364 p. (In Ukr.)
4. Trubachev O. N. *Ranniye slavianskiye etnonimy – svideteli migratsii slavian* [Early Slavic Ethnonyms: Evidence of Slavs' Migration] // *Vopr. Yazykoznaniya*, 1974. No. 6. P. 48–67. (In Russ.)
5. Babkin A. M., Shendetsov V. V. *Slovar' inoyazychnyh vyrazheniy i slov* [Dictionary of Alien Expressions and Words]. SPb., KVOTAM, 1994. Vol. 1–3. (In Russ.)
6. Griniova E. F., Gromova T. N. *Slovar' razgovornoj leksiki frantsuzskogo yazyka* [Dictionary of Colloquial Lexicon of the French Language (based on modern fiction and press material)]. Moscow, Russkiy Yazyk, 1987. 638 p. (In Russ.)
7. Koval' A., Koptilov V. *Krylati slova v ukrayins'kii literaturnii movi* [Winged Words in the Ukrainian Literary Language]. Kyiv, Yaroslaviv Val, 2011. 704 p. (In Ukr.)
8. Somov V. *Po latyni mezhdru prochim. Slovar' latynskih vyrazheniy* [In Latin by the Way. Dictionary of Latin Expressions]. Moscow, GITIS, 1992. 230 p. (In Russ.)
9. *Americanismos. Diccionario Ilustrado Sopena*. Barcelona, Ed. R. Sopena, 1982. 670 p.
10. Bolocan G., Medvedev T., Vorontova T. *Dicționar român-rus*. București, Ed. Șt. și Enc.; Moscova, Limba Rusă, 1980. 1592 p.
11. Corominas J. *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. Madrid, Gredos, 1998. 627 p.
12. De Toro y Gisbert M., García-Pelayo y Gross. *Pequeño Larousse Ilustrado*. Edición Revolucionaria, 1968. 1663 p.
13. *Geflügelte Worte. Der Zitatenschatz des deutschen Volkes gesammelt und erläutert von Georg Büchmann*. 25-te Aufl. Berlin, Verlag der Haude., 1912. 688 S.
14. Lello. *Dicionário Prático Ilustrado*. Porto, Lello e Irmão Ed., 1976. 2023 p.
15. *Lello Popular. Novo dicionário ilustrado luso-brasileiro*. Porto, Lello e irmão editores, 1978. 1434 p.
16. Martínez Calvo L. *Diccionario español-ruso*. Barcelona, Ed. Ramón Sopena, S. A., 1975. 1917 p.
17. Mayhew A. [et al.] *Mediterranean Europe*. Victoria, Lonely Planet Publications, 2007. 415 p.
18. *Nouveau Petit Larousse*. Pueblo y Educación / Instituto Cubano del Libro, 1970. 1793 p.
19. Quicherat L., Daveluy A. *Dictionnaire latin-français*. Paris, Hachette, 1906. 1515 p.
20. Stappers H. *Dictionnaire synoptique d'étymologie française*. Paris, Libr. Larousse, s. a. 959 p.
21. Zingarelli N. *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna, N. Zanichelli, 1990. 2256 p.

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)
[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)
(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

УДК 811.111+81'38

АНГЛОМОВНА ВІРШОВАНА ПАСТОРАЛЬ У РАКУРСІ КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ: ЛІНГВОПОЕТИЧНА ПЕРСПЕКТИВА

I. A. Редька (м. Київ)

i.redka@kubg.edu.ua

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу,
 Гуманітарного інституту,
 Київського університету імені Бориса Грінченка
 (Міністерство освіти і науки України)
 04212, м. Київ, вул. М. Тимошенка 13–Б.

Стаття розкриває особливості реалізації категорії емотивності в текстах жанру англомовної поетичної пасторалі. Динамічні характеристики емотивності поетичного тексту, зумовлені психологією взаємопереходів емоцій автора, диктують необхідність впровадження терміну “емотивний поворот”, суть якого розглядається в статті як зміна вектора емотивності поетичного тексту на протилежний, що свідчить про свідому чи досвідому емоційну переорієнтацію автора вірша. З’ясовано, що особливість емотивного повороту англомовної поетичної пасторалі полягає в розподілі стилістичних засобів різних мовних рівнів між негативним та позитивним полюсами, де емотивний рух відбувається у напрямі від нейтральної точки або негативного полюсу (образу відчуття тривоги) до позитивного (образу відчуття благодаті), що мотивується прагненням ліричного суб’єкта досягти гармонії. Виявлено, що образ гармонії постає в текстах англомовної поетичної пасторалі як кумулятивне утворення, яке передбачає покрокове інкорпорування одного з низки необхідних для його формування компонентів, шляхом впровадження автором відповідних мотивів, центральними з яких є мотив блокування тривоги та мотив утвердження благодаті. Аналіз матеріалу дозволив виділити інваріантну схему реалізації емотивності (протомодель емотивного повороту) та її варіативний різновид. Інваріантна модель передбачає «лінійне» аранжування текстових мотивів створення емотивності, надиктоване логічним переходом ліричного суб’єкта від нейтрального або негативного емоційного стану до стану гармонійної піднесеності. Варіативною схемою є «маятникова» модель емотивності англомовної поетичної пасторалі, в якій перехід від нейтрального / негативного емоційного стану до стану гармонійної піднесеності ліричного суб’єкта відбувається шляхом поперемінного виділення (foregrounding) автором образу домінуючої емоції (тривоги або благодаті, маркованої відповідними стилістичними засобами) у спосіб балансування між

(Problems of linguistic semantics)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities
 (in Ukrainian) [Anglomovna virshovana pastoral' u rakursi kategorii' emotyvnosti: lingvopoetychna perspektyva]

© Redka I. A. [Red'ka I. A.] i.redka@kubg.edu.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

мотивами створення тривоги та утвердження благодаті, чим побіжно посилюється текстова напруга, втім у кінцевому результаті така модель передбачає формування гармонії.

Ключові слова: емотивність тексту, емотивний поворот, модель емотивності (інваріантна / варіативна), гармонія.

АНГЛОЯЗЫЧНЫЙ ПАСТОРАЛЬНЫЙ СТИХ
В РАКУРСЕ КАТЕГОРИИ ЭМОТИВНОСТИ:
ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКАЯ ПЕРСПЕКТИВА

И. А. Редька (г. Киев, Украина)

i.redka@kubg.edu.ua

Кандидат филологических наук, доцент кафедры перевода,
 Гуманитарного института,
 Киевского университета имени Бориса Гринченко
 (Министерство образования и науки Украины)
 04212, г. Киев, ул. М. Тимошенко 13–Б

В статье раскрываются особенности реализации категории эмотивности в текстах жанра англоязычной поэтической пасторали. Динамические характеристики эмотивности поэтического текста, обусловленные психологией взаимопереходов эмоций автора, диктуют необходимость введения термина “эмотивный поворот”, суть которого рассматривается в статье как изменение вектора эмотивности поэтического текста на противоположный, что свидетельствует о сознательной или досознательной эмоциональной переориентации автора стиха. Выяснено, что особенность эмотивного поворота англоязычной поэтической пасторали состоит в распределении стилистических средств разных языковых уровней между негативным и позитивным полюсами, где эмотивное движение происходит в направлении от нейтральной точки или негативного полюса (образа ощущения тревоги) к позитивному (образу ощущения благодати), что мотивируется стремлением лирического субъекта к достижению гармонии. Определено, что образ гармонии предстает в тексте англоязычного пасторального стиха в виде кумулятивного образования, которое предполагает пошаговое инкорпорирование одного из ряда необходимых для его формирования компонентов, путем использования автором соответствующих мотивов, центральными из которых являются мотив блокировки тревоги и мотив утверждения благодати. Анализ материала позволил выделить инвариантную схему реализации эмотивности (протомодель эмотивного поворота), а также ее вариативную разновидность. Инвариантная модель предполагает «линейное» аранжирование текстовых мотивов создания эмотивности, подсказанное логическим переходом лирического субъекта от нейтрального или негативного эмоционального

© Редька І. А. [Редька І. А.] i.redka@kubg.edu.ua

Англомовна віршована пастораль у ракурсі категорії емотивності: лінгвопоетична перспектива (Українською)
 [Англоязычный пасторальный стих в ракурсе категории эмотивности: лингвопоэтическая перспектива (На укр. яз.)]
 (Проблеми семантики [Проблеми семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

состояния до состояния гармонического подъема. Вариативной схемой представляется «маятниковая» модель эмотивности англоязычного пасторального стиха, в которой переход от нейтрального / негативного эмоционального состояния происходит путем попеременного выдвигения (foregrounding) автором образа доминирующей эмоции (тревоги или благодати, которые маркируются соответствующими стилистическими средствами) путем балансирования между мотивами создания тревоги и утверждения благодати. Этим создается текстовое напряжение, хотя в конечном результате такая модель также предполагает формирование гармонии.

Ключевые слова: эмотивность текста, эмотивный поворот, модель эмотивности (инвариантная / вариативная), гармония.

**EMOTIVITY OF ENGLISH POETIC PASTORAL:
A LINGUISTIC STUDY**

I. A. Redka (Kyiv, Ukraine)

i.redka@kubg.edu.ua

PhD (Philology), Associate Professor of Department of Translation,
 Institute of Humanities, Kyiv Borys Grinchenko University
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 13-B M. Tymoshenko Str., Kyiv, Ukraine, 04212

Article considers emotivity manifestation in English poetic pastorals. In the study, the term “emotive turn” has been introduced to denote a dynamic character of a poetic text emotivity which is based on psychological transitions of emotions. Emotive turn has been regarded as a change of emotive tone of a poem to its opposite which testifies to conscious or preconscious emotional reorientation of the poet. It has been revealed that the specificity of emotive turn in English pastoral poems lies in distribution of stylistic means between negative and positive modes of a text whereas emotivity moves from the neutral or negative mode (the feeling of anxiety) to the positive one (the feeling of delight), which is motivated by the lyric subject's strive to achieve harmony. In English pastorals, the image of harmony appears to be a cumulative formation which involves a step-by-step incorporation of the components necessary for its uprising. This happens due to the author's use of different motives, the central ones being the motive of anxiety blocking and motive of delight fixing. The analysis of the material has resulted in singling out the invariant and variant models of emotivity manifestation in English pastorals. The invariant model (protomodel) presupposes a linear arrangement of textual motives of emotivity creation which is conditioned by the logical transition of the lyric subject from a neutral or negative emotional state to the state of harmonious elation. Variant (or “pendulous”) emotive model in English poetic pastorals is characterized by the transition from neutral / negative emotional state of the lyric subject to

(Problems of linguistic semantics)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities
 (in Ukrainian) [Anglomovna virshovana pasteral' u rakursi kategorii' emotyvnosti: lingvopoetychna perspektyva]

© Redka I. A. [Red'ka I. A.] i.redka@kubg.edu.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

the positive one through a number of moves which alternatively foreground two opposite emotions (anxiety and delight). This enhances the emotive tension of a poetic text; however, it does not defy the formation of harmony.

Key words: emotivity of text, emotive turn, model of emotivity (invariant / variant), harmony.

Вступ

Сьогодні, за панування ліричного вірша, який знаходиться у позажанровому вимірі, проблематика англомовного жанрового поетичного тексту продовжує представляти інтерес для вітчизняних і зарубіжних філологів (Я. С. Грищенко, О. А. Ляшик, А. В. Шершньова, У. А. Борецкая, В. С. Сергеева, В. И. Козлов, I. Nelson, Sh. Gayk). У межах цієї розвідки у фокус уваги потрапляє один із поетичних жанрів, який отримав недостатньо уваги з боку дослідників поетичного слова – це жанр англомовної поетичної пасторалі. На основі декількох визначень узагальнено трактуємо *пастораль* (від лат. *pastoralis* – пастушачий), яку ще називають *буколічною поезією* (від гр. *bukolikos* – пастушачий) із жанровими різновидами *еклогою* та *ідилією*, як віршований текст, що в руслі стилізованої простоти змальовує чесноти життя людей (пастухів і пастушок) на лоні природи як в умовах золотого віку, так і в контексті буденної невишуканості [6, с. 539; 9, с. 197; 1, с. 330; 11, с. 122]. На цей момент наявні роботи, присвячені дослідженню англомовної пасторалі, в яких встановлено еволюцію англомовної пасторальної поезії часового відтинку XVI–XVII століть [2]; особливості відродження пасторальних мотивів у поетичній традиції англомовного модерну [8]. На цьому тлі одним із не розглянутих аспектів англомовної поетичної пасторалі з-поміж інших постає її емотивність. **Актуальність** дослідження поетичної пасторалі, з одного боку, визначається незгасним інтересом поетів до цього жанру, який упродовж віків протиставляв життя людини на природі життю в місті, а з іншого – націленістю лінгвістичних шкіл на пошук ефективних методів інтерпретації емотивності поетичних текстів.

Метою статті є виявлення особливостей реалізації категорії емотивності в тексті англомовної поетичної пасторалі. **Об'єктом дослідження** постає емотивність поетичного тексту, а **предметом** – варіювання емотивності в текстах жанру поетичної пасторалі. Дослідження проводиться на **матеріалі** англомовних поетичних пасторалей, написаних впродовж XVIII–XIX століть. Вказані об'єкт і предмет дослідження, а також мета зумовлюють обрання напряму дослідження, яким у цьому випадку постає семантика поетичного тексту, що передбачає поєднання **наступних методів дослідження**: методу семантичного аналізу (дозволяє виявити текстові мотиви зміни емотивності поетичного тексту, які викристалізуються в семантиці стилістичних засобів), комплексної методики

© Редька І. А. [Редька ІІ. А.] i.redka@kubg.edu.ua

Англомовна віршована пастораль у ракурсі категорії емотивності: лінгвопоетична перспектива (Українською)
 [Англоязычный пасторальный стих в ракурсе категории эмотивности: лингвопоэтическая перспектива (На укр. яз.)]
 (Проблеми семантики [Проблемы семантики])

інтерпретації тексту, а також елементів методики концептуального моделювання, яка обходить поняття “концепт” у його традиційному тлумаченні, однак використовується для окреслення когнітивних моделей, із особливим акцентом на їх складових – емотивних поворотах.

Основний зміст

Під *емотивністю* розуміємо текстову категорію, що формується під впливом емотивної функції мови, яка передбачає здатність мовних одиниць передавати почуття автора художнього твору реципієнтові [10, с. 9; 4, с. 21]. Наразі емотивність тексту вивчається шляхом залучення міждисциплінарних методів, що продиктовано необхідністю з'ясування комплексної природи емоції: від окреслення її психофізіології та особливостей осмислення автором і до маркування текстовими засобами (В. И. Шаховский, О. П. Воробйова, С. В. Гладь, R. Tsur).

Центрованість жанровизначених текстів на відповідних емоціях ліричного суб'єкта, як то балади – на переживанні трагедійності, елегії – на сумові, пов'язаному із втратою об'єкта любові, а ідилії – на переживанні внутрішньої благодаті [7, с. 118], які перебувають впродовж розгортання текстосвіту в динаміці, досягаючи зворотної точки, надає змогу вбачати в кожному ліричному жанрі наявність емотивного повороту.

Емотивний поворот визначаємо як текстову стратегію зміни автором афективного компоненту в комплексній афективно-когнітивній структурі поетичного тексту, маркованій лінгвопоетичними засобами, шляхом застосування відповідних текстових мотивів, що відбиває (свідому чи досвідому) емоційну переорієнтацію автора вірша. Відразу зазначимо, що під “афективно-когнітивною структурою” слідом за Керролом Ізардом розуміємо ментальне утворення, що містить інформацію про виникнення емоції як відгуку психіки індивіда на певний ментальний образ (символ, поняття, думку тощо) [3, с. 28].

Специфіка *емотивного повороту пасторалі* полягає в його *кумулятивних* (термін “кумулятивний образ” належить В. А. Кухаренко [5, с. 18]) характеристиках, які фіксують перехід ліричного суб'єкта від одного емоційного стану до іншого через низку текстових мотивів, які вибудовують комплексне поняття гармонії у межах поетичного тексту. Розглянемо мотиви зміни емотивності в класичній англomовній пасторалі, аби в подальшому простежити варіативність протомоделі емотивного повороту в пасторальних текстах.

Протомодель зміни емотивності пасторалі носить дещо лінійний характер, надиктований психологією переходу ліричного суб'єкта від стану тривоги через ряд інших станів до стану душевної благодаті, яку зумовлює відчуття абсолютної

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

гармонії із довкіллям. Тож протомодель англомовної пасторалі містить наступну послідовність мотивів, що виявляються при аналізі низки текстів цього поетичного жанру: 1) мотив блокування тривоги; 2) мотив встановлення зв'язку із вищими силами; 3) мотив ідентифікування об'єкта прихильності із природою шляхом (I) проектування позитивних емоцій, пов'язаних із ним / нею, на явища природи; (II) проектування негативних емоцій, пов'язаних із ним / нею, на явища природи; 3) мотив віддзеркалення почуттів ліричного суб'єкта об'єктом прихильності. Це все формує комплексне поняття душевної гармонії, яке полягає у єднанні ліричного суб'єкта із божественними силами, природою та об'єктом кохання. У пасторалі перехід від одного емоційного стану ліричного суб'єкта до іншого відбувається плавно, перетікаючи, про що свідчить семантика стилістичних засобів: “[...] *before he heard / The tidings of his melancholy loss*” (“Michael: A Pastoral Poem”, W. Wordsworth [14]). У наведених вище рядках метафора водної стихії передає поступовий перехід ліричного суб'єкта (батька) від стану благодаті до стану меланхолійної тривоги, що був спричинений його розлукою із сином.

Отримані результати

Проаналізуємо протомодель зміни емотивності в межах поетичної пасторалі “Love and Friendship” [13], створеної британською поетесою Елізабет Сінгер Роув (1674–1737). Також спробуємо простежити мотиви змін емоційних станів ліричних суб'єктів (двох ліричних героїнь) та з'ясувати особливості їх плавких переходів на основі поетичного мовлення. Зазначені вище переходи (часові та емоційні) в аналізованій пасторалі є елементами модифікації жанрової норми, яка сповідує принцип часопросторової умовності в межах “пасторального космосу” [2]. Втім це пояснюється тим, що англомовна поетична традиція завжди відзначалася експериментальністю в царині поетичної творчості [2, с. 8]. Різного роду переходи (як, наприклад, зміна дня і ночі, емоційних станів на їм протилежні) є абсолютно необхідними для створення гармонії як жанровизначної ознаки англомовної пасторалі, що є не заданим поняттям у текстосвіті, а таким, якого необхідно досягти.

В аналізованій пасторалі (а, точніше, її різновиді – еклозі) представлений діалог двох пастушок про дружбу та кохання, яких вони прагнуть. Розмова відбувається на фоні зміни дня і ночі, що створює інтимну, сповнену довір'я атмосферу, й фіксується в тексті плавкими переходами завдяки використанню авторкою дієслів із семантикою помірною руху в поєднанні з дієприкметниками теперішнього часу: *While from the skies the ruddy sun descends, / And rising night the*

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

evening shade extends; / While pearly dew o'erspread the fruitful field, / And closing flowers reviving odours yield.

Емотивність аналізованого вірша розгортається у напрямі досягнення ліричними героїнями гармонії і розпочинається **мотивом блокування тривоги**, суть якого полягає в призупиненні наявних душевних тривог ліричних героїнь. Реалізується цей мотив шляхом використання автором заперечної конструкції: *Let us, beneath these spreading trees, recite / What from our hearts our muses may indite: / Nor need we in this close retirement fear / Lest any swain our amorous secrets hear*. Реалізація мотиву блокування тривоги є першим кроком до встановлення ліричними героїнями душевної рівноваги та в кінцевому результаті досягнення ними гармонії в житті.

Подальша поява в тексті **мотиву звернення до вищих сил** покликана привернути увагу богинь до проблеми єднання особистостей і, оскільки вірш являє собою переплетіння інтересів двох ліричних героїнь, то у першому випадку (а) такою проблемою постає проблема встановлення дружби, а в іншому (б) – зародження кохання. При цьому образи близьких людей описуються ліричними героїнями у термінах явищ природи – природних стихій та процесів, тобто мають місце пасторальні метафори, в яких позначальним виступають світло-теплові, а також флористичні образи: а) *My thoughts the nobler warmth of friendship prove, / And, while its pure and secret fire I sing, / Chaste goddess of the Groves, thy succor bring*; б) *Alexis as the opening blossoms fair, / Lovely as light, and soft as yielding air; nor to the echoing groves and whispering spring / In sweeter strains does artful Conon sing*; а) *Beauteous Aminta is as early light / Breaking the melancholy shades of night*. Наведені образи носять так звані “відкривні” або “проривні” характеристики, які позначають зміну стану душевної знемоги ліричної героїні осяйним емоційним піднесенням.

Єднання ліричних героїнь із подругою чи коханим відповідно відзначаються наступним мотивом досягнення гармонії – **мотивом витіснення душевних хвилювань**, маркованого метафорою *when she is near all anxious trouble flies*, що в подальшому підкріплюється **мотивом переповнення позитивними емоціями**, який також знаходить вияв у ланцюзі епітетів: *young Love, and blooming Joy, and gay Desires, / In every Breast the beauteous nymph inspires*.

Емотивна напруга в тексті аналізованої поетичної пасторалі створюється шляхом уведення автором антиномічних образів, таких як *присутність :: відсутність* об'єктів дружби або кохання. Отже, присутність подруги / коханого маркується осяйними, “проривними” образами, а їх відсутність натомість

(Problems of linguistic semantics)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities
(in Ukrainian) [Anglomovna virshovana pasteral' u rakursi kategorii' emotyvnosti: lingvopoetychna perspektyva]

© Redka I. A. [Red'ka I. A.] i.redka@kubg.edu.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
 [ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

асоціюється із пільмою: *and on the plain when she no more appears / The plain a dark and gloomy prospect wears*. В цьому й у попередніх аналізованих рядках має місце наскрізний текстовий принцип екстеріоризації емоції, суть якого полягає у проектуванні емоцій ліричного суб'єкта на зовнішнє середовище, тобто природу: а) *in vain the streams roll on; the eastern breeze / And to the silent night their notes prolong / Nor groves, nor crystal streams, nor verdant field, / Does wonted pleasure in her absence yield*; б) *And in his absence all the pensive day / In some obscure retreat I lonely stray; / All day, to the repeating caves, complain / In mournful accents and a dying strain: Dear lovely youth I cry to all around / Dear lovely youth the flattering vales resound*. Отже, пастораль відзначається мотивами відзеркалення природою внутрішнього світу людини і, навпаки, відзеркаленням душею людини природних явищ, чим досягається гармонійне єднання людини із природним довкіллям.

Останнім мотивом на шляху до досягнення гармонії ліричного героя є **мотив відзеркалення почуттів ліричного суб'єкта об'єктом дружби / кохання** (через посередництво природи), що знаходить вияв у наступних метафорах: а) *On flowery banks, by every murmuring stream, / Aminta is my Muse's softest theme [...] Aminta's name my noblest verse shall shine*; б) *I'll twine fresh garlands for Alexis' brows, / And consecrate to him eternal vows; The charming youth shall my Apollo prove; / He shall adorn my songs, and tune my voice to love*.

Тож емотивний поворот аналізованої пасторалі відбувається плавко (за винятком одноразового випадку використання авторкою антиномічних образів) у напрямі досягнення ліричними героїнями душевної гармонії, яка передбачає єднання людини з об'єктом дружби або кохання через єднання з природою.

Розглянута вище модель може структурно видозмінюватися під впливом культурософських особливостей доби. Прикладом слугує так звана “маятникова” модель формування емотивності. Вона передбачає коливання образу емоції від полюсу тривоги до полюсу благодаті, створюючи кумулятивний образ гармонії.

Із плином часу мотив звернення ліричного героя до вищих сил (Муз) за досягненням бажаного душевного стану / настрою зникає і натомість впроваджується мотив звернення до “об'єкта любові”. При цьому емотивна напруга встановлюється в тексті у спосіб балансування між емоціями тривоги та спокою за його / її життя й безпеку, що вибудовує зазначена вище маятникова модель емотивності у вірші. Розглянемо варіативну (“маятникову”) модель зміни емотивності на прикладі вірша “Pet-Lamb” [15] В. Вордсворта (1770–1850). Вірш цікавий тим, що у ньому оповідач передає емоційні переживання ліричної героїні – молодій пастушки, які він зрештою починає сприймати як свої. Емотивність цієї пасторалі також полягає в прагненні ліричного суб'єкта до досягнення гармонії із

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

природою. Іншими словами, має місце покроковий перехід від стану тривоги, породженим сприйняттям ліричною героїнею загрози довілля по відношенню до ягняти (об'єкту любові), до встановлення внутрішнього спокою і гармонії.

Мотив блокування тривоги набуває активізації впродовж усього вірша і з'являється в тексті як перехідний етап взаємодії двох інших мотивів – мотиву формування тривоги та мотиву утвердження благодаті. Він оприявлюється в аналізованому тексті через низку мовленнєвих актів – квестивів, що створюють атмосферу хвилювання, та асертивів, які утверджують відповідні блага й формують кумулятивний образ бажаної ліричною героїнею гармонії. Таким чином, поперемінно активуються стратегії формування тривоги та утвердження благодаті, а за принципом конвергенції, стилістичні засоби створюють багатогранний образ гармонії, яка охоплює такі поняття як спокій за безпеку об'єкту любові, єднання з природою та об'єктом любові.

Аналізована пастораль вибудовує текстову напругу шляхом коливань (що забезпечуються постановкою питань та відповідями на них) між протилежними образами емоцій: хвилювання і відчуття благодаті, але тривога блокується позитивним мисленням ліричної героїні.

Мотив формування тривоги розвивається в аналізованому поетичному тексті по наростаючій шкалі із кульмінацією, яка маркується комбінацією антиномічних епітетів і художнього порівняння: [7] *I've heard of fearful winds and darkness that come there; The little brooks that seem all pastime and all play*, [8] *When they are angry, roar like lions for their prey*. Образ ричання лева, використаний для опису звуку води стрімкого гірського ручая, є не типовим для пасторального світу, а крім того, він ще являє собою найстрашнішу загрозу для припнутого ягняти, тому його присутність створює точку найвищої напруги в аналізованому тексті.

Мотив утвердження благодаті реалізується у вірші шляхом використання автором конструкцій із позитивно забарвлених прикметників у найвищому ступені порівняння та лексичних одиниць із позитивною конотацією, наприклад: *The plot of grass is soft, and green as grass can be; these flowers they have no peers*.

Мотив блокування тривоги впроваджується в тексті як проміжний етап між реалізацією мотивів заперечення негод та ствердження благ. При цьому емоційне переживання гармонії ліричним суб'єктом виникає лише наприкінці вірша, де нагромаджуються усі необхідні блага (спокій за здоров'я та зовнішню безпеку об'єкта любові). Повне єднання людини із природою та об'єктом любові підтверджується рядком, що містить комісив: *Sleep – and at break of day I will come to thee again!* Це можна простежити на поданому нижче рисунку:

(Problems of linguistic semantics)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities
(in Ukrainian) [Anglomovna virshovana pasteral' u rakursi kategorii' emotyvnosti: lingvopoetychna perspektyva]

© Redka I. A. [Red'ka I. A.] i.redka@kubg.edu.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

	мотив формування тривоги	мотив утвердження благодаті
блокування тривоги → утвердження благодаті	[1] <i>What ails thee, young One?</i> <i>What? Why pull so at thy cord?</i> [2] <i>Is it not well with thee?</i>	<i>The plot of grass is soft, and green as grass can be.</i>
блокування тривоги → утвердження благодаті	[3] <i>What is wanting to thy heart?</i> [4] <i>Thy limbs are they not strong?</i>	<i>The grass is tender grass; these flowers they have no peers; and that green corn all day is rustling in thy ears!</i>
утвердження благодаті		<i>For rain and mountain storms! The like thou need'st not fear, The rain and storms are things that scarcely can come here</i>
забуття минулих негод → утвердження благодаті	<i>Rest, little young One, rest; thou hast forgot the day</i> [5] <i>When my father found thee first in places far away;</i> <i>Many flocks were on the hills, but</i> [6] <i>thou wert owned by none,</i> <i>And thy mother from thy side for evermore was gone.</i>	<i>He took thee in his arms, and in pity brought thee home:</i> <i>A blessed day for thee! then whither wouldst thou roam?</i> <i>A faithful nurse thou hast; the dam that did thee yearn</i> <i>Upon the mountain-tops no kinder could have been.</i>
утвердження благодаті		<i>Thou know'st that twice a day I have brought thee in this can</i> <i>Fresh water from the brook, as clear as ever ran;</i> <i>And twice in the day, when the ground is wet with dew,</i> <i>I bring thee draughts of milk, warm milk it is and new.</i>
утвердження благодаті тривожний поворот	[7] <i>I've heard of fearful winds and darkness that come there;</i> <i>The little brooks that seem all pastime and all play,</i> [8] <i>When they are angry, roar like lions for their prey.</i>	<i>Alas, the mountain-tops that look so green and fair!</i>
блокування тривоги → утвердження благодаті	[9] <i>Why bleat so after me? Why pull so at thy chain?</i>	<i>Here thou need'st not dread the raven in the sky;</i> <i>Night and day thou art safe,--our cottage is hard by.</i> <i>Sleep – and at break of day I will come to thee again!"</i>

Рис. Варіативна (маятникова) модель зміни емотивності на прикладі вірша “Pet-Lamb” В. Вордсворта

© Редька І. А. [Редька ІІ. А.] i.redka@kubg.edu.ua

Англомовна віршована пастораль у ракурсі категорії емотивності: лінгвопоетична перспектива (Українською)

[Англоязычный пасторальный стих в ракурсе категории эмотивности: лингвопоэтическая перспектива (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

Таким чином, гармонія у поетичній пасторалі постає як багатоскладове поняття, відсутність деяких елементів якого скасовують це поняття. Відсутність негативно забарвлених понять і присутність низки понять із позитивною конотацією забезпечують формування гармонійної єдності людини з природою як ключової ознаки поетичної пасторалі. Тож наявність поворотів у бік тривоги та благодаті вибудовують багатогранний образ гармонії в аналізованому вірші.

Висновки

Реалізація категорії емотивності у жанрі англомовної поетичної пасторалі відбувається через впровадження низки мотивів переходу від одного емоційного стану до іншого на шляху до досягнення ліричним суб'єктом гармонії. Спосіб розміщення мотивів відрізняє протомодель (інваріант) зміни емотивності від її варіантів. Так, протомодель зміни емотивності є надиктованою психологією зміни емоційних станів. Вона передбачає текстове розгортання емотивності у напрямі від мотиву блокування тривоги до досягнення благодаті, що створює кумулятивний образ гармонії. Варіативна модель зміни емотивності англомовної поетичної пасторалі може передбачати багаторазові текстові коливання між мотивом формування тривоги й мотивом утвердження благодаті, чим створюється відповідна текстова напруга із одного боку й конструюється кумулятивний образ гармонії – з іншого. Одним із пояснень такого коливання емотивності у віршованому тексті В.Вордсворта може слугувати сформоване ним завдання поезії [12], згідно з яким вона повинна хвилювати, шляхом неочікуваного поєднання різнорідних понять.

Перспективи подальших наукових розвідок

У перспективі дослідження залишається з'ясування особливостей реалізації категорії емотивності англомовної поетичної пасторалі в діяхронії, тобто від часів утвердження її поетичної жанрової норми й до епохи панування поетичних контекстів модерну й постмодерну.

Література

1. Галич О. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. – К.: Либідь, 2001. – 488 с.

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

2. Ганин В.Н. Поэтика пасторали. Эволюция английской пасторальной поэзии XVI–XVII веков: автореф. дис. на соискание науч. степени д. филол. наук: спец. 10.01.05 «Литература народов Европы, Америки и Австралии» / В.Н. Ганин. – Москва, 1997. – 30 с.
3. Изард К.Э. Психология эмоций / К.Э. Изард; [пер. с англ. В. Мисник, А. Татлыбаева]. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: підручник [для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / Михайло Петрович Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 368 с.
5. Кухаренко В.А. Кумулятивный образ в системе художественного текста / В.А. Кухаренко // Слово й текст у просторі культури: тези доповідей Міжнародної конференції, присвяченої 80-річчю з дня народження проф. О.Н. Мороховського / КНЛУ, Київ, 26-27 листопада 2010 р. – К.: Ленвіт, 2010. – С. 18–19.
6. Літературознавчий словник-довідник / [упор.: Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів, В.І. Теремко]. – К.: Академія, 1997. – 752 с.
7. Магомедова Д.М. Филологический анализ лирического стихотворения: Учеб. пособие [для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений]. – Дина Махмудовна Магомедова. – М.: Академия, 2004. – 192 с.
8. Минахин Д.В. Освоение пасторальной традиции в англоязычной поэзии У.Х. Оденом / Д.В. Минахин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://cyberleninka.ru/article/n/osvoenie-pastoralnoy-traditsii-v-angloyazychnoy-poezii-u-h-odenom>.
9. Поэтический словарь / [Квятковский А.П.]. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 367 с.
10. Стилистика английского языка: [учебник] / [Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В.]. – К.: Выща школа, 1991. – 272 с.
11. Сучасний словник іншомовних слів / [упор.: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – К.: «Довіра», 2006. – 789с.
12. Шахназарян Н.М. Уильям Вордсворт // История западноевропейской литературы XIX века. Англия: Учеб. пособие [для студентов-филологов] / Н.М. Шахназарян. – СПб., 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://mybiblioteka.su/tom2/7-74396.html>.

Джерельна база

13. Singer Rowe E. Love and Friendship. A Pastoral / E. Singer Rowe. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вірша: <http://www.poemhunter.com/poem/love-and-friendship-a-pastoral/comments/>.
14. Wordsworth W. Michael: A Pastoral Poem / W. Wordsworth. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вірша: <http://www.poemhunter.com/poem/michael-a-pastoral-poem>.
15. Wordsworth W. Pet-Lamb / W. Wordsworth. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вірша: <http://www.bartleby.com/145/ww164.html>.

© Редька І. А. [Редька ІІ. А.] i.redka@kubg.edu.ua

Англомовна віршована пастораль у ракурсі категорії емотивності: лінгвопоетична перспектива (Українською)
 [Англоязычный пасторальный стих в ракурсе категории эмотивности: лингвопоэтическая перспектива (На укр. яз.)]
 (Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

References

1. Halych O. Nazarets V. Vasyliiev Ye. *Teoriya literatury* [Theory of literature]. Kyiv, "Lybid'", 2001. 488 p. (In Ukrainian).
2. Ganin V. N. *Poetika pastorali. Evoliutsiya angliyskoy pastoralnoy poesii XVI–XVII vekov*. Dokt. Diss. [Poetics of Pastoral. Evolution of English pastoral poetry of XVI–XVII centuries. Doct. Diss.]. Moscow, 1997. 30 p. (In Russian).
3. Izard C.E. *The psychology of emotions*. New York, Plenum Press 1991. (Russ. ed.: Izard K.E. *Psihologiya Emotsiy*. St. Petersburg, 2006. 464 p.). (In Russian).
4. Kochergan M.P. *Vstup do movoznavstva* [Basics of linguistics]. Kyiv, "Academia", 2001. 365 p. (In Ukrainian).
5. Kukharenko V.A. *Kumuliativniy obraz v sisteme hudozhestvennogo teksta* [Cumulative image within literary text system]. Tezy dopovidey Mizhnarodnoyi konferentsii prysviachenoyi 80-richchyu z dnia narodzhennya O. N. Morokhovskogo [Abstracts of International conference commemorating the 80th anniversary of O. N. Morokhovsky]. Kyiv, 2010. pp. 18–19. (In Ukrainian).
6. Grom'yak R. T. Kovaliv Yu. I. Teremko V. I. *Literaturoznachnyi slovnyk-dovidnyk* [Dictionary of Literary Terms]. Kyiv, "Academia", 1997. 752 p. (In Ukrainian).
7. Magomedova D. M. *Filologicheskiiy analiz liricheskogo stihotvoreniya* [Philological analysis of lyric poem]. Moscow, "Academia", 2004. 192 p. (In Russian).
8. Minahin D. V. *Osvoeniye pastoral'noy traditsii v angloyazychnoy poezii U. H. Odenom* [Mastering of English poetic pastoral tradition by W.H. Oden]. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/osvoenie-pastoralnoy-traditsii-v-angloyazychnoy-poezii-u-h-odenom>. (accessed 20.02.2016).
9. Kviatkovsky A.P. *Poeticheskiy slovar'* [Dictionary of poetic terms]. Moskow, Soviet Encyclopedia, 1966. 367 p. (In Russian).
10. Morohovskii A. N. Vorobieva O. P. Lihosherst N. I. Tymoshenko Z. V. *Stilistika angliyskogo yazyka* [English Stylistics]. Kyiv, Vyshcha Shkola, 1991. 272 p. (In Russian).
11. Skopnenko O. I. Tsymbaliuk T. V. *Suchasnyi slovnyk inshomovnyh sliv* [Modern dictionary of foreign words]. Kyiv, "Dovira", 2006. 789 p. (In Ukrainian).
12. Shahnazarian N. M. *Uiliam Vordswort* [William Wordsworth]. *Istoriya zapadnoyevropeiskoy literatury XIX veka. Angliya* [History of West European literature of the XIX century. England]. Available at: <http://mybiblioteka.su/tom2/7-74396.html>. (accessed 20.02.2016).
13. Singer Rowe E. *Love and Friendship*. Available at: <http://www.poemhunter.com/poem/love-and-friendship-a-pastoral/comments/>. (accessed 20.02.2016).
14. Wordsworth W. *Michael: A Pastoral Poem*. Available at: <http://www.poemhunter.com/poem/michael-a-pastoral-poem>. (accessed 20.02.2016).
15. Wordsworth W. *Pet-Lamb*. Available at: <http://www.bartleby.com/145/ww164.html>. (accessed 20.02.2016).

(Problems of linguistic semantics)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities
 (in Ukrainian) [Anglomovna virshovana pastoral' u rakursi kategorii' emotyvnosti: lingvopoetychna perspektyva]

© Redka I. A. [Red'ka I. A.] i.redka@kubg.edu.ua

УДК 81'371

КОНОТАТИВНИЙ АСПЕКТ СЕМАНТИКИ АНТРОПОНІМІВ В ІСПАНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ

Г. В. Сингаївська (м. Київ)
margaritkacha@list.ru

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри іспано-італійської філології
Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті розглядається семантична структура антропонімних найменувань в іспанських прислів'ях і приказках. Аналізується конотація як один із структурних компонентів семми іспанських антропонімів. Конотація визначається як оцінне, емоційне або стилістичне забарвлення мовної одиниці узуального або okazіонального характеру. У широкому сенсі конотація – будь-який компонент, який доповнює предметно-понятійний (або денотативний) зміст мовної одиниці і надає їй експресивної функції. У вузькому розумінні конотацією вважається такий компонент значення мовної одиниці, яка виступає у вторинній для неї функції найменування, який доповнює її об'єктивне значення асоціативно-образним уявленням про позначувані нею реалії на основі усвідомлення внутрішньої форми найменування, тобто ознак, що співвідносяться з буквальним змістом тропа або фігури мовлення. У цьому випадку говорять про образну конотацію. Одне і те ж власне ім'я в різні періоди свого вживання в мовленні нерідко розвиває не одне, а цілий ряд співзначень. Таким чином, один і той же онім може мати різнохарактерні за частотою і сферою вживання конотеми, які або співіснують в одному часовому просторі, або ж належать різним періодам семантичного життя конотативного оніма. У статті визначається перспектива розвитку співзначень від початкового власного імені до такого його стану, коли в його смисловій структурі виникають конотативні компоненти. Різні конотації власних імен у складі іспанських прислів'їв і приказок ілюструються або одним, або цілою групою прикладів.

Ключові слова: семантична структура іспанського антропоніма, конотація, компоненти конотації, лексичне значення, структура значення, додаткова інформація, переносне значення, асоціація.

КОННОТАТИВНЫЙ АСПЕКТ СЕМАНТИКИ АНТРОПОНИМОВ В ИСПАНСКИХ ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ

А. В. Сингаевская (г. Киев, Украина)

margaritkacha@list.ru

Кандидат филологических наук, доцент кафедры испано-итальянской филологии
 Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
 (Министерство образования и науки Украины)
 01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье рассматривается семантическая структура антропонимных именовании в испанских пословицах и поговорках. Анализируется коннотация как один из структурных компонентов семемы испанских антропонимов. Коннотация определяется как оценочная, эмоциональная или стилистическая окраска языковой единицы узуального или okazjiонального характера. В широком смысле коннотация – любой компонент, который дополняет предметно-понятийное (или денотативное) содержание языковой единицы и придает ей экспрессивную функцию. В узком смысле коннотацией считается такой компонент значения языковой единицы, выступающей во вторичной для нее функции наименования, который дополняет ее объективное значение ассоциативно-образным представлением об обозначаемой реалии на основе осознания внутренней формы наименования, т. е. признаков, соотносимых с буквальным смыслом тропа или фигуры речи. В этом случае говорят об образной коннотации. Одно и то же собственное имя в разные периоды своего употребления в речи нередко развивает не одно, а целый ряд созначений. Таким образом, один и тот же оним может иметь разнохарактерные по частоте и сфере употребления коннотемы, которые или сосуществуют в одном временном пространстве, или же принадлежат разным периодам семантической жизни коннотативного онима. В статье определяется перспектива развития созначений от изначального собственного имени к такому его состоянию, когда в его смысловой структуре возникают коннотативные компоненты. Разные коннотации собственных имен в составе испанских пословиц и поговорок иллюстрируются или одним, или целой группой примеров.

Ключевые слова: семантическая структура испанского антропонима, коннотация, компоненты коннотации, лексическое значение, структура значения, дополнительная информация, переносное значение, ассоциация.

CONNOTATIVE ASPECTS OF SEMANTICS OF ANTHROPONYMS IN THE SPANISH PROVERBS

G. V. Syngayivska
margaritkacha@list.ru

PhD (Philology), Assistant Professor of the Spanish-Italian Philology Department of
the Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article examines semantic structure of antroponimnyh naming in Spanish proverbs and sayings. Connotation is analyzed as one of the structural components of Spanish anthroponyms sememes. The connotation is defined as evaluative, emotional or stylistic tone of a unit of usual or occasional nature. In a broad sense connotation is considered as any component that complements the subject-conceptual (or denotative) content of a linguistic unit and makes it expressive. In a narrow sense, connotation is described as a component of the meaning of linguistic unit, serving as the secondary function of naming, which complements its objective meaning with associative-figurative representation about denoted realities based on awareness of the inner form of the name, namely the features correlated with the literal meaning of the trope or figures of speech. In this case we speak about figurative connotations. One and the same proper name in different periods of its use in speech often develops not one but a number of connotation. Thus, the same onim could have diverse conothemes regarding their frequency and field of use that coexists in one time space, or belongs to different periods of semantic life of a connotative onim. The article determines the prospects of development of additional connotation of the original proper name for such a case when there are connotative components in its semantic structure. Different connotations of proper names used in Spanish proverbs are illustrated either with one, or a whole group of examples.

Keywords: semantic structure of the Spanish anthroponym, connotation, components of connotation, lexical meaning, structure of meaning, additional information, figurative meaning, association.

Вступ

Постановка проблеми. Антропоцентрична парадигма сучасних лінгвістичних досліджень виводить на перший план людину з її найважливішою

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

складовою – мовою, оскільки мова містить відомості про національну специфіку певного мовного колективу.

Вивчення людського чинника в мові нерозривно пов'язане з її експресивною функцією, що служить вираженню суб'єктивних аспектів сприйняття людиною реального світу: емоцій, почуттів, думок, уявлень суб'єкта про предмети. Ця функція реалізується системою засобів, представлених на різних рівнях мови. Значну частину цієї системи складають номінативні одиниці з конотативним макрокомпонентом значення, що досі не отримали в лінгвістиці однозначного тлумачення.

Короткий огляд найновіших публікацій з теми дослідження. У сучасній семасіологічній літературі пильна увага приділяється розгляду конотативного макрокомпонента лексичного і фразеологічного значень. За останні два-три десятиліття виникло декілька напрямків у вивченні даного явища: семіотичне, психолінгвістичне і власне лінгвістичне. У свою чергу у власне лінгвістичному напрямку намітилися різні підходи до вивчення конотації як складного і багатовимірного явища.

У контексті досліджень функціонування мови в мовленнєвому спілкуванні конотація, яка віднесена до області прагматичної інформації, стає об'єктом пильного вивчення, хоча у лінгвістів немає загальноприйнятого терміна для позначення цього шару значення. Але підкреслюється, що прагматичний шар значення протистоїть денотату і сигніфікату слова, оскільки в ньому міститься інформація про ставлення людини до об'єкта, адресата повідомлення і про мовленнєві дії, які виконуються за допомогою деякої лексики.

Аналіз робіт в області мовної конотації свідчить, що основна причина розбіжностей в розумінні даного явища визначається в першу чергу тим, що вона тлумачиться розширено, охоплюючи як конотативні смисли, які закріпилися в змісті мовних одиниць, так і культурні конотації, що не входять до простору мови.

Із розробкою загального поняття «конотація», історія якого досліджена Н. Г. Комлєвим, В. І. Говердовським, В. М. Телія, постає питання про ономастичну конотацію. На це явище звернули увагу такі вчені як Н. В. Ботвина, Л. М. Буштян, О. І. Бикова, Е. М. Верещагін, Ю. П. Вишенська, В. Г. Костомаров, Н. В. Муравйова, В. Н. Ніконов, Є. С. Отін, В. М. Телія, Г. Д. Томахін, О. О. Тараненко, П. А. Флоренський, А. А. Чернобров, Б. С. Шварцкопф та ін. Детальніше вивчалися антропонімічна й топонімічна конотації (Л. І. Зубкова, В. Ю. Канна). Простежуючи співвідношення денотації та конотації в семантичній

(Problems of linguistic semantics)

Connotative aspects of semantics of anthroponyms in the Spanish proverbs (in Ukrainian) [Konotatyvnyj aspekt semantyky antroponimiv v ispans'kyh prysliv'jah ta prykazkah]

© Syngayivska G. V. [Syngai'vs'ka G. V.] margaritkacha@list.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

структурі власних назв, дослідники намагалися з'ясувати роль екстралінгвальних та інтралінгвальних факторів як детермінантів ономастичної конотації. Першим порушив проблему конотативної онімії як феномену мовлення і явища культури Є. С. Отін, продемонструвавши різноманітність та безмежність значеннєвих можливостей власних назв. Його вагомий теоретичний доробок (понад тридцять праць), багатий матеріал «Словаря коннотативных собственных имен» доводять універсальний характер конотонімії [3, с. 70]. Як справедливо зазначає автор, «оніми не тільки здатні виконувати свою пряму і первинну функцію – бути іменами об'єктів навколишнього світу, – але й проникаються вторинним, додатковим понятійним змістом, стають в мові експресивно-оцінними замісниками загальних імен. Вони збагачуються понятійними, або референтними, конотаціями, що органічно поєдналися з конотаціями емоційно-експресивного плану» [7, с. 5]. Саме такі переосмислені імена Є. С. Отін називає конотативними онімами, або конотонімами.

Стосовно вивчення антропонімічної конотації у фразеологічних одиницях і пареміях на матеріалі іспанської мови слід зазначити роботи Ю. О. Рилова, Н. Г. Мед, Н. В. Титаренко, Ю. Л. Оболенської, А. С. Лаврентьевої, М. Калеро Фернандес, М. Т. Барбадильо де ла Фуенте [9; 5; 6; 2; 12; 11].

Актуальність вибору в якості дослідження конотативного компонента семантики саме іспанських антропонімів визначається тим, що антропонімам належить важлива роль в забезпеченні ефективності процесу комунікації в іспаномовному соціумі через значний прагматичний потенціал даної лексичної мікросистеми. З відходом реалії з повсякденного побуту слабшає зв'язок імені з референтом, і тим більш актуальним стає спектр асоціацій, що провокується конотативної зарядженістю семантики антропонімів при актуалізації одиниці в мовленні.

Мета дослідження полягає у вивченні конотації як макрокомпонента семантичної структури антропоніма, конотативної специфіки власних назв, а також у виявленні та описі її ролі у створенні прагматичного потенціалу іспанських прислів'їв і приказок.

Об'єктом дослідження обрано антропоніми, частотність того чи іншого імені в іспанських пареміях.

Предметом дослідження даної роботи є конотативні характеристики семантики антропонімів в іспанських прислів'ях і приказках.

Наукова новизна роботи полягає в описі і класифікації аксіологічних можливостей іспанських антропонімів на основі вивчення їх змістовних (конотативних) характеристик, що, в свою чергу, спирається на тематичну

© Сингаївська Г. В. [Сингаевская А. В.] margaritkacha@list.ru

Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках (Українською)
[Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

класифікацію власних назв з урахуванням уточнюючих характеристик, істотних для виявлення асоціативно-культурних зв'язків оніма у складі іспанських прислів'їв і приказок. Вперше на великому антропонімічному матеріалі, представленому у текстах прислів'їв і приказок, робиться спроба теоретичного осмислення взаємозв'язку ім'янаречення і конотації онімів і впливу конотацій на динаміку розвитку антропонімікону, зроблені деякі висновки про особливості функціонування антропонімів в іспанських пареміях.

Матеріалом дослідження послужили прислів'я, приказки та близькі їм в жанровому відношенні народні вирази з ономастичним компонентом, відібрані методом суцільної вибірки із лексикографічних джерел різних типів [16; 17; 18; 19].

Методи дослідження. Серед загальнонаукових методологічних принципів, що реалізуються в роботі, слід назвати принцип комплексного і системного підходу до вивчення досліджуваного явища. У роботі застосовувалися окремі наукові методи: описовий, що включає інвентаризацію антропонімів у текстах прислів'їв і приказок з подальшим їх розподілом за асоціативними, лексичними полями, тематичними розрядами і функціями в мовленнєвій комунікації; метод компонентного аналізу, який мав на меті виділення компонентів у семантичній структурі значення слова; метод контекстуального аналізу, націлений на дослідження мовних одиниць з урахуванням лінгвістичного і екстралінгвістичного, мікро- і макроконтекстів. Із загальнонаукових методів був вжитий статистичний метод, що полягає в простому підрахунку числа імен і виділенні найбільш уживаних з них.

Основний зміст

Як відомо, трактування семантики, починаючи з Л. Блумфілда, спиралося на вузьке розуміння конотації як додаткової до денотативного значення інформації, пов'язаної з вживанням слів різними соціальними групами, в різних говірках, поступово охоплюючи в більш широкому тлумаченні іншими дослідниками всю сферу суб'єктивних смислів. Традиційно, хоча і з великими розбіжностями у поглядах з приводу окремих її компонентів та їх статусу, до сфери конотації слова відносять різні види лексичної модальності, пов'язані з експресивно-образними, стилістичними, оцінними, емоційно-образними значеннями. В. Н. Телія першою серед дослідників вказала на семантичну сутність конотації і визначила її як «семантичну сутність, що узуально або okazіonalно входить до семантики мовних одиниць і виражає емотивно-оцінне і стилістично марковане ставлення

(Problems of linguistic semantics)

Connotative aspects of semantics of anthroponyms in the Spanish proverbs (in Ukrainian) [Konotatyvnyj aspekt semantyky antroponimiv v ispan's'kyh prysliv'jah ta prykazkah]© Syngayivska G. V. [Syngai'vs'ka G. V.] margaritkacha@list.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

суб'єкта мовлення до дійсності при її позначенні у висловленні, яке отримує на основі цієї інформації експресивний ефект» [10, с. 5]. На думку В. Н. Телія, конотації мають місце переважно в переносних значеннях.

Конотація є реалізацією конотеми – потенційної семи, яка не завжди фіксована в тлумачних словниках, але наявна у свідомості мовця національно-мовного соціуму, соціальних макро- або мікрогруп.

Є. С. Отін наголошував, що «знання того, якими конкретними і емоційно-експресивними конотаціями володіють власні імена, здатність адекватно зрозуміти і вжити їх у своєму мовленні є однією зі складових російської культури» [7, с. 7].

Антропоніми – найважливіша частина лексики будь-якої мови, що активно взаємодіє з лексичною системою мови в цілому. Будучи частиною системи певної мови, антропоніми, зокрема імена, знаходять в ній унікальну ідеосемантику і конотації, що пов'язано з історією народу, його фольклором, традиціями, культурою [9, с. 80].

Загальновідомими є дві протилежні точки зору на семантику антропонімів. Перша належить Дж. Ст. Міллю, який відмежував денотацію від конотації; саме в основі цього розмежування міститься протиставлення власних імен і загальних, тобто імен, яким притаманна або не притаманна семасіологічна функція. Інша точка зору пов'язана з ім'ям О. Есперсена, який визнавав власні імена найбільш конотативними іменами. Насправді ж обидві точки зору характеризують один і той самий об'єкт [9, с. 14].

З одного боку, маючи денотативне значення, антропоніми не володіють сигніфікацією, вони покликані називати, але не означати. Розмірковуючи про семантику антропонімів, іспанський лінгвіст М. Траперо зазначає, що за винятком деяких імен історичних осіб, які є семантично мотивованими, і семантичну характеристику яких можливо визначити лише при перекладі на іншу мову (*Carlos 'viril', César 'caudillo', Ramón 'consejo', Homero 'ciego', Cicerón 'verruja'*), «наївно вважати, що те чи інше ім'я людини є таким, тому що чоловік (або жінка), яка його носить, має якості, які приписуються імені» [15]. Тобто імена нічого не говорять ні про фізичні, ні про духовні якості людини, в антропонімах не міститься характеристика властивостей його носія.

З іншого боку, у процесі комунікації будь-який антропонім здатний набувати конотації, навіть у межах сімейного спілкування. Наприклад, коли мати каже: *Анна завжди Анна* або *Не поведься як Анна*, всі розуміють, що мова йде про певні якості Анни (яка, наприклад, завжди спізнюється, нічого не робить вчасно) [9, с. 14].

© Сингаївська Г. В. [Сингаевская А. В.] margaritkacha@list.ru

Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках (Українською)
[Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

О. В. Кисіль, досліджуючи конотативні аспекти семантики власних назв, стверджує, що особове ім'я має значення, загальний обсяг якого можна розділити на пасивне, потенційно присутнє і активне, яке постійно використовується, внаслідок чого семантика власних імен може бути представлена як дворівнева структура, в якій є базові та фонові компоненти. До базових компонентів авторка відносить: семантичну ознаку приналежності до людського суспільства – семантичну ознаку статі, особи; семантичну ознаку, що вказує на категоріальну приналежність антропоніма до розряду іменників; семантичну ознаку автономності, відмінності власних назв від загальних. До фонових компонентів належать: культурно-історичний компонент (соціальна, історична, етнічна складові); світоглядний компонент (релігійна і ідеологічна складові); асоціативний компонент (оцінна, емотивна, експресивна складові). Далі дослідниця зазначає, що базові компоненти співвіднесені з денотативним аспектом значення власного оніма, фонові – з конотативним аспектом. Сигніфікативний аспект значення відображений в етимології загальної назви, що є основою власної назви [1, с. 9–10].

Ю. О. Рілов наголошує на тому, що «конотації омонімічних власних імен і загальних не збігаються. Наприклад, іспанські особові імена *Rosa* і *Azucena*, не мають конотацій, пов'язаних, відповідно, з любов'ю і смертю, у той час як квіти *rosa* «троянда» і *azucena* «лілія» в народній свідомості постають як символи кохання і смерті» [9, с. 21].

Здатність антропонімів розвивати загальні значення, пов'язані з варіюванням семантичних складових екстралінгвістичного характеру, безпосередньо впливає на їх проникнення в паремії. Наприклад, іспанські імена *Demetrio*, *Camilo*, *Matias*, *Juan*, *Rita*, *Ricarda*, *Manuela* є соціально маркованими. Вони традиційно поширені серед непривілейованих верств населення. Як структурний компонент прислів'їв та приказок, ці особові імена набувають різноманітних конотацій, які за характером забарвлення є переважно негативними: *todo es Juan y Manuela* – все це нісенітниця, дурниця, нема про що говорити, *Que lo haga Rita* – нехай це зробить хтось інший, *buen Juan*; *Juan de buen alma*; *Juan de las Viñas* – довірлива, наївна людина, роззява, добряк, *Juan y medio* – коротун, недоросток, *Juan Palomo (yo me lo guiso, yo me lo como)* – самі з розумом (з головою), самі маємо голову (розум), не в тім'я биті.

Антропонімам властиво відображати об'єктивну оцінку: нейтральну, позитивну і негативну, що залежить безпосередньо від «біографії» самого

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

індивіда; також не можна не враховувати і ті асоціації в свідомості мовця, які виникають при вимові того чи іншого імені.

У прислів'ях і приказках відображається побут, звичаї, культура, менталітет іспанського народу. Але прислів'я та приказки – це не тільки пам'ятки народної думки, це живі одиниці мови, що вживаються в сучасній іспанській літературній мові і зазнають різних трансформацій в мовленні.

Існує чимало різних визначень прислів'їв та приказок залежно від аспекту та сфери дослідження, та жодне з них не претендує на універсальність чи загальність, оскільки зазвичай не репрезентує повної, вичерпної кваліфікації відповідних понять. Спираючись на думку більшості дослідників (див., наприклад, *Rodríguez Marín: el refrán es un dicho popular, sentencioso y breve de verdad comprobada, generalmente simbólico, y expuesto en forma poética, que contiene una regla de conducta u otra enseñanza*), за робочі визначення ми приймаємо такі. Прислів'я – це стислий і влучний, часто афористичний і заримований народний вислів, у якому в образній формі виражена легка для запам'ятовування повчальна думка чи емоційна оцінка якогось явища [4, с. 336]; Приказка – це влучний, афористичний, іноді римований вислів, який, на відміну від прислів'я, не має повчального змісту та обґрунтування висновку [4, с. 332].

У більшості паремій та фразеологічних одиниць із антропонімічним компонентом антропонім зберігає зв'язки зі своїм етимомом (антропонімом у вільному вживанні). У складі прислів'їв та приказок антропонім може мати такі ж семи, як у мовній системі або у конкретній контекстній реалізації. Важливо, що саме ця антропонімна сема переважно буває провідною в мотивації значення всього фразеологізму. У дослідженні М. Калеро Фернандес, присвяченому семантиці іспанських жіночих імен у складі паремій, ця закономірність простежується дуже яскраво: *Clara es una ramera* – жінка легкої поведінки, повія (*No hay clara que no sea puta, ni puta que no sea clara*); *Celestina* – стара звідниця і чаклунка (*Ser una Celestina; La Casa de Celestina, todos la saben y nadie la atina; polvos de la Madre Celestina* – магічний, чудодійний засіб; чарівна паличка); *Rita es una prostituta* – вулична дівка, шльондра (*Más puta que Ritita*); *Benita es una ramera* – жінка легкої поведінки, повія, шльондра (*Más puta que Benita*) [12, с. 911].

У складі паремій особове ім'я має яскраво виражений конотативний потенціал під впливом екстралінгвістичних факторів; тому, називаючи людину, воно допомагає розкрити повною мірою ті грані картини світу, які могли залишитися поза увагою при дослідженні паремій з іншими компонентами. Особове ім'я, як компонент прислів'їв та приказок, може закріпити за собою

© Сингаївська Г. В. [Сингаевская А. В.] margaritkacha@list.ru

Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках (Українською)
[Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

певне відантропонімічне значення, обумовлене значенням цієї одиниці, і в подальшому стати своєрідним символом (дурісті, злоби, лукавства, слабкості і т. ін.). Традиційно продуктивні іспанські імена перебрали на себе такі характеристики: *Juan* – хороший, добрий чоловік, *Antón*, *Pascual*, *Aldonza*, *Menga Pedro*, *Martín*, *Miguel* – люди низьких соціальних верств, зазвичай пастухи або слуги, *Antona* – наївна та простакувата жінка, *Isabel* – вродлива жінка, *Pedro de Urdemalas* – герой жартів іспанського фольклору Відомий герой-волоцюга численних іспанських казок великодушний, відважний і кмітливий [11, с. 59].

Як зазначає іспанська дослідниця А. Мартін Вальбуена, для того, щоб правильно інтерпретувати прислів'я з антропонімічним компонентом – власним іменем, необхідно знати, які соціокультурні конотації передає те чи інше ім'я. Наприклад, конотема, що розвинулася на базі імені *Antona*, – «жінка, що має погану репутацію». Звідси і його вживання у прислів'ї *Válate la mona, Antona, válate la mona*. Або онім *Mari Sarmiento*, що має конотему «струнка жінка», вжитий у прислів'ї *Mari Sarmiento que fue a cagar y e la llevó el viento*, відбиває базову семантику імені і надає прислів'ю яскравого експресивно-емоційного забарвлення [14, с. 159].

Як зазначає Г. П. Лукаш, арсеналом для поповнення власної назви новими кореферентними співзначеннями виступає конотативний план семантичної структури власної назви. У такому разі перерозподіл інформації в первісно заданій програмі оніма відбиває базову семантику об'єкта, насичуючи її новими враженнями та настроями. Таким чином, явище конотонімізації є процесом переосмислення відомої в соціумі власної назви, який відбувається в результаті когнітивної обробки суб'єктивного досвіду, сформованого у вигляді певних мотивованих ознак, викликаних її оцінним та експресивно-емоційним сприйняттям, шляхом підведення під неї отриманої поняттєвої інформації. [3, с. 72].

Імплікування енциклопедичної інформації, пов'язаної з денотатами, спричинило створення містких символічних співзначень імен, які виконують функцію типізатора, що має розгалужену змістову структуру і вийшов за межі первісного літературного тексту, тобто здійснив рух від онімізації до апелятивації, від референційних відносин до денотативних.

Так, ім'я *Sancho* нараховує три конотеми: 1) святий; 2) добра, щиросердна людина; 3) здорова людина. В онімі *Beatriz* виявлено дві конотеми: 1) чарівна жінка, красуня; 2) добра, мила, щиросердна жінка. Ім'я *Juan* має три конотеми: 1) простодушно-довірливий, безпосередній; 2) дурний, нерозумний; недалека

(Problems of linguistic semantics)

Connotative aspects of semantics of anthroponyms in the Spanish proverbs (in Ukrainian) [Konotatyvnyj aspekt semantyky antroponimiv v ispan's'kyh prysliv'jah ta prykazkah]

© Syngayivska G. V. [Syngai'vs'ka G. V.] margaritkacha@list.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

людина; 3) неухажливий і розсіяний. Ім'я *Martín* має дві конотеми: 1) людина, яка має тверді переконання й не поступається ними; 2) цілісна людина. В онімі *Marina* можна назвати дві конотеми: 1) недобррозичлива, підступна жінка; 2) порочна й аморальна жінка. *Rodrigo* також має дві конотеми: 1) впертий, наполегливий; 2) твердолюбий. В онімі *Pedro* виявлено три конотеми: 1) пронирливий, шахраюватий; 2) пройдисвіт; 3) хитрий, спритний; дуже досвідчений, бувалий. У прислів'ях та приказках ці оніми зберігають свою семантику, наприклад: *Al buen callar, llaman Sancho; al bueno, bueno; Sancho Martínez; Pera que dice un Rodrigo, no vale un higo* [19, с. 16].

Прислів'я та приказки з антропонімічним компонентом відрізняються різноманітністю тематики, стислістю і ясністю виражених в них думок. Нами була запропонована наступна робоча класифікація прислів'їв і приказок з антропонімами:

1. Прислів'я та приказки з календарними іменами-компонентами, які відображають особливості іспанської картини світу, зокрема, господарського циклу, селянських народних прикмет і звичаїв, повір'їв, забобонів, народних свят: *Por San Andrés toma el puerco por los pies, y si no le puedes tomar, déjale estar hasta Navidad; Por San Blas, la cigüeña verás; y si no la vieres, año de nieves* «На Святого Власа (3 лютого) побачиш лелеку, а якщо не побачиш, чекай суворої зими»; *Por San Juan, suelta tu gabán* (з 24 червня починаються спекотні дні); *Por San Justo y Pastor entran las nueces en sabor, y las mozas en amor, y las viejas en dolor; Por San Lucas suelta el buey de la coyunda, mata el puerco y tapa la cuba; Por San Matías igualan las noches con los días; Por San Simón y Judas cogidas son uvas; también las verdes como las duras; Por San Vicente alza la mano de simiente; Por Santa Lucía enchica la noche y engrandece el día; Por Santa Marina ve a ver tu viña; cual la hallares, tal la vendimia* [19, с. 187].

Через те що Іспанія – католицька країна із міцним християнським корінням, більшість особових імен у пареміях представлені агіонімами – іменами християнських святих, з якими пов'язані дати сільськогосподарських робіт, догляду за худобою і традиційні звичаї, наприклад, коли найкраще наймати слуг, прийняти очищувальну ванну або збирати трави (в день Сан-Хуан Баутіста, 24 червня). Наступні прислів'я ілюструють роботу іспанських селян у листопаді: *Por Santa Catalina, todo su aceite tiene la oliva; Por Santa Catalina, del trigo que no sembraste haz harina; Por Santa Catalina, pesca la sardina; Por San Andrés, sementera es; por Santa Catalina, sementerina* [16, с. 313].

Святий для християн – це перш за все їх заступник перед Богом і покровитель. Святі постійно присутні в житті іспанців: з проханнями і

© Сингаївська Г. В. [Сингаевская А. В.] margaritkacha@list.ru

Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках (Українською)
[Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

повсякденними турботами вони звертаються з молитвою до відповідного покровителя. Наприклад, святий Антоній Падуанський в Іспанії, на відміну від інших католицьких країн, міцно укріпився в свідомості іспанців як покровитель шлюбу, тому є приказка *Pedile un novio a San Antonio* («Нареченого проси у святого Антонія») [2].

Багаторічні спостереження над погодою і сільськогосподарська діяльність селянина протягом століть співвідносилися з церковними святами. Деякі святі досі асоціюються з погодними прикметами і сільськогосподарськими традиціями. Так, іспанцям звичні образи святого Антонія, який через сильні морози «заганяє дівчат в будинок», і святого Себастьяна, який потім приносить тепло і «виводить їх погуляти» (*San Antón, frío y tristón, mete a las muchachas en un rincón; luego llega San Sebastián, mozo y galán, que las saca a pasear*); святого Франциска, «що відносить свічку», через що зменшується день, і святого Йосипа, «що виносить» її (*San Francisco trae la vela y San José se la lleva*). Дані образи зберігаються в народній свідомості і наповнюють концептуальну структуру імені [2].

2. Іспанські прислів'я та приказки, що відображають історичні події персоналії різних часів, зберігаючи національну історію в іменах історичних осіб. Наприклад, прислів'я *Cuando los Pedros están a una, mal para Alvaro de Luna* – попереджає про небезпеку мати багато ворогів [18, с. 93]. Альваро де Луна, фаворит молодого короля Хуана II Кастильського, в зіткненні з партією знаті, керованої інфантами Арагона (*los Pedros*), зазнав два заслання, а ле здобув перемогу разом з королем в битві при Ольмедо в 1445 році. Його могутність і престиж дратували двір, і, звинувачений у вбивстві Альфонсо Переса Вівера, Альваро де Луна був заарештований, засуджений і публічно страчений у Вальядоліді в червні 1453 року [8].

Приказка *En Calatañazor, Almanzor perdió el tambor* вживається для позначення поразки у грі або будь-яких невдалих спроб. Альмансор (Al-mansur) (939–1002), що означає «непереможний», був видатним полководцем мусульманської Іспанії, при якому Кордовський халіфат досяг вершини своєї могутності. Свій останній військовий похід здійснив влітку 1002 року проти графства Кастилії, де в битві проти християнських правителів при Калатаньясорі (Сорія) зазнав великої поразки, єдиної за все своє життя, отримав поранення, від якого помер [17].

Приказка *cómo Quevedo, que ni sube ni baja, ni se está quedo* вживається щодо людини, яка, потрапила у скрутне становище, не може з нього вибратися, чим і

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

завдає невігоди оточуючим, «а він все на тому ж місці» [17]. Легенда свідчить, що ця фраза належить самому Франсиско де Кеведо, який любив веселощі і гарне життя, особливо при навчанні в університеті Комплутенсе, з якого заборонялося виходити ввечері у місто. Проте письменник і його друзі розробили систему, яка дозволила їм долати високі стіни корпусу, щоб розважатися у тавернах міста. Це було ніщо інше, ніж мотузка з величезною корзиною, яку вони використовували як підйомник. Одного разу його супутники вирішили пожартувати і поставили Кеведо в ніякове становище. Його попросили спуститися на вулицю, щоб продовжити веселощі, використавши для цього кошик, який спустили у вікно на мотузці. Кеведо попросили спуститися вниз першим і, коли він був уже на півдорозі, його друзі вирішили прив'язати мотузку і залишити його висіти. Так пройшов деякий час, перш ніж з'явився університетський охоронець і запитав його: «Хто це?», на що юнак відповів віршованою приказкою, із властивими йому дотепністю і витонченістю: «Я Кеведо, ні вгору, ні вниз, ні туди ні сюди» [13, с. 104].

3. Прислів'я та приказки з християнськими іменами біблійного походження: *Más fuerte era Sansón y le venció el amor* [18, с. 279]. Це прислів'я підкреслює силу кохання. У Біблії (Книга Суддів, 13–16), Самсон, котрий мав величезну фізичну силу, добився багатьох перемог над ворогами ізраїльтян філістимлянами. Був покорений через зраду своєї коханої Далілі, що відрізала його довге волосся, яке було джерелом його енергії.

Багато дослідників звертали увагу на суперечливий в іспанській культурі образ Марії Магдалини. З одного боку, її ім'я є символом плотського гріха, що логічно, враховуючи рід занять Магдалини до її каяття, з іншого боку, в іспанській мові особливо яскраво втілюється сема «каяття», «невтішності». Таким чином, Магдалина в іспанській культурі – символ «жінки, що невітійно плаче». Ця сема актуалізується в її імені в наступній приказці зі значенням «бути в поганому настрої, пригніченою, не в дусі»: *no está Magdalena para tafetanes*, буквально «не в настрої Магдалина вибирати плаття» [2].

4. Прислів'я та приказки з особовими чоловічими та жіночими іменами у повній і гіпокористичній формах: *Algo va de Pedro a Pedro* «усі ми різні» [18, с. 29]. *Buena es Dorotea, si no hay quien la pasea* «жінка така крихка, наче скло»; *Marina fue al baño, y trajo qué contar todo el año*, вживається по відношенню до тих, хто як вже почав говорити, то не може зупинитися; *Perico el que es perico dondequiera es verde y el que es tarugo dondequiera pierde*, вживається стосовно людей, які демонструють свої навички в будь-який час, незалежно від труднощів.

© Сингаївська Г. В. [Сингаевская А. В.] margaritkacha@list.ru

Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках (Українською)
[Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Date a placer, Miguelejo; morirás de viejo. Aquí viene Periquito con un cantarito de agua caliente, que me espanta a mí y a toda la gente [19, с. 28].

Дослідники прислів'їв і приказок звертали свою увагу на антропоцентричний характер семантики народної паремії, яка характеризує переважно ті сфери дійсності, що безпосередньо пов'язані з людиною, з її баченням світу, оцінкою реалій, з характеристикою психологічних особливостей особистості. При цьому виділяються семантичні групи, що характеризують:

а) **соціальне положення людини в суспільстві та його оцінку:** *Putas es Constanza, de crianza y de labranza* [18, с. 350]. Пряме значення прислів'я вказує на те, що заняття проституцією унаслідкується від матері до доньки. У більш широкому значенні по відношенню до родини або певної групи людей прислів'я позначає, що всі члени родини або групи мають однакову негативну рису або ваду, що заслуговує на загальний осуд. Слід зазначити, що серед жіночих професій робота домогосподарки і проституція були дуже поширеними в іспанському суспільстві XVI–XVII ст., що і знайшло своє відображення в пареміях: *¡Qué par de amantes fieles: el rufián Rajabroqueles y su daifa Trotaburdeles!*; *Marta, si te has de ir, deja el fardo aquí. Rufo, si te vas, ¿que me llevarás?*; *La casa de Celestina: todos la saben y nadie la atina* [19, с. 123]. *Creer en Dios y en Sania María, y no en hechizos de la madre Celestina; Todo lo tiene bueno la María Antonia: alcahueta, borracha, puta y ladrona*;

б) **сімейний стан та родинні стосунки:** *Ponte buen nombre, Isabel, y casarte has bien* [18, с. 341] – прислів'я свідчить про переваги мати гарну репутацію, адже добра слава допомагає жінкам знайти заможного чоловіка; *La casta Susana, enterró a tres maridos y aun le quedan ganas. Si a tu marido quieres bien, dale coles por San Andrés (30 de noviembre); y si lo quieres mal, dáselas por San Juan (24 de junio); Para quien es don Juan, con doña María basta* (один одного вартий) – так висловлюється невисока думка про пару, яка вступає до шлюбу. Близьке значення у прислів'їв *Tal para cual, Pascuala para Pascual* «Чоловік та жінка – одна спілка»; *Tal para cual, Pedro para Juan*. Паремія *A tí te lo digo, Juan, para que lo entienda Pedro* відповідає українській «Доньку лають, невістка, слухай» [9, с. 72]; *En casa de Gonzalo, más canta la gallina que el gallo; Juan e Isabel, él es ella, y ella es él* [17]. Так кажуть про такі шлюби, де чоловік і дружина помінялися місцями, і де господарем в домі є жінка.

в) **риса характеру, переважно негативні:** *Muera Marta, y muera harta* [18, с. 289] прислів'я критикує людей, які не мають меж у задоволенні своїх забаганок; *Pedro de Urdemalas o todo el monte o nada* [18, с. 335] – стосовно людей,

(Problems of linguistic semantics)

Connotative aspects of semantics of anthroponyms in the Spanish proverbs (in Ukrainian) [Konotatyvnyj aspekt semantyky antroponimiv v ispans'kyh prysliv'jah ta prykazkah]

© Syngayivska G. V. [Syngai'vs'ka G. V.] margaritkacha@list.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

в чийй голові якщо засяде якась ідея, то вже їх нічим не зупиниш. *Por el interés te quiero Andrés* [18, с. 339] – вживається по відношенню до тих людей, які вдають з себе закоханих, а насправді переслідують якісь особисті вигоди; *Este nuestro hijo don Lope, ni es miel, ni es hiel, ni vinagre, ni arrope* [18, с. 127] – відносно млявих, нерішучих безініціативних, недолугих людей; *Tan bueno es Juan como Pedro* [18, с. 408] «Обоє рябє» – вживається здебільшого з іронічним забарвленням до тих людей, які схожі між собою якимись рисами характеру, поведінкою.

г) розумові здібності та фізичні якості людини: *Con lo que Pedro sana, Sancho adolece*. «Що для українця добре, то для німця – смерть» [18, с. 98]; *Aquí yace Juan Español, que, estando bueno, quiso estar mejor*. Прислів'я характеризує іпохондриків, які, будучи здоровими, вірять, що вони хворі і, в кінці кінців, дійсно стають хворими через неконтрольоване вживання ліків, які вони самі собі призначають [17].

Власні імена залучаються і для оформлення ритмічної організації та римування в прислів'ях та приказках, що, у свою чергу, сприяє їх кращому запам'ятовуванню у процесі комунікації: *A Juan de la Torre la baba le corre; Aquí viene Periquito con un cantarito de agua caliente, que me espanta a mí y a toda la gente* [19, с. 28]; *Bien canta Marta cuando está harta* [19, с. 32]; *Bien sabe la rosa en qué mano posa; el clavel, en la mano de Isabel, y la clavelina, en la de Catalina* [19, с. 33]; *Cenas, soles y Magdalenas tienen las sepulturas llenas* [19, с. 45]; *Juan Palomo: yo me lo guiso y yo me lo como* [19, с. 120]; *Las verdades de Perogrullo, que a la mano cerrada llamaba puño* [19, с. 137].

Висновки дослідження

Конотація є опосередкованим відображенням явищ дійсності і завдяки цьому нерозривно пов'язана з сигніфікативно-денотативним макрокомпонентом значення. Тому не випадковим є той факт, що найбільш авторитетною в даний час є точка зору, згідно з якою конотативний макрокомпонент входить в лексичне і фразеологічне значення поряд з сигніфікативно-денотативним і переплітається з ним. Конотативний макрокомпонент трактується як неденотативна частина семантики мовної одиниці, що включає емоційно-оцінні та функціонально-стилістичні семи.

Конотація в значенні особового імені визначається багатьма дослідниками як додатковий зміст, що знаходиться в складній єдності з основним, оскільки існує не тільки раціональне, а й чуттєве пізнання дійсності, тому конотація є інформацією, закладеною в особовому онімі окрім його предметно-логічного змісту.

© Сингаївська Г. В. [Сингаевская А. В.] margaritkacha@list.ru

Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках (Українською)
[Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Завдяки конотації особові імена є не тільки номінативними, але й виразними мовними засобами. У структуру конотації особових онімів входять оцінний, емотивний, експресивний і культурний компоненти, причому ці чотири елементи не є механічною сумою, а являють собою взаємообумовлене ціле.

У процесі дослідження було виявлено, що ім'я не є нейтральною мовною одиницею: одні імена викликають позитивні асоціації, інші мають негативний відтінок. Оцінність і експресивність знаходяться в тісному зв'язку один з одним, оскільки неможливо дати оцінку об'єктів дійсності без експресивної характеристики.

Вивчення властивостей власних назв у складі прислів'їв і приказок показало, що антропоніми, втрачаючи зв'язок з конкретною особою чи об'єктом, перестають бути вираженням одиничних уявлень про носія імені. Разом з тим антропонімічні компоненти на матеріалі паремій продовжують відображати тісний зв'язок з носієм імені, тобто вони залежать від асоціації власних назв з їх денотатами.

Перспективи подальших наукових розвідок

У перспективах дослідження в даній галузі вважаємо за необхідне застосувати загальну теорію концепту та методику концептуального аналізу для розуміння явища семантичного розширення власних назв і розвиток у них конотонімічного концепту (конотонімізації).

Література

1. Кисель О. В. Коннотативные аспекты семантики личных имен: автореф. дис. соискане учен. степени канд. филол. наук / Олеся Владимировна Кисель. – Челябинск, 2009. – 24 с.
2. Лаврентьева А. С. Функционирование имен святых во фразеологизмах и паремиях [Електронний ресурс] / Анастасия Сергеевна Лаврентьева // Современная наука: актуальные проблемы и пути их решения. – 2015. – №1 (14). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/funktsionirovanie-imen-svyatyh-vo-frazeologizmah-i-paremiyah> (дата звернення: 25.12.2015).
3. Лукаш Г. П. Ознаки системної організації конотативних власних назв [Електронний ресурс] / Г. П. Лукаш // Мовознавство. – 2011. – № 2. – С. 69 –77. – Режим доступа: <http://movoznavstvo.org.ua/component/attachments/download/176.html>
4. Мала філологічна енциклопедія / уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – 477 с.
5. Мед Н. Г. Оценочная картина мира в испанской лексике и фразеологии (на материале испанской разговорной речи) / Наталья Григорьевна Мед. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2007. – 235 с.

(Problems of linguistic semantics)

Connotative aspects of semantics of anthroponyms in the Spanish proverbs (in Ukrainian) [Konotatyvnyj aspekt semantyky antroponimiv v ispans'kyh prysliv'jah ta prykazkah]

© Syngayivska G. V. [Syngai'vs'ka G. V.] margaritkacha@list.ru

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

6. Оболенская Ю. Л. Испанские антропонимы в контексте национальной культуры / Ю. Л. Оболенская // Иберо–романистика в современном мире: материалы конференции. – М. : МГУ, 2008. – С. 43–50.
7. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен / Евгений Степанович Отин ; Донец. нац. ун-т. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – Донецк : Юго-Восток, 2010. – 517 с.
8. Рюкуа А. Средневековая Испания / Аделина Рюкуа. – М. : Вече, 2014. – С. 352–353.
9. Системные и дискурсивные свойства испанских антропонимов / Ю. А. Рылов, В. В. Корнева, Н. В. Шеминова, К. В. Лопатина, Е. В. Варнавальская / под. ред. проф. Ю. А. Рылова. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2010. – 390 с.
10. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / Вероника Николаевна Телия. – М. : Наука, 1986. – 141 с.
11. Barbadillo de La Fuente M.ª T. Onomástica personal del Vocabulario de refranes y frases proverbiales de Gonzalo Correas [Электронный ресурс] / M.ª Teresa Barbadillo de La Fuente // Paremia, 23 : 2014. – P. 57–68. – Режим доступа : http://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/023/006_barbadillo.pdf
12. Calero Fernández M.ª A. “Nombres parlantes” femeninos en la onomástica paremiológica española / M.ª Ángeles Calero Fernández // Actas del II Congreso Internacional de Historia de la lengua Española. – Т. 2. – Madrid, 1992. – P. 907–917.
13. Leralta García J. Madrid: Cuentos, leyendas y anécdotas / Javier Leralta. – Madrid : Silex Ediciones, 2001. – V. 1. – 296 p.
14. Martín Valbuena A. El Vocativo en el “VOCABULARIO de Refranes y Frases Proverbiales” de GONZALO CORREAS [Электронный ресурс] / Aida Martín Valbuena. – Barcelona : Universitat Autònoma de Barcelona, 2009. – 313 p. – Режим доступа : http://ddd.uab.cat/pub/trerecpro/2009/hdl_2072_41960/PDF_trabajo.invest.vocativo_paginacion.pdf
15. Trapero M. Sobre la capacidad semántica del nombre propio [Электронный ресурс] / Maximiano Trapero // Revista El Museo Canario (Las Palmas de Gran Canaria), L I, 1996. – P. 337–353. – Режим доступа : http://www.webs.ulpgc.es/canatlantico/pdf/8/6/semantica_propio.pdf

Джерельна база

16. Correas Martínez M., Gargallo Gil J. E. Calendario romance de refranes / Miguel Correas Martínez, José Enrique Gargallo Gil. – Barcelona : Edicions Universitat Barcelona, 2003. – 427 p.
17. Diccionario de dichos y refranes [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.esacademic.com/dic.nsf/sp_sp_dichos_refranes/
18. Etxabe R. Diccionario de refranes comentado / Regino Etxabe. – Ediciones de la Torre, 2012. – 574 p.
19. Rassoul Pedram. Seis Mil Refranes [Электронный ресурс] / Rassoul Pedram. – Режим доступа : <http://www.rpedram.com/articles/refranes.pdf>

References

1. Kisel' O. V. Konnotativnye aspekty semantiki lichnyh imen. Avtoref. dis. soiskane uchen. stepeni kand. filol. nauk. – Cheljabinsk, 2009. – 24 s.

© Сингаївська Г. В. [Сингаевская А. В.] margaritkacha@list.ru

Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках (Українською)
[Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

2. Lavrent'eva A. S. *Funkcionirovanie imen svjatyh vo frazeologizmah i paremijah* [Elektronnij resurs]. *Sovremennaja nauka: aktual'nye problemy i puti ih reshenija*. 2015. №1 (14). Rezhim dostupu : <http://cyberleninka.ru/article/n/funktsionirovanie-imen-svyatyh-vo-frazeologizmah-i-paremiyah> (data zvernennja: 25.12.2015).
3. Lukash G. P. *Oznaky systemnoi' organizacii' konotatyvnyh vlasnyh nazv* [Elektronnyj resurs]. *Movoznavstvo*. 2011. № 2. S. 69–77. Rezhym dostupu : <http://movoznavstvo.org.ua/component/attachments/download/176.html>
4. *Mala filologichna encyklopedija*. Uklad. O. I. Skopnenko, T. V. Cymbaljuk. K., Dovira, 2007. 477 s.
5. Med N. G. *Ocenochnaja kartyna myra v yspanskoj leksyke y frazeologyy* (na materyale yspanskoj razgovornoj rechy). SPb., Yzd-vo S.-Peterb. un-ta, 2007. 235 s.
6. Obolenskaja Ju. L. Yspanskye antroponymy v kontekste nacyonal'noj kul'turyy. *Ybero-romanystyka v sovremennom myre: materyally konferencyy*. 2008, S. 43–50.
7. Oty'n E. S. *Slovar' konnotatyvnyh sobstvennyh ymen*. 3-e yzd., pererab. y dop. Doneck, Jugo-Vostok, 2010. 517 c.
8. Rjukua A. *Srednevekovaja Yspanija*. Moskva, Veche, 2014. S. 352–353.
9. *Systemnyye y diskursyvnnyye svojstva yspanskyh antroponymov* / Ju. A. Ryylov, V. V. Korneva, N. V. Shemynova, K. V. Lopatyna, E. V. Varnavskaja. Voronezh, Yzd-vo VGU, 2010. 390 s.
10. Telyja V. N. *Konnotatyvnyj aspekt semantyky nomynatyvnyh edynyc*. Moskva, Nauka, 1986. 141 s.
11. Barbadillo de La Fuente M.ª T. *Onomástica personal del Vocabulario de refranes y frases proverbiales de Gonzalo Correas*. *Paremia*, 23, 2014. P. 57–68. http://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/023/006_barbadillo.pdf
12. Calero Fernández M.ª A. “Nombres parlantes” femeninos en la onomástica paremiológica española. *Actas del II Congreso Internacional de Historia de la lengua Española*. T. 2. Madrid, 1992. P. 907–917.
13. Leralta García J. *Madrid: Cuentos, leyendas y anécdotas*. Madrid, Silex Ediciones, 2001. V. 1. 296 p.
14. Martín Valbuena A. *El Vocativo en el “VOCABULARIO de Refranes y Frases Proverbiales” de GONZALO CORREAS*. Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2009. 313 p. http://ddd.uab.cat/pub/trerecpro/2009/hdl_2072_41960/PDF_trabajo.invest.vocativo_paginacion.pdf
15. Trapero M. *Sobre la capacidad semántica del nombre propio*. *Revista El Museo Canario* (Las Palmas de Gran Canaria), L I, 1996. P. 337–353. http://www.webs.ulpgc.es/canatlantico/pdf/8/6/semantica_propio.pdf
16. Correas Martínez M., Gargallo Gil J. E. *Calendario romance de refranes*. Barcelona, Edicions Universitat Barcelona, 2003. 427 p.
17. *Diccionario de dichos y refranes*. http://www.esacademic.com/dic.nsf/sp_sp_dichos_refranes/
18. Etxabe R. *Diccionario de refranes comentado*. Ediciones de la Torre, 2012. 574 p.
19. Rassoul Pedram. *Seis Mil Refranes*. <http://www.rpedram.com/articles/refranes.pdf>

(Problems of linguistic semantics)

Connotative aspects of semantics of anthroponyms in the Spanish proverbs (in Ukrainian) [Konotatyvnyj aspekt semantyky antroponimiv v ispans'kyh prysliv'jah ta prykazkah]

© Syngayivska G. V. [Syngai'vs'ka G. V.] margaritkacha@list.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

УДК81'44(811.161.2+811.161.1+811.111):81'37

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗІСТАВНОГО
 ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ РЕФЕРЕНЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ
 УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)**

С. І. Терехова (м. Київ)
l_wiss@ukr.net

Доктор філологічних наук, професор кафедри російської мови і літератури,
 Київський національний лінгвістичний університет
 (Міністерство освіти і науки України)
 03150 м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73

Статтю присвячено висвітленню теоретико-методологічних засад поліпарадигмального вивчення репрезентацій референції в українській, російській та англійській мовах. Поліпарадигмальний підхід, застосований на основі зіставно-типологічного аналізу мовного матеріалу, був упроваджений на концептуально-семантичному, власне мовному (лексико-граматичному і функціонально-семантичному) та психолінгвістичному (зокрема, асоціативному) рівнях лінгвістичного аналізу із додатковим долученням даних міждисциплінарного підходу. Як результат такого аналізу досліджувані репрезентації референції були класифіковані за 23 критеріями, була описана їхня специфіка та спільні ознаки в українській, російській та англійській мовах, установлені типологічні характеристики досліджуваного матеріалу як складників мовних підсистем близько- та віддалено споріднених мов. Подальші наукові студії щодо вивчення репрезентацій різних типів референції в українській, російській та англійській мовах убачаються в напрямках функціональної семантики, лінгвостилістики, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, соціо- та психолінгвістики, лінгвістичної типології. Також перспективним є впровадження розробленої автором методики комплексного, поліпарадигмального аналізу мовних одиниць на матеріалі різних мов індоєвропейської та інших мовних сімей.

Ключові слова: референція, типи референції, поліпарадигмальний підхід, функціональна семантика, лінгвістична типологія.

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ
 СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО ПОЛИПАРАДИГМАЛЬНОГО ИЗУЧЕНИЯ
 РЕПРЕЗЕНТАЦИЙ РЕФЕРЕНЦИИ (НА МАТЕРИАЛЕ
 УКРАИНСКОГО, РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)**

С. И. Терехова (г. Киев, Украина)

l_wiss@ukr.net

Доктор филологических наук, профессор кафедры русского языка и литературы,
 Киевский национальный лингвистический университет
 (Министерство образования и науки Украины)
 03150, Украина, г. Киев, ул. Большая Васильковская, 73

Статья посвящена рассмотрению теоретико-методологических основ полипарадигмального изучения репрезентаций референции в украинском, русском и английском языках. Полипарадигмальный подход, разработанный на основе сопоставительно-типологического анализа языкового материала, был применен в исследовании на концептуально-семантическом, собственно языковом (лексико-грамматическом и функционально-семантическом), а также психолингвистическом (ассоциативном) уровнях лингвистического анализа с учетом данных междисциплинарного подхода. Как результат проведенного анализа, репрезентации референции были классифицированы согласно 23 критериев анализа; была описана их специфика и общие черты в украинском, русском и английском языках, установлены типологические признаки, характерные для исследуемого материала как составляющих языковых подсистем близко- и отдаленно родственных языков. Дальнейшие исследования репрезентаций различных типов референции в украинском, русском и английском языках усматриваются в направлениях функциональной семантики, лингвостилистики, когнитивной лингвистики, лингвокультурологии, социо- и психолингвистики, лингвистической типологии. Также перспективным является применение разработанной автором методики комплексного, полипарадигмального анализа языковых единиц на материале различных языков индоевропейской и других языковых семей.

Ключевые слова: референция, типы референции, полипарадигмальный подход, функциональная семантика, лингвистическая типология.

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigm analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodologichni zasady zistavного poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materiali ukrai'ns'koi', rosij's'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF
CONTRASTIVE MULTY-PARADIGMAL ANALYSES OF REFERENCE
REPRESENTATIONS (BASED ON THE UKRAINIAN, RUSSIAN, AND
ENGLISH LANGUAGES)**

S. I. Terekhova (Kyiv, Ukraine)
l_wiss@ukr.net

DSc (Philology), Professor of the Russian language and literature department,
Kyiv National Linguistic University of the
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
Velyka Vasylkivska 73 Str., Kyiv, Ukraine, 03150

The present article deals with theoretical and methodological fundamentals of multi-paradigmatic analysis of reference representations in Ukrainian, Russian, and English. Multi-paradigmatic approach based on contrastive analysis of the above mentioned language units was provided on the conceptual and semantic level of linguistic analysis as well as on the lexical and grammatical level, functional and semantic level, psycholinguistic (associative) level. The inter-disciplinary approach was additionally used in the research to enrich the material under analysis on its conceptual and semantic levels. As a result of the research the reference representations of different types in Ukrainian, Russian, and English were classified according to 23 criteria. Both their common and specific features in the above mentioned languages were characterized here. The typological features of the paradigms and separate language units under analysis were defined in the article for both closely and far related languages describing in the article. The further investigations of reference representations are for seen in modern approaches of functional semantics, lingual stylistics, cognitive linguistics, language and culture studies, sociolinguistics, psycholinguistics and contrastive linguistics as well. Also the methodology of complex, multi-paradigmatic analysis proposed in the research is suggested to be prospective for investigation of different languages of both Indo-European and other language families.

Keywords: reference, types of reference, multi-paradigmatic approach, functional semantics, contrastive linguistics.

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Вступ

Постановка загальної проблеми і її зв'язок із науковими завданнями.

Зіставне поліпарадигмальне вивчення референційних репрезентацій (РР) та їх типів у близько- і віддалено споріднених мовах є одним з актуальних завдань лінгвістичної типології на межі ХХ-ХХІ ст., адже сучасні дослідження різних типів мовних одиниць тяжіють до комплексного, багатоаспектного їх аналізу як мовних підсистем з позиції антропо- і системоцентризму. РР в цьому плані є показовими, адже вони експлікують, з одного боку, невід'ємні координати життя сучасної людини (*я – тут – тепер*), а з другого боку, – є головними координатами буття матерії у всесвіті.

В українській, російській та англійській мовах РР систематизовані у вигляді функціонально-семантичних полів (ФСП) референції. Їх основними репрезентаціями в усіх зіставляваних мовах є прислівники й прислівникові сполучення, адвербіалізовані сполучення «прийменник + іменник» для позначення абстрактних указувань досліджуваної семантики, проте й інші одиниці різних рівнів мовної ієрархії спроможні реалізувати референційні відношення різних типів (див. детальніше в [6]). Зіставний поліпарадигмальний аналіз РР є оптимальною моделлю для їх вивчення, оскільки він усебічно охоплює концептуально-семантичний, власне мовний (лексико-граматичний і функціонально-семантичний), а також психолінгвістичний (асоціативний) рівні лінгвістичного аналізу разом із залученням даних міждисциплінарного підходу. Отже, визначити специфіку та закономірності функціонування РР дозволяє поліпарадигмальний підхід [6, с. 144-238; 7]. Його витoki, теоретичним та методологічним засадам присвячено наше дослідження [7, с. 93-94].

Актуальність дослідження зумовлена недостатнім опрацюванням поставленої в статті проблеми в сучасному загальному й зіставному мовознавстві, як на матеріалі української, російської та англійської мов, так і більшості інших сучасних мов світу. Незважаючи на давнину вивчення координат комунікації в мові («*я – тут – тепер*»), те, що РР у мові привертають увагу дослідників від часів античності (див. праці Арістотеля, Аполлонія Дискола, Діонісія Фракійського та ін.), комплексне їх вивчення як ФСП референції лише розпочато.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Віддавна дослідники намагаються з'ясувати сутність, обсяг і концептуально-семантичні особливості репрезентування і функціонування референції в мові (і мовленні) – категорії, яка є базовою у спілкуванні, орієнтуванні та побудові міжособистісних та інших суспільних відносин.

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigmatic analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodologichni zasady zistavnogo poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materiali ukrai'ns'koi', rosij's'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

РР по-різному визначали й класифікували науковці різних часів, класифікували як дейктичні, відносні та інші мовні одиниці, проте саме як РР їх почали досліджувати у середині та другій половині ХХ ст. (див. праці Р. Карнапа, О. В. Вольф, Н. Д. Арутюнової, S. Kripke, R. Jakobson, P. N. Johnson-Laird та ін.). Те, що РР розглядаються в багатьох наукових галузях (географії, філософії, логіці, фізиці, психології, лінгвістиці та ін.), може визначати референцію як категорію нового етапу сучасних комплексних, багатоаспектних наукових студій.

Уже проведено значну кількість наукових досліджень щодо загальної характеристики РР на різних рівнях лінгвістичного аналізу на матеріалі англійської (Н. Г. Кірвалідзе, Й. А. Стернін, Ch. Fillmore, J. Lyons та ін.), німецької (K. Brugmann, K. Bühler та ін.), російської (Л. С. Бархударов, О. В. Бондарко, Т. В. Булигіна, О. Д. Шмельов та ін.), італійської (Т. Б. Алісова) та інших мов окремо, менше – в їх зіставленні. Серед перелічених праць класичними загальнолінгвістичними дослідженнями з повним правом можна вважати праці Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, А. Є. Кібрика, Й. А. Стерніна, А. А. Уфимцевої, K. Bühler, K. Heger, Ch. Fillmore, J. Lyons, F. Pasierbsky, K. Sennholz, A. von Stechow, U. Weinreich та ін., у галузі типології – розробки В. Г. Гака, С. А. Крилова, С. Рахімова, В. Скалічки, Б. А. Успенського, вітчизняних дослідників Ш. Р. Басирова, В. Д. Каліущенка, М. П. Кочергана, В. М. Манакіна, О. О. Тараненка, В. Г. Таранця, А. Е. Левицького та ін. Проте одержані дані потребують подальшого осмислення системи РР з позиції комплексної інтеграції сучасних наукових парадигм та концепцій вивчення мови і мовлення, чим зумовлена актуальність нашого дослідження, адже соціальний статус мовців і реципієнтів, як і їх національно-культурна, політична, релігійна та ін. належність, накладає відбиток на розуміння і членування системи РР. На сьогодні достатньо розробленими в мовознавстві є проблеми дейксису (праці Ю. Д. Апресяна, Н. Г. Кірвалідзе, А. А. Уфимцевої, K. Bühler, G. Crystal, Ch. Fillmore, J. Lyons, W. Weinreich та ін.), власне референції (праці Д. Апотелоз, Н. Д. Арутюнової, Л. Дьоміної, А. Є. Кібрика, X. Патнема та ін.), анафори (О. Ю. Богуславська, В. І. Подлеська, K. Ehrlich, Chr. Hauenschild, Y. Huang, R. Kempson та ін.). Проте ще не можна вважати достатньо вивченими парадигми і типи РР у зіставному аспекті (М. Георгієва-Кириленко, Л. Г. Єрасова, Н. А. Сребрянська, S.-G. Andersson, F. Boas, Chr. Hauenschild та ін.); недослідженими залишаються також транссемантичні і трансфункціональні референційні типи та їх особливості в одно- і різноструктурних мовах. Лише деякі дослідження стосуються окремих підсистем РР (С. А. Крилов, С. Рахімов та ін.). Пропоноване дослідження представляє теоретико-методологічні

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

витоки вивчення РР як цілісної системи та типологію (тобто, сукупність класифікацій) РР у досліджуваних мовах в аспекті сучасних наукових тенденцій, розвитку теорії зовнішньої і внутрішньої форми, концептуально-семантичної (або поняттєвої), мовної й асоціативної специфіки РР, почасти – гіпотези мовної відносності. Основними способами групування досліджуваного матеріалу та одиницями аналізу при цьому обрано ФСП та їхні складники.

Мета статті полягає у висвітленні теоретико-методологічних засад поліпарадигмального вивчення РР як цілісних підсистем (ФСП) в межах зіставно-типологічного аналізу української, російської та англійської мов.

Об'єктом дослідження обрано явище референції в його концептуально-семантичних, лексико-граматичних, функціонально-семантичних та асоціативних репрезентаціях.

Предметом дослідження є парадигми та окремі мовні одиниці різних рівнів мовної ієрархії, які репрезентують відношення референції, специфіка, сучасні тенденції та закономірності розвитку РР у порівнюваних мовах.

Наукова новизна дослідження полягає, з одного боку, в систематизації наукових даних та результатів наукових розвідок щодо вивчення референції, її типів та репрезентацій віддавна до тепер; в зіставному вивченні підсистем і типів РР української, російської та англійської мов; у впровадженні власної методики поліпарадигмального підходу до вивчення РР; з другого боку, в одержаних результатах – у виявленні особливостей відтворення та функціонування РР у мовних структурах трьох зіставляваних мов; у розробці критеріїв аналізу та типологізації аналізованих РР, у визначенні особливостей трьох зіставляваних мов у плані відображення і вираження в їхніх структурах РР, у встановленні різних типів РР та головних типів асоціювання РР; нарешті, у виборі самого предмета дослідження, оскільки зіставне вивчення РР вперше проводиться на матеріалі української, російської та англійської мов.

Основний емпіричний *матеріал дослідження* охоплює близько 23 550 лексико-граматичних і функціонально-семантичних РР (прислівників, прислівникових зворотів, займенників, займенникових слів та ін.), що представлені в українській мові у кількості близько 7550 одиниць, в російській мові – близько 9300, в англійській – близько 5700 РР.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та з урахуванням характеру аналізованого матеріалу основним методом дослідження обрано *зіставний*

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigmatic analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodologichni zasady zistavnogo poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materiali ukrai'ns'koi', rosij's'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

метод, який дозволив порівняти аналізовані мовні одиниці української, російської та англійської мов як фрагменти відповідних концептуально-семантичних, а також мовних та асоціативних полів цих мов, установити аломорфні та ізоморфні ознаки зіставляваних підсистем і типів РР. Для розв'язання конкретних завдань дослідження застосовано й інші *лінгвістичні методи*: *репрезентативний метод* (за визначенням Ю. Степанова), *експериментальний (психолінгвістичний) метод*, зокрема вільний асоціативний експеримент, елементи *кількісного аналізу*; *загальнонаукові методи*: аналізу й синтезу, індукції та дедукції, порівняння, гіпотези; *прийоми* спостереження та опису; *принципи зіставного аналізу*, визначені М. П. Кочерганом: принцип системного підходу, семантичний принцип, принцип урахування функціональних особливостей зіставляваних одиниць, принцип урахування спорідненості і типологічної близькості мов. З метою виявлення ізоморфних і аломорфних властивостей досліджуваного матеріалу були застосовані: *контекстуально-ситуативний аналіз*, *функціонально-семантичний аналіз*, *лексико-граматичний аналіз*. Була розроблена власна *методика поліпарадигмального дослідження* як комплексного багаторівневого і багатоаспектного вивчення парадигм мовних явищ і категорій із залученням даних позамовних галузей знань у комплексі із співвіднесенням мовного матеріалу з концептуально-семантичним та даними асоціативних експериментів. Для верифікації матеріалу асоціативного експерименту було залучено *методику повторних випробувань*.

Робоча гіпотеза дослідження ґрунтується на тому, що РР відтворюють базову модель життєдіяльності людини, свідомого сприйняття навколишнього світу через призму особистого, індивідуального усвідомлення її з урахуванням нагромадженого спільного людського і національно-культурного досвіду. Ця модель відрізняється від «професійних» та інших мовних підсистем, оскільки є своєрідною системою координат загальномовної комунікації. Визначення внутрішніх і зовнішніх відношень РР зумовлено антропоцентричністю, егоцентричністю та системоцентричністю.

Основний зміст

В основу розуміння сутності референції та її специфіки як функціонально-семантичної категорії мови покладено наукові концепції і Н. Д. Арутюнової, Р. Карнапа, У. Куайна, О. В. Падучевої, Х. Патнема, М. Г. Селезньова, Ю. С. Степанова, Е. Cassirer, Р. Grundy та ін.

Термін *референція* визначено в логіці, філософії і лінгвістиці як відсилання-вказування, віднесеність актуалізованих у мовленні номінацій до об'єктів

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

навколишньої дійсності (пор.: це загальнонаукове визначення у статті *референт* із вузькоспеціальною дефініцією в [8, с. 411], а також у [1, с. 6; 9, с. 515]). Референція являє собою віднесеність актуалізованих у мовленні номінацій (не лише імен) або їхніх еквівалентів (у розумінні В. М. Манакіна [3]) до об'єктів навколишньої дійсності (референтів або денотатів); вона визначається такими головними факторами: синтаксичним, логіко-семантичним, прагматичним [8, с. 411] і функціональним.

Як засвідчують мовознавчі праці кінця XX – початку XXI ст. (Н. Д. Арутюнової, О. В. Падучевої, О. Д. Шмельова та ін.) у зв'язку з неоднозначним визначенням референції доцільно розрізняти вузьке (власне референційне) та широке розуміння терміна *референція*. У вузькому розумінні референція в мові, за визначенням Н. Д. Арутюнової, являє собою віднесеність актуалізованих імен та їхніх еквівалентів до об'єктів навколишньої дійсності. У широкому розумінні – це вказування-відсилання, віднесеність актуалізованої мовної номінації (дейктичної, анафоричної, власне референційної та ін.) до відповідного референта.

Референція може поширюватися на висловлення і тексти, виступаючи «однією з передумов оцінки їхньої істинної чи неістинної природи відповідно до тих ситуацій, які вони позначають» [9, с. 515]. З синтаксичної точки зору, як відзначає Н. Д. Арутюнова, референція, репрезентована іменами та їх еквівалентами, реалізується в позиції актанта (не предиката), тобто підмета або додатка [8, с. 411]. З функціонального підходу якості референції визначається якістю співвідношення з денотатом або його певними ознаками (вказуванням, ідентифікацією, найменуванням та ін.). З прагматичної точки зору розрізняють інтродуктивну, ідентифікаційну та неозначену референцію [8, с. 411]. З логіко-семантичного погляду розрізняють типи віднесеності називних мовних одиниць до референта (до одного референта, його частини, декількох референтів та ін.), а також типи РР за їхньою участю в процесі здійснення референції (автономні РР та РР-актуалізатори) [8, с. 411].

Лінгвістичними межами референції є такі: а) внутрішні межі, які встановлюють референцію до об'єкта як частини іншого об'єкта, перед або поза ним (наприклад, укр. *сад поза будинком*, рос. *сад за домом*, англ. *the garden is behind the house* та ін.); б) абсолютні межі, які визначають референцію незалежно від мовця або іншого об'єкта (предмета), зокрема, відносно сторін світу, географічних об'єктів, ландшафту (наприклад: укр. *аквапарк знаходиться на півдні від міста*, рос. *аквапарк находится на юге от города*, англ. *aqua park is to the south of the city* та ін.); в) відносні межі референції визначаються відносно мовця, суб'єкта і об'єкта навколишньої дійсності

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigmatic analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodologichni zasady zistavного poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materialy ukrain's'koi', rosijs'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

(наприклад, укр. *сад знаходиться справа від будинку*, рос. *сад находится справа от дома*, англ. *the garden is to the right of the house* та ін.) [869].

Виходячи з того, що координати комунікації *я – тут – тепер* (тобто reference point [10, с. 1377]) задають тип референції, РР можна вважати цілісною відносно закритою підсистемою мови. РР як система – це структурно впорядкована єдність репрезентацій просторових (у тому числі й топонімічних), часових та особових відсилань на основі ідентифікації та вказування (у свідомості носіїв мови), узгоджених та структурованих згідно з відповідними ментальними картинами світу під впливом національно-етнічних, наукових, соціальних (вікових, професійних, віросповідних, адміністративно-територіальних) та інших факторів. Основою структурування системи РР і її головними принципами є антропоцентричність, егоцентричність та системоцентричність. Принципи координації, субординації, ідентифікації та контрадикції [5, с. 85-111], субституції та взаємодії узгоджують унутрішньосистемні відношення в системі РР. У параметрах таксономії понять [4, с. 270-275; 233] складники цієї системи є універсальними, параметричними і регулярними. З позиції логіко-філософського підходу вони категоріальні; з позиції антропоморфного підходу – це не лише біосоціальні, фізіологічні, гендерні, біовітальні, а й антропометричні, перцептивні одиниці. Згідно з так званою гуманітарною ієрархією соціоуніверсальними є домінанти системи РР див. детальніше в [6], розд. 2-4). Інші складники за цією ознакою поділяються на: етносоціономні, етноантропономні, етнономінації, а також андроцентричні. Згідно з культурно-специфічним підходом існують конфесійні, ритуальні, поняттєво-символічні та жестові символічні репрезентації; вони по-різному підпорядковані етнопсихокультурній ієрархії. Аксиологічна опозиція не є значною мірою вираженою та структуротвірною: позитивна або негативна інтенція висловлення надає аналізованим одиницям відповідної характеристики. Універсальна модель концептуально-семантичної системи РР дещо по-різному представлена в мовах під впливом соціальних факторів.

Розуміння лексико-граматичного і функціонально-семантичного наповнення РР у підходах дослідників поступово розширювалося. Традиційно інтерпретовані анафоричний, дейктичний та власне референційний типи РР становлять невелику, відносно закриту підсистему одиниць мови. Типовими репрезентаціями референції є особові займенники й іменники (власне референційний тип одиниць мови), вказівні прислівники і вказівні займенники (дейктичний тип РР), особові, вказівні і відносні займенники, займенникові прислівники, (анафоричний тип РР). У XX ст. до кола референційних репрезентацій були долучені займенникові дієслова, іменникові

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

сполучення з артиклем, топонімічними і календарними іменниками та прислівниками, іменниками неістот, які є номінаціями осіб за професійною, віковою та іншою соціальною належністю, дослідження детермінативів, проформ, категорій локативності, аспектуальності, темпоральності, особи.

Система РР як сукупність орієнтаційних понять, асоційована і експлікована в мові, являє собою багаторівневу єдність, до складу якої входять ФСП просторової, часової та особової референції. Такі ФСП є відносно закритими підсистемами порівнюваних мов, структурованими за сегментно-ярусним принципом. Центром системи РР у всіх зіставляваних мовах є точка відліку комунікації: укр. «я – тут – тепер», рос. «я – здесь – сейчас», англ. «I – here – now», яка являє собою базову модель побудови цієї системи. Кожне ФСП складається з мікрополів, у складі яких виділяються ТГ та дрібніші парадигми РР. Через абстрактність, відносність, контекстуальну, комунікативну і прагматичну зумовленість семантики РР типова модель побудови семантичного поля «ядро – периферія» для аналізованих ФСП не релевантна. У складі цих полів значна кількість мовних одиниць спроможна змінювати свій референційний тип, отже, межі парадигм у системі РР аморфні. За рахунок функціональних можливостей і повсякденної актуалізації в мовленні ФСП просторової, часової та особової референції оформилися як багатогранні, неоднорідні, складноструктурні підсистеми зіставляваних мов, що представлені симбіозом мовних і позамовних характеристик. Корені їх поняттєвої (концептуальної) та, відповідно, мовної диференціації слід шукати в позамовній дійсності.

Система РР передусім вивчалася у позамовних наукових парадигмах. Референція насамперед стала досліджуватися у філософії та логіці, пізніше були долучені дані точних наук. У більшості позалінгвістичних наукових знань орієнтаційну референцію ототожнено з параметрами всесвіту. Формування розуміння системи РР у позалінгвістичних, сферах базується на співвідношенні параметрів часу та простору: на нейтралізації, елімінації часу простором, зосередженні на статичних параметрах буття (Парменід, Архімед, Е. Мейєрсон, А. Ейнштейн, представники гідростатики, механіки та ін.), на паралелізмі простору і часу як фундаментальних понять «реального «становлення», дослідження руху часу і простору (Гераклід, Арістотель, Е. Дюбуа-Реймон, Дж. Рандалл), розробках сучасної фізики, космічних галузей та ін., у яких нерідко час розглядають як четвертий вимір простору (Г. Мінковський, А. Ейнштейн, К. Ціолковський, С. Корольов та ін.).

З давніх часів простір, час і особа є обов'язковими характеристиками

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigmatic analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodologichni zasady zistavnogo poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materialy ukrain's'koi', rosijs'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

властивостей буття у **філософському** сенсі, однак їхні вказівні і невказівні функції не завжди розмежовували: лише наукові і релігійні традиції Вавилону, Стародавнього Китаю та Стародавньої Індії диференціювали РР на поняттєвому і мовному рівнях. Філософські основи репрезентування референції у свідомості і мові були закладені в працях Арістотеля, Г. Гадамера, Дж. Локка, М. Хайдеггера та ін. З позиції сьогодення часова просторова й особова ідентифікація «розширюється» і поширюється в межах Усесвіту, в якому людина спроможна максимально об'єктивно ідентифікувати себе і навколишній світ.

Під впливом основних філософських течій у лінгвістиці оформилися головні, універсальні характеристики членування системи РР: її тричленна основа (просторові, часові та особові РР), абстрактність та відносність її складників, спроможність бути вираженою точними і відносними параметрами залежно від сфери її застосування, «подвійне» структурування за основними параметрами точних та гуманітарних наукових знань (фізико-математична і комунікативна моделі), ідентифікація як основа вказівної інтерпретації, психолінгвістична основа та фактори соціальної ідентифікації і самоідентифікації в побудові системи РР, етносоціальна специфіка РР.

З позиції **логіки** референція – це механізм-посередник, через який відбувається усвідомлення і пізнання предметів та явищ буття, їх вербалізація. Приховані синтаксичні переміщення створюють просторово-часово-особові семантичні конфігурації, які необхідні для визначення складних мовних висловлень. Порядок слів (тобто логічна побудова речення) дозволяє визначити властивості інтерпретацій та відношення в реченні: анафоричність, референція, кореференція, дейктичність (Д. Апотелоз, Р. Изворська), регулює вживання детермінативів, проформ.

У системі референційних відношень з позиції логіки були пояснені проблеми запобігання непорозумінням і уникання бар'єрів міжкультурної комунікації, спричинених двозначним уживанням РР (праці Ф. М. Березіна, почасти Л. С. Виготського, В. І М. Сухаревих, Н. Н. Трошиної та ін.).

Умовність точки відліку комунікації є однією з причин парадоксів референції, що у свою чергу породжує парадокси міжкультурної або інтракультурної комунікації. Парадокси просторової, часової й особової орієнтації криються у відносності їх вираження в мові. Зміна точки відліку породжує зовсім іншу репрезентацію.

Фізико-математичні основи поняттєвого членування системи РР були визначені на основі праць В. Вернадського, А. Ейнштейна, К. Ціолковського та ін. З позиції точних наук система РР є традиційно двовимірною (осі *ox*, *oy*) або тривимірною (осі *ox*, *oy*, *oz*) просторовою системою; з позиції фізики – це просторово-

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

часова дво-, три- або чотиривимірна система, в якій співвідносяться швидкість, векторність, фізичний час, відстань у просторі, тензор тощо.

Комплексний характер системи РР незалежно від напряму досліджень виражається в її складній концептуальній структурі. Основними фізико-математичними характеристиками системи РР є: односпрямованість / векторність, площинність, сферичність або гіперсферичність, членування від точки відліку, співвіднесеність з темпом, ритмом, енергією (П. Н. Донець), частотність, абстрагованість, об'єктивність і точність ідентифікації та ін.

Отже, система РР у мові відрізняється від наукових систем РР, оскільки є системою координат комунікації; її головними вимірами є вказування-відсилання до простору, часу та особи. Проте репрезентації наукових систем РР, як зауважує О. Д. Шмельов, є частиною мовних картин світу. Референція має типові і специфічні риси в кожній з мов. Їх повноцінне, всебічне вивчення уможлиблюється шляхом зіставного поліпарадигмального аналізу.

До початку ХХІ ст. цілісного **зіставного лінгвістичного аналізу РР** не проводилося. Розробки, проведені в контексті загальнолінгвістичних досліджень, праці А. Фрея, Ф. Боаса, М. Сводеша, Е. Косеріу та ін. містять перші спроби зіставного аналізу окремих указівних мовних одиниць різних типів. Подальші наукові студії, як правило, розгорталися навколо узагальненого дослідження анафори (О. Ю. Богуславська, І. А. Муравйова, В. І. Подлеська, К. Ehrlich та ін.), дейксису (Ю. Д. Апресян, С. А. Крилов, Н. В. Курікова, Й. А. Стернін та ін.) чи власне референції (Х. Патнем, Д. І. Руденко, М. Г. Селезньов та ін.), типології дейксису (С. Рахімов, Г. А. Шамова та ін.) або дейкочної ідентифікації (Д. А. Меленчук, Л. А. Булаєва).

Зіставне поліпарадигмальне лінгвістичне вивчення РР стало результатом поєднання мовних і позамовних наукових фактів. Розвиток зіставного напряму дослідження, який відбувався майже одночасно зі структурно-семантичним, комунікативним та іншими напрямками сучасної лінгвістики, дозволяє розглядати його як окремий, вищий етап у вивченні мовних явищ (зокрема, РР). З одного боку, такі дослідження є проміжним етапом у створенні загальнолінгвістичної теорії (визначенні мовних універсалій, законів розвитку мов тощо), з іншого – загальнолінгвістичні основи є фундаментом у створенні типології мовних одиниць, явищ та процесів, визначення їх специфічних рис і виявів у мовах різних типів.

В останні роки актуалізувалися типологічні дослідження функціонування

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigm analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodologichni zasady zistavnogo poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materialy ukrai'ns'koi', rosijs'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

систем указівних засобів, різних типів референції (С. Рахімов, М. Clyne, D. Crystal, E. Danziger, M. Ettlinger та ін.). Було досліджено основні характеристики дейктичного, анафоричного та власне референційного типів РР, проте їх специфіка в мовах залишається недостатньо вивченою. Потребує перегляду й уточнення типологія вказівних типів (пор., наприклад, класифікації К. Бюлера, А. В. Алферова, С. Рахімова та ін.).

Зіставне дослідження окремих проблем функціонування вказівних систем у цілому та їхніх репрезентацій: артикля (М. Д. Фрідман, P. Christophersen та ін.), займенників і прислівників (М. Haspelmath, C. Hill та ін.), прийменників і прийменникових конструкцій (Т. Залозна та ін.), категоріальної домінанти часу (Т. М. Голосова), категорії локальності (Л. Б. Карпенко), координат локації (А. В. Науменко), часової нелокалізованості (Х. С. Лепшов), напрямку руху (О. І. Смирницький), темпоральності, модальності й аспектуальності (С. М. Зуммер, Н. Г. Кірвалідзе, S.-G. Andersson та ін.), окремих різновидів орієнтаційної референції, зокрема інтеракціонального дейксису (А. В. Алферов), дейктичної ідентифікації (Д. А. Меленчук, Л. А. Булаєва), особового дейксису (Chr. Nauenschild та ін.), просторових указувань (C. Hill та ін.), привело до появи загальної теорії зіставного дослідження функціонування вказівних типів, зокрема до встановлення типології дейктичних систем у цілому: пропонується розмежовувати серед тричленних систем моноцентричні та біцентричні (С. А. Крилов).

Отже, дослідження РР проводилося переважно на матеріалі однієї або двох мов з акцентуванням на окремих указівних типах. Певним кроком у поглибленні і розв'язанні цієї проблеми є уніфікована лінгвістична типологія (тобто сукупність класифікацій) РР.

Запропонована у нашому дослідженні **типологія РР** складається з шістнадцяти класифікацій: визначено семантичні типи, стилістичні типи, оцінні типи, функціонально-семантичні типи, синтагматичні типи, лексико-граматичні типи, синтаксичні типи, парадигматичні типи, прагматичні типи, типи РР за ступенем адекватності, типи РР за належністю до певного мовного рівня, дериваційні і словотвірні типи, типи РР за частотністю вживання, гендерні типи РР, асоціативні типи. Перелічені типи мовних одиниць є матрицею проведеного зіставного лінгвістичного аналізу. Серед них головною інтегральною ознакою РР є ознака їх денотативної віднесеності, яка покладена в основу визначення семантичних типів РР. Відповідно, для систем РР у мові основними є: монофункціональні, моносемантичні, трансфункціональні, транссемантичні типи, поліфункціональні і полісемантичні типи

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

РР. Зважаючи на типологічні особливості зіставлюваних мов, вивчення цих типів РР слід здійснювати на рівні ФСП та їхніх складників шляхом поліпарадигмального аналізу.

Поліпарадигмальний підхід передбачає комплексне багаторівневе дослідження мовних парадигм РР, яке охоплює концептуальний (логіко-семантичний), функціонально-семантичний, лексико-граматичний і психолінгвістичний аспекти аналізу із долученням мовних даних, здобутих шляхом застосування міждисциплінарного підходу. У процесі дослідження була застосована така процедура аналізу: спочатку було визначено референцію в широкому та вузькому розумінні, окреслено коло РР, спроектовано схему концептуального наповнення і членування системи РР. На етапі концептуального членування простору РР було залучено дані міждисциплінарного підходу, далі – встановлено і вивчено в зіставному аспекті функціонально-семантичне і лексико-граматичне наповнення ФСП РР у порівнюваних мовах, типологізовано їх. Останнім етапом роботи був психолінгвістичний аналіз (тобто вільний асоціативний експеримент, аналіз його результатів, зіставлення їх із даними асоціативних словників, залучених до роботи), який дозволив чіткіше бачити контрасти в сприйнятті і розумінні РР носіями зіставлюваних мов (детально [6, с. 89-101]).

Як методика лінгвістичного дослідження, поліпарадигмальний підхід спроможний різнобічно і повноцінно визначити референцію та її репрезентації як мовні підсистеми, що реалізують цілісну інтегральну концепцію мови у співвідношенні національно-етнічних, соціальних, прагматичних, концептуально-семантичних та асоціативних особливостей і типових ознак мовних підсистем з урахуванням уже набутих і сучасних знань.

Отримані результати

У процесі застосування зіставного поліпарадигмального аналізу РР в українській, російській та англійській мовах відповідно до побудованої концептуальної схеми системи РР було здійснено системно-структурне впорядкування РР у ФСП за типологічними ознаками, проаналізовано вияви поліфункціональності як спроможності РР виконувати різні функції в мові і мовленні, транссемантичності (або семантичної перехідності на рівні лексичних і лексико-граматичних класів РР), трансфункціональності, тобто функціонального переходу на рівні мовних одиниць під впливом контекстуального оточення (ці ознаки РР детально

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigm analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodolohichni zasady zistavnogo poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materialy ukrai'ns'koi', rosij's'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

проаналізовані в [6, с. 101-298]).

На етапі функціонально-семантичного і лексико-граматичного зіставного аналізу було залучено методику ФСП, на основі якої побудовано і проаналізовано ФСП просторової, часової та особової референції досліджуваних мов. Поля структуровано за сегментно-ярусним принципом. Опис результатів здійснено на основі аналізу структурного наповнення ФСП, ТГ та парадигм їхніх складників. Домінанти ТГ визначалися на основі критеріїв типологізації РР: денотативної віднесеності, максимальної семантичної віднесеності та якості референції, функціонально-семантичної визначеності, прагматичної закріпленості, лексико-граматичної віднесеності, стилістичної нейтральності, стереотипності вживання носіями мов та ін.

Поліпарадигмальне дослідження за потреби було доповнено та підтверджено даними асоціативних словників зіставляваних мов і проведеного вільного асоціативного експерименту (за методикою А. А. Залевської та Д. І. Терехової) як додаткового шляху аналізу РР.

Синтез даних концептуального, мовного та асоціативного аналізу на основі зіставлення РР відкриває нові перспективи використання поліпарадигмального підходу.

Обговорення отриманих результатів відбувалося в різних аспектах, зокрема, на засіданнях кафедри загального та українського мовознавства КНЛУ (2009 р.), на Міжнародних наукових конференціях «Актуальні проблеми романістики й германістики» (м. Смоленськ, Росія, 2005 р., 2007, 2009 р.), «Проблеми зіставної семантики» (м. Київ, 2011, 2013, 2015 р.), “POLYSLAV” (м. Берлін, Німеччина, 2007 р.; м. Прага, Чехія, 2011, 2015 р.; м. Цюрих, Швейцарія, 2013 р., м. Київ, 2012 р., м. Будапешт, Угорщина, 2014 р.) та ін. Різні аспекти та результати вивчення теоретико-методологічних засад зіставного поліпарадигмального аналізу РР представлені в понад 50 публікаціях автора.

Висновки дослідження

РР протягом історичного розвитку світової наукової думки по-різному інтерпретувалися дослідниками, починаючи від часів античності до тепер. Проте в наш час цілком сформованими є лінгвістичний та екстралінгвістичний підходи до визначення і вивчення референції. Концептуально РР різняться в їх наукових інтерпретаціях. Система РР у мові визначає орієнтири як межі встановлення об'єктивного зв'язку між людиною та навколишнім світом; її точка відліку – «я – тут

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

– *тепер*», яка визначає її структурну сітку. Базова модель системи РР у зіставлюваних мовах універсальна. Специфіка вона набуває здебільшого в місцях перетину і накладання ФСП просторової, часової та особової референції та у співвідношенні з іншими фрагментами ментальної та, відповідно, мовної картин світу. Для більшості наукових знань система РР ототожнюється з усесвітом і характеризує відношення та взаємозалежність предметів, явищ і осіб у просторі і часі. Філософський підхід дозволяє визначити універсальні характеристики системи РР: її тричленну основу, абстрактність і відносність її складників, спроможність бути вираженою точними і відносними параметрами залежно від галузі її застосування, ідентифікацію як основу інтерпретації, логіко-референційну та психолінгвістичну основу, фактори соціальної та самоідентифікації в побудові системи РР, її етнічну і соціальну специфіку. З позиції логіки референція – це механізм-посередник, через який відбувається усвідомлення та пізнання предметів, процесів, явищ буття. З позиції математики – це двовимірна або тривимірна просторова система відсилай; з позиції фізики – дво-, три- або чотиривимірна просторово-часова система, у якій співвідносяться швидкість, векторність, фізичний час, відстань у просторі та ін. У соціології та економіці оформлюються нові вектори референції: соціальні системи, соціальний / робочий час, робочі координати та ін., що означає певну єдність різнопланових, але співвідносних / суміжних вимірів як своєрідних меж визначення характеристик денотата. Для лінгвістики базовими параметрами системи РР є парадигматичні і синтагматичні відношення, встановлені на основі функціонально-семантичного та лексико-граматичного аналізу. Модель системи РР складається з базових понять часу, простору й особи, поєднаних між собою точкою відліку. Саме з неї починається перетин і часткове накладання названих концептуальних зон, оскільки кожному з них можна охарактеризувати за допомогою хоча б однієї з двох інших. Ця система майже повністю відтворює об'єктивну впорядкованість мовної та позамовної дійсності і відсилає до певної комунікативної ситуації.

Основними параметрами системи РР у мові є просторові, часові й особові характеристики, представлені як засоби моделювання фізичної реальності. Це відносно замкнута підсистема мови, що охоплює майже всі її рівні. Цілісність цієї підсистеми ґрунтується на невід'ємному розумінні, ідентифікації, актуалізації та реалізації в мові РР, що відбувається повсякденно. Характерною рисою базових РР у зіставлюваних мовах є їх контекстуальна зумовленість, взаємозалежність та взаємовизначеність (референційна, ідентифікаційна, іноді й власне номінативна).

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multi-paradigmatic analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodolohichni zasady zistavnogo poliparadygmal'nogo vyvchennja referencii' (na materialy ukrai'ns'koi', rosijs'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Умови, необхідні для комунікативного акту, обов'язкові для виникнення референції та ідентифікації, тому параметри референції зумовлюються комунікацією. Комунікативна залежність РР дозволяє визначити такі їх диференційні ознаки: 1) індексальність (здатність виражати прагматично та комунікативно зумовлене вказування); 2) семантична розгалуженість, неозначеність, яка «компенсується» вказуванням у ситуації певного спілкування; 3) семантична абстрактність; 4) непослідовна амбівалентність РР, яка надає їхній семантиці здатність абстрагуватися; 5) суб'єктивність, егоцентризм та 6) етноцентричність.

Перспективи подальших наукових розвідок

Подальші розробки аналізованого матеріалу вбачаються насамперед у галузі лінгвістичної типології та загальної лінгвістики, зокрема, в подальшій розробці теорії референції, впровадженні поліпарадигмального підходу для вивчення інших абстрактних категорій мови. Одержані результати матимуть вплив на подальший розвиток когнітивної лінгвістики, психо- і соціолінгвістики, прототипної семантики, гендерології, лінгвікультурології.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Лингвистические проблемы референции / Н. Д. Арутюнова // Новое в зарубежной лингвистике. – 1982. – Вып. 13. – С. 6-54.
2. Крючкова Н. В. Лингвокультурное варьирование концептов / Крючкова Н. В. – Саратов : Научная книга, 2005. – 164 с.
3. Манакин В. Н. Основы контрастивной лексикологии : близкородственные и родственные языки / Манакин В. Н. – Киев – Кировоград : Центрально-украинское изд-во, 1994. – 262 с.
4. Приходько А. Н. Лингвокогнитивная таксономия концептов : типы и классы / А. Н. Приходько // Одиниці та категорії сучасної лінгвістики : Зб. ст., присвяч. ювілею В. Д. Каліущенка. – Донецьк, 2007. – С. 270-284.
5. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі / Солощук Л. В. – Х. : Константа, 2006. – 300 с.
6. Терехова С. І. Референція в системі орієнтаційних репрезентацій української, російської та англійської мов (поліпарадигмальне дослідження): дис. ... докт. філол. наук /10.02.17. / С. І. Терехова. – К., 2012.
7. Terekhova S. Concept "System of Coordinate" in Languages of Ukrainians and Russians/ S. Terekhova // 2nd International "Perspectives on Slavistics" Conference : Book of Abstracts. – Regensburg : Regensburg Univ. – Slavistic LMU Munchen, 2006. – P. 93-94.

© Терехова С. І. [Терехова С. И.] l_wiss@ukr.net

Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов) (Українською) [Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Джерельна база

8. Лингвистический энциклопедический словарь / АН СРСР, Ин-т языкознания; гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : Термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.
10. Longman Dictionary of Contemporary English. The living dictionary. – [New edition (CD-ROM)]. – Harlow, Edinbourg Gate : Pearson Education Ltd., 2003. – 1950 p.
11. Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://en.wikipedia.org/wiki/>

References

1. Arutyunova N. D. *Lingvisticheskie problem referentsii. Novoye v zarubezhnoy lingvistike* [Linguistic fundamentals of reference. In: New ideas in foreign linguistics]. M., 1982. Issue 13. P. 6-54.
2. Kryuchkova N. V. *Lingvokulturnoye varyirovaniye kontseptov* [Lingual and cultural variations of concepts]. Saratov, Nauchnaya kniga, 2005. 164 p.
3. Manakin V. N. *Osnovy kontrastivnoy leksikologii : blizkorodstvennyye i rodstvennyye yazyki* [Fundamentals of contrastive lexicology : closely related and far related languages]. Kiev, Kirovohrad : Tzentralno-ukrainskoye izdatelstvo, 1994. 262 p.
4. Prihod'ko A. N. *Linvokognitivnaya taksonomiya kontseptov : typy i klassy. Odyntsi ta katehoriyi suchasnoyi linhvistyky* : Zb. stat., prysvyacheniy yuvileyu V. D. Kaliushchenka [Cognitive taxonomy of concepts : types and classes. In: Units and categories of modern linguistics : Issue devoted to the jubilee of V. D. Kaliushchenka]. Donetsk, 2007. P. 270-284.
5. Soloshchuk L. V. *Verbalni i neverbalni component komunikatsii v anhlomovnomu dyskursi* [Verbal and nonverbal components of communications in English discourse]. Kharkiv, Konstanta, 2006. 300 p.
6. Terekhova S. I. *Referentsiya v systemi orientatsiynykh reprezentatsiy Ukrainskoyi, Rosiyskoyi ta angliyskoyi mov (poliparadigmalne doslidzhennya)*. Diss. dokt. filol. nauk [Reference in the system of orientational representations in Ukrainian, Russian and English (multy-paradigm approach). Dr of philol. sci. diss.]. Kyiv, 2012, 534 pp. (In Ukrainian)
7. Terekhova S. Concept "System of Coordinate" in Languages of Ukrainians and Russians. 2nd International "Perspectives on Slavistics" Conference : Book of Abstracts. Regensburg, Regensburg Univ. Slavistic LMU Munchen, 2006, p. 93-94.
8. *Lingvisticheskiy entsyklopedicheskiy slovar*. AN SRSR, Institut yazykoznaniya; gl. red. V. N. Yartseva [Linguistic Encyclopedia / Academy of Sciences of the USSR, the Institute of Linguistics]. M., Sov. entsiklopediya, 1990. 685 p.
9. Selivanova O. O. *Suchasna linhvistyka : Terminolohichna entsyklopediya* [Modern Linguistics : Ensyclopedia]. Poltava, Dovkillya, 2006. 716 p.
10. *Longman Dictionary of Contemporary English. The living dictionary* [New edition (CD-ROM)]. Harlow, Edinbourg Gate : Pearson Education Ltd., 2003. 1950 p.
11. Wikipedia : <http://en.wikipedia.org/wiki/>

(Actual linguistic problems)

Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multy-paradigm analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages) (in Ukrainian) [Teoretyko-metodologichni zasady zistavnogo poliparadymal'nogo vyvchennja referencii' (na materialy ukrai'ns'koi', rosijs'koi' ta anglijs'koi' mov)]

© Terekhova S. I. [Terekhova S. I.] l_wiss@ukr.net

УДК 811.111

ФУНКЦІОНАЛЬНА СЕМАНТИКА ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ПРОСТОРУ В БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Н. Д. Ткаченко (м. Київ)

lbyjpfddh@ukr.net

Аспірантка кафедри англійської філології та перекладу Київського національного лінгвістичного
університету

(Міністерство освіти і науки України)
03680, Київ, вул. Велика Васильківська, 73

У статті досліджено семантику лінгвокультурних репрезентацій простору британського та американського варіантів англійської мови в текстах різних функціональних стилів. Функціонально-семантичний підхід до вивчення лінгвокультурних репрезентацій простору дозволяє визначити особливості та закономірності їх уживання. Різноманітний дискурс являє собою контекст та джерело утворення інновацій. До лінгвокультурних репрезентацій простору відносяться апелятиви й топоніми, у тому числі інтернаціоналізми, реалії та запозичення. Лінгвокультурі репрезентації простору функціонально-семантичного поля “space” у науковій мові виконують прагматичні функції визначення, конкретизації, узагальнення, пояснення, вступних і зв’язкових засобів теми та реми. ЛРП у діловій мові охоплюють назви країн, ділових просторів, реалізуючи інформативну, комунікативну, прагматичну, емотивну та інші функції. Просторові номінації у публіцистичному тексті локалізують комунікативні ситуації – події й традиції. Лінгвокультурі репрезентації простору в художньому тексті містять прагматичні, стилістичні та асоціативні конотації. Функціональні стилі мови є контекстом подолання омонімії просторових номінацій. Дистрибуція тематичних слів актуалізує функціональні значення та конотації просторових номінацій. Контекст уживання топонімів визначає також галузеві значення багатозначних номінацій. Перспективи дослідження лінгвокультурних функціональних номінацій простору включають поглиблене вивчення національної специфіки англійських номінацій простору в напрямках лінгвокультурології, соціолінгвістики, психолінгвістики.

Ключові слова: дискурс, функціональний стиль, семантика, лінгвокультурема, простір.

© Ткаченко Н. Д. [Ткаченко Н. Д.] lbyjpfddh@ukr.net

Функціональна семантика лінгвокультурних репрезентацій простору в британському та американському
варіантах англійської мови (Українською) [Функциональная лингвокультурная семантика репрезентаций
пространства в британском и американском вариантах английского языка (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

ФУНКЦІОНАЛЬНА ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СЕМАНТИКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ПРОСТРАНСТВА В БРИТАНСКОМ І АМЕРИКАНСКОМ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОГО ЯЗЫКА

Н. Д. Ткаченко (г. Киев, Украина)

lbyjpfddh@ukr.net

Аспирантка кафедры английської філології і перекладу Київського національного
 лінгвістического університету
 (Міністерство освіти і науки України)
 03680, Україна, Київ, ул. Большая Васильковская, 73

Статья является результатом исследования семантики лингвокультурных репрезентаций пространства британского и американского вариантов английского языка в текстах разных функциональных стилей. Функционально-семантический подход к изучению лингвокультурных репрезентаций пространства определяет особенности и закономерности их употребления. Разнофункциональный дискурс представляет собой контекст и источник образования инноваций. К лингвокультурным репрезентациям пространства относятся апеллятивы и топонимы, в том числе реалии, интернационализмы и заимствования. Лингвокультурные репрезентации пространства функционально-семантического поля “space” в языке науки выполняют прагматические (логические) функции дефиниции, конкретизации, обобщения, объяснения. Лингвокультурные репрезентации пространства в официальном стиле делового языка охватывают названия стран, регионов, помещений, реализуя информативную, коммуникативную, прагматическую, эмотивную и другие функции посредством экономических терминов. Пространственные номинации в публицистическом тексте локализуют коммуникативные ситуации – события и традиции. Лингвокультурные репрезентации пространства в художественном тексте содержат прагматические, стилистические и ассоциативные коннотации. Функциональные стили языка являются контекстом преодоления омонимии пространственных номинаций. Дистрибуция тематических слов актуализирует функциональные коннотации пространственной номинации. Контекст употребления топонимов определяет также отраслевые значения многозначных номинаций. Перспективы исследования функциональных особенностей лингвокультурных номинаций пространства усматриваются в направлениях лингвокультурологии, социолингвистики, психолингвистики.

Ключевые слова: дискурс, функциональный стиль, семантика, лингвокультурология, репрезентации пространства.

(Problems of linguistic semantics)

Functional cultural linguistic semantics representations of space in the British and American variants of English (in Ukrainian) [Funkcional`na semanty`ka lingvokul`turny`x reprezentacij` prostoru v bry`tans`komu ta amery`kans`komu variantax` anglijs`koyi movy`]

© Tkachenko N. D. [Tkachenko N. D.] lbyjpfddh@ukr.net

FUNCTIONAL CULTURAL LINGUISTIC SEMANTICS REPRESENTATIONS OF SPACE IN THE BRITISH AND AMERICAN VARIANTS OF ENGLISH

N. D. Tkachenko

lbyjpfddh@ukr.net (Kyiv, Ukraine)

A post-graduate student, Department of English Philology and Translation,
Kyiv National Linguistic University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
Velyka Vasylkivska 73 Str., Kyiv, Ukraine, 03680

This article results from investigation of cultural linguistic semantics of British and American representations of space in the texts of different functional styles. Functional semantic approach to the space representations under analyses allows to define specifics and regularities of their usage. Multifunctional discourse is the context and source of forming space representations innovations. Cultural linguistic representations include appellatives and toponyms – specific, international and borrowed words. Cultural linguistic representations of the functional semantic field “space” in the language of science perform pragmatic (logical) functions of definition, specification, generalization, explanation, etc. Cultural linguistic representations in business language cover toponyms-names of business spaces, realizing informative, communicative, pragmatic other functions. Space nominations in publicity text localize communicative situations – events and traditions. Cultural linguistic representations in fiction contain pragmatic, stylistic and associative connotations. Functional styles of language delimitate the meanings of homonyms. Distribution of topical words actualizes functional meanings and connotations of space representation. Toponymic context may also distinguish the branch meanings of polysemantic place names. Perspectives of studying cultural linguistic functional nominations of space include deeper study of their national specifics along the trends of linguistic culture, social linguistics, psycholinguistics.

Keywords: discourse, functional style, semantics, cultural linguistics, space representations.

© Ткаченко Н. Д. [Ткаченко Н. Д.] lbyjpfddh@ukr.net

**Функціональна семантика лінгвокультурних репрезентацій простору в британському та американському
варіантах англійської мови (Українською) [Функциональная лингвокультурная семантика репрезентаций
пространства в британском и американском вариантах английского языка (На укр. яз.)]**

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

Вступ

Стаття присвячена проблемі особливостей функціональної семантики лінгвокультурно маркованих репрезентацій простору в британському та американському варіантах англійської мови, зокрема, в текстах різної стилістичної належності. Тексти різних функціональних стилів та жанрів англійської мови налічують значну кількість номінацій простору з національно-культурною семантикою. Різномісний дискурс відіграє важливу роль у розвитку сучасної англійської мови, зокрема її британського та американського варіантів мови. Функціональні стилі мови являють собою середовище та джерело утворення інновацій на рівні слова й словосполучення.

Функціонування лінгвокультурних репрезентацій простору разом з іншими мовними одиницями розглядалося в аспектах лінгвостилістики І. Р. Гальперінім, В. Г. Костомаровим, С. Влаховим, С. Флорінім та ін., проте їх специфіка в текстах різної жанрово-стилістично належності ще не була об'єктом фундаментальних досліджень, які мають виявити прагматичні та інші цілі вживання лінгвокультурем. Цим пояснюється **актуальність статті**, яка підсилюється динамічною природою багатомісного дискурсу.

Мета статті – дослідити особливості функціональної семантики лінгвокультурно маркованих репрезентацій простору в британському та американському варіантах англійської мови, зокрема, в текстах різної стилістичної належності.

Об'єктом дослідження слугували лінгвокультурні репрезентації простору (ЛРП).

Предметом дослідження обрано функціонально-семантичні особливості лінгвокультурних репрезентацій простору.

Матеріалом дослідження слугують тексти різної функціональної належності британського та американського варіантів англійської мови.

Наукова новизна полягає у застосуванні функціонально-семантичного підходу до вивчення лінгвокультурних номінацій простору в англійській мові.

Завдання статті: визначити лінгвокультуреми, їхні функції та контексти вживання в англійських текстах різної жанрово-стилістично належності.

Методи дослідження охоплюють інтерпретаційний аналіз прикладів з оригінальних текстів різних функціональних стилів мови, структурно-семантичний, функціонально-семантичний та лінгвокультурологічний аналіз для визначення мовних функцій лінгвокультурних репрезентацій простору та контекстів їх утворення.

Основний зміст

На межі XX-XXI ст. функціональний підхід залишається актуальним, адже лінгвістична функція і соціальна цінність мовних одиниць являють собою головні системотвірні фактори мови [5, с. 10]. Слід зауважити, що в лінгвістиці XX-XI століть поняття семантичної функції трактується неоднозначно. Так, О. С. Ахманова під семантичною функцією розуміє функцію вживання речі, тому функціонально-семантичними варіантами, за О. С. Ахмановою, будуть такі дистрибутивні варіанти номінації, як, наприклад, *перо птаха* та *перо металеве* [2, с. 400]. У такому аспекті, лінгвокультуреми простору (ЛРП) представлені переносними лексико-семантичними варіантами (ЛСВ), як наприклад, назви видів рельєфу, вживані у функції акціонізмів, наприклад, валій.: *Blackwood, Swansea*, нетематична номінація у функції тематичної, (наприклад, *belt* — “пояс”, *circle* — “коло” із значенням шляху сполучення та ін.).

Як відомо, функціональний підхід — “напрям дослідження мови, що передбачає її розгляд у дії, в процесі функціонування з огляду на цілеспрямовану природу мовних одиниць і явищ” [6, с. 650]. Функціонально-семантичний підхід поєднує всю сукупність мовних засобів у визначенні семантики одиниць мови в різнофункціональному дискурсі. За О. В. Бондарком, функціональна семантика розрізняє функції вживання мовних одиниць в репортажі, п’єсі, спортивному тексті, науковій статті, художньому прозовому, поетичному тексті [3, с. 32], що маємо довести на прикладі лінгвокультурем простору.

Отримані результати

Загальні тенденції й особливості функціонування репрезентацій функціонально-семантичного поля (ФСП) “space” в англomовному дискурсі включають використання просторового коду в різних комунікативних цілях для реалізації мовних функцій. Просторові номінації слугують засобами когезії та

© Ткаченко Н. Д. [Ткаченко Н. Д.] lbyjpfddh@ukr.net

Функціональна семантика лінгвокультурних репрезентацій простору в британському та американському варіантах англійської мови (Українською) [Функциональная лингвокультурная семантика репрезентаций пространства в британском и американском вариантах английского языка (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблеми семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

когерентності, які відтворюють семантичну цілісність тексту [5, с. 199, 276], актуалізують просторовий компонент інформації логічним акцентом. Просторова лексика охоплює територіальні та професійні лексеми, терміни, діалектизми, сленг, жаргон, запозичення та ін.

Актуалізація лінгвокультурних значень просторових номінацій виявляється у функціональних контекстах. Лінгвокультурна просторова семантика актуалізується та дезактуалізується у лексемах, вільних та зв'язаних словосполученнях. Причинами актуалізації семантики можуть бути лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори. До лінгвістичних чинників належить такі: дистрибуція словосполучення та речення, контекст, жанрово-стилістичні параметри тексту, закони розвитку мови та мовні традиції. Екстралінгвістичні фактори включають етнологічну, соціальну, психологічну, ситуативну національно марковану семантику та окремі конотації, авторські стратегії й тактики. Функціональна семантика виконує комунікативні цілі, отже, утворює модальні ситуації у таких формах висловлювань, як прохання, витлумачення та ін. Лінгвокультуреми простору можуть містити емоційний та експресивний зміст [3, с. 35, 41], наприклад: *ditch*, *lock* [9] та ін.

У науковому тексті прагматична функція лінгвокультурем реалізується у висловленнях опису, дефініції, конкретизації, узагальнення, уточнення, аргументації, пояснення, висновку, причинно-наслідкових відношень [4]. Концепт простору в науковому тексті відтворений загальноновживаними номінаціями та термінами, в тому числі й запозиченнями з латинської, французької, іспанської мов, наприклад: лат. *habitat*, фр. *plateau*, ісп. *cordillera* [11]. Географічні лінгвокультуреми різняться за формальним вираженням як словосполучення та слова, серед яких поширені усічення та скорочення, наприклад: *mount*, *vale*, *GB*, *USA*. Просторові терміни набувають уточнення їхньої семантики в найближчій дистрибуції.

Наукові дефініції є прагматичним контекстом утворення варіантів термінів-складних слів. Наприклад, прислівники амер. *southwards*, *northwards*, *eastwards*, *westwards* з дейктичною функцією утворені за моделлю прислівників напрямку руху *upwards*, *downwards*: *The River Seaton is a river in east Cornwall, England, UK which flows southwards into the English Channel* [11].

Науковий опис містить гіпонімічні уточнення, відтворені низкою просторових номінацій ЛРП, наприклад: брит.: *low in elevation*, *flat*, *rolling hillsides* та ін.: *Geologic forces lifted and folded some of these rocks to form the spine of northern England – the*

(Problems of linguistic semantics)

Functional cultural linguistic semantics representations of space in the British and American variants of English (in Ukrainian) [Funkcional`na semanty`ka lingvokul`turny`x reprezentacij prostoru v bry`tans`komu ta amery`kans`komu variantax anglijs`koyi movy`]

© Tkachenko N. D. [Tkachenko N. D.] lbyjpfddh@ukr.net

Pennines. England's topography is low in elevation but, except in the east, rarely flat. Much of it consists of rolling hillsides, with the highest elevations found in the north, northwest, and southwest [11]. Цей опис містить стилістичні засоби – соматичну метафору *the spine of Northern England*, аксіональну метафору *rolling hillsides*. Загальні номінації *the east, the north* демонструють нейтралізацію просторової семантики за рахунок напрямкової на відміну від власних ЛРП *the East, the North*. До стилістичних засобів у географічному тексті належить також антропонімічна метонімія, наприклад: *In the far north, however, the naked Canadian Shield extends into the United States far enough to form two small but distinctive landform regions* [11]. Уживання соматизмів *spine, naked* є свідомим проникненням розмовного стилю в наукову мову. До розмовного стилю можна віднести також скорочення та усічення географічних назв, наприклад, *Rockies* від *Rocky Mountains*.

Ділова мова включає назви країн, регіонів, ділових приміщень. Діловий стиль мови використовує національні ЛРП – власні назви підприємств, розробок природних ресурсів в дистрибуції національних топонімів, які надають назвам засобів виробництва національних конотацій та мають дейктичну функцію. Загальновживані іменники можуть набувати вторинних значень промислових просторів у дистрибуції топонімів. Наприклад, іменник *basin* “басейн ріки, штучний басейн” у контексті дієслів, пов’язаних із розробкою копалин, набуває значення геологічного терміну – “поклади природних копалин”, наприклад: *B2J 515 Licences over the whole of the Republic of Ireland were awarded jointly to Ambassador, Continental and Marathon in 1957 and, after some encouraging gas shows during drilling in the Northwest Basin, the consortium acquired licences in the adjacent part of Northern Ireland in 1965* [8]. Іменник *basin* у функції топоніму може означати територіальну одиницю – район у контексті географічних термінів: *H7K 498 On a much humbler scale, some years ago the most surprising things were found in the peaceful Caenozoic sediments and underlying Chalk of the Enbourne Valley at the western end of the London Basin* [8]. Отже, функціональна полісемія іменника *basin* долається при вживанні у контексті дієслова професійної діяльності, топоніму та загальних іменників тематичної семантики.

Назви тривимірних ділових просторів представлені іменниками *premises, office, emporium, market* та ін. Назви приміщень конкретизуються дистрибуцією топонімів, утворюючи складний топос, наприклад: *HNK 131 This is Part 3 of a list of*

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

documents deposited at the County Records Office, Shirehall, Shrewsbury. K97 10255 Its large premises in Long Lane, Aintree, are shared with Kennedy's Furniture Emporium, its sister company. K97 10255. AA8 425 On January 24 1987 a demonstration with 12,000 to 15,000 demonstrators took place at the premises of newspaper proprietors in Wapping and there were many arrests [8].

Публіцистичний стиль багатий на ЛРП-топоніми, терміни та ін., оскільки його головним завданням є донести до читача інформацію у трьох параметрах: “де, що, коли”. У публіцистичному стилі в різних жанрах статей, повідомлень, оглядів, анонсів, репортажів, інтерв'ю та ін., ЛРП реалізують, насамперед, інформативну, волюнтативну та емотивну функції, які стимулюють читача придбати пресу, вивчати сайти новин Інтернету. Національні топоніми – гіпонім та гіперонім у позиції теми висловлювання у рекламному тексті надають конкретизовані характеристики місця події та/або району, наприклад: A7P 562 Granary Wharf, Central Basin – *diverse crafts from all over the world, reached by walking under the City Station* [8].

У спортивному лексичному контексті географічна назва набуває значення вторинного простору – місця спортивного змагання: A8C 313 *Last Boxing Day there was a similar incident at The Dell when Southampton played Coventry City* [8]. CH3 2382 *The fiery Scot was first to react when two supporters ran on to The Dell to stage an injury-time protest* [8].

В художньому тексті ЛРП вживаються авторами для створення національного колориту – фону подій та засобу характеристики персонажів, розкриття особливостей твору, його національних прагматичних, стилістичних, асоціативних властивостей, реалізації фабульних стратегій і тактик. Наприклад, іспанські запозичення – загальні та власні іменники – утворюють пейзаж, типовий для штату Техас (США): “So the next morning the little ranchman helps me drive the flock of muttons from the corral to about two miles out and let 'em graze on a little hillside on the prairie.” “1 herded sheep for five days on the Rancho Chiquito; and then the wool entered my soul” [14, с. 117].

Просторова лінгвокультурна метафора може вживатися в заголовках художніх творів або їхніх розділів для відтворення основної авторської ідеї, наприклад: “His foot upon the native heath, His name's Val Dartie” [13, с. 46]. Брит. *heath* “вересова рівнина” реалізується в широкому та вузькому значеннях: широке – “Велика

(Problems of linguistic semantics)

Functional cultural linguistic semantics representations of space in the British and American variants of English (in Ukrainian) [Funkcional`na semanty`ka lingvokul`turny`x reprezentacij prostoru v bry`tans`komu ta amery`kans`komu variantax anglijs`koyi movy`]

© Tkachenko N. D. [Tkachenko N. D.] lbyjpfddh@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Британія в цілому”, вузьке – “типовий пейзаж та фон подій” у розумінні “рідний дім”.

Алюзивне порівняння реалізує експресивну функцію засобом метафор, а також утворює інтертекстуальність вживанням актіоніму арабської країни, відомого по казках, наприклад: *But as soon as they come to mistake your silence for conviction, madness comes upon them, and they picture the city of the Golden Gate as the Bagdad of the New World* [13, с.237].

Актіонім вживаний в метафорі у функції образотворчого засобу з емотивними, оцінними та гумористичними прагматичними конотаціями підвищеного соціального статусу, наприклад: *they depend to a great extent on hearsay, and a function that in Hades would be considered elaborate would doubtless be hailed by a Chicago beef-princess as "perhaps, a little tacky"* [12, с. 31].

Словотвірні ЛРП з просторовими компонентами можуть утворювати розмовні та жаргонні метафори, які додають асоціативних розважливих конотацій характеристиці персонажів. Наприклад, метафори *hillbilly* та (скорочений топонім) *Oki* реалізують оцінну й емотивну функції, дещо негативно характеризують адресата й адресанта і виявляють імплікатури амбіційності та зневаги останнього: *And you don't know if she is a hillbilly or an Oki or what* [9, с. 138] – “І ти не знаєш, звідки вона прийшла – з далекого села з півдня, чи з Оклахоми, чи ще звідкілясь” [7, р. 208]. Отже, у цьому висловлюванні розкриваються ціннісні орієнтації мешканців півдня США в цілому та штату Оклахома зокрема.

Висновки

До особливостей функціонування ЛРП в англomовному дискурсі належить використання назв простору для реалізації комунікативних цілей в текстах різної жанрово-стилістичної належності. ЛРП ФСП “space” у науковому стилі мови виконують прагматичні функції визначення, конкретизації, узагальнення, пояснення, вступних та зв’язкових засобів теми й реми. ЛРП наукового мовлення включає багато слів латинського, грецького та іншого походження. ЛРП у діловій мові охоплюють назви країн, регіонів, місць, приміщень, реалізуючи інформативну комунікативну, прагматичну та інші функції мови засобами економічних та бізнесових термінів. Публіцистичний текст включає різножанрові ЛРП – юридичні, економічні, політичні, історичні, технічні та ін. Просторові номінації у

© Ткаченко Н. Д. [Ткаченко Н. Д.] lbyjpfddh@ukr.net

Функціональна семантика лінгвокультурних репрезентацій простору в британському та американському варіантах англійської мови (Українською) [Функциональная лингвокультурная семантика репрезентаций пространства в британском и американском вариантах английского языка (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблеми семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

публіцистичному тексті беруть участь у визначенні місця події, локалізують комунікативні ситуації – місцеві події, традиції, свята. ЛРП у художньому тексті сприяють реалізації образотворчих цілей авторської інтенції. ЛРП можуть мати не лише називну, а й дейктичну функцію. Функціональні стилі мови є контекстом подолання омонімії просторових номінацій.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективи наступних досліджень функціонально-семантичних особливостей лінгвокультурних номінацій простору вбачаються у подальшому вивченні їхньої національної специфіки в напрямках лінгвокультурології, соціолінгвістики, психолінгвістики.

Література

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике / И. В. Арнольд. – М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2011. – 144 с.
2. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1973. – 303 с.
3. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : КомКнига, 2005. – 576 с.
4. Бондарко А. В. Функциональная грамматика / А. В. Бондарко. – Л. : Наука, 1984. – 136 с.
5. Ван Дейк Т. Вопросы прагматики текста / Т. Ван Дейк // Лингвистика текста. Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1978. – Вып. 8. – С. 259-336.
6. Дмитриева Л. В. Прагматическая семантика в высказываниях с глаголом MEAN и контексты их функционирования : дис. ...кандидата филологических наук : 10.02.04 / Любовь Васильевна Дмитриева. – Пятигорск, 2004. – 219 с.

Джерельна база

7. Медникова Е. Комментарий / Е. Медникова // Capote T. The Grass Harp. Breakfast at Tiffany's. – М : Progress Publishers, 1974. – С 193-223.
8. British National Corpus [Електронний ресурс]. – Режим доступа : [http:// www. natcorp. ox.ac.uk/ British National Corpus](http://www.natcorp.ox.ac.uk/BritishNationalCorpus).
9. Capote T. The Grass Harp. Breakfast at Tiffany's / T. Capote. – М : Progress Publishers, 1974. – 156 p.

(Problems of linguistic semantics)

Functional cultural linguistic semantics representations of space in the British and American variants of English (in Ukrainian) [Funkcional`na semanty`ka lingvokul`turny`x reprezentacij prostoru v bry`tans`komu ta amery`kans`komu variantax anglijs`koyi movy`]

© Tkachenko N. D. [Tkachenko N. D.] lbyjpfddh@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

10. Crystal David. The Cambridge Encyclopedia of English Language and Culture / David Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. – 490 p.
11. Encyclopedia Britannica online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https:// en. wikipedia. org/wiki/ Encyclopædia Britannica Online](https://en.wikipedia.org/wiki/Encyclopædia_Britannica_Online)
12. Fitzgerald F. S. Selected Short Stories / F. S. Fitzgerald . – М. : Progress. Publishers, 1979. – 275 p.
13. Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book Three. To Let. – М.: Progress Publishers, 1974. – 232 p.
14. Henry O. Selected Stories / O. Henry. – М. : Progress Publishers, 1977. – 278 p.

References

1. Arnold I. V. *Osnovy naychnykh issledovaniy v lingvistike* [The fundamentals of scientific research in linguistics]. Moscow, Book House LIBROCOM, 2011. 144 p.
2. Arnold I. V. *Stilistika sovremennogo angliyskogo yazika* [Modern English Stylistics]. Leningrad, Prosveschenie, 1973. 303 p.
3. Akhmanova O. S. *Slovník lingvisticheských terminů* [Dictionary of linguistic terms]. Moscow, KomKniga, 2005. 576 s.
4. Bondarko A. V. *Funktsionalnaya grammatika* [Functional grammar]. Leningrad, Nauka, 1984. 136 p.
5. Van Deik T. *Voprosy pragmatiki teksta* [Questions of text pragmatics]. *Lingvistika teksta. Novoye v zarubezhnoi lingvistike* [Text linguistics. Innovations in foreign linguistics]. Moscow, Progress, 1978. Issue 8. P. 259-336.
6. Dmitriyeva L. V. *Pragmatische semantika v viskazivaniyakh s glagolom MEAN i kontekstikh funktsionirovaniya* [Pragmatic semantics in utterances with the verb MEAN and their functional contexts]. Dissertation. ... kandidata filologichnykh nauk. Pyatigorsk, 2004. 219 p.
7. Mednikova E. *Kommentariy* [Commentary]. Capote T. The Grass Harp. Breakfast at Tiffany's. M., Progress Publishers, 1974. С 193-223.
8. *British National Corpus*. Available at : [https://en.wikipedia.org/ wiki/Encyclopædia_ Britannica_Online](https://en.wikipedia.org/wiki/Encyclopædia_Britannica_Online)
9. Capote T. *The Grass Harp. Breakfast at Tiffany's*. M., Progress Publishers, 1974. 156 p.
10. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of English Language and Culture*. Cambridge, Cambridge University Press, 1995. 490 p.
11. *Encyclopedia Britannica online*. Available at : [http://www. britannica. com/ Encyclopedia Britannica online](http://www.britannica.com/Encyclopedia_Britannica_online)
12. Fitzgerald F. S. *Selected Short Stories*. M., Progress Publishers, 1979. 275 p.
13. Galsworthy J. *The Forsyte Saga*. Book Three. To Let. M., Progress Publishers, 1974. 232 p.
14. Henry O. *Selected Stories*. M., Progress Publishers, 1977. 278 p.

© Ткаченко Н. Д. [Ткаченко Н. Д.] lbyjpfddh@ukr.net

Функціональна семантика лінгвокультурних репрезентацій простору в британському та американському варіантах англійської мови (Українською) [Функциональная лингвокультурная семантика репрезентаций пространства в британском и американском вариантах английского языка (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

УДК 811.134.2

ПАРАДИГМАТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ІСПАНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ НА
ПОЗНАЧЕННЯ СТИХІЙ ТА ПРИРОДНИХ ЯВИЩ*О. Л. Толстова (м. Київ)*
jerga@ukr.net

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри іспано-італійської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Н. В. Давидовська (м. Київ)
nadiia.dav@gmail.com

студентка кафедри англійської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті аналізуються лексичні одиниці іспанської мови на позначення стихій та природних явищ з огляду на різні типи парадигматичних відношень, а саме – синонімія, антонімія, холонімія (партитивні зв'язки), гіпонімія. У дослідженні виокремлено чотири лексико-семантичні поля назв стихій – земля, вода, вогонь та повітря. Лексичні одиниці, що до них належать, характеризуються широким спектром сфер вживання, різноманітністю конотацій, а також суттєво різняться за частотою вживання. З лексико-семантичних полів стихій та природних явищ було виокремлено та проаналізовано 324 лексичні одиниці. Досліджено семантичні та функціональні особливості кожної групи, що належить до зазначених лексико-семантичних полів. Дослідження здійснено з метою подальшого аналізу фразеотвірної потенції зазначених одиниць крізь призму парадигматичних зв'язків, а також семантичного аналізу дібраних фразеологізмів та дослідження специфіки їх значення в контексті.

Ключові слова: синонім, антонім, холонім, партонім, гіпонім, гіперонім.

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

ПАРАДИГМАТИЧЕСКИЕ СВЯЗИ ИСПАНСКОЙ ЛЕКСИКИ ДЛЯ
ОБОЗНАЧЕНИЯ СТИХИЙ И ПРИРОДНЫХ ЯВЛЕНИЙ

О. Л. Толстова (г. Киев, Украина)
jerga@ukr.net

Кандидат филологических наук, доцент кафедры испано-итальянской филологии
 Института филологии
 Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
 (Министерство образования и науки Украины)
 01601, м. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Н. В. Давидовская (г. Киев, Украина)
nadiia.dav@gmail.com

студентка факультета английского языка Института филологии
 Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
 (Министерство образования и науки Украины)
 01601, м. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье анализируются лексические единицы испанского языка на обозначение стихий и природных явлений в контексте разных типов парадигматических связей, а именно – синонимия, антонимия, холонимия (партитивные связи), гипонимия. В исследовании выделены четыре лексико-семантических поля названий стихий – земля, вода, огонь и воздух. Лексические единицы, которые к ним принадлежат, характеризуются широким спектром сфер употребления, разнообразием коннотаций, а также существенно отличаются частотой употребления. Из лексико-семантических полей стихий и природных явлений было выделено и проанализировано 324 лексических единицы. Исследовано семантические и функциональные особенности каждой группы, которая принадлежит к отмеченным лексико-семантическим полям. Исследование осуществлено с целью последующего анализа фразеотворной потенции отмеченных единиц сквозь призму парадигматических связей, а также семантического анализа фразеологизмов с выделенными лексемами и исследования специфики их значения в контексте.

Ключевые слова: синоним, антоним, холоним, партоним, гипоним, гипероним.

© Толстова О. Л. [Толстова О. Л.] | jerga@ukr.net, Давидовська Н. В. [Давидовская Н. В.] | nadiia.dav@gmail.com

Парадигматичні зв'язки іспанської лексики на позначення стихій та природних явищ (Українською)

[Парадигматические связи испанской лексики для обозначения стихий и природных явлений (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

**PARADIGMATIC RELATIONS OF SPANISH LEXIS DENOTING
ELEMENTS AND NATURAL PHENOMENA**

O. L. Tolstova (Kyiv, Ukraine)
jerga@ukr.net

PhD (Philology), Associate Professor, Department of Spanish and Italian Philology,
Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

N. V. Davydovska (Kyiv, Ukraine)
nadiia.dav@gmail.com

a student of English Philology Department, Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

Article analyzes lexical units of the Spanish language that denote elements and natural phenomena from the point of view of different paradigmatic relations, namely synonymy, antonymy, holonymy (meronymy), hyponymy. Four lexical semantic fields of the names of elements were singled out in this research – earth, water, fire and air. Lexical units that belong to these fields are characterized by the wide spectrum of the spheres of usage, variety of connotations and they substantially differ according to the frequency of usage. We singled out 324 lexical units from the lexical semantic fields of elements and natural phenomena and analyzed them. Semantic and functional peculiarities of each of the groups that belong to the abovementioned semantic fields were investigated. The research was carried out with the view of further analysis of the idiomatic potency of the investigated units through the prism of paradigmatic relations, semantic analysis of the selected phraseological units and the investigation of the specificity of their meaning in the context.

Keywords: synonym, antonym, holonym, meronym, hyponym, hypernym.

Вступ

Важливий пласт лексики будь-якої мови складають лексеми на позначення стихій та природних явищ, оскільки вони тісно пов'язані з повсякденним життям людей і здавна увійшли в народну свідомість. Це втілюється у різноманітності

(Problems of linguistic semantics)

Paradigmatic relations of Spanish lexis denoting elements and natural phenomena (in Ukrainian)

[Paradygmatychni zv'jazky ispans'koi leksyky na poznachennja styhij ta pryrodnyh javyssh]

© Tolstova O. L. [Tolstova O. L.] jerga@ukr.net, Davydovska N. V. [Davydovska N. V.] nadiia.dav@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

найменувань, що входять до парадигматичних об'єднань лексичних одиниць за спільністю інтегрального компонента значення (архісеми) [2], тобто до лексико-семантичних полів назв чотирьох стихій (землі, води, вогню та повітря) та природних явищ, а також у частоті їх використання в мовленні та їх продуктивності у творенні фразеологізмів.

Актуальність теми статті полягає у недостатньому дослідженні іспанської лексики на позначення стихій та природних явищ, її важливому значенні в свідомості мовців, розгалуженості зв'язків між лексемами, що належать до зазначених лексико-семантичних полів. Зазначені лексичні одиниці характеризуються широким спектром сфер вживання, а також суттєво різняться за частотою вживання та відтінками значення.

Об'єктом дослідження є лексична система іспанської мови, зокрема, лексико-семантичні поля стихій та явищ природи. **Предмет** дослідження – парадигматичні зв'язки лексики на позначення стихій та природних явищ в іспанській мові. Дослідження здійснено на **матеріалі** лексикографічних джерел [4; 5; 6].

Метою статті є класифікувати лексичні одиниці іспанської мови на позначення стихій та природних явищ з огляду на різні типи парадигматичних відношень, а саме – синонімія, антонімія, холонімія та меронімія, гіпонімія, проаналізувати особливості використання різних лексем, що належать до лексико-семантичних полів стихій та природних явищ. У перспективі це дає нам цінний матеріал для дослідження фразеотвірної потенції зазначеної групи лексем. Крім того, таке дослідження є цікавим для лексикографічних студій, оскільки зазначена група не досліджувалася.

Методи і прийоми дослідження визначаються метою, завданнями та матеріалом, що аналізується. Фактичний матеріал був відібраний методом суцільної вибірки із зазначених лексикографічних джерел. Метод наукового опису дозволив провести комплексний аналіз лексичного матеріалу. У рамках цього методу використовуються прийоми статистичної обробки (для узагальнення результатів дослідження), спостереження, інтерпретації, зіставного аналізу (для опису матеріалу). Також застосовано елементи компонентного аналізу.

Основний зміст

З лексико-семантичних полів стихій та природних явищ було виокремлено та проаналізовано 324 лексичні одиниці, зокрема 123 лексеми відносяться до архісеми «земля», 62 до архісеми «вода», 50 до архісеми «вогонь», 36 – «повітря» та 53 – «природні явища». Доцільно окремо розглянути співвідношення між

© Толстова О. Л. [Толстова О. Л.] | jerga@ukr.net, Давидовська Н. В. [Давидовская Н. В.] | nadiia.dav@gmail.com

Парадигматичні зв'язки іспанської лексики на позначення стихій та природних явищ (Українською)

[Парадигматические связи испанской лексики для обозначения стихий и природных явлений (На укр. яз.)]

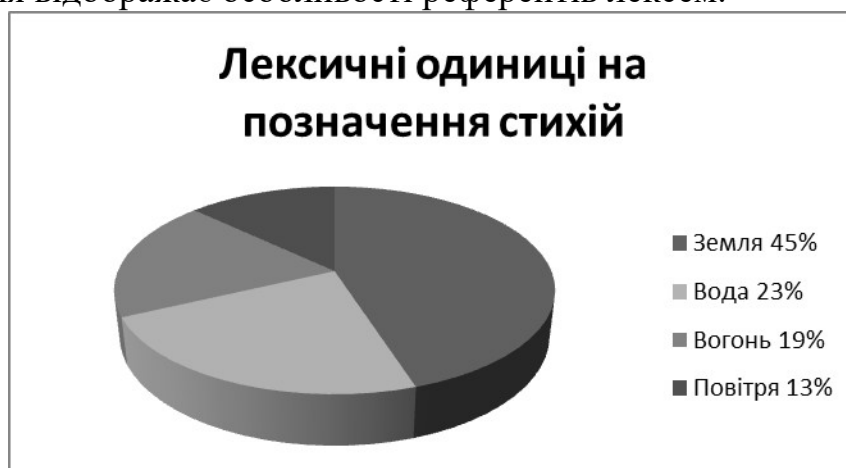
(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

семантичними полями чотирьох стихій. Як бачимо, розглянута 271 лексема на позначення стихії у процентному співвідношенні розподіляється наступним чином: земля – 45%, вода – 23%, вогонь – 19%, повітря – 13%. Таке співвідношення відображає особливості референтів лексем.

За частотою вживання в іспанській мові у досліджуваній групі переважає лексема «*agua*» (знаходиться на 207 позиції у списку за частотою вживання слів), за нею йде «*tierra*» (295), «*aire*» (490) та «*fuego*» (806) [3]. Невідповідність кількості лексичних одиниць, що входять до лексико-семантичного поля назв стихій, частоті вживання самих архісем, пояснюється тим, що різноманітність семантичних та конотативних відтінків лексем дозволяє використання ширшого спектру найменувань, що належать до даного семантичного поля, в залежності від контексту та потреб мовця.

Розглянемо лексико-семантичне поле кожної стихії з позицій парадигматики. Парадигматика визначається як тип зв'язків у мовній системі, які встановлюються на підставі варіативності, подібності, протилежності, похідності, включення, субкатегоризації мовних одиниць і виключає їхнє одночасне уживання в певній позиції [2: 442]. Досліджуване поле розподіляється на лексико-семантичні групи та має складну та розгалужену систему парадигматичних зв'язків. У той час як антонімія не знайшла широкого прояву у прямому значенні слів всередині окремих груп і актуалізується в області фразеології або між лексико-семантичними полями, синонімія, холонімія, меронімія та гіпонімія налічують багато прикладів у зазначених лексико-семантичних полях.

У лексико-семантичному полі «земля» виділяємо такі групи, як «планета, поверхня» («*planeta, superficie*»), «рівнина, тип ґрунту» («*llanura, tipo de suelo*»), «берег» («*orilla*»), «пісок, пустка» («*arena, erial*»), «плато, гір'я, гори» («*meseta,*

(Problems of linguistic semantics)

Paradigmatic relations of Spanish lexis denoting elements and natural phenomena (in Ukrainian)

[Paradygmatychni zv'jazky ispans'koi' leksyky na poznachennja styhij ta pryrodnyh javyshh]

© Tolstova O. L. [Tolstova O. L.] jerga@ukr.net, Davydovska N. V. [Davydovs'ka N. V.] nadiia.dav@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

montañas”), «дерева» (“*arboles*”).

У синонімічних рядах домінують часткові стилістичні та ідеографічні синоніми, що відображає загальномовні тенденції. Зокрема, можемо виділити наступні групи:

tierra – globo – orbe – planeta – esfera terráquea/terrestre;
superficie – suelo – terreno;
campo – prado – pradejón – pradera – estepa – descampada;
llanura – planicie;
depresión – nava – hondón – bajo – bajura – hondonada.

Фіксуємо також словотвірну синонімію окремо та усередині груп: *pasto – pastadero – pastiza; calvero – calvijar; prado – pradejón – pradera; bajo – bajura.*

Виокремлені лексеми мають близьку семантику і позначають різні типи природних поверхонь, але різняться за семантичною конотацією. Так, лексеми *llanura* та *planicie* позначають рівнину, але друга має диференціальну сему великого розміру. *Campo, prado, pradejón, pradera, estepa* та *descampada* означають *поле* і можуть бути взаємозамінними, за винятком тих випадків, коли вони зустрічаються в диференціюючому контексті і позначають різні специфічні типи трав'янистої біосистеми.

Багатою на часткові синоніми є лексико-семантична група, побудована навколо поняття берега: *orilla – litoral – marina – costa – ribera – marisma – ribazo*. Природні об'єкти, позначувані даними лексемами, різняться між собою переважно приляганням до певного типу водойм. Так, *orilla* і *costa* можуть стосуватися будь-якого краю землі, що межує з поверхнею моря, озера чи річки, тоді як *litoral, marina, marisma* стосуються лише берега моря. Лексеми *ribera* та *ribazo* можуть позначати або берег річки, або берег моря з тією особливістю, що для першої первинним є значення берега річки, а друга містить семи висоти та стрімкості.

У синонімічному ряді на позначення ущелини (*desfiladero – angostura – cañada – hocino – congosto – garganta – hoz – quebrada – redendija*) лексичні одиниці є синонімами лише в разі актуалізації одного з периферійних значень у конкретному контексті, оскільки більшість цих лексем є полісемантичними й інші значення не мають нічого спільного з лексико-семантичним полем стихії. Наприклад, *angostura* також означає «складне становище», *hocino* – садовий ніж, *garganta* – горло, а *hoz* – серп.

Лексеми на позначення пагорба та височини утворюють синонімічний ряд, в якому побічні значення варіюються від «гора» до «підвищена місцевість»: *cerro – collado – terromontero – morro – colina – loma – eminencia – otero – promontorio –*

© Толстова О. Л. [Толстова О. Л.] | jerga@ukr.net, Давидовська Н. В. [Давидовская Н. В.] | nadiia.dav@gmail.com

Парадигматичні зв'язки іспанської лексики на позначення стихій та природних явищ (Українською)

[Парадигматические связи испанской лексики для обозначения стихий и природных явлений (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

altillo. Деякі з вищезазначених лексем є стилістичними синонімами – так, *eminencia* характерна для розмовного дискурсу, тоді як *promontorio* – для наукового [4; 5].

Багата іспанська мова синонімами на позначення лісових хащ: *espesura* – *arcabuco* – *arbolado* – *floresta* – *boscaje* – *jaro* – *fragosidad*, а також чагарнику: *matorral* – *monte bajo* – *malezas* – *maraña*. Друга група лексем є партонімом для першої (наприклад, *espesura* – *matorral*, оскільки *espesura* визначається як *lugar muy poblado de árboles y matorrales* [4]). У наведеному прикладі присутня метонімія за типом ЄДНІСТЬ→КОМПОНЕНТ.

Тісно пов'язана з синонімією гіпонімія – родо-видова ієрархія понять, яку часто називають квазісинонімією. Гіпонімічні відношення лексико-семантичному полі «земля» не є розгалуженими. Так, в ряді лексем *suelo*: *labrantío*, *parcela*, *pastizal*, *pastadero*, *prado*, *calvero*, *nava*, *valle*, *suelo* (земельна ділянка, ґрунт) є гіперонімом, оскільки позначає родову назву для різних ділянок ґрунту, лексеми на позначення яких включають у себе зміст гіпероніма і протиставляються один одному за певними семами [1]. Наприклад, лексема *labrantío* містить сему обробітку землі з метою вирощування врожаю, лексема *parcela* передбачає наявність власника у певної ділянки ґрунту, *pastizal* включає в себе наявність великої кількості кормової трави, а *pastadero* – просто місце для випасу худоби. *Prado* також позначає місце для випасу худоби, але має додаткову сему вологості. Лексема *calvero* означає ділянку лісу без дерев або поклади глини, тоді як *nava* – заболочену долину між горами, а *valle* – річкову долину між горами або височинами.

У ланцюзі *concavidad*: *barranco*, *cañón*, *desfiladero*, *angostura*, *cañada*, *hoz*, *rambla*, *quebra* поняття «виїмка» в загальному плані охоплює собою всі різновиди нерівності ґрунту з різким перепадом висоти.

Найбільше гіпонімів групується навколо гіпероніму *bosque*: *fronda*, *jungla*, *selva*, *soto*, *coscojal*, *monte cerrado*, *carrascal* та *forestación*: *foresta*, *arboleda*, *jardín*, *bosquete*, *parque*, *pensil*, *vergel*, *huerta*, *huerto*, де в першому випадку гіпоніми означають специфічні види лісів, що різняться флорою, місцями існування або густотою засадження, а в другому – різні види штучного деревонасадження.

Меронімія у досліджуваній лексико-семантичній групі також не є розгалуженою, як правило, складаються з холоніма та одного, рідше двох меронімів за типом ЄДНІСТЬ→КОМПОНЕНТ: *tierra*: *terrón*; *costa*: *playa*; *desierto*: *arena*; *parque*: *césped*; *valle*: *torrentera*, *vaguada*. Також фіксуємо ланцюг, в якому меронім попередньої ЛО є холонімом наступної: *cordillera*: *sierra*: *montaña*: *pico*.

Наступним дослідженням об'єктом є лексико-семантичне поле «вода», в якому виділяємо такі лексико-семантичні групи як «рідина» (“*líquido*”), «хмара» (“*nube*”),

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

«хвиля» (“*ola*”), «сніг, лід» (“*nieve, hielo*”), «водойма» (“*masa de agua*”, “*concauidad/depresión con agua*”, “*depósito de agua*”), «болото» (“*atascadero*”).

Залежно від лексико-семантичної групи, всередині поля кількість синонімів варіюється від достатньої для повноцінних синонімічних рядів до пар синонімів. У ряді *ola* – *onda*, лексеми, за умови нейтралізуючого контексту, є цілком взаємозамінними, оскільки обидві лексеми позначають хвилю і різняться лише семою розміру та побічними значеннями. Причини появи синонімів у цій групі є етимологічні, оскільки лексеми прийшли в іспанську мову з різних мов і різними шляхами (*onda* від латинського слова *unda*, *ola* з французької *houle*).

Найчисленнішим є синонімічний ряд зі стрижневим компонентом «болото»: *pantano* – *barrizal* – *atascadero* – *atolladero* – *tremedal* – *charcal* – *fangal* – *fangar* – *lapachar* – *paular* – *regajal* – *ciénaga*. До нього входить пара абсолютних морфологічних синонімів – *fangal* і *fangar* [4].

Всередині лексико-семантичної групи «водойма» лексеми об’єднані синонімічними відношеннями неоднорідно. У підгрупі «невелика водойма» лексичні одиниці перебувають у повноцінних синонімічних рядах. Наприклад, *charco* – *balsa* – *charca* – *lagunajo* – *aguazal* – *poza*, де всі лексичні одиниці позначають калюжу і це є єдиним або основним їх значенням за деякими виключеннями (*charka* – велика калюжа, або також ставок, озерце; *balsa* – також водосховище, озеро). Іншим прикладом є ряд, в якому домінантою є лексема «джерело»: *fuelle* – *alfaguara* – *manantial* – *naciente* – *venero*.

Для інших типів водойм характерні синонімічні пари, наприклад: *embalse* – *pantano* (якщо актуалізується значення «водосховище»), *alberca* – *albuhera* («штучна водойма»), лексеми різняться частотою використання [3; 4]), *albufera* – *estero* (лиман), *catarata* – *cascada* (водоспад), *canal* – *estrecho* (протока). Тобто у цій підгрупі спостерігаємо переважання різноманітності видів над кількістю лексем на їх позначення.

У лексико-семантичному полі «вода» гіпонімія також є суттєвим видом зв’язку між лексичними одиницями поля. У гіпонімічній групі *nube*: *cirro* – *estrato* – *nubarrón* – *nublado* – *nimbo* гіперонімом виступає слово «хмара», а гіпонімами – два різновиди даного об’єкта, слова на позначення якого більш характерні для наукового контексту (*cirro*, *estrato*) та лексеми на позначення чорної поодинокі хмари (*nubarrón*), такої, яка приносить грозу (*nublado*) та дощ, сніг чи град (*nimbo*). Зазначимо, що гіпоніми між собою утворюють синонімічні ряди, що свідчить про взаємозв’язок та складну структуру у системі парадигматичних зв’язків.

Більш загальним прикладом гіпонімії є група, яка включає основні види

© Толстова О. Л. [Толстова О. Л.] | jerga@ukr.net, Давидовська Н. В. [Давидовская Н. В.] nadiia.dav@gmail.com

Парадигматичні зв’язки іспанської лексики на позначення стихій та природних явищ (Українською)

[Парадигматические связи испанской лексики для обозначения стихий и природных явлений (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

природних масивів води: *masa de agua: río – lago – mar – océano*. Цей ланцюг можна продовжити іншими найменуваннями з цієї лексико-семантичної підгрупи, оскільки всі вони називають певні типи водойм, диференціюючими семами при цьому будуть сема розміру та прісності/солоності води. Водночас, ці самі одиниці є складовими метонімічних відносин за типом ЄДНІСТЬ → МАТЕРІЯ: *océano – agua; mar – agua*, тощо.

Скориставшись визначенням, знаходимо ще одну гіпонімічну групу: *masa de hielo: glaciar – helero*, де обидва гіпоніми позначають гірські льодовики, які, однак, знаходяться на різній висоті і по-різному реагують на річні зміни температури. Так, лексема *glaciar* позначає велику кількість льоду, що знаходиться вище від снігової лінії, в нівальному поясі – поясі вічних снігів і льодовиків, чия нижня частина не розтає влітку, а лише повільно сповзає, формуючи льодові ріки. Гіпонім *helero*, однак, позначає великі об'єми льоду нагромаджені у висотних зонах гір нижче від снігової лінії, які розтають під час жаркого літа [4].

Меронімією пов'язані такі лексичні одиниці: *licor: gota; oleaje: ola; río: paciente* та *mar: bajío*.

У лексико-семантичному полі «ВОГОНЬ» виділяємо такі лексико-семантичні групи, як «жар» (“*brasa*”), «вогнище, пожежа» (“*hoguera, incendio*”), «полум'я» (“*llama*”), «смолоскип, свічка» (“*antorcha, vela*”), «спалення, горіння» (“*queta, combustión*”), «піч» (“*horno*”).

Синонімічні відношення в цьому полі ускладнюються участю тих самих лексем у різних синонімічних рядах через багатозначність слів та актуалізацією різних значень у різних рядах. Тобто лексичні одиниці утворюють складну структуру парадигматичних відношень, пов'язуючи собою окремі ряди. Так, наприклад, лексема *rescoldo* входить до синонімічного ряду *ascua – brasa – rescoldo* у значенні «вугілля, жар» і в той самий час належить до синонімічного ряду *ceniza – pavesa – rescoldo* в значенні «попіл», а лексема *pavesa* у свою чергу є синонімом лексеми *chispa* в значенні «іскра».

Так само переплітаються синонімічні ряди в лексико-семантичній групі «смолоскип, свічка»: лексеми *antorcha – tea – hacha – hachón – lumbrera* позначають смолоскип, але завдяки побічним значенням слів від цього ряду відгалужуються ще два: *hacha – hachón – vela – candela – cirio* у значенні «свічка» та *lumbrera – candil* у значенні «світильник».

У лексико-семантичній групі «вогнище, пожежа», на позначення багаття існує синонімічний ряд *hoguera – fogata – pira – rogo*, де лексема *fogata* вирізняється семою великого розміру, а слово *rogo* належить до поетичного реєстру і

(Problems of linguistic semantics)

Paradigmatic relations of Spanish lexis denoting elements and natural phenomena (in Ukrainian)

[Paradygmatische vz'yazky ispans'koi' lekshyky na poznachennja styhij ta pryrodnyh javyshh]

© Tolstova O. L. [Tolstova O. L.] jerga@ukr.net, Davydovska N. V. [Davydovs'ka N. V.] nadiia.dav@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

використовується переважно в художньому дискурсі; а на позначення пожежі – *incendio* – *conflagración*, де остання лексема також використовується на позначення військового конфлікту.

Синонімічні ряди у лексико-семантичній групі «спалення, горіння»: *abrasamiento* – *queta* – *cineración* – *cremación* – *incineración* (спалення) та *calcinación* – *chamusquina* (обпалювання), *combustión* – *ustión* (горіння).

Лише парами синонімів обмежується група «полум'я»: *llama* – *flama* (в значенні «полум'я»). Зазначені лексеми мають спільну етимологію, походять від латинської лексеми *flama*, але характеризуються різним ступенем адаптованості лексем до іспанської мови.

Інші групи: *flama* – *lumbre* (в значенні «відблиск полум'я»), *escoria* – *lava* («лава»).

Гіпонімічні відносини є характерними лише для лексико-семантичної групи «піч», як джерело вогню: *horno*: *quemadero* – *estufa* – *padilla* – *hornillo* – *tostadero*, де лексеми позначають різні види печей – кремаційну, кухонну, хлібопекарну, горн та обпалювальну.

Меронімія у лексико-семантичному полі вогню грає більш важливу роль, ніж в інших, вже розглянутих нами, однак не через абсолютну кількість меронімів, а через їх співвідношення до загальної кількості лексем, об'єднаних парадигматичними зв'язками. Наприклад, *hoguera*, *incendio*, *fuego*: *humo*, *llama*; *horno*: *chimenea*; *infierno*: *fuego*.

Останнім досліджуваним лексико-семантичним полем стихії є **«повітря»**, в якому виділяємо такі лексико-семантичні групи, як «власне повітря» (“*aire*”), «атмосфера» (“*atmósfera*”), «вітер» (“*viento*”) та «рух повітря» (“*movimiento del aire*”).

Виділяємо синонімічний ряд на позначення руху повітря *corriente* – *aflato* – *soplo* – *hálito*, де всі лексеми означають «подув вітру» і різняться масштабністю явища (*corriente* – потік повітря), частотою (*aflato* – застаріле слово) та сферою вживання (*hálito* – поетичне слово і використовується в основному в художньому дискурсі). Також відмічаємо синонімічний ряд *aliento* – *respiro* – *respiración* – *huelgo* на позначення дихання, з якого відгалужується другий синонімічний ряд на позначення вентиляції через друге значення слова *respiración*: *ventilación* – *aireación* – *respiración*. Інші лексичні одиниці перебувають у синонімічних парах, наприклад: *aspiración* – *inspiración*.

Гіпонімічні зв'язки добре розвинені у даному лексико-семантичному полі. У лексико семантичній групі «власне повітря» утворилася така гіпонімічна група, як

© Толстова О. Л. [Толстова О. Л.] | jerga@ukr.net, Давидовська Н. В. [Давидовская Н. В.] | nadiia.dav@gmail.com

Парадигматичні зв'язки іспанської лексики на позначення стихій та природних явищ (Українською)

[Парадигматические связи испанской лексики для обозначения стихий и природных

явлений (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

gas: oxígeno – nitrógeno – gas carbónico, до якої входять гази, які складають повітря.

Наступна група побудована навколо гіпероніма *viento: brisa – monzón – noto – austro – euro – bóreas – céfiro – galerna*, гіпоніми тут позначають різні типи вітрів, включно з науковими назвами та такими, що походять з грецької міфології.

Меронімія розвинена набагато краще, ніж в інших лексико-семантичних полях і утворює повноцінні ланцюги. Так, навколо холоніма «атмосфера» формується група меронімів її складових шарів: *atmósfera: troposfera – estratosfera – ozonosfera – mesosfera – ionosfera*.

Іншим прикладом меронімії є ланцюжок на позначення актів процесу дихання: *respiración: aspiración – espiración – inspiración*. Обидві групи належать до наукового стилю, якому притаманне чітке структурування об'єктів.

На відміну від попередніх досліджуваних полів, де антонімія не проявилася, у лексико-семантичному полі «повітря» знаходимо пару **антонімів**: *ciclón – anticiclón*, які протиставляються як протилежні метеорологічні явища, які приносять грозу та ясну погоду відповідно.

Отже, лексико-семантичне поле «повітря» суттєво відрізняється від інших структурою розподілу парадигматичних відношень, так як домінування синонімії поступається приблизно рівноцінній присутності гіпонімічних зв'язків та меронімії, а також елементам антонімії.

Лексико-семантичне поле **«природні явища»** ми розглядаємо окремо, тому що воно включає в себе елементи різних стихій, які разом складають різні природні явища і не можуть бути проаналізовані з точки зору лише однієї стихії та не належать повністю до жодної.

Поділ даного поля на лексико-семантичні групи є досить суперечливим через різнорідність явищ, що до нього входять, однак все ж лексеми можна згрупувати за приналежністю до місця існування явищ, які вони позначають, за домінуючою стихією або за суттю явища. На підставі даної класифікації виділяємо такі лексико-семантичні групи, як «небо» (*“cielo”*), «вода» (*“agua”*), «опаді, вітер» (*“precipitaciones atmosféricas, viento”*), «гори, земля» (*“montañas, tierra”*) та інше.

Синонімічні ряди тут складні та неоднорідні. Одні й ті самі слова можуть перебувати одразу в кількох синонімічних рядах, через велику кількість значень та різні відтінки того самого значення. Крім рядів також присутні синонімічні пари часткових та абсолютних синонімів. Прикладом складного синонімічного ряду може слугувати ланцюжок синонімів, який належить до лексико-семантичної групи «опаді, вітер»: *borrasca – ventarrón – tempestad – temporal – tormenta – tronada*. Ці лексеми об'єднані значенням «буря, негода». Звідси відгалужуються ще дві групи

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

синонімів: *borrasca* – *vendaval* – *ventarrón* в значенні «сильний вітер» та *tempestad* – *temporal* в значенні «шторм».

Серед інших синонімічних рядів: *tifón* – *torbellino* – *tromba* – *manga* – *tornado* на позначення смерчу, звідки відгалужується *tornado* – *huracán* в значенні урагану.

Серед простіших синонімічних рядів: *nevada* – *nevasca* – *nevisca* – *cellisca*, де всі лексеми позначають снігопад з невеликими відтінками значення (*nevasca* – снігова буря, *nevisca* – невеликий снігопад, *cellisca* – мокрий сніг); *rayo* – *relámpago* – *centella* на позначення блискавки та *inundación* – *anegación* – *anegamiento* на позначення повені, затоплення (*anegación* та *anegamiento* – абсолютні синоніми).

Також численні пари синонімів, вони належать до різних лексико-семантичних груп: *espejismo* – *miraje*, *granizo* – *pedrisco* (друга лексема передбачає більш масштабне та інтенсивне явище), *argayo* – *falla* (в значенні «зсув, обвал»), *avalancha* – *alud*, *seísmo* – *sismo* (останні дві пари є абсолютними синонімами).

Гіпонімічні відношення представлені лише однією невеликою групою: *niebla*: *calina* – *bruma*, де перший гіпонім означає серпанок, марево під час літньої спеки, а другий – завісу туману над морем.

Меронімія у даному лексико-семантичному полі є продуктивнішою за гіпонімію та втілюється у невеликих групах лексем: *smog*: *niebla* – *humo*, *terremoto*: *sismo*, *tronada*: *trueno*.

Також виділяємо пару антонімів всередині: *calma* – *tempestad*, які позначають стан моря в опозиції «штиль – шторм».

Незважаючи на різноманітність явищ, що входять до даного лексико-семантичного поля, вони тісно пов'язані між собою завдяки багатозначності лексем на їх позначення.

Висновки.

Отже, як бачимо на прикладах, синонімія домінує у сфері парадигматичних відношень, однак розподіл синонімів між синонімічними рядами не є однорідним, а, навпаки, коливається від багатих на лексеми рядів до пар синонімів. Кількість синонімів визначається, зокрема, територіальною розповсюдженістю певних природних явищ, типів рельєфу.

Ієрархія гіпонімічних відношень не є розгалуженою, переважає двокомпонентна структура. Меронімічні групи досліджуваних ЛО відносяться до типу ЄДНІСТЬ→КОМПОНЕНТ, що дає змогу зробити висновок щодо членування та сприйняття стихій та природних явищ.

У досліджуваному пласті лексики переважають семантичні синоніми, при цьому в багатьох випадках диференціюючою семою виступає сема розміру. Отже,

припускаємо, що саме потреба в розрізненні однотипних об'єктів за розміром у багатьох випадках спричинила появу семантичних синонімів.

Перспективи подальших досліджень

Дослідження дало змогу систематизувати досліджуваний пласт лексики для подальшого аналізу. Перспективним вважаємо дослідження виокремлених одиниць у контексті, зокрема на матеріалі сучасної художньої літератури, також аналіз фразеотвірності лексичних одиниць на позначення стихій та природних явищ крізь призму парадигматичних зв'язків, семантичний аналіз дібраних фразеологізмів та дослідження специфіки їх значення в контексті.

Література

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган // [2-ге вид.]. – К. : ВЦ «Академія», 2008. – 368 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова // Полтава : Довкілля–К., 2006. – 716 с.

Джерельна база

3. *Corpus de Referencia del Español Actual* (CREA). Listado de frecuencias [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://corpus.rae.es/lfrecuencias.html>.
4. *Diccionario de la lengua española* (23^a ed.) / S.L.U. **Espasa Libros**, 2014. – 2432 p.
5. *Diccionario de la lengua española* [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.wordreference.com/definicion/>.
6. *Diccionario de sinónimos online. Tesaurus en español* [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://www.sinónimo.es/>.

References

1. Kochergan M. P. *Vstup do movoznavstva* [Introduction into linguistics]. Ed.2. K., VC «Akademija», 2008, 368 p. (In Ukr.)
2. Selivanova O. O. *Suchasna lingvistyka: terminologichna encyklopedija* [Modern linguistics: the encyclopedia of terms]. Poltava, Dovkillja, K., 2006, 716 p. (In Ukr.)
3. *Corpus de Referencia del Español Actual* (CREA). *Listado de frecuencias* [Corpus of Reference of Modern Spanish. List of frequencies]. Available at: <http://corpus.rae.es/lfrecuencias.html>. (accessed 19.03.2016)
4. *Diccionario de la lengua española* (23^a ed.) [Dictionary of the Spanish language] / S.L.U. Espasa Libros, 2014, 2432 p.
5. *Diccionario de la lengua española* [Dictionary of the Spanish language]. Available at: <http://www.wordreference.com/definicion/>. (accessed 19.03.2016)
6. *Diccionario de sinónimos. Tesaurus en español* [Dictionary of synonyms. Thesaurus in Spanish]. Available at: <http://www.sinónimo.es/>. (accessed 19.03.2016)

УДК 811.111 (73) 27 06

КОГНІТИВНИЙ ЕФЕКТ ДИНОЗАВРУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ КОМЕДІЙНОМУ КІНОДИСКУРСІ

О. В. Харченко (м. Київ)
simplicita@ukr.net

Кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та практики перекладу
Українсько-Арабського інституту міжнародних відносин та лінгвістики ім. Аверроеса
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(Міністерство освіти і науки України)
03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2

Стаття фокусує свою увагу на когнітивних та стилістичних особливостях американського комедійного кінодискурсу. Проведене дослідження виявляє, що когнітивний патерн динозавра, як різновид когнітивного патерну ілюзорної переваги, залучається для створення комічного ефекту, особливо в кінокомедіях, що висвітлюють життя програмістів, сучасні комп'ютерні технології, життя персонажів, що подорожують у часі. Цей механізм може реалізуватися через рефреймінг логічних інференцій індустріального суспільства (можливо середньовічного) та логічних інференцій цифрового суспільства.

Ключові слова: американський комедійний кінодискурс, каламбур, non sequitur, антитеза, когнітивний патерн, оксюморон, іронія тощо.

КОГНИТИВНЫЙ ЭФЕКТ ДИНОЗАВРА В АМЕРИКАНСКОМ КОМЕДИЙНОМ ДИСКУРСЕ

О. В. Харченко
simplicita@ukr.net

Кандидат филологических наук, доцент, заведующий кафедрой теории и практики перевода
Украинско-Арабского института международных отношений и лингвистики им. Аверроэса
Межрегиональной Академии управления персоналом
03039, г. Киев, ул. Фрометовская, 2

Статья фокусирует своё внимание на когнитивных и стилистических особенностях американского комедийного кинодискурса. Проведённое исследование выявляет, что когнитивный патерн динозавра, как разновидность паттерна

© Харченко О. В. [Харченко О. В.] simplicita@ukr.net

Когнітивний ефект динозавру в американському комедійному кінодискурсі (Українською) [Когнитивный
эффект динозавра в американском комедийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

иллюзорного превосходства, используется для создания комического эффекта, особенно в кинокомедиях, которые освещают жизнь программистов, современные компьютерные технологии, жизнь персонажей, что путешествуют во времени. Этот механизм может реализовываться посредством рефрейминга логических инференций индустриального общества (возможно средневекового) и логических инференций цифрового общества.

Ключевые слова: американский комедийный кинодискурс, каламбур, non sequitur, антитеза, когнитивный паттерн, оксюморон, ирония и т.д.

THE COGNITIVE EFFECT OF DINOSAUR IN AMERICAN COMEDY FILM DISCOURSE

O. V. Kharchenko

simplicita@ukr.net

PhD (Philology), Associate Professor, Chair of Theory and Practice of Translation Department,
 Ukrainian-Arabic Institute of the international relations and linguistics named after Averroes,

Academy of Personnel Management

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

2 Frometivska Str., Kyiv, Ukraine, 03039

The article focuses its attention on the research of cognitive and stylistic peculiarities of American comedy film discourse, which is defined as a text with specific and extra linguistic stock of realization of inner laughing intention, unrolled in the dynamic social situation of laughing, joy and playful communication. The conducted research reveals that the cognitive pattern of dinosaur as a variant of illusionary superiority pattern is used to create a comic effect, especially in comedy films, which highlight the life of programmers, up-to-date computer technologies, the life of the characters who travel in time. This mechanism can be realized through the reframing of industrial society logical inferences (maybe Middle Ages) and logical inferences of digital society.

Keywords: American comedy film discourse, pun, non sequitur, antithesis, cognitive mechanism, oxymoron, irony etc.

Актуальністю статті постає необхідність ідентифікації когнітивних механізмів сучасного американського гумору. **Об'єктом** дослідження виступає сучасний американський комедійний кінодискурс. **Матеріалом** для аналізу слугували ряд фрагментів кінодискурсу американських кінокомедій.. Предметом дослідження є когнітивні механізми комічного. **Мета статті** – виявлення та загальна характеристика когнітивного патерну динозавра, що сприяє ефективності американського комедійного кінодискурсу. **Постановка загальної проблеми** та її

(Problems of linguistic communications)

The cognitive effect of dinosaur in American comedy film discourse (in Ukrainian)

[Kognityvnyj efekt dynozavru v amerykans'komu komedijnomu kinodyskursi]

© Kharchenko O. V. [Harchenko O. V.] simplicita@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

зв'язок з науковими завданнями. Аналіз сучасного американського комедійного кінодискурсу та комплексу проблем пов'язаних з ним. **Постановка завдання.** Ідентифікація когнітивного механізму динозавра та виявлення стилістичних засобів його реалізації в американському комедійному кінодискурсі. Аналіз останніх досліджень і публікацій базується на роботах В. И. Карасика [2, с. 10-120], В. О. Самохіної [4, с. 7-220], В. Я. Проппа [3, с.15-155], М. М. Бахтіна [1, с. 20-125], С. Аттардо [5, с. 289-320] та В. Раскіна [10, с. 5-155], які найбільш ґрунтовно дослідили проблеми гумористичного дискурсу в цілому, та гумору, сатири й іронії зокрема. Наукові результати. У статті дається визначення когнітивного патерну динозавра, виявлено застосування цього патерну у ряді кінокомедій, проведено уточнення понять теоретичного аналізу комедійного дискурсу.

Психологічний 'ефект динозавра' був помічений американською дослідницею Ш. Леанне при аналізі успіху Б.Обами у боротьбі із своїми конкурентами: "Унікальне використання технологій дало ще один знаковий результат – 'ефект динозавра'. Контраст між інноваційним та ефективним використанням технологій Обамою і відставання у цьому питанні його основних опонентів багатьох примусив сприймати Х. Клінтон та Дж. Мак-Кейна як лідерів із минулого" [8, с. 256]. На нашу думку, у когнітивній лінгвістиці когнітивний патерн динозавра проявляється як різновид когнітивного патерну ілюзорної переваги, коли один із комунікантів пояснює переваги певної технології, а інший комунікант з різних причин цього абсолютно не розуміє. Цей патерн обертається навколо таких ціннісних домінант як 'сила прогресу' та 'інтелектуальна вищість', і базується на таких фреймах як 'сучасні технології' та 'інновації'. Когнітивний патерн динозавру проявляється в різних типах дискурсу, він може застосовуватися і в американському комедійному дискурсі.

У комедійному фільмі Computer Chess (2013), присвяченому розробці перших шахових комп'ютерних програм, зустрічаємо такий діалог між програмістом Біштоном та дівчиною Полін: "*Pauline: Peter, did you ever stop and ask yourself how many squares are on a chess board? Bishton: 64. It's an 8 by 8 grid. Pauline: Well... but don't you see how limited that is? Bishton: No, it's actually very complex once you start to think about it as a programming problem. Just the number of possible games explodes exponentially with each move, it's close to 10 to the 120th power. And to try and compute all those games might take even longer than humanity would be around to do so. Pauline Wow ...*"[6].

© Харченко О. В. [Харченко О. В.] simplicita@ukr.net

Когнітивний ефект динозавру в американському комедійному кінодискурсі (Українською) [Когнитивный эффект динозавра в американском комедийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

У комунікативному плані Поліна, запитуючи Біштона про кількість квадратиків на шаховій дошці хотіла не лише отримати чітку відповідь, що є експліцитним проявом комунікативної тактики інформування, але й зробити іннуендо на те, що він займається несерйозною справою, що, в свою чергу, є імпліцитним проявом тактики глузування. На своє здивування вона отримала відповідь фахівця програміста, що збентежила її і показала її абсолютну необізнаність. У когнітивному плані Біштон застосував патерн динозавра і переключив логічну інференцію Поліни арифметичного рівня середньої школи (очікувалася відповідь такого ж плану) на логічну інференцію рівня програмування, що було несподіваним і викликало комічний ефект, оскільки Полін була дуже збентежена і відчула себе ‘неуком’. У стилістичному плані Біштон скомбінував логічну аргументацію з гіперболізацією і алітерацією (*explodes exponentially with each move*), та гіперболізованим перебільшенням (*those games might take even longer than humanity would be around to do so*)

У кінокомедії жахів *Army of Darkness* (1992) сучасний чоловік Е.Уїлямс переміщається у середні віки заради пошуків магичної книги Некрономікон. Вступивши у боротьбу з воїнами того часу він демонструє їм можливості своєї рушниці і вигукує: *“Yeah. All right, you primitive screwheads, listen up. See this? This...is my BOOMSTICK! It's a twelve gauge double barreled Remington, S-Mart's top-of-the-line. You can find this in the sporting goods department. That's right, this sweet baby was made in Grand Rapids, Michigan. Retails for about \$109.95. It's got a walnut stock, cobalt blue steel and a hair trigger. That's right. Shop Smart. Shop S-Mart. YA GOT THAT!?”* [9]. У комунікативному плані Уїлямс використовує тактики залякування, інформування та глузування. У когнітивному плані він вживає патерн ілюзорної переваги, застосовуючи образливу лексику (*you primitive screwheads*), та його різновид – патерн динозавра, вдаючись до авторського неологізму, що зрозумілий для людей стародавньої епохи (*boomstick* ‘палиця – бум’). У стилістичному плані, комічний ефект викликає комбіноване використання образливої лексики, метафоричної назви рушниці (*sweet baby, boomstick*), алітерації (*Shop Smart. Shop S-Mart*), емпізи (*BOOMSTICK! YA GOT THAT!?*) та іннуендо на те, що мешканці середньовіччя – люди обмежені та не дуже розумні.

У кримінальному фільмі про хакерів *Sneakers* (1992) один із головних персонажів фільму Космо характеризує традиційне суспільство таким чином: *“The world isn't run by weapons anymore, or energy, or money. It's run by little ones and zeroes, little bits of data. It's all just electrons”* [11]. Застосовуючи тактику глузування, у когнітивному плані він переключається з логічної інференції

(Problems of linguistic communications)

The cognitive effect of dinosaur in American comedy film discourse (in Ukrainian)

[Kognityvnyj efekt dynozavru v amerykans'komu komedijnomu kinodyskursi]

© Kharchenko O. V. [Harchenko O. V.] simplicita@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

індустріального суспільства на логічну інференцію інформаційного суспільства, вдається до патерну динозавра, підкреслюючи, що біти комп'ютерної інформації стають значно потужнішими ніж традиційна зброя, енергія та гроші. У стилістичному плані комічний ефект викликає комбіноване застосування таких фігур як антитеза (*weapons, energy, money противставляются ones and zeroes*), полісиндетон (*or ... or*), *non sequitur*, оскільки із таких лексичних одиниць, як 'зброя', 'енергія' та 'гроші', Космо несподівано обирає 'електрони'.

Розглянемо ще один діалог з цього фільму: *"Cosmo: Posit: People think a bank might be financially shaky. Martin Bishop: Consequence: People start to withdraw their money. Cosmo: Result: Pretty soon it is financially shaky.*

Martin Bishop: Conclusion: You can make banks fail. Cosmo: Bzzt. I've already done that. Maybe you've heard about a few? Think bigger. Martin Bishop: Stock market? Cosmo: Yes. Martin Bishop: Currency market? Cosmo: Yes. Martin Bishop: Commodities market? Cosmo: Yes. Martin Bishop: Small countries? Cosmo: I might even be able to crash the whole damn system. Destroy all records of ownership. Think of it, Marty: no more rich people, no more poor people, everybody's the same. Isn't that what we said we always wanted?"[11]. У комунікативному плані у цьому фрагменті дискурсу застосовується тактика аргументації (*Posit...Consequence*) і тактика глузування над фінансовими установами світу (*banks, currency market, commodity market*), оскільки для Космо вони є лише *the whole damn system*. У когнітивному плані чітко простежується, що патерн динозавра є різновидом патерну ілюзорної переваги, оскільки, після декількох успішних хакерських атак банків, Космо вже вважає, що може обвалити і фондові ринки, і ринки товарів, і навіть цілі країни. Поступово відбувається рефреймінг логічної та алогічної інференції та актуалізація пейоративної інтенції. У стилістичному плані логічні силогізми поступово замінюються на гіперболізацію (*I might even be able to crash the whole damn system. Destroy all records of ownership*), що супроводжується використанням таких фігур, як анафора та ізоколон (*no more rich people, no more poor people, everybody's the same*), риторичне питання та діакон (*Stock market? Yes. Currency market? Yes. Commodities market? Yes. Small countries?*). Крім того, простежується іннуендо на те, що у глибині душі Космо хоче наслідувати такому стереотипному персонажу як Робін Гуд. Наприкінці фільму ця думка підтверджується: *"TV Anchorman: In a surprise announcement, the Republican National Committee has revealed it is bankrupt. A spokesman for the party said they had plenty of money in their accounts last week, but today they just don't know where the money has gone. But not everybody is going begging. Amnesty International, Greenpeace and the United Negro*

© Харченко О. В. [Харченко О. В.] simplicita@ukr.net

Когнітивний ефект динозавру в американському комедійному кінодискурсі (Українською) [Когнитивный эффект динозавра в американском комедийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

College Fund announced record earnings this week, due mostly to large, anonymous donations" [19]. У цьому фрагменті робиться іннуендо на те, що гроші Республіканської партії були викрадені невідомими особами, при цьому застосовується тактика глузування по відношенню до босів партії, а рахунки благодійних та шановних організацій поповнилися. Алюзія робиться на поведінку сучасних Робін Гудів, оскільки дотації прийшли від анонімних людей.

У кінокомедії *Pixels* (2015) залучення когнітивного патерну динозавра простежується у фрагментах американського комедійного дискурсу, коли переможці змагань з комп'ютерних ігор 1980х спілкуються з людьми інших соціальних груп. Так один із головних персонажів Сем Бренер знайомиться із своїми клієнтами таким чином: *"Hello. I am a nerd from the Nerd Brigade. Here to nerd out on all your audio and visual needs"* [7]. За самоіронією Сема, що посилюється тройним застосуванням лексичної одиниці *nerd* (фігура повтору діакон), спостерігається залучення патерну динозавру по відношенню до його клієнтів,

Знаходячись у Білому домі, Сем зустрічає одну із своїх клієнток Віолету, яка виявляється була підполковником інженерних військ: *"Violet: [Addressing Sam Brenner] Why are you following me? Sam Brenner: Oh God!*

Violet: I can't believe they even let you in here. Sam Brenner: Right.

President's Assistant Jennifer: Colonel Van Patten, you can go right into the Situation Room. Violet: Yeah. See, they need me in the Situation Room, so have fun doing whatever you're doing. President's Assistant Jennifer: Mr. Brenner. The president is waiting for you in the Oval Office. Sam Brenner: [In a derisive tone of voice] Somebody's more important. [Moonwalks and addresses a member of the presidential detail while looking at Violet] Sam Brenner: Freddie, can you keep the riff-raff outta here?" [7]. У комунікативному плані комізм цього фрагменту дискурсу викликає застосування тактики конфронтації, що проявляється у боротьбі за лідерство між комунікантами та використання зниженої лексики по відношенню один до одного. У когнітивному плані Віолета залучає патерн ілюзорної переваги, бо у неї вище соціальне становище, а Сем імпліцитно вдається до патерну динозавра, оскільки він спец з комп'ютерних технологій. У стилістичному плані Віолета застосовує іронію (*See, they need me in the Situation Room, so have fun doing whatever you're doing*), намагаючись підкреслити нікчемність Сема, а Сем, отримавши запрошення до самого президента США, вдається до пародіювання Віолети (*Somebody's more important*), гумору дії (робить танцювальні па Майкла Джексона), та бафосу, оскільки переходить на фамільярну по відношенню до

(Problems of linguistic communications)

The cognitive effect of dinosaur in American comedy film discourse (in Ukrainian)

[Kognityvnyj efekt dynozavru v amerykans'komu komedijnomu kinodyskursi]

© Kharchenko O. V. [Harchenko O. V.] simplicita@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

президента лексику та грубу лексику по відношенню до Віолети (*can you keep the riff-raff outta here?*)

У наступному фрагменті дискурсу один із спеців з комп'ютерних ігор Людлов, що має вигляд товстуна очкарика, виховує підрозділ міцних та суворох американських рейнджерів: *“Ludlow Lamonsoff: What am I looking at right now? Are you guys, soldiers or the casts of Magic Mike? Are you gonna fight or dance naked?”* [7]. У цьому фрагменті Людлов проявляє когнітивний патерн мольберту (через образні порівняння) та патерн динозавра, оскільки впевнений, що його інтелект принесе більше користі ніж м'язи рейнджерів. У стилістичному плані Людлов використовує риторичні запитання, що містять нестандартне знижене порівняння (*Are you guys, soldiers or the casts of Magic Mike?*) з лексикою комп'ютерних ігор 1980х (Magic Mike) та неочікуване закінчення, що є свідченням вживання фігури парапросдокіан (*Are you gonna fight or dance naked?*), що актуалізує сексуальне іннуендо, яке певним чином розкриває його уподобання.

Висновки

Когнітивний патерн динозавра, як різновид патерну ілюзорної переваги, обертається навколо таких ціннісних домінант як ‘сила прогресу’ та ‘інтелектуальна вищість’, і базується на таких фреймах як ‘сучасні технології’ та ‘інновації’. Цей патерн реалізується через комбінування низки стилістичних засобів, включаючи різновиди іронії, гіперболізацію, різновиди метафори, *non sequitur*. Застосовується переважно у комунікативних тактиках глузування й розваги, може актуалізуватися і в американському комедійному дискурсі.

Література

1. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса / Михаил Михайлович Бахтин. – М. : Мысль. – 1979. – 280 с.
2. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : Гносиз, 2002. – 389 с.
3. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. Ритуальный смех в фольклоре (по поводу сказки о Несмеяне) / Владимир Яковлевич Пропп. – М. : Лабиринт, 1999. – 288 с.
4. Самохина В. А. Современная англоязычная шутка : [монография] / В. А. Самохина. – Харьков : Харьковск. нац. ун-т им. В. И. Каразина, 2008. – 287 с.
5. Attardo S. Script Theory Revisited: Joke Similarity and Joke Representation Model. / Salvatore Attardo, V. Raskin. // Humor: International Journal of Humor Research. 1991. – № 4. – P. 293–347.

© Харченко О. В. [Харченко О. В.] simplicita@ukr.net

Когнітивний ефект динозавру в американському комедійному кінодискурсі (Українською) [Когнитивный эффект динозавра в американском комедийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

6. Bujarski A. Computer Chess. 2013.1 [Electronic resource] comedy–drama film /Andrew Bujarski – Kino Lorder – 92 Mn – Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=Rns7gEeTQGs> (4.01.2016).
7. Columbus C. Pixels. 2015. [Electronic resource] sci-fi comedy film /Chris Columbus – Columbia Pictures – 108Mn - Mode of access: <http://www.spacemov.com/pixels-full-movie-2015-watch-online-hd215/> (10.02.2016).
8. Leanne S. Leadership The Barack Obama Way / Shelly Leanne. – NY: Regent Crest, 2010. – 304p.
9. Raimi S. The Army of Darkness.1992.[Electronic resource] comedy horror film / Sam Raimi. – Universal Pictures. – 88 Mn. – Mode of access : <https://www.youtube.com/watch?v=rQ2r5DcubOg> (4.01.2016).
10. Raskin V. The Semantic Mechanisms of Humor /Victor Raskin. – Reidel: Dordrecht. 1985. – 280 p.
11. Robinson P. A. Sneakers. 1992. [Electronic resource] caper film /Phil A.Robinson. – Universal studios. –126Mn. – Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=aN6aGRdGNXk> (1.01.2016).

References

1. Bahtin M. M. *Tvorchestvo Fransua Rable i narodnaja kul'tura Srednevekov'ja i Renesansa*. M., Mysl', 1979. 280 s.
2. Karasik V. I. *Jazyk social'nogo statusa*. M., Gnosiz, 2002. 389 c.
3. Propp V. Ja. *Problemy komizma i smeha. Ritual'nyj smeh v fol'klore* (po povodu skazki o Nesmejane. M., Labirint, 1999. 288 s.
4. Samohina V. A. *Sovremennaja anglojazychnaja shutka* [monografija]. Har'kov, Har'kovsk. nac. un-t im. V. I. Karazina, 2008. 287 s.
5. Attardo S. Script Theory Revisited: Joke Similarity and Joke Representation Model. / Salvatore Attardo, V.Raskin.// *Humor: International Journal of Humor Research*. 1991. – № 4. – P. 293– 347.
6. Bujarski A. Computer Chess. 2013.1 [Electronic resource] comedy–drama film /Andrew Bujarski Kino Lorder. 92 Mn. Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=Rns7gEeTQGs> (4.01.2016).
7. Columbus C. Pixels. 2015. [Electronic resource] sci-fi comedy film. Columbia Pictures 108Mn - Mode of access: <http://www.spacemov.com/pixels-full-movie-2015-watch-online-hd215/> (10.02.2016).
8. Leanne S. Leadership The Barack Obama Way. NY., Regent Crest, 2010. 304 p.
9. Raimi S. The Army of Darkness.1992 [Electronic resource] comedy horror film. Universal Pictures. 88 Mn. Mode of access : <https://www.youtube.com/watch?v=rQ2r5DcubOg> (4.01.2016).
10. Raskin V. The Semantic Mechanisms of Humor. Reidel, Dordrecht. 1985. 280 p.
11. Robinson P. A. Sneakers. 1992. [Electronic resource] caper film /Phil A.Robinson. – Universal studios. –126Mn. – Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=aN6aGRdGNXk> (1.01.2016)

(Problems of linguistic communications)

The cognitive effect of dinosaur in American comedy film discourse (in Ukrainian)

[Kognityvnyj efekt dynozavru v amerykans'komu komedijnomu kinodyskursi]

© Kharchenko O. V. [Harchenko O. V.] simplicita@ukr.net

УДК 811.111'42

ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕЛЕДИСКУРСУ ТА МІСЦЕ У НИХ ЖАНРУ ТОК-ШОУ

А. В. Цибко
lituska@ukr.net

Асистент кафедри іспано-італійської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті досліджено поняття теледискурсу, його класифікацію, ознаки, функції та інші лінгвосоціокультурні особливості. Подано характеристику типологічних особливостей теледискурсу та місця у ньому жанру ток-шоу. Досліджено етапи становлення поняття «дискурс», відображено його процес трансформації у мовознавстві, систематизовано підходи до його дослідження, показано наукові інтерпретації таких видів дискурсу, як публіцистичний дискурс, PR-дискурс, рекламний дискурс і місце серед них теледискурсу. Здійснено аналіз дифінітивної визначеності та типологічні характеристики ток-шоу як жанру теледискурсу, показано взаємозалежність різноманітних засобів соціокультурного впливу, як лінгвосоціокультурних інструментів впливу на свідомість реципієнтів. Показано виключність лінгвістичних особливостей застосування теледискурсу у соціокультурному житті суспільства, як важливого феномену, який наділений можливостями впливати на свідомість соціуму. Виділено проблему жанрової специфіки ток-шоу як складової теледискурсу, серед якої показано такі типові специфічні ознаки ток-шоу: за типом теми, що обговорюється; за учасниками-гостями; за формою організації розмови; за етичною направленістю; за часом трансляції. Ток-шоу як жанр теледискурсу представлено як тематично сфокусовану комунікативну діяльність, як інтерактивне явище у сучасному мовознавстві. Ток-шоу представлено як один з рушійних засобів у сучасному інформаційному просторі як мовленнєвий потік, який представлений різними формами інтерпретації, який реалізується у рамках конкретного виду каналу спілкування. Ток-шоу відведено місце серед діалогічного типу дискурсу, де даний жанр представляється як процес комунікації між адресантом і особливостями соціокультурного сприйняття продукту ток-шоу реципієнтом.

Ключові слова: теледискурс, ток-шоу, типологія, комунікація, мас-медіа, категорії, інформаційний простір.

ЛИНГВОСОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ТЕЛЕДИСКУРСА И МЕСТО В НИХ ЖАНРА ТОК-ШОУ

А. В. Цыбко
 lituska@ukr.net

Ассистент кафедры испано-итальянской филологии Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченка
 (Министерство образования и науки Украины)
 01601, м Киев, бульвар Тараса Шевченка, 14

В статье исследовано понятие теледискурса, его классификацию, признаки, функции и другие лингвосоциокультурные особенности. Дана характеристика типологических особенностей теледискурса и места в нем жанра ток-шоу. Исследованы этапы становления понятия «дискурс», отражено процесс его трансформации в языкознании, систематизированы подходы к его исследованию, показано научные интерпретации таких видов дискурса, как публицистичный дискурс, PR-дискурс, рекламный дискурс и место среди них теледискурса. Осуществлен анализ дифинитивной определенности и типологические характеристики ток-шоу как жанра теледискурса, показано взаимозависимость различных средств социокультурного влияния, как лингвосоциокультурных инструментов воздействия на сознание реципиентов. Показано исключительность лингвистических особенностей применения теледискурса в социокультурной жизни общества, как важного феномена, который наделен возможностями влиять на сознание социума. Выделено проблему жанровой специфики ток-шоу как составляющей теледискурса, среди которой показано такие типичные специфические признаки ток-шоу: по типу темы, которая обсуждается; по участникам-гостям; по форме организации разговора; по этической направленности; по времени трансляции. Ток-шоу как жанр теледискурса представлено как тематически сфокусированную коммуникативную деятельность, как интерактивное явление в современном языкознании. Ток-шоу представлено одним из движущих средств в современном информационном пространстве как речевой поток, который представлен различными формами интерпретации, который реализуется в рамках конкретного вида канала общения. Ток-шоу отведено место среди диалогического типа дискурса, где данный жанр представляется как процесс коммуникации между адресантом и особенностями социокультурного восприятия продукта ток-шоу реципиентом.

Ключевые слова: теледискурс, ток-шоу, типология, коммуникация, масс-медиа, категории, информационное пространство.

LINGUISTIC-SOCIOCULTURAL FEATURES OF THE TELEDISOURSE AND THE PLACE OF THE TALK-SHOW GENRE IN THEM

A. V. Tsibko
lituska@ukr.net

Assistant of Spanish-Italian philology department, Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The concept of tele discourse is investigated in the article his classification, signs, functions and other linguistic-sociocultural features. There is the characteristic of typological features of tele discourse and the place of talk-show genre in it. The stages of formation of concept "discourse" were Investigated, there was reflected process of his transformation in linguistics and systematized approaches to his research , it shows scientific interpretations of such types of discourse as a publicistic discourse, PR discourse, promotional discourse and the place of tele discourse among them. The analysis of definitive distinctness and typological characteristics of talk-show as tele discourse genre is Implemented, it shows the interdependence of various means of sociocultural influence as the linguistic-sociocultural of instruments of influence on consciousness of recipients. The article define the exclusiveness of linguistic features of application of tele discourse in sociocultural life of society as important phenomenon which has opportunity to influence to consciousness of society. The problem of genre specifics of the talk-show composes tele discourse among which the typical specific signs of talk-show: like a subject which is discussed; on participating guests; in form of the organization of the conversation; on an ethical orientation; on broadcasting time. The talk-show as genre of a tele discourse is presented as thematically focused communicative activity as interactive phenomenon in modern linguistics. The talk-show is presented to one of driving means in modern information space as speech stream which is presented by various forms of interpretation which is realized within concrete type of channel of communication. The talk-show has place among dialogical type of discourse where this genre is represented as process of communication between sender and features of sociocultural perception of product of talk-show by the recipient.

Keywords: tele discourse, talk-show, typology, communication, mass-media, categories, information space.

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Вступ

Актуальність теми. Понятійно-категоріальні ознаки лінгвосоціокультурних феноменів виступають актуальною науковою проблематикою з огляду на різноманітність поглядів вчених на типологічні характеристики дискурсології у сучасному мовознавстві. Поміж інших дифінітивних проблем слід виділити актуалізацію лінгвосоціокультурних особливостей теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу у контексті виявлення функціонального потенціалу жанрових особливостей ток-шоу. Дифінітивна визначеність та типологічні ознаки ток-шоу як жанру теледискурсу розкривають взаємозалежність взаємозв'язку вербальних і авербальних засобів соціокультурного впливу, впливають на світогляд реципієнта і є носієм специфічного семантичного механізму передачі інформації, що і зумовлює необхідність дослідження даної проблематики. Актуалізація дослідження проблем дискурсу у мас-медіа посилюється особливостями лінгвосоціокультурного потенціалу даного мовно-соціального інструменту, зокрема, враховуючи найбільший вплив теледискурсу і ток-шоу в цілому на свідомість, політичні, соціально-економічні, культурно-релігійні, етичні та інші світоглядні засади реципієнтів. Медійний дискурс поряд з інтернет-ресурсами на сьогоднішній день займає провідне місце у засобах формування соціально-психологічних якостей багатьох категорій населення, де лінгвістичні засоби відіграють провідне значення у подачі і сприйнятті інформації.

Дослідження даної проблематики відображене останнім часом у роботах таких науковців, як Е.В. Боева, Є.О. Кожемякин, А.А. Кондрико, О.Г. Ларіна, Л.М. Писаренко, М.І. Пташник, С.К. Романюк, К.С. Серажим, С.В. Форманова, Ю.О. Шевлякова та багатьох інших. Вчені наводять характеристики понятійно-категоріального апарату, визначення та особливості категорії теледискурсу та жанру ток-шоу як складової даної категорії. У той же час невирішеними проблемами залишаються лінгвосоціокультурні особливості типології ток-шоу різних напрямків у романських мовах зокрема.

Мета: дослідити лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу, охарактеризувати типологічні особливості теледискурсу та місце у ньому жанру ток-шоу.

Мета статті реалізована в системі конкретних завдань:

- розглянути етапи становлення поняття «дискурс», виділити типологію видів дискурсу;
- визначити типологічні характеристики теледискурсу як засобу комунікативної діяльності серед інших видів дискурсу;

(Problems of linguistic communications)

Linguistic-sociocultural features of the telediscourse and the place of the talk-show genre in them (in Ukrainian)

[Lingvosociokul'turni osoblyvosti teledyskursu ta misce u nyh zhanru tok-shou]

© Tsibko A. V. [Cybko A. V.] lituska@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- здійснити аналіз універсальних і диференціальних ознак телевізійного жанру ток-шоу та його місця серед лінгвосоціокультурних особливостей теледискурсу.

Об'єктом дослідження виступають лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу як комплекс лінгвосоціокультурних інструментів впливу на свідомість реципієнтів.

Предметом статті є лінгвосоціокультурні засоби, які визначають ток-шоу як жанр телевізійного дискурсу.

Наукова новизна дослідження полягає в переосмисленні теоретичних основ авторській інтерпретації і функціональних лінгвосоціокультурних особливостей теледискурсу та жанру ток-шоу.

Основні методи дослідження, використані в статті, – описовий, порівняльно-історичний, метод верифікації, систематизації, дистрибутивний, трансформаційний, лінгвістичний методи. Також застосовувалися типологічний метод та методи семантичного аналізу.

Основний зміст.

На сьогоднішньому етапі розвитку лінгвістики, як наголошує А.А. Кондрико, етимологічний екскурс засвідчує, що “дискурсом” у латинській мові називали бесіди вчених. Відповідно, зі значенням “діалог” слово увійшло до сучасних французької та англійської мов. Існує низка версій щодо запровадження використання терміна “дискурс” у комунікативістиці. За одними даними, як термін лінгвістики це слово уперше було вжито американським дослідником А. Херрісом у 1952 році у статті “Дискурс-аналіз”, присвяченій аналізу мови реклами, за іншими – термін ввів в обіг бельгійський мовознавець Е. Б'юїссанс, включивши його до сосюрівської дихотомії мови і мовлення як третій елемент [6, с. 152].

Отримані результати. Як констатують такі дослідники, як Ю.О. Шевлякова, Т.А. Єщенко, К.С. Серажим, Л.О. Чернейко, у середині ХХ ст. термін вживали в англо-американських та французьких наукових колах на позначення мовлення, тексту загалом. Тоді вагомий внесок у його розробку внесли З. Харріс, М. Фуко, Т. ван Дейк та інші. Поява іншого наукового підходу була спричинена намаганням учених не сприймати мовлення і текст як продукт його творення тільки через граматичні категорії, зосереджуючись на структурі речення, а звертатися до соціокультурних ситуацій, ментальних особливостей учасників комунікації, правил та стратегій створення і розуміння тексту [2, с. 42].

У сучасному розумінні термін “дискурс” було введено в науку наприкінці

© Цибко А. В. [Цыбко А. В.] lituska@ukr.net

Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу (Українською)

[Лингвосоциокультурные особенности теледискурса и место в них жанра ток-шоу (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

70-х – на початку 80-х років ХХ ст. з метою позначення творів усної мови, а також, ширше, як синонім до поняття “мовлення” (французька лінгвістична традиція), об’єкт дослідження “лінгвістики тексту”, маючи на увазі вивчення закономірностей формування та функціонування текстів. Згодом дискурс було визначено як процес застосування мовної системи, а текст – як результат цього процесу [14, с. 10].

Під дискурсом дослідник Л. Чернейко розуміє вербалізований ідеологічний посередник між індивідуальним мовленням (ідіолектом) та мовою-кодом. Дискурсом є вербалізований світогляд, це мова, що несвідомо спрямовується суб’єктивними уявленнями про світ, де виявляються інваріанти картини світу (повсякденна, наукова, філософська, релігійна, поетична тощо) [18, с. 41].

Слід констатувати, що у лінгвістиці поняттєвий діапазон терміна “дискурс” доволі широкий. З огляду на різноманітність його тлумачень існує таке визначення як “тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву, відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників. Дискурс є синтезом когнітивних, мовних, позамовних чинників, які визначаються конкретним колом “форм життя”, залежних від тематики спілкування. До того ж, дискурс має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів” [1, с. 138]. В умовах сучасного суспільства, де головною рушійною силою є інформація, ключовим видом дискурсу, що реалізує рух соціальної думки і формує концептуальну картину світу людини, є мас-медійний дискурс, який ще називають медіадискурсом. Його визначають як “сукупність процесів та продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації у всьому їх різноманітті та складності їх взаємодії” [2, с. 21]. Розглядають це явище і як “тематично сфокусовану, соціокультурно обумовлену мовленнєво-мисленнєву діяльність у мас-медійному просторі” [5, с. 16]. Варто зазначити, що медіадискурс має вигляд ієрархічно організованого континууму текстів, у якому одиниці меншого структурно-змістового об’єму входять до складу більших цілих частин [4, с. 133].

Різновиди мас-медійного дискурсу виділяються залежно від використаних комунікативно-інформаційних каналів і реалізуються завдяки різноманітним мовним засобам і стратегіям. Відповідно до виконуваної комунікативної функції виділені такі види мас-медійного дискурсу, як публіцистичний дискурс, рекламний дискурс, PR-дискурс [19].

Публіцистичний дискурс Н.І. Лютянська, М.І. Пташник, О.Ю. Шевлякова та інші дослідники визначають як різновид інформаційно-орієнтаційного інституційного дискурсу, що реалізується за допомогою засобів масової

(Problems of linguistic communications)

Linguistic-sociocultural features of the telediscourse and the place of the talk-show genre in them (in Ukrainian)

[Lingvosociokul'turni osoblyvosti teledyskursu ta misce u nyh zhanru tok-shou]

© Tsibko A. V. [Cybko A. V.] lituska@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

комунікації та передбачає свідому та явно виражену авторську актуалізуючу позицію. Публіцистичний дискурс передбачає наявність двох комунікантів – автора та реципієнта. В першу чергу, публіцистичний дискурс дозволяє охопити значну кількість адресатів. Інформація, що отримана за допомогою публіцистичного дискурсу, сприяє формуванню у свідомості громадськості політичної, мовної, наївної картини світу. Метою публіцистичного дискурсу є повідомлення про явища навколишньої дійсності, її конструювання у текстах для передачі широкому колу осіб. Сучасний публіцистичний дискурс характеризується значною кількістю кліше, готових до сприйняття блоків, зворотів та мовленнєвих стереотипів. З іншого боку, у публіцистиці існує чимало прийомів та форм, що не закріплені у мові та конструюються в умовах певної мовленнєвої ситуації, які використовуються з певною комунікативною метою. Серед безлічі засобів, що характеризують сучасний публіцистичний дискурс, виокремлюють феномен, що проявляється через підбір альтернативного плану вираження. Він направлений на інформаційно-емоційний вплив на адресата та досягнення позитивного комунікативного результату. Вищезгаданий феномен виникає у тих випадках, коли безпосередня номінація не відповідає вимогам комунікації [12, с. 10].

Іншим видом мас-медійного дискурсу є рекламний дискурс. Представники комунікативної лінгвістики розуміють це явище як комунікативну структуру, фреймові стратегії функціонування якої в комунікативному просторі реклами визначаються комплексною взаємодією фреймів автора, предмета, адресата та мети рекламного дискурсу. Тобто, він має комунікативний потенціал, який дозволяє активізувати різноманітні вербальні та екстравербальні засоби для адекватного відображення антропоцентричних, когнітивних, комунікативно-функціональних, соціальних і культурологічних факторів контекстуалізації. Останні формують жанровий контекст рекламного дискурсу з метою реалізації авторської прагматики та досягнення мети комунікації [13, с. 229].

PR-дискурс, або дискурс у сфері паблік рілейшнз, - відносно новий тип мас-медійного дискурсу, спрямований на встановлення зв'язків між інституціями, партіями, окремими політиками і суспільством взагалі. Такі зв'язки роблять діяльність організації або політика прозорішою, зрозумілою решті суспільства. PR (від англ. public relations “зв'язки з громадськістю”) - комунікація у сфері відносин суспільних інституцій з громадянами, тобто суспільна комунікація. Головне її завдання - створення позитивного іміджу інституції чи окремого політичного діяча, формування зовнішнього та внутрішнього соціального політико- психологічного середовища, сприятливого для успіху цієї інституції чи

© Цибко А. В. [Цыбко А. В.] lituska@ukr.net

Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу (Українською)
[Лингвосоциокультурные особенности теледискурса и место в них жанра ток-шоу (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

цього діяча. За допомогою PR-дискурсу здійснюють плановий і постійний зв'язок між організацією та громадськістю, підтримують нормальні відносини. PR-спеціалісти проводять моніторинг свідомості, думок, ставлень і поведінки як усередині організації, так і поза нею. Іншим їх завданням є аналіз впливу політики на спільноту. PR-спеціалісти апробують нові прийоми політики, дій і впливів на спільноту. Вони здійснюють зміни в ставленнях, поведінці всередині певної організації й поза нею. До того ж, вони формують нові або закріплюють старі зв'язки між організацією і спільнотою. Відповідно до каналу реалізації розрізняють наступні види мас-медійного дискурсу, як теледискурс, радіодискурс та комп'ютерний дискурс [19].

Теле- та радіодискурс передбачають невимушеність, неофіційність. Автори теле- та радіопередач створюють знаковий образ живого мовлення. Мовець (диктор) і слухач (глядач) перебувають у різних точках простору і часу, не можуть коригувати мовлене і почуте (наприклад, перепитати). Темп подавання (відбору) інформації не залежить від слухача (глядача). Статус мовця – офіційний, слухача (глядача) – неофіційний. Теледискурс поєднує слово і зображення, що є особливим семіотичним “синтаксисом” зі складними правилами [1, с. 139; 9, с. 138].

Теледискурс передбачає неофіційність та невимушеність, оскільки автори телепередач створюють знаковий образ живого мовлення. Диктор і глядач перебувають у різних точках простору і часу, тому вони не здатні корегувати вимовлене й почуте, наприклад, перепитати. Темп відбору інформації не залежить від глядача, оскільки статус мовця – офіційний, глядача – неофіційний. Теледискурс носить опосередкований характер, тобто між адресантом і адресатом є дистанція – просторова та / або тимчасова. Внутрішня структура телевізійного повідомлення створюється через поєднання різних семіотичних елементів. У телебаченні, екранному за формою, існують дві принципово різні семіотичні системи – зображальна й словесна. Це дві мови – мова зорових образів і мова словесних образів. Екранний контекст містить конструктивні складові, які умовно можна позначити так: візуальна ситуація (зміст кадру, монтаж відеоряду, динаміка зображення), аудіоситуація (голос, шуми, музика) і мовленнєва ситуація (зміст повідомлення та екстралінгвістичні умови процесу мовлення). Текстова сфера ТБ формується у результаті взаємодії і взаємозв'язку цих трьох різних ситуацій. Залежно від типу телевізійної передачі, основну інформацію, смислове навантаження може прийняти на себе той чи інший елемент тріади „зображення – звук – мовлення”, тобто співвідношення між лінгвотекстом та екранним текстом змінюється [16, с. 257].

(Problems of linguistic communications)

Linguistic-sociocultural features of the telediscourse and the place of the talk-show genre in them (in Ukrainian)**[Lingvosociokul'turni osoblyvosti teledyskursu ta misce u nyh zhanru tok-shou]**© Tsibko A. V. [Cybko A. V.] lituska@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

У той же час, на радіо та телебаченні, не зважаючи на усність форми, існує свідомо установка на засоби вираження і, відповідно, - більш-менш суворий відбір мовних засобів, характерних для письмового мовлення. Але усність мовлення та синхронічність його сприйняття зумовлюють обов'язковість економичності засобів вираження, оскільки у людини існує певна психологічна межа сприйняття – поріг уваги. Загальна теорія зв'язку, означена теоремою К. Шеннона, засвідчує, що час, потрібний для передачі повідомлення на певному каналі зв'язку можливий за умови, що передача ведеться найраціональнішим чином, тобто прямо пропорційно кількості переданої інформації. Чим більша кількість інформації, тим більше часу потрібно для її передачі. Тому в радіомовленні та на телебаченні потрібно обмежувати обсяг направлено на слухача потоку мовленнєвої інформації і у той же час максимально насичувати її змістом. Інакше може настати втома, при якій рівень сприйняття різко впаде, а то і зведеться до мінімуму [16, с. 258; 17].

Класифікація жанрів теледискурсу і їх різновидів, що виділяються за тематичною ознакою, має, за визначенням О.Г. Ларіної, наступний вигляд: теленовини, телеогляди, фільми на ТБ (художній, документальний, драма, мелодрама, бойовик, комедія, пригоди, трилер, жахи, детектив, еротика), телесеріал, телеспектакль, мультиплікаційний фільм (для дітей, для дорослих), телеінтерв'ю (портретне, тематичне, змішаний тип інтерв'ю [портретне + тематичне]), телерозслідування, телереклама (політична реклама, комерційна реклама, анонс), теледебати, телешоу (ток-шоу, реаліті шоу, ігрове шоу, комедійне шоу), телегра, телевікторина, телеекстрим, телеподорож, телеклуб, телеінструкція, телешоп, телегороскоп, телелотерея, телешкола, музика на ТБ (музичний концерт, музична програма, музичний конкурс), спорт на ТБ, патріотична програма, програма про здоров'я, науково-популярна програма, пародійно-гумористична програма, кулінарна програма. Поступовий перехід від традиційного – одностороннього, монологічного типу телекомунікації до інтерактивного – двостороннього, діалогового типу, відповідно, розширює палітру діалогових жанрів, що протиставляються за структурно-композиційною ознакою монологічним жанрам. Перші з них (теледебати, ток-шоу, реаліті-шоу, ігрове шоу, телегра, телеінтерв'ю і т.п.) розглядаються як мовні події, засновані на використанні, як правило, непередбаченої, спонтанній мові; другі (теленовини, телеогляду, телегороскоп і т.п.) – мовні події, в основі яких лежить підготовлена, неспонтанна мова. Наведені характеристики (спонтанність, неспонтанність, підготовленість) обумовлюють основні структурні відмінності вказаних жанрів телевізійного дискурсу. За стилістичною ознакою розрізняються полярні жанри

© Цибко А. В. [Цыбко А. В.] lituska@ukr.net

Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу (Українською)
[Лингвосоциокультурные особенности теледискурса и место в них жанра ток-шоу (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

телевізійного дискурсу: “публіцистичні” (дикторський прочитання тексту офіційної інформації, характерне для жанру теленовин і т.п.) і “розмовні” (спілкування телекомунікатор і не попереджений про участь в телевізійній передачі людини, наприклад, в програмі “Прихована камера” [жанр пародійно-гумористична передача], в детективних ток-шоу, в програмах жанру телерозслідування та інших). У першому випадку жанр втілюється в ситуації мовного спілкування, основними ознаками якого є офіційність і публічність, в другому – неофіційність та розмовного (використання побутово-побутової розмовної мови). Решта жанрів за виділеними ознаками розташовуються посередині цієї шкали [8, с. 54].

Серед жанрів теледискурсу слід виокремити жанр ток-шоу (далі – ТШ) як один із відносно нових та популярних різновидів мас-медійного дискурсу. Ток-шоу належить до діалогічного типу дискурсу і представляє динамічний процес комунікативної взаємодії, що характеризується семантичною та прагматичною когерентністю, комунікативною ініціативою адресанта (ведучого) та комунікативною респонсивною реакцією адресата (респондента), набором комунікативних стратегій і тактик, спрямованих на реалізацію комунікативного наміру та мети [11, с. 296]. Вчені зауважують, що ток-шоу є максимально персоніфікованою формою екранного продукту, де найважливішою є роль ведучого, який повинен не лише бути модератором, а й володіти якостями яскравої мовної особистості: розумом, дотепністю, привабливістю, гумором, умінням уважно слухати, створювати сприятливу атмосферу для комунікативної взаємодії тощо [15, с. 189]. Важливо, що ведучий-професіонал повинен володіти набором принципів мовленнєвого впливу, що включає основні комунікативні макро та мікро стратегії, які актуалізуються в іспаномовному дискурсі ток-шоу. Залежно від різновиду ток-шоу (наприклад, гостра дискусія), часових рамок, визначених для ефіру телеканалом, та чіткої композиційної структури програми формується набір або відбувається вибір стратегічних та тактичних комунікативних прийомів, найбільш актуальних для досягнення адресантом (ведучим) комунікативної мети та адресатом (респондентом) – для реалізації власних комунікативних намірів. ТШ – досить складний гібридний тип дискурсу, в якому важко провести межі між розмовою (talk), що за своєю природою є діалогічною, та шоу (show), що передбачає монологічність, між публічністю та приватністю, між колективним та особистим досвідом, між думкою експертів та власним досвідом, між масовою та між особою комунікацією [7, с. 30; 20, с.489]

Слід погодитись із дослідниками у тому, що ток-шоу є унікальним феноменом у медійному просторі, оскільки поєднує моделі різних видів

(Problems of linguistic communications)

Linguistic-sociocultural features of the telediscourse and the place of the talk-show genre in them (in Ukrainian)**[Lingvosociokul'turni osoblyvosti teledyskursu ta misce u nyh zhanru tok-shou]**© Tsibko A. V. [Cybko A. V.] lituska@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

соціально-зумовленої комунікативної поведінки, що належить до різних типів дискурсу, об'єднуючи в собі ознаки інших медійних форм, таких як інтерв'ю, дебати, сіткоми, вікторини. Але водночас ТШ має свої ознаки, які виділяють його серед інших медійних продуктів: формат, форму регулювання, часові рамки, мету, загальну направленість, особистість ведучого і учасників (їхні біографії, освіта та походження), їх цілі та стосунки між ними. Саме ці ознаки-параметри дослідники покладають у основу класифікації ТШ: 1) за типом теми, що обговорюється: економіка, спорт, мода, психологія, література, кулінарія та інші; 2) за учасниками-гостями: група фахівців, група фахівців та учасники події, учасники події; 3) за формою організації розмови: журнальний формат розмови на одну проблемну тематику, журнальний формат розмови на декілька проблемних тематик, бесіда між ведучим та гостем один-на-один; 4) за етичною направленістю; 5) за часом трансляції: транслуються з ранку (по буднях, по неділях), транслуються в день (по будням, кожен день, транслуються ввечері, транслуються вночі) [21]. На погляд дослідників, дискурс ТШ має гібридну природу. З одного боку його розглядають як дискурс розмови один на один, що поєднує в собі ознаки таких різновидів даного типу дискурсу, як звичайна розмова, розмова в суді, розмова у класі, розмова між доктором та пацієнтом, інтерв'ю. З іншого боку, дискурс ТШ направлений на глядача у студії та біля телеекрану, що само по собі порушує "інтимність" розмови. Лише в такому телевізійному жанрі, як ТШ, особиста розмова поєднується з публічними дебатами, поєднуючи правила поведінки та стратегії, що притаманні інституційному та побутовому типам дискурсу, розмиваючи існуючі між ними границі. Саме тому дискурс ТШ називають квазірозмовним або напівінституційним. Гібридність дискурсу ТШ виявляється й у функціях, що вони виконують: з одного боку вони мають на меті розважити аудиторію, а з іншого – інформувати, тим самим впливаючи та формуючи погляди на суспільство, політику в цілому та політичне життя в країні. Звичною формою подачі інформації для глядача є випуск новин, реклама товару чи події, або більш прихованою (завуальованою) – інтерв'ю. Так само як і в інтерв'ю, в ТШ спостерігається розмова у вигляді запитання-відповідь, де роль інтерв'юера виконує ведучий, а роль інтерв'юємого – запрошений гість. Але, на відміну від інтерв'ю, де безпристрасність та об'єктивність при обговоренні необхідне, розмова-інтерв'ю ТШ тісно переплітається з особистістю розмовляючих, допускаючи емоційно забарвлене висловлення думки як ведучим, так і гостями. Перебіг розмови може перериватися оцінним висловленням або коментарем. Таким чином, окрім ознайомлення з подією, формат ТШ дає можливість

© Цибко А. В. [Цыбко А. В.] lituska@ukr.net

Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу (Українською)
[Лингвосоциокультурные особенности теледискурса и место в них жанра ток-шоу (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

висловити власну суб'єктивну думку. Виходячи з такого поєднання двох функцій (інформативної та розважальної), вчені називають ТШ інфо-розважальним (infotainment) [10, с. 166].

Висновки

Таким чином, лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу полягають у специфічній функції теледискурсу: мінливість, яка побудована на специфіці мовного втілення "розмовних" жанрів теледискурсу серед інших видів дискурсу. Саме ця функція і зумовлює неможливість повної поляризації жанрів, що виділяються за стилістичною ознакою, серед яких і теледискурс. Характерною ознакою теледискурсу є його достатня лінгвосоціокультурна універсальність, яку найбільш характерно виражає, на наш погляд, жанр ток-шоу. Універсальні і диференціальні ознаки телевізійного жанру ток-шоу лінгвістичного і екстралінгвістичні характеру засвідчують його гібридні ознаки, коли сам жанр уміщує у собі характеристики інших жанрів (квазірозмовні ознаки тощо).

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективами подальших досліджень тут слід виділити компаративні, порівняльні дослідження лінгвосоціокультурні особливості жанру ток-шоу у матеріалах телепередач за соціально-економічним спрямуванням, де найбільш характерно застосовуються всі характеристики даного жанру дискурсу, що надасть можливість більш чітко виділити типологію різновидів ток-шоу.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики/ Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр "Академія", 2004. – 344 с.
2. Добросклонская Т. Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации/ Т. Г. Добросклонская// Вестник МГУ. Сер. 10: Журналистика. – 2006. – № 2. – С. 20-23.
3. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту: [навчальний посібник] / Т. А. Єщенко. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 264 с.
4. Желтухина М. Р. Тропологическая суггестивность масс-медиадискурса: О проблеме речевого взаимодействия тропов в языке СМИ [Текст]: монография/ М. Р. Желтухина. – М.: Ин-т языкознания РАН; Волгоград: Изд-во ВФ МУП, 2003. – 656 с.
5. Кожемякин Е. А. Массовая коммуникация и медиадискурс: к методологии исследования/ Е. А. Кожемякин// Научные ведомости. – Серия: Гуманитарные науки. – 2010. – №12(83). – Вып. 6. – С. 13-21.
6. Кондрико А.А. Сучасні концепції поняттєвої інтерпретації «дискурсу» в соціальній комунікації / А.А. Кондрико // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия "Филология. Социальные коммуникации". – Том 24 (63). – 2011. – №4. – Часть 1. – С. 152-156.
7. Лагодзінська О. А. Дискурсивна маніпулятивна стратегія «схилення до відвертості» в

(Problems of linguistic communications)

Linguistic-sociocultural features of the telediscourse and the place of the talk-show genre in them (in Ukrainian)
[Lingvosociokul'turni osoblyvosti teledyskursu ta misce u nyh zhanru tok-shou]

© Tsibko A. V. [Cybko A. V.] lituska@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

англомовному ток-шоу та вербальні засоби її реалізації (на матеріалі телевізійної передачі Стівена Сакера «Відверта розмова» *hardtalk*) О. А. Лагодзінська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер.: Філологія. 2014 – № 11. – Том 2. – С. 28 – 32.

8. *Ларина Е.Г.* Телевизионный дискурс как диалогический тип дискурса / Е.Г. Ларина // Актуальные вопросы лингвистики в работах молодых ученых: Материалы Научной сессии факультета лингвистики и межкультурной коммуникации ВолГУ (апрель 2003 г.): Сб. науч. ст. – Волгоград: Изд-во Волгоград, 2004. – Вып. 2. – С. 52 - 60.

9. *Лютянська Н. І.* Мас-медійний дискурс: типологічні та структурно-організаційні особливості / Н. І. Лютянська // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки. – 2014. – Кн. 2. – С. 136-141.

10. *Писаренко Л. М.* Дискурс політичного ток-шоу як гібридний тип дискурсу / Л.М. Писаренко // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. – 2014. – Вип. 692-693. – С. 165-169.

11. Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД: зб. наук. праць за матеріалами 7-ої Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Переяслав-Хмельницький, 29-31 січня 2013 р. / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту, Переяслав-Хмельницький держ. педагогічний ун-тет ім. Григорія Сковороди [та ін.]. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – 348 с.

12. *Пташник М. И.* Система реноминативных приемов в современном публицистическом дискурсе (на материале русского, английского, и испанского языков): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 “Теория языка”/ М. И. Пташник. – Ростов-на-Дону, 2010. – 23 с.

13. *Романюк С. К.* Типологічні особливості рекламного дискурсу/ С. К. Романюк // Вісник Житомирського державного університету. – Серія: Філологічні науки. – 2010. – № 54. – С. 228-231.

14. *Серажим К. С.* Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність [На матеріалах сучасної газетної публіцистики]: Монографія / За ред. В. В. Різуна / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Либідь, 2002. – 392 с.

15. Телевизионная журналистика: [учебник] / редколлегия: Георгий Кузнецов, Валерий Цвик, Александр Юровский. – М.: Изд-во МГУ, Изд-во «Высшая школа», 2002. – 304 с.

16. *Форманова С. В., Боєва Е. В.* Лінгвальні особливості теледискурсу: прагматичний аспект // Журналістика. Філологія. Медіаосвіта : збірник наукових праць. – Полтава, 2014. – С. 256–260.

17. Центр екстремальної журналістики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cjes.ru>.

18. *Чернейко Л. О.* Термин «дискурс»: поиски означаемого / Л. О. Чернейко // Вестник Московского государственного университета. Серия 10. Журналистика. – 2006. – № 2. – С. 34-41.

19. *Шевлякова Ю. О.* Особливості дискурсу Інтернет – ЗМІ (на матеріалі англомовних он-лайн журналів для підлітків) [Електронний ресурс]/ Науковий блог НаУ “Острозька академія”. – Режим доступу: <http://naub.ua.edu.ua/2013/osoblvvosti-dvskursu-internet-zmi-na-materiali-anhlomovnh-on-lain-zhurnaliv-dlva-pidlitiv/>.

20. *Ilie C.* Talk Shows / C. Ilie // Encyclopedia of Language and Linguistics 2nd Edition. - Oxford: Elsevier. – 2006. – Vol. 12. – P. 489-494.

21. *Timberg B.M.* Talk Show [Електронний ресурс] / B.M. Timberg – Режим доступу:

© Цибко А. В. [Цыбко А. В.] lituska@ukr.net

Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу (Українською)
[Лингвосоциокультурные особенности теледискурса и место в них жанра ток-шоу (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

<http://www.museum.tv/eotv/talkshows.htm>.

References

1. Batsevykh F. S. *Osnovy komunikativnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Kiev, Vydavnychiy tsentr "Akademiia", 2004, 344 p. (In Ukr.).
2. Dobrosklonskaya T. G. Mediadiskurs kak obyekt lingvistiki i mezhkulturnoy kommunikatsii [Media discourse as the object of linguistics and intercultural communication]. *Vestnik MGU. Ser. 10: Zhurnalistika*. [Herald of MGU. Series 10: Journalism] – 2006. – № 2. – P. 20-23. (In Russ.)
3. Yeshchenko T. A. *Linhvistychnyi analiz tekstu: [navchalnyi posibnyk]* [Linguistic analysis of the text: [Tutorial] / T. A. Yeshchenko. Kiev, VTs «Akademiia», 2009, 264 s. (In Ukr.).
4. Zheltukhina M. R. *Tropologicheskaya suggestivnost mass-medialnogo diskursa: O probleme rechevogo vzaimodeystviya tropov v yazyke SMI* [Tekst]: monografiya [Tropological suggestiveness mass-media discourse: On the problem of verbal interaction in the language of the media tropes] / M. R. Zheltukhina. Moscow, In-t yazykoznaniiya RAN; Volgograd: VF MUPK, 2003, 656 p. (In Russ.)
5. Kozhemyakin E. A. Massovaya kommunikatsiya i mediadiskurs: k metodologii issledovaniya [Mass communication and media discourse: to research methodology]. *Nauchnyye vedomosti. – Seriya: Gumanitarnyye nauki*. [Scientific statements. – Series: Humanities]. 2010, №12(83), No. 6, P. 13-21. (In Russ.)
6. Kondryko A. A. Cuchasni kontseptsii poniattievoi interpretatsii «diskursu» v sotsialnii komunikatsii [Modern concepts conceptual interpretation of "discourse" in social communication] // *Uchenyye zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta im. V.I. Vernadskogo. Seriya "Filologiya*. [Scientific notes of Taurida National University. VI. Vernadsky. A series of "Philology. Social Communication"]. No 24 (63), 2011, №4, Ch. 1, P. 152-156. (In Ukr.).
7. Lahodzinska O. A. Dyskursyvna manipulyativna stratehiia «skhylennia do vidvertosti» v anhlomovnomu tok-shou ta verbalni zasoby yii realizatsii (na materialy televiziinoi peredachi Stivena Sakera «Vidverta rozmova» hardtalk) [Discourse manipulative strategy "declination openness" in the English-language talk shows and verbal means of implementation (based on Stephen Saker television program "Straight Talk» hardtalk)] O. A. Lahodzinska // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. – Ser.: Filolohiia*. [Scientific Journal of International Humanitarian University. – Series: Philology]. 2014, № 11, Ch. 2, P. 28 – 32. (In Ukr.).
8. Larina E.G. Televizionnyy diskurs kak dialogicheskiy tip diskursa [Television discourse as a dialogical type of discourse] / E.G. Larina // *Aktualnyye voprosy lingvistiki v rabotakh molodykh uchenykh: Materialy Nauchnoy sessii fakulteta lingvistiki i mezhkulturnoy kommunikatsii VolGU (aprel 2003 g.)* [Topical issues of linguistics in the works of young scientists: Proceedings of the Scientific Session of the Faculty of Linguistics and Intercultural Communication Volgograd (April 2003)]: Sb. nauch. st., Volgograd, 2004, No. 2, P. 52 – 60. (In Russ.)
9. Liutianska N. I. Mas-mediinyi diskurs: typologichni ta strukturno-orhanizatsiini osoblyvosti [Mass media discourse: typological and structural and organizational characteristics]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia*. Ser. : *Filolohichni nauky* [Scientific notes Nijinsky State University. Nikolai Gogol]. Avg.: Philology]. 2014, Kn. 2, P. 136-141. (In Ukr.).
10. Pysarenko L.M. Diskurs politychnoho tok-shou yak hibrydnyi typ diskursu [The discourse of political talk shows as a hybrid type of discourse] / L.M. Pysarenko // *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Hermanska filolohiia* [Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Germanic Philology.]. 2014, No. 692-693, P. 165-169. (In Ukr.).

(Problems of linguistic communications)

Linguistic-sociocultural features of the telediscourse and the place of the talk-show genre in them (in Ukrainian)
[Lingvosociokul'turni osoblyvosti teledyskursu ta misce u nyh zhanru tok-shou]

© Tsibko A. V. [Cybko A. V.] lituska@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

11. Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretogo tysiacholittia u krainakh SND [Problems and prospects of development of science at the beginning of the third millennium in SND]: *Zb. nauk. prats za materialamy 7-oi Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., Pereiaslav-Khmelnytskyi, 29-31 sichnia 2013 r. / Min-vo osvity i nauky, molodi ta sportu, Pereiaslav-Khmelnytskyi derzh. pedahohichnyi un-tet im. Hryhoriia Skovorody [ta in.]*. – [Scientific papers on materials 7th International Scientific Internet Conference, Pereiaslav-Khmelnytskyi, 29-31 January 2013 / Ministry of Education, Youth and Sports, Pereiaslav-Khmelnytskyi Pedagogical University. Gregory Pans [et al.]. Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2013, 348 p. (In Ukr.).

12. Ptashnik M. I. *Sistema renominativnykh priyemov v sovremennom publitsisticheskom diskurse (na materiale russkogo. angliyskogo. i ispanskogo yazykov): avtoref. diss. na soiskaniye nauch. stepeni kand. filol. nauk: spets. 10.02.19 "Teoriya yazyka"* / M. I. Ptashnik. [Renominativ system techniques in modern journalistic discourse (on the material of Russian, English, and Spanish): thesis abstract on competition of a scientific degree of candidate of philological sciences: specialty 10.02.19 "Theory of Language"]. Rostov-na-Donu, 2010, 23 p. (In Russ.).

13. Romaniuk S. K. *Typologichni osoblyvosti reklamnoho dyskursu* [Typological characteristics of advertising discourse]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. – Seriya: Filolohichni nauky.* – [Journal of Zhytomyr State University. – Series: Philology]. 2010, № 54, P. 228-231 (In Ukr.).

14. Serazhym K. S. *Dyskurs yak sotsiolinhvalne yavyshe: metodolohiia, arkhitektonika, variatyvnist [Na materialakh suchasnoi hazetnoi publisytyky]: Monohrafiia / Za red. V. V. Rizuna / Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka*. [Discourse as sociolinguistic phenomenon: methodology, architectonic, variability [on materials of modern newspaper journalism]. Kiev, Lybid, 2002. 392 p. (In Ukr.).

Televizionnaya zhurnalistyka: [uchebnik] / redkollegiya: Georgiy Kuznetsov. Valeriy Tsvik. Aleksandr Yurovskiy [Television journalism: [textbook] / Editorial Board: Georgiy Kuznetsov, Valery Zwick, Alexander Yurovsky]. Moscow, MGU, «Vysshaya shkola». 2002, 304 p. (In Russ.).

15. Formanova S. V., Boieva E. V. *Linhvalni osoblyvosti teledyskursu: prahmatychnyi aspekt* [Lingual features tele discourse: pragmatic aspect] // *Zhurnalistyka. Filolohiia. Mediaosvita: zbirnyk naukovykh prats* [Journalism. Philology. Media Education: scientific research journal]. Poltava, 2014, P. 256–260. (In Ukr.).

16. *Tsentr ekstremalnoi zhurnalistyky* [Center of Extreme Journalism] [Electronic resource]. Available at: <http://cjes.ru>. (accessed 09.03.2016) (In Russ.).

17. Cherneyko L. O. *Termin «diskurs»: poiski oznachayemogo* [The term "discourse": the search for meaning] / L. O. Cherneyko // *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 10. Zhurnalistika* [Bulletin of Moscow State University. Series 10. Journalism]. 2006, № 2, P. 34-41 (In Russ.).

18. Shevliakova Iu. O. *Osoblyvosti dyskursu Internet – ZMI (na materialakh anhlomovnykh on-lain zhurnaliv dlia pidlitkiv)* [Features of Internet discourse – media (based on the English online magazine for teens)] [Electronic resource] / *Science Blog Nau "Ostroh Academy"*. Available at: <http://naub.ua.edu.ua/2013/osoblyvosti-dyskursu-internet-zmi-na-materialakh-anhlomovnykh-on-lain-zhurnaliv-dlia-pidlitkiv/>. (accessed 15.03.2016) (In Ukr.).

19. Ilie C. *Talk Shows. Encyclopedia of Language and Linguistics 2nd Edition*. Oxford: Elsevier, 2006, Vol. 12, P. 489-494. (In Eng.).

20. Timberg B.M. *Talk Show* [Electronic resource] / B.M. Timberg. Available at: <http://www.museum.tv/eotv/talkshows.htm>. (accessed 09.03.2016) (In Eng.).

© Цибко А. В. [Цыбко А. В.] lituska@ukr.net

Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу (Українською)
[Лингвосоциокультурные особенности теледискурса и место в них жанра ток-шоу (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

УДК 811.11'38

**ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ, ЛІНГВОПОЕТИЧНИЙ ТА
ЛІНГВОМІФОПОЕТИЧНИЙ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО
КОНЦЕПТУ: ПОШУК КОРЕЛЯЦІЇ**

Д. О. Чистяк (м. Київ)
dmytro.tchystiak@gmail.com

Кандидат філологічних наук, асистент кафедри французької Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Стаття присвячена критичному аналізу лінгвоментальних та образних структур художньої концептуалізації у вітчизняній філологічній науці в лінгвокогнітивному, лінгвопоетичному та лінгвоміфопоетичному аспектах, із компаративним аналізом із зарубіжними науковими пошуками. Відзначається, що суттєвою лакуною в дослідженнях художньої концептуалізації постає нечітке визначення зв'язків поміж образним та когнітивним семіозисом і як наслідок – розгляд авторської картини світу або як ідейно-тематичної структури, або як ментального простору, без урахування особливостей образотворення. Водночас, висновки студій когнітивної поетики в діяхронічному зрізі переконливо доводять функціонування в художньому тексті міфопоетично маркованих ядерних структур, довкола яких відбувається прирощення індивідуальних авторських образів. Важливим чинником студіювання текстових концептів постає пошук культурно маркованої діяхронічної семантики, а також широкого лінгвоестетичного розгляду авторського ідіолекту, що постає текстовою концептуалізацією образних парадигм. При цьому робиться висновок, що лінгвокогнітивна аналітика дозволяє простежити за особливостями структурно-системної організації образно-тематичного рівня художнього тексту за умови інтегрованого образно-когнітивного розгляду із урахуванням макро-лінгвопоетичного, лінгвоестетичного та лінгвоміфопоетичного підходів.

Ключові слова: текстовий концепт, образ, авторська картина світу, поетика, когнітивна лінгвістика.

(Problems of linguistic communications)

Cognitive, poetical and mythopoetical aspects of studying of literary concept: convergences and divergences (in French) [Analyse cognitive, poétique et mythopoétique du concept littéraire: convergences et divergences]

© Chystiak D. O. [Tchystiak D. O.] dmytro.tchystiak@gmail.com

ЛИНГВОКОГНИТИВНЫЙ, ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКИЙ И ЛИНГВОМИФОПОЭТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ ХУДОЖЕСТВЕННОГО КОНЦЕПТА: ПОИСК КОРРЕЛЯЦИИ

Д. А. Чистяк (г. Киев, Украина)
dmytro.tchystiak@gmail.com

Кандидат филологических наук, ассистент кафедры французской филологии Института
филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Статья посвящена критическому анализу лингвоментальных и образных структур в украинской филологической науке в лингвокогнитивном, лингвопоэтическом и лингвомифопоэтическом аспектах. Данные отечественных филологов сопоставляются с современными зарубежными исследованиями. Отмечается, что существенной лакуной при анализе художественной концептуализации оказывается недостаточное выяснение связей между образным и когнитивным семиозисом и как следствие – рассмотрение авторской картины мира либо в качестве идейно-тематической структуры, либо в качестве ментального пространства, без поиска особенностей образной знаковости. Вместе с тем, исследования в области когнитивной поэтики свидетельствуют о функционировании в художественном тексте мифопоэтически маркированных ядерных структур, вокруг которых происходит приращивание индивидуальных авторских образов. Важным аспектом исследования текстовых концептов оказывается поиск культурно маркированной диахронической семантики, а также особенностей авторского идиолекта, который выступает текстовой концептуализацией образных парадигм. При этом делается вывод, что лингвокогнитивная аналитика представляет возможность рассмотреть особенности структурно-системной организации образно-тематического уровня художественного текста в случае интегрированного образно-когнитивного подхода при привлечении макро-лингвопоэтического, лингвоэстетического и лингвомифопоэтического подходов.

Ключевые слова: текстовый концепт, образ, авторская картина мира, поэтика, когнитивная лингвистика.

© Чистяк Д. О. [Чистяк Д. А.] dmytro.tchystiak@gmail.com

Лінгвокогнітивний, лінгвопоетичний та лінгвоміфопоетичний підходи до аналізу художнього концепту:
пошук кореляцій (Французькою) [Лингвокогнитивный, лингвопоэтический и лингвомифопоэтический подход к
анализу художественного концепта: поиск корреляции (На французском яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

COGNITIVE, POETICAL AND MYTHOPOETICAL ASPECTS OF STUDYING OF LITERARY CONCEPT: CONVERGENCES AND DIVERGENCES

D. O. Chystiak (Kyiv, Ukraine)

dmytro.tchystiak@gmail.com

PhD (Philology), Assistant Professor of French Philology Department, Institute of Philology,
 Taras Shevchenko National University of Kyiv
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

Article is devoted to the critical study of the structure of literary concept in the contemporary Ukrainian linguistic studies. It is observed that the structure of the notion of literary concept is unresolved in the majority of Ukrainian works on linguistics. Moreover, an important gap in cognitive studies is the absence of formulated correlation between the imaginative and the cognitive processes in the textual production. There is a predilection to the description of mental structures that conceptualize the poetic semiotic process in synchronic aspect (O. Vorobyova, V. Nikonova) and in the diachronic aspect with the classification of historical changes in the poetic imagery (L. Belehova). Besides, there is a tendency to analyze structures of conceptual images, themes and ideas (O. Kaganovska, T. Vilchynska). Another promising trend (N. Sluhai) is to reveal the structures of poetic conceptualization with a nuclear mythic substratum and the series of images and conceptual schemes that are superposed on this substratum. It is delimited that the analysis of literary concept in cognitive linguistics should be made in the integrative way studying the structural organization of images, themes and ideas as well as the mental schemas of production of the textual semantics.

Key words: textual concept, poetics, symbol, author's worldview, conceptual linguistics.

ANALYSE COGNITIVE, POÉTIQUE ET MYTHOPOÉTIQUE DU CONCEPT LITTÉRAIRE: CONVERGENCES ET DIVERGENCES

D. O. Tchystiak (Kyiv, Ukraine)
dmytro.tchystiak@gmail.com

PhD (Philologie), Professeur Assistant, Departement de Philologie Française, Institut de Philologie,
Université Nationale Taras Chevtchenko de Kyiv
(Ministère de l'Éducation et de la Recherche d'Ukraine)
14, Boul. Taras Chevtchenko, Kyiv, Ukraine, 01601

L'article est consacré à l'analyse critique des problèmes de la structure de la conceptualisation littéraire dans les recherches linguistiques en Ukraine avec une étude comparée de ces traditions scientifiques. Il est observé que la structure du concept littéraire est un problème non-résolu, interprété de manière diverse. Il existe une tendance de l'interpréter comme un amalgame des structures mentales qui conceptualisent la sémiotique de la poésie (travaux de V. Nikonova, L. Belehova et O. Vorobiova). D'autre part, il existe une tendance à analyser les structures conceptuelles comme un ensemble de thèmes, d'images et d'idées (travaux d'O. Kaganovska et de T. Viltchynska) avec un fort substrat mythique (recherches de N. Sloukhai). Il est suggéré qu'une analyse intégrale de ces deux tendances de recherche doit être menée au sein de la linguistique conceptuelle et de la poétique cognitive, avec l'apport de l'analyse lynguo-mythopoétique.

Mots clés: concept littéraire, image, l'image du monde, poétique, linguistique conceptuelle.

Introduction

L'étude de la conceptualisation littéraire dans la lignée des recherches des images du monde des écrivains les plus divers devient de plus en plus présente dans le paysage linguistique contemporain, et non seulement dans les sciences du langage mais également dans les sciences humaines en général. On pourrait noter que cette actualisation de la notion du concept s'ancre dans le paradigme textocentriste et anthropocentriste post-structuraliste qui est caractérisé par une approche d'intégration transdisciplinaire. Par ailleurs, les recherches cognitives et linguo-culturelles permettent de cerner certains problèmes complexes dans le texte littéraire qui sont les problèmes du niveau esthétique. Ces problèmes, la stylistique linguistique (dans son courant intégrant, à savoir les travaux de V. Ledeniova, V. Pichtchalnikova, I. Tarasova) et la poétique

© Чистяк Д. О. [Чистяк Д. А.] dmytro.tchystiak@gmail.com

Лінгвокогнітивний, лінгвопоетичний та лінгвоміфопоетичний підходи до аналізу художнього концепту: пошук кореляції (Французькою) [Лингвокогнитивный, лингвопоэтический и лингвомифопоэтический подход к анализу художественного концепта: поиск корреляции (На французском яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

linguistique (dans la lignée intégrante des études de V. Vinogradov, V. Zadornova, V. Bourbelo, V. Khovanskaïa, parmi d'autres), elles ont à peine réussi à les cerner. Par contre, l'analyse cognitive dans les sciences du langage a réussi à porter l'attention sur les phénomènes de la construction des liens entre langue et culture dans la constitution des signes dynamiques dans le texte littéraire, ces problèmes qu'avaient entrevus à peu près à la même époque les représentants de l'école de la sémiotique culturelle Moscou-Tartu ainsi que les chercheurs du paradigme post-structuraliste (par exemple, les recherches de J. Kristeva, de R. Barthes, puis la sémantique interprétative du groupe de F. Rastier).

Les chercheurs ukrainiens ont réussi à produire quelques études de fond sur la délimitation de la notion du concept, de sa structure, et même les méthodes d'analyse de ce phénomène de langue et de la culture (recherches d'A. Prykhodko et d'O. Selivanova). Il existe un certain nombre des travaux consacrés à la conceptualisation littéraire (études d'I. Bekhta, de L. Belekhova, de T. Viltchynska, de V. Ivachtchenko, d'O. Kaganovska, de V. Nikonova) que nous pourrions caractériser par une forte pluralité des analyses qui produisent des interprétations multiples et, par conséquent, disparates sans produire une idée stricte sur la délimitation du concept littéraire, sans formuler ses particularités par rapport au concept linguistique ou culturel, sans formuler clairement sa structure conceptuelle, ni proposer une méthode claire d'analyse de ce phénomène textuel. Par ailleurs, les problèmes d'interaction cognitive et imaginative dans la structure du concept littéraire restent non-résolus bien qu'ils aient été étudiés dans les études linguistiques les plus diverses.

Le but de cet article serait donc de modéliser les particularités principales dans l'analyse linguo-cognitive de la conceptualisation littéraire, en tenant compte des structures imaginatives et mentales de la production des signes textuels.

Les objectifs de la recherche comportent: a) la délimitation de la notion du concept littéraire dans un contexte linguo-culturel, linguo-esthétique et linguo-cognitif de ce phénomène sémiotique; b) la délimitation des structures principales qui font partie du processus de la conceptualisation littéraire; c) l'étude comparée des recherches de conceptualisation littéraire dans la synchronie et dans la diachronie; d) la délimitation des structures mythiques et mytjopoétiques dans la structure du concept littéraire; e) la recherche de corrélations entre l'analyse linguo-cognitive, linguo-poétique et linguo-mythopoétique dans l'étude du concept littéraire.

L'objet de l'étude serait la conceptualisation littéraire dans l'union des phénomènes mentaux et imaginatifs réalisés dans le texte littéraire (qui est **le matériel**

(Problems of linguistic communications)

Cognitive, poetical and mythopoetical aspects of studying of literary concept: convergences and divergences (in French) [Analyse cognitive, poétique et mythopoétique du concept littéraire: convergences et divergences]

© Chystiak D. O. [Tchystiak D. O.] dmytro.tchystiak@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

de l'étude) qui est une forme sémiotique complexe de l'activité psychique, langagière et cognitive de l'homme, une activité ayant pour but la pragmatique esthétique.

Il est à noter que la description du niveau esthétique du texte littéraire a déjà été produite par des recherches de V. Vinogradov, de V. Vinokour, de V. Zadornova, de V. Pichtchalnikova, de L. Hébert et de F. Rastier mais nous proposons pour la première fois une analyse critique du problème des rapports qui existent entre l'imagination et la conceptualisation dans les travaux des linguistes ukrainiens ce qui comporte la **nouveauté de notre étude** et cette recherche s'ancre dans l'ensemble de nos travaux sur la sémantique du texte littéraire.

Nos **méthodes de la recherche** se basent sur les données philosophiques du fonctionnement de l'objectif et du subjectif dans la langue et la pensée, dans la structure et dans le système langagier dans la synchronie et dans la diachronie. Nous utilisons également les méthodes *comparative* et *typologique* pour l'analyse des tendances linguo-poétiques, linguo-cognitives et linguo-mytho-poétiques dans la philologie ukrainienne contemporaine avec ses corrélations avec le paradigme de recherche russe et francophone. Cette analyse est par conséquent inséparable de la mise en valeur de ces méthodes spéciale des recherches philologiques contemporaines, à savoir l'analyse *linguo-poétique*, *linguo-cognitive* et *linguo-mytho-poétique*.

Contenu magistral

Commençons notre analyse par quelques formulations et quelques descriptions de la notion du concept littéraire. Par exemple, V. Maslova délimite le concept littéraire comme "un ensemble des notions, des idées, des sentiments, des émotions, et parfois même des pulsions de la volonté produites par les associations littéraires tout en soulignant que ce type de concept "est proche des images", "les inclut" en s'ouvrant au lecteur par "les sens émotionnels" [6, p. 35]. Notons que la notion des "sens émotionnels" met en confusion les aspects d'analyse sémantique, psycho-linguistique et cognitif. O. Vorobiova définit les concepts littéraires comme "des phénomènes complexes de nature holographique qui gardent un potentiel énergétique puissant qui devient la source d'une résonance émotionnelle avec la perception du lecteur" [3, p. 60]. Cette constatation s'ancre dans les recherches transdisciplinaires novatrices, notamment dans les lignées de la synergétique, de la critique réceptive et de la théorie intertextuelle (dans sa version d'analyse sémiotique représentée par R. Barthes ou N. Kouzmina), sans pour autant définir ni les particularités de la structure ni la sémantique de la notion du concept littéraire. On ne s'étonnera pas de l'idée émise par O. Vorobiova qui suggère que l'analyse adéquate des concepts littéraires ne pourrait pas

© Чистяк Д. О. [Чистяк Д. А.] dmytro.tchystiak@gmail.com

Лінгвокогнітивний, лінгвопоетичний та лінгвоміфопоетичний підходи до аналізу художнього концепту: пошук кореляції (Французькою) [Лингвокогнитивный, лингвопоэтический и лингвомифопоэтический подход к анализу художественного концепта: поиск корреляции (На французском яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

se poursuivre en utilisant des méthodes d'analyse cognitive traditionnelles utilisées pour la description des concepts linguistiques ou culturels, à savoir les méthodes compositionnelles, étymologiques, stylistiques etc. En effet, il faudrait tenir compte de l'individualité de l'auteur du message littéraire tout comme de l'image du monde de son récepteur mais ces considérations ne pourraient pas garantir une méthode claire de l'analyse d'une production de sens trop individualisée. Tâchons de voir comment les chercheurs ukrainiens et russes analysent ces concepts littéraires insaisissables.

On trouve une synthèse des recherches du concept littéraire dans la linguistique et dans la théorie littéraire dans l'étude récente d'I. Tarasova qui souligne à juste titre une particularité de notre notion clé que voici: "les phénomènes psychiques individuels de chaque auteur s'unissent aux unités de la création artistique, aux images" [11, p. 744]. Malgré le manque de distinction entre les termes "concept", "image" et "création artistique" on soulignera l'attention que porte I. Tarasova à la distinction de la notion de "eidos" (en tant qu'union indissociable des éléments sémantiques de la conceptualisation littéraire) de celle de "logos" (l'inventaire logico-formel des caractéristiques du concept). On notera que ces deux notions ont été empruntées au philosophe soviétique A. Losev, à son travail "Philosophie du nom". I. Tarasova développe la distinction émise par A. Losev et conclut à juste titre que "si on donne au concept le statut générique pour tous les types de représentation mentale, alors les concepts avec des noyaux objectifs ou émotionnels pourraient servir de base pour caractériser les particularités de l'image (eidos), tandis que les concepts aux dénominateurs abstraits (les gestalt) décriraient les caractéristiques du logos" [11, p. 744]. Par ailleurs, I. Tarasova se réfère au travail "Psychologie cognitive" de R. L. Solso à qui elle emprunte l'idée que "l'information codée en images à un certain niveau serait probablement codée d'une manière conceptuelle à un autre niveau, plus profond" [11, p. 744]. Plus loin dans sa recherche I. Tarasova soutient l'idée (déjà émise par G. Gatchev, M. Gueï et V. Perverziev) qu'il serait impossible de coder la sémantique de l'image par les schémas conceptuels. Cela entraîne la chercheuse à considérer la notion du concept comme une construction épistémologique et méthodologique sans fondement dans le texte et même à inciter les chercheurs à "déactualiser la méthodologie de l'analyse conceptuelle en linguistique" [11, p. 745]. Sans suivre la chercheuse dans ces considérations trop catégoriques nous allons émettre quelques idées qui découlent de ses idées précédentes. Tout d'abord, il faut souligner que dans le travail d'A. Losev "Philosophie du nom" il existe une autre considération: "le Logos est une réalité [...] en tant qu'instrument [...] la réalité de la logique est une réalité de l'utilisation de la logique, tandis que la réalité de l'eidos est une manifestation

(Problems of linguistic communications)

Cognitive, poetical and mythopoetical aspects of studying of literary concept: convergences and divergences (in French) **[Analyse cognitive, poétique et mythopoétique du concept littéraire: convergences et divergences]**

© Chystiak D. O. [Tchystiak D. O.] dmytro.tchystiak@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

de l'essence en tant que telle" [5, p. 121]. Cette distinction entre le logos et l'eidos d'après A. Losev pourrait projeter au niveau de la structure du texte littéraire l'existence de deux niveaux d'analyse: celui des images, des thèmes et des idées (comme l'a démontré O. Kaganovska dans son analyse des romans français) et celui de la cognition (en tant qu'organisation conceptuelle des signes-images ou en recherchant des relations entre les concepts clés comme l'a démontré V. Nikonova dans son analyse de la poésie shakespearienne).

Cette dualité de l'analyse au niveau esthétique du texte littéraire a déjà été noté par V. Pichtchalnikova qui a remarqué le fait que "l'émotion esthétique de l'auteur" [8, p. 21] se réalise dans les éléments de la forme linguistique, en s'accroissant tout particulièrement dans les répétitions et les oppositions sémantiques au niveau des structures profondes du texte (notamment par la création d'un système métaphorique particulier chez chaque auteur) qui deviennent par conséquent les moyens de verbalisation des concepts textuels. Il est à noter que l'amplification des liens associatifs dans la langue du texte littéraire s'opère par la continuité du sens dans les structures des images verbales (symboles, formules poétiques, figures stylistiques) qui s'organisent dans les champs sémantiques plus vastes d'après la structure conceptuelle (noyau et périphérie). Il faudra également souligner la définition du style individuel de l'auteur (idiostyle) émise par V. Pichtchalnikova comme "un système des représentations logico-sémantiques des sens individuels les plus importants de l'auteur d'un texte littéraire" qui trouve son objectivation "dans l'activité esthétique langagière, dans la nécessité de transformer les expressions langagières par l'individualité de l'auteur" [9, c. 49].

L'étude du concept littéraire s'avère plus productive dans les recherches qui cernent le dynamisme diachronique des structures du texte littéraire. Ainsi, L. Belekova détecte dans la poésie américaine les images qui transmettent des archétypes, des stéréotypes, des idiotypes et des kénotypes. La chercheuse souligne à juste titre que "les archétypes se transforment en images poétiques au fur et à mesure de la formation de la conscience mythopoétique" [1, p. 298]. Cette conscience mythopoétique de l'auteur est connotée par le contexte culturel de son époque ce qui entraîne la stéréotypisation des images individuelles: idiotypes (donc typiques pour chaque auteur) et kénotypes (images uniques). Ainsi, L. Belekova met en valeur la présence dans un texte littéraire des schémas archétypaux empreints de connotations historico-culturelles, dans la lignée de N. Frye et de M. Eliade. Par contre, notre étude sur l'image mythopoétique du monde dans le premier théâtre de M. Maeterlinck [13] a démontré que dans un texte littéraire fonctionnent les niveaux différents de la

© Чистяк Д. О. [Чистяк Д. А.] dmytro.tchystiak@gmail.com

Лінгвокогнітивний, лінгвопоетичний та лінгвоміфопоетичний підходи до аналізу художнього концепту: пошук кореляцій (Французькою) [Лингвокогнитивный, лингвопоэтический и лингвомифопоэтический подход к анализу художественного концепта: поиск корреляции (На французском яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

sémantique archaïque ce qui remet en cause la définition des archétypes en tant que structures qui n'impliquent qu'une sémantisation synchronique. Cette considération mérite une analyse plus approfondie.

L'analyse diachronique se poursuit dans la lignée de la poétique cognitive dans les recherches linguomythopoétiques. Ainsi, N. Sloukhaï a émis l'hypothèse que dans l'image du monde dans la langue cohabitent l'image du monde profane ainsi que l'image mythopoétique du monde de chaque ethnos. Cette dernière est assimilée à "l'image du monde langagière de l'auteur" [10, c. 23]. Sans mettre en question la présence des structures mythopoétiques dans le noyau de l'image du monde d'un auteur particulier, il est difficile de croire à l'assimilation totale de la conceptualisation littéraire à l'image mythopoétique d'un ethnos. Il serait d'ailleurs important de délimiter cette dernière notion face aux notions du mythe et de la mythopoétique. Il serait plus adéquat de souligner que le substrat mythique pourrait se projeter dans le système sémantique de chaque auteur par la combinaison différentielle des structures mythiques. Dans sa recherche T. Viltchynska a raison de ne pas confondre l'image ethnomythopoétique du monde avec "l'image sacrée du monde" qu'elle délimite comme "l'interprétation par l'écrivain du monde et de sa place dans ce monde dans la forme verbale, par l'union de la conceptualisation folklorique et des recherches individuelles de l'auteur qui se basent sur les particularités de l'image du monde conceptuelle et l'image du monde linguistique" [2, p. 26]. On devra souligner que l'analyse linguomythopoétique du texte littéraire met en valeur les structures archétypales de la conceptualisation sans attirer une attention particulière sur les problèmes de rapport entre les structures mythopoétiques, conceptuelles et imaginatives dans l'image du monde de chaque auteur ce qui pourrait cerner la structure du concept d'une manière plus adéquate.

Conclusions

L'analyse critique des recherches contemporaines dans le domaine de la structure du concept littéraire nous incite à relever non seulement des succès mais également tout un éventail de problèmes non résolus dans les études consacrées aux images du monde des écrivains francophones. L'atout des recherches de la linguistique cognitive est sans doute la perspective de sortir hors de l'analyse des structures intra-textuelles que l'on pouvait suivre dans la linguistique structurale, ainsi que dans la stylistique et dans la poétique linguistique. La linguistique cognitive met en valeur dans un texte littéraire le niveau des images, des thèmes, des idées et des concepts ce qui pourrait délimiter la nature, la structure et les particularités du niveau esthétique du texte littéraire. Cette

(Problems of linguistic communications)

Cognitive, poetical and mythopoetical aspects of studying of literary concept: convergences and divergences (in French) [Analyse cognitive, poétique et mythopoétique du concept littéraire: convergences et divergences]

© Chystiak D. O. [Tchystiak D. O.] dmytro.tchystiak@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

sorte de recherche ne pourra être menée que par une analyse transdisciplinaire des plus larges, pour faire valoir le contexte historico-culturel du texte analysé. Les concepts littéraires ne sont pas uniquement des structures de l'imaginaire individuel mais sont reliés à la génération de la signification en tant que monades de la production textuelle dans les codes sémiotiques différents (mythopoétique, psycholinguistique, philosophico-esthétique etc).

L'une des lacunes majeures des recherches de la conceptualisation littéraire, c'est l'absence de corrélation stricte entre le code imaginaire et cognitif dans la production de la signification textuelle. Cette lacune génère des analyses fragmentaires de l'image du monde des auteurs analysés soit avec l'attention pour leurs thèmes, leurs idées et leurs images, soit uniquement pour leurs paysages mentaux sans tenir compte des particularités imaginatives. Par ailleurs, les données de l'analyse de la poétique cognitive dans l'aspect diachronique attestent qu'il existe un vaste noyau des structures connotées par la sémiotique mythopoétique autour desquelles se greffent les images individuelles des auteurs analysés. Par contre, l'analyse cognitive devrait assurer l'étude des particularités d'organisation du système conceptuel du niveau imaginaire et thématique du texte littéraire.

Perspectives des recherches prochaines

Il nous apparaît perspectif d'assurer une analyse intégrale imaginaire-cognitive (entrevue dans les recherches de F. Rastier, L. Hébert, J.-L. Chiss et J. Delacour, entre autres) qui pourrait être menée après une remise en question des rapports entre ces deux volets de la sémiotique littéraire qui semblent s'opposer dans l'analyse linguistique dans les recherches ukrainiennes. Afin de passer outre cette opposition il faudrait examiner les rapports entre la cognition et l'imagination dans les procédés de production du message littéraire dans la diachronie, avec l'utilisation des données de la philosophie du langage lors d'une recherche linguo-esthétique complexe allant de l'Antiquité jusqu'à la révolution post-structuraliste qui pourrait fonder une branche nouvelle des recherches du langage, à savoir, la conceptologie littéraire diachronique.

Littérature

1. *Белєхова Л. І.* Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспетиві: лінгвокогнітивний аспект / Лариса Іванівна Белєхова. – К.: Айлант, 2002. – 368 с.
2. *Вільчинська Т. П.* Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII–XVIII ст. / Тетяна Пилипівна Вільчинська. – Тернопіль: Джура, 2008. – 424 с.
3. *Воробйова О. П.* Концептологія в Україні / О. П. Воробйова // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14. – № 2. – С. 53–63.

© Чистяк Д. О. [Чистяк Д. А.] dmytro.tchystiak@gmail.com

Лінгвокогнітивний, лінгвопоетичний та лінгвоміфопоетичний підходи до аналізу художнього концепту: пошук кореляцій (Французькою) [Лингвокогнитивный, лингвопоэтический и лингвомифопоэтический подход к анализу художественного концепта: поиск корреляции (На французском яз.)]
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

4. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) / Олена Марківна Кагановська. – К.: ВЦ КНЛУ, 2002. – 292 с.
5. Лосев А. Ф. Из ранних произведений / Алексей Федорович Лосев. – М.: Правда, 1990. – 656 с.
6. Маслова В. А. Поэт и культура: концептосфера Марины Цветаевой / Валентина Авраамовна Маслова. – М.: Флинта, 2004. – 256 с.
7. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу у поезиці Шекспіра / Віра Григорівна Ніконова. – Дніпропетровськ: ДУЕП, 2008. – 364 с.
8. Пищальникова В. А. Концептуальный анализ художественного текста / Вера Анатольевна Пищальникова. – Барнаул: Алтайский государственный университет, 1991. – 88 с.
9. Пищальникова В. А. Проблема идиостиля: психолингвистический аспект / Вера Анатольевна Пищальникова. – Барнаул: Алтайский государственный университет, 1992. – 74 с.
10. Слухай Н. В. Художественный образ в зеркале мифа этноса: М. Лермонтов, Т. Шевченко (лингвосомиотический аспект): дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01, 10.02.02. / Слухай Наталья Витальевна. – К., 1996. – 466 с.
11. Тарасова И. А. Художественный концепт: диалог лингвистики и литературоведения / И. А. Тарасова // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2010. – № 4 (2). – С. 742–745.
12. Чистяк Д. О. Лінгвоміфопоетичний аналіз художнього тексту / Дмитро Олександрович Чистяк. – К.: Журнал «Радуга», 2015. – 138 с.
13. Chiss J.-L. Les linguistiques de la langue et du discours face à la littérature: Saussure et l'alternative de la théorie du langage / J.-L. Chiss // *Langages*. – 2005. – № 3. – P. 39–55.
14. Delacour J. Une introduction aux neurosciences cognitives / Jean Delacour. – Bruxelles: De Boeck Université, 1998. – 242 p.
15. Hébert L. Introduction à la sémantique des textes / Louis Hébert. – P.: Honoré Champion, 2001. – 232 p.
16. Rastier F. La sémantique des textes: concepts et applications / F. Rastier // *Hermès*. – 1996. – № 16. – P. 15–37.

References

1. German I. A. *Lingvosinergetika* [Lingvosynergetics]. Barnaul, Alt. Acad. of Economics and Law, 2000, 170 p.
1. Belehova L. I. *Slovesnyi poetychnyi obraz v istoryko-typologichnyi perspektyvi: lingvokognityvnyj aspekt* [Verbal poetic image in the historical and typological perspective]. Kyiv, Ajlant, 2002, 368 p. (In Ukrainian).
2. Vilchynska T. P. *Konceptualizacia sakralnoho v ukrainskij poetychnij movi XVII–XVIII st.* [Conceptualization of the sacred in the Ukrainian poetic language of 17th and 18th centuries]. Ternopil, Djura, 2008, 424 p. (In Ukrainian).
3. Vorobjova O. P. *Konceptologija v Ukrajini* [Conceptology in Ukraine]. *Visnyk KNLU* [Bulletin of the Kyiv National Linguistic University], 2011, 14, No 2, pp. 53–63. (In Ukrainian)

(Problems of linguistic communications)

Cognitive, poetical and mythopoetical aspects of studying of literary concept: convergences and divergences (in French) [Analyse cognitive, poétique et mythopoétique du concept littéraire: convergences et divergences]

© Chystiak D. O. [Tchystiak D. O.] dmytro.tchystiak@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

4. Kaganovska O. M. *Textovi koncepty hudojnioyi prozy (na materiali francuzkoji romanistyky seredyny XX storichia)* [Textual concepts in the literary prose (on the material of French novels of the middle of 20th century)]. Kyiv, VC KNLU, 2002, 292 p. (In Ukrainian).
5. Losev A. F. *Iz rannih proizvedeniy* [Selected early works]. Moscow, Pravda, 1990, 656 p. (In Russian).
6. Maslova V. A. *Poet i kultura: conceptosfera Mariny Tsvetaevoy* [Poet and culture: conceptual sphere of Marina Tsvetaeva]. Moscow, Flinta, 256 p. (In Russian).
7. Nikonova V. G.. *Tragedijna kartyna svitu v poetyci Shakespeara* [Tragic image of the world in the poetics of Shakespeare]. Dnipropetrovsk, DUEP, 2008, 364 p. (In Ukrainian).
8. Pishchalnikova V. A. *Konceptualnyy analiz hudojestvennoho texta* [Conceptual analysis of the literary text]. Barnaul, Altay State University, 1991, 88 p. (In Russian).
9. Pishchalnikova V. A. *Problema idiosila: psiholingvisticheskiy aspekt* [The problem of idiomatic style in the psycholinguistic aspect]. Barnaul, Altay State University, 1992, 74 p. In Russian.
10. Sluhay N. V. *Hudojestvennyy obraz v zerkale mifa etnosa: M. Lermontov, T. Shevchenko (lingvosemioticheskiy aspekt)* Doct. Diss. [Literary image in the mirror of ethnic myth in the linguosemiotic aspect: M. Lermontov and T. Shevchenko. Doct. Diss.]. Kyiv, 1996, 466 p.
11. Tarasova I. A. *Hudojestvennyy concept: dialog lingvistiki i literaturovedeniya* [Literary concept: dialog of linguistics and literary theory]. *Vestnik Nijegorodskogo Universiteta imeni N. I. Lobachevskoho* [Bulletin of Nijniy Gorod University N. I. Lobachevckiy], 2010, no. 4, pp. 742–745. (In Russian).
12. Chystiak D. O. *Lingvomifopoetychnyy analiz hudojniogo textu* [Linguistico-mythico-poetic analysis of the literary text]. Kyiv, Raduga, 2015, 138 p. (In Ukrainian).
13. Chiss J.-L. Language and discourse linguistics vs literature: Saussure and the alternative of language theory. *Langages*, 2005, no. 3, pp. 39–55. (In French).
14. Delacour J. (1998). Introduction in cognitive neuroscience. Brussels, De Boeck Université, 1998, 242 p. (In French).
15. Hébert L. Introduction in textual semantics. Paris, Honoré Champion, 2001, 232 p.
16. Rastier F. Textual semantics: concepts and applications. *Hermès*, 1996, no. 16, pp. 15–37. (In French).

© Чистяк Д. О. [Чистяк Д. А.] dmytro.tchystiak@gmail.com

Лінгвокогнітивний, лінгвопоетичний та лінгвоміфопоетичний підходи до аналізу художнього концепту: пошук кореляції (Французькою) [Лингвокогнитивный, лингвопоэтический и лингвомифопоэтический подход к анализу художественного концепта: поиск корреляции] (На французком яз.)
(Проблеми мовознавства [Проблеми языкознания])

ЗМІСТ

Афанасьєва О. М. До розробки суспільно-діяльнісної типології ритуалізованих комунікативних практик в англomовному ареалі (Велика Британія та США)	13
Берегова О. А. Проблеми дефініцій понять “стилістичний засіб”, “фігура”, “троп” і “стилістичний прийом”	25
Васильєва Н. В. Маркер соціалістичного ладу «товариш» в українських художніх перекладах періоду 1920-30-х років (на матеріалі скороченого перекладу-переказу Олексі Діхтяра роману Гаррієт Бічер-Стоу “Томова хата”)	36
Галицька Є. А. Архітектоніка парфумерно-косметичного неймінгу: соціальний ракурс	53
Гетьман З. О., Моренець І. М. Стилiстична і текстова кореляція іспанського розмовного мовлення у тексті діалогічного стандарту	66
Демчук Н. М. Роль префіксів у формуванні термінів маркетингу у французькій мові	76
Дорошенко О. Ю. Екстралінгвістична складова художнього дискурсу в оригіналі та перекладі на матеріалі оповідань Х. Кортасара та їх українських перекладів	89
Корбозерова Н. М. Лексико-семантичні відповідності за критерієм походження: типологічне дослідження іспанської та української мов [Korbozerova N. M. Corespondencias léxico-semánticas de las lenguas española y ucraniana según la procedencia]	103
Крупко О. І. Соціокультурні концепти <i>життя / смерть</i> у мовній картині світу Ліни Костенко	112
Кучма О. І. Частка <i>mal</i> німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення	126
Лазер Т. В. Особливості інтерпретації комічного у праці Луїджі Піранделло «L'Umorismo»	137
Мерзлікіна О. В. Семантико-тематичні особливості іспанської інвективної лексики	148
Неборсіна Н. П. Поетичний дискурс: естетичний аспект текстуальності	155
Падалка Ю. М. Взаємодія способу та модальності в іспанській мові	163
Піголь М. І. Функціонування англіцизмів у дискурсі індустрії моди сучасної Іспанії	170

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Пономаренко В. П. Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості	180
Редька І. А. Англомовна віршована пастораль у ракурсі категорії емотивності: лінгвопоетична перспектива	196
Сингаївська Г. В. Конотативний аспект семантики антропонімів в іспанських прислів'ях та приказках	209
Терехова С. І. Теоретико-методологічні засади зіставного поліпарадигмального вивчення референції (на матеріалі української, російської та англійської мов)	227
Ткаченко Н. Д. Функціональна семантика лінгвокультурних репрезентацій простору в британському та американському варіантах англійської мови	245
Толстова О. Л., Давидовська Н. В. Парадигматичні зв'язки іспанської лексики на позначення стихій та природних явищ	256
Харченко О. В. Когнітивний ефект динозавру в американському комедійному кінодискурсі	269
Цибко А. В. Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу	277
Чистяк Д. О. Лінгвокогнітивний, лінгвопоетичний та лінгвоміфопоетичний підходи до аналізу художнього концепту: пошук кореляції [<i>Tchystiak D. O. Analyse cognitive, poétique et mythopoétique du concept littéraire: convergences et divergences</i>]	292
Зміст	304
Contents	306
Содержание	308
Вимоги до публікацій	310
Publishing requirements	315
Требования к публикациям	320

CONTENTS

Afanasieva O. M. Developing the social and activity-related typology of the ritualized communicative practices in English-speaking countries (Great Britain and the USA)	13
Beregova O. A. Problems of definitions of concepts “stylistic mean”, “figure”, “trope” and “stylistic device”	25
Vasylyeva N. V. Socialist system marker «tovarysh» («comrade») in the 1920-30's Ukrainian literary translations (based on the abridged and free translation by Oleksa Dikhtiar of Harriet Beecher-Stowe's novel “Uncle Tom's Cabin”)	36
Galitska E. A. Perfume and cosmetic naming architectonics: social aspect	53
Getman Z. O., Morenets I. M. Stylistic and textual correlation of Spanish colloquial speech in the dialogical standard text	66
Demchuk N. M. Role of prefixes in the formation of marketing terms in the French language	76
Doroshenko O. Yu. Extralinguistic component of literary discourse in original and translation based on the material of Julio Cortazar's stories and its Ukrainian translations	89
Korbozerova N. M. Lexico-semantic correlations according to the criteria of origin: typological investigation of the Spanish and Ukrainian languages	103
Krupko O. I. Sociocultural concepts of <i>life</i> and <i>death</i> in the language world L. Kostenko	112
Kuchma O. I. Particle <i>mal</i> in German as translation and didactic problem	126
Lazer T. V. Specific features of the comic interpretation in Luigi Pirandello's «L'Umoreismo»	137
Merzlikina O. V. Lexical-thematic features of Spanish invective words ...	148
Neborsina N. P. Poetic discourse: the aesthetic aspect of textuality	155
Padalka I. M. The interaction of mood and modality in Spanish	163
Pigol M. I. Functioning of Anglicisms in discourse of fashion industry in modern Spain	170
Ponomarenko V. P. Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities	180
Redka I. A. Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities	196

Syngayivska G. V. Connotative aspects of semantics of anthroponyms in the Spanish proverbs	209
Terekhova S. I. Theoretical and methodological fundamentals of contrastive multy-paradigmatic analyses of reference representations (based on the Ukrainian, Russian, and English languages)	227
Tkachenko N. D. Functional cultural linguistic semantics representations of space in the British and American variants of English	245
Tolstova O. L., Davydovska N. V. Paradigmatic relations of Spanish lexis denoting elements and natural phenomena	256
Kharchenko O. V. The cognitive effect of dinosaur in American comedy film discourse	269
Tsibko A. V. Linguistic-sociocultural features of the telediscourse and the place of the talk-show genre in them	277
Chystiak D. O. Cognitive, poetical and mythopoetical aspects of studying of literary concept: convergences and divergences	292
Зміст	304
Contents	306
Содержание	308
Вимоги до публікацій	310
Publishing requirements	315
Требования к публикациям	320

СОДЕРЖАНИЕ

Афанасьева О. Н. К разработке социально-деятельностной типологии ритуализованных коммуникативных практик в англоязычном ареале (Великобритания и США)	13
Береговая О. А. Проблемы дефиниций понятий “стилистическое средство”, “фигура”, “троп” и “стилистический приём”	25
Васильева Н. В. Маркер социалистического строя «товарищ» в украинских художественных переводах периода 1920-30-х годов (на материале сокращённого вольного перевода Олексы Дихтяра романа Гарриет Бичер-Стоу “Хижина дяди Тома”)	36
Галицкая Е. А. Архитектоника парфюмерно-косметического нейминга: социальный ракурс	53
Гетьман З. А., Моренец И. Н. Стилистическая и текстовая корреляция испанской разговорной речи в тексте диалогического стандарта	66
Демчук Н. М. Роль префиксов в формировании терминов маркетинга во французском языке	76
Дорошенко О. Ю. Экстралингвистическая составляющая художественного дискурса в оригинале и переводе на материале рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов	89
Корбозерова Н. Н. Лексико-семантические соответствия по критерию происхождения: типологическое исследование испанского и украинского языков	103
Крупко О. И. Социокультурные концепты <i>жизнь / смерть</i> в языковой картине мира Лины Костенко	112
Кучма О. И. Частица <i>tal</i> немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи	126
Лазер Т. В. Особенности интерпретации комического в труде Луиджи Пиранделло «L'Umorismo»	137
Мерзликина О. В. Семантико-тематические особенности испанской инвективной лексики	148
Неборсина Н. П. Поэтический дискурс: эстетический аспект текстуальности	155
Падалка Ю. Н. Взаимодействие способа и модальности в испанском языке	163
Пиголь М. И. Функционирования англицизмов в дискурсе индустрии моды современной Испании	170

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Пономаренко В. П. Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности	180
Редька И. А. Англоязычный пасторальный стих в ракурсе категории эмотивности: лингвопоэтическая перспектива	196
Сингаевская А. В. Коннотативный аспект семантики антропонимов в испанских пословицах и поговорках	209
Терехова С. И. Теоретико-методологические основы сопоставительного полипарадигмального изучения репрезентаций референции (на материале украинского, русского и английского языков	227
Ткаченко Н. Д. Функциональная лингвокультурная семантика репрезентаций пространства в британском и американском вариантах английского языка	245
Толстова О. Л., Давидовская Н. В. Парадигматические связи испанской лексики для обозначения стихий и природных явлений	256
Харченко О. В. Когнитивный эффект динозавра в американском комедийном дискурсе	269
Цыбо А. В. Лингвосоциокультурные особенности теледискурса и место в них жанра ток-шоу	277
Чистяк Д. А. Лингвокогнитивный, лингвопоэтический и лингвомифопоэтический подход к анализу художественного концепта: поиск корреляции	292
Зміст	304
Contents	306
Содержание	308
Вимоги до публікацій	310
Publishing requirements	315
Требования к публикациям	320

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

ВИМОГИ ДО ПУБЛІКАЦІЙ:

Матеріали для розміщення у збірнику приймаються від фахівців у галузі лінгвістики та перекладознавства. *Мови публікації – українська, англійська, німецька, іспанська, італійська, новогрецька, французька, російська.* Текст статті має відповідати чинним вимогам до наукових статей та міжнародним науковим стандартам. Стаття повинна відбивати сучасний стан наукової проблеми, містити нові результати на основі проведеного дослідження. У статті відбивається новий аспект дослідження. Висновки мають бути аргументованими, публікацію проілюстровано прикладами, а текст статті обґрунтовано посиланнями. Основні вимоги до якості змісту статей: якість, оригінальність, читабельність, відповідність заявленій темі.

Обсяг публікації: *стаття* – від 8 сторінок.

Правила подачі матеріалів для опублікування:

Матеріали статті, дві відскановані рецензії та дані про автора українською, англійською та російською мовами: *автор, ім'я, по батькові (повністю у називному відмінку), назва статті, місце роботи, вчений ступінь і звання / навчання в аспірантурі, докторантурі, адреса для листування, телефон, e-mail, факс* (за наявності), необхідно надіслати на електронну адресу zbirkaespfil@ukr.net трьома файлами, вкладеними в один лист. Назви файлів пишуться тільки латиницею. Наприклад: **Ivanenko_article** для статті, **Ivanenko_dan** для рецензій.

Після перевірки матеріали подаються до редакційної колегії збірника в роздрукованому варіанті за адресою: 01601, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 14, каб. 127, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології (кафедра іспано-італійської філології).

ЗМІСТ І ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ, що надсилаються до редакції наукового збірника.

Представлені в роботі дані повинні бути оригінальними.

Не допускається подання до редакції робіт, які вже надруковані в інших виданнях або надіслані для публікації в інші редакції.

У наукових статтях передбачаються наступні блоки (в тексті статті **БЛОКИ не зазначати**):

БЛОК 1 – номер УДК (є обов'язковим), друкується з лівого боку, жирним шрифтом Times New Roman, розміром 14, поряд з **УДК** – зазначається розділ, в якому має бути розміщено статтю:

проблеми ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО І
 ТИПОЛОГІЧНОГО МОВОЗНАВСТВА;
 проблеми МОВОЗНАВСТВА;
 проблеми СЕМАНТИКИ;
 проблеми ПРАГМАТИКИ;
 проблеми КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ;
 проблеми КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ;
 проблеми ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.

- *назва статті* (скорочення та аббревіатури неприпустимі), друкується ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ жирним шрифтом;
- *прізвище* (а) *та ініціали автора* (ів) (прописними літерами курсивом);
- *адреса для листування* (із зазначенням індексу), *телефон*, *e-mail*, *факс* (за наявності), **якщо авторів кілька**, то зазначену інформацію подають по кожному з них (прописними літерами без виділення);
- *вчений ступінь, звання та посада автора* (ів) **або студент, аспірант, докторант** (із зазначенням структурного підрозділу організації (Інститут, кафедра тощо), скорочення неприпустимі (прописними літерами без виділення);
- *повна назва організації* (із зазначенням форми власності, відомчої приналежності – аббревіатури неприпустимі), *її адреса* (із зазначенням індексу) (прописними літерами без виділення);
- *анотація* (від **150 до 250 слів**) (з абзацу, розмір шрифту – 12, курсивом, слово анотація не пишеться);
- *ключові слова* (у кількості 5–6, скорочення та аббревіатури неприпустимі) (з абзацу, розмір шрифту – 12, курсив).

БЛОК 5 – повний текст статті мовою оригіналу

- **Вступ**, до якого входять постановка проблеми, короткий огляд найновіших публікацій з теми дослідження, актуальність, мета, об'єкт та предмет дослідження, наукова новизна, матеріали та методи дослідження.
- **Основний зміст**.
- **Отримані результати**, їх обговорення.
- **Висновки** дослідження.
- **Перспективи** подальших наукових розвідок.
- **Література** та джерельна база дослідження.
- **References** (оформлені згідно з вимогами зарубіжними стандартами).

1. у вигляді чіткої принтерної роздруківки у форматі A4, в електронному вигляді (Microsoft Word), з одинарним міжрядковим інтервалом розміром шрифту *Times New Roman* 14 (для списку літератури – 12), пронумерованими сторінками, без правок на аркушах.

Вимоги до публікацій [Требования к публикациям]

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

3. у підмалюнкових підписах спочатку наводиться загальна підпис до малюнка (схеми, графіку тощо), а потім пояснюються всі наявні в ньому цифрові та буквені позначки;
4. в електронному текстовому файлі **автоматичний абзацний відступ** тексту складає **1,25 см**, **автоматичні вирівнювання та інше є обов'язковими**. Текст повинен бути **без переносів слів, без вирівнювання табуляцією, без зайвих пробілів**. В тексті слід чітко диференціювати *тире* (–) та *дефіс* (-). Клавіша Enter повинна використовуватися тільки для початку нового смислового абзацу, але не для початку нового рядка усередині абзацу;
5. після будь-яких заголовків, прізвищ, підписів до малюнків крапка не ставиться. **Між кожним ініціалом і прізвищем завжди ставляться нерозривні пробіли**. **Ініціали розділяються крапками і пишуться перед прізвищем**. Кома між прізвищем та ініціалами не ставиться;
6. фрагменти рукописів, що слугують ілюстративним матеріалом, друкуються *курсивом*. Фрагменти ілюстративного тексту, які потребують виділення, **підкреслюються**;
7. **посилання** в тексті оформлюються у квадратних дужках з посиланням на номер використаного джерела відповідно до його місцезнаходження в тексті, наприклад: [11, с. 8], посилання на кілька джерел – через крапку з комою, наприклад: [1; 5; 9].

Вимоги до електронних файлів ілюстрацій.

Якість всіх графічних матеріалів повинно відповідати статусу наукової статті: всі ілюстрації повинні бути інформативними, чіткими, контрастними, з високим просторовим дозволом. Ілюстрації, раніше розміщені в Word, стають непридатними для відтворення у верстці друкованих матеріалів.

Формат графічних файлів: графіки, схеми, ілюстрації, діаграми, малюнки повинні бути збережені у форматі JPEG. Дозвіл – 300 dpi (пікселі на дюйм). Додатково подаються ще й в окремому файлі.

БЛОК 6 – література (слово **ЛІТЕРАТУРА** друкується по центру великими жирними літерами, розмір шрифту – 14), в якому посилання подаються мовою оригіналу з абзацу 12 шрифтом, ТІЛЬКИ прізвище та ініціали виділяються курсивом. Література в списку повинна бути розташована в алфавітному порядку, причому спочатку видання російською та українською мовами, потім – іноземними (теж за абеткою). Всі роботи одного автора потрібно вказувати за зростанням років видання. У тексті посилання на літературні джерела наводяться у квадратних дужках. Автор несе відповідальність за вірність даних, наведених у пристатейному списку літератури. Посилання, оформлені з порушенням правил, будуть видалені зі списку літератури. Бажано включати кілька посилань на членів редакційної колегії збірника.

БЛОК 7 – джерельна база (оформлення згідно з вимогами до **блоку 6**), за нумерацією продовжує список літератури.

БЛОК 8 – список літератури під заголовком **REFERENCES** (слово **REFERENCES** друкується по центру великими жирними літерами, розмір шрифту – 14), в якому посилання оформлюються згідно з вимогами зарубіжних стандартів та подаються для кирилиці у вигляді транслітерації за допомогою програми BGN (Board of Geographic Names), що представлена на

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

сайті: <http://www.translit.ru> та з перекладом на англійську мову у квадратних дужках. Список повинен повторювати у своїй послідовності **список літератури** блоку 6 та **джерельну базу** блоку 7, незалежно від того, є чи немає в ньому іноземні джерела. Якщо в списку є посилання на іноземні публікації, вони повністю повторюються.

Приклад опису статті:

Byzov A. L. Utina I. A. Centrobezhnye jeffekty amakrinnyh kletok v setchatke ljagushki [The centrifugal effects on amacrine cells in the retina of frog]. *Neirofiziologiya* [*Neurophysiology*], 1971, no. 3, pp. 293–300. (In Russian)

Приклад опису монографії:

Nigmatulin R. I. *Dinamika mnogofaznykh sred* [Dynamics of multiphase media]. Moscow, Nauka Publ., 1987. Pt. 1, 464 p. (In Russian)

Karminskiy A. M. Peresetskiy A. A. Petrov A. E. *Reytingi v ekonomike: metodologiya i praktika* [Ratings in economics: Methods and practice]. Moscow, Finansy i statistika Publ., 2005. 240 p. (In Russian)

Приклад опису статті із електронного журналу:

Kontorovich A. E. Korzhubaev A. G. Eder L. V. Prognoz mirovyh postavok jenerгии: Metody, kolichestvennyh ocenok i prakticheskikh vyvodov [Forecast of global energy supply: Techniques, quantitative assessments, and practical conclusions]. *Mineral'nye resursy Rossii. Ekonomika i upravlenie*, 2006, no. 5. (In Russ.) Available at: <http://www.vipstd.ru/gim/content/view/90/278/>. (accessed 22.05.2012)

Приклад опису статті з DOI:

Experimental research on the localized electrochemical micro-machining. *Russian Journal of Electrochemistry*, 2008, vol. 44, no. 8, pp. 926–930. doi: 10.1134/S1023193508080077

Приклад опису статті із періодичного видання (збірники праць):

Astakhov M. V. Tagantsev T. V. Jeksperimental'noe issledovanie prochnosti sustavov "steelcomposite" [Experimental study of the strength of joints "steelcomposite"]. *Trudy MGUTU «Matematicheskoe modelirovanie slozhnykh tekhnicheskikh sistem»* [Proc. of the Bauman MSTU "Mathematical Modeling of Complex Technical Systems"], 2006, no. 593, pp. 125–130. (In Russian)

Приклад опису матеріалів наукових конференцій:

Usmanov T. S. Gusmanov A. A. Mullagalin I. Z. Muhametshina R. Ju. Chervyakova A. N. Sveshnikov A. V. Osobennosti konstrukcii razrabotki mestorozhdeniya s primeneniem gidrorazryva [Features of the design of field development with the use of hydraulic fracturing]. *Trudy 6 Mezhdunarodnogo Simpoziuma "Novye resursosberegayushchie tekhnologii nedropol'zovaniya i povysheniya neftegazootdachi"* [Proc. 6th Int. Symp. "New energy saving subsoil technologies and the increasing of the oil and gas impact"]. Moscow, 2007, pp. 267–272. (In Russian).

Приклад опису книги (монографії, збірників):

Kashnikov Y. A. Ashikhmin S. G. *Mekhanika Gornyx Porod Pri Razrabotke Mestorozhdeniy Uglevodorodnogo Syr'ya* [Rock Mechanics In The Development Of Hydrocarbon Deposits]. Moscow, OOO "Nedra-Biznestsentr" Publ., 2007. 486 p.

Lindorf L. S. Mamikonians L. G. eds. *Ekspluatatsiia turbogeneratorov s neposredstvennym okhlazhdeniem* [Operation of turbine generators with direct cooling]. Moscow, Energiia Publ., 1972. 352 p.

Izvekov V. I. Serikhin N. A. Abramov A. I. *Proektirovanie turbogeneratorov* [Design of turbo-

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

generators]. Moscow, MEI Publ., 2005, 440 p.

Приклад опису перекладеної книги:

Timoshenko S. P. Young D. H. Weaver W. *Vibration problems in engineering*. 4th ed. New York, Wiley, 1974. 521 p. (Russ. ed.: Timoshenko S.P., Iang D.Kh., Uiver U. *Kolebaniia v inzhenernom dele*. Moscow, Mashinostroenie Publ., 1985. 472 p.).

Приклад опису Інтернет-ресурсу:

Kondrat'ev V. B. *Global'naya farmatsevticheskaya promyshlennost'* [The global pharmaceutical industry]. Available at: http://perspektivy.info/rus/ekob/globalnaja_farmatsevticheskaja_promyshlennost_2011-0718.html. (accessed 23.06.2013)

Приклад опису дисертацій та авторефератів:

Semenov V. I. *Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaktnyi tor*. Dokt. Diss. [Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Doct. Diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Grigor'ev Iu.A. *Razrabotka nauchnykh osnov proektirovaniia arkhitektury raspredelennykh sistem obrabotki dannykh*. Diss. dokt. tekhn. nauk [Development of scientific bases of architectural design of distributed data processing systems. Dr. eng. sci. diss.]. Moscow, Bauman MSTU Publ., 1996. 243 p.

Назви статей англійською мовою – повинні бути інформативними, не можуть містити скорочень і транслітерації, крім неперекладних назв власних імен, приладів та інших об'єктів, що мають власні найменування.

Анотації і ключові слова англійською мовою для іноземних вчених і фахівців є практично єдиним джерелом інформації про зміст статті та викладених у ній результатах досліджень.

Анотація повинна бути:

- *компактною, лаконічною та чіткою* (об'ємом від **150 до 250 слів**), *інформативною* (необхідно уникати застосування загальних слів, надання другорядної інформації, описи загальновідомих фактів);

- *оригінальною, змістовною* – включати опис предмета та мети роботи, матеріалів і методів її проведення, результатів і області застосування. Необхідно дотримуватися логічного опису наукових даних у тексті анотації, коротко представити висновки. Неприпустимо проводити в анотації аналітичний огляд літературних джерел, даних, отриманих в ході інших досліджень, що не несе смислового навантаження в плані уявлення цінності наукової та практичної складової розглянутої роботи для закордонних читачів;

- *«англомовною»* (текст повинен бути написаний грамотною англійською мовою, використання інтернет-перекладачів неприпустимо, у результаті їх застосування текст виглядає неузгодженим, спотвореним, без сенсу, зі значною втратою інформативності).

Статті проходять рецензування та перевіряються на плагіат. У разі виявлення порушення видавничої етики статтю не рекомендують до друку.

Видання платне (*оплата проводиться після затвердження статті до друку*).

Довідки за телефоном: +380 (44) 239-33-91 або e-mail: zbirkaespfil@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

PUBLISHING REQUIREMENTS

Materials for publishing should be written in the field of linguistics and translation. The following publishing languages are recommended: **Ukrainian, English, German, Spanish, Italian, Greek, French, Russian**. The text of the article should correspond to the requirements which are obligatory for the scientific articles and meet the international scientific standards. Article should reflect up-to-date state of the scientific problem, contain new results obtained through the research provided. Article should reflect a new aspect of investigation and conclusions should be well argued. It is desirable to illustrate the publication by examples. The main requirements of articles are: quality, originality, topicality. The article should be readable and correspond to the declared topic.

The article should contain at least 8 pages or more.

Rules for the publishing materials:

The publishing materials should include: text of the article; two reviews (scanned); information about the author(s) (in Ukrainian, English and Russian): family name, first name, patronymic (in nominative case, without abbreviations), article headline, place of work, academic degree and academic rank/ studying at the post-graduate course, working for doctor's degree, address for sending letters, telephone number, e-mail, fax (if available), this information is to be sent to zbirkaespfil@ukr.net in three files, included into one letter. Names of the files should be written using Latin alphabet. For example: **Ivanenko_article** for the article, **Ivanenko_dan** for reviews.

After the final checking all the materials should be sent to the editorial board in the printed version to the address: bul. Shevchenko, 14, aud. 127 (Italian and Spanish Philology Department), Kyiv National Taras Shevchenko University, Institute of Philology, Kyiv, 01601.

CONTENTS AND FORMATTING OF THE MATERIALS sent to the Editorial of the Collected Scholarly Work Articles.

All the data included into the article should be original. It is forbidden to send the articles which had already been published in other editions or were sent for the further publishing.

It is desirable to divide all the information into structural blocks (**it is not necessary to have the word "block"** in the article text):

BLOCK 1 – number УДК (obligatory) which is indicated in the left corner, bold type Times New Roman, size 14; near **УДК** it is desirable to indicate the section, to which the article belongs:

Actual LINGUISTICS PROBLEMS;

Problems of COMPARATIVE-HISTORICAL LINGUISTIC and LINGUISTIC TYPOLOGY;

Problems of LINGUISTIC SEMANTICS;

Problems of PRAGMATICS LINGUISTICS;

Problems of COGNITIVE LINGUISTICS;

Problems of LINGUISTIC COMMUNICATIONS;

TRANSLATION PROBLEMS.

BLOCKS 2–4 – the following information should be written in Ukrainian, Russian, English.

If the article is written in Germanic, Spanish, Italian, Greek, French, blocks 2–4 should be written in **the original** (it is forbidden to use **computer translation**, as it translates without taking into consideration the style, word connection in sentences. As a result it makes the text difficult for understanding and ruins its sense):

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

- *headline of the article* (abbreviation is forbidden), should be printed using CAPITAL LETTERS, bold type;
- *author(s)' family name(s) and initials* (should be written using capital letters in italics);
- *address for sending letters, post index should be indicated too, telephone number, e-mail, fax* (if available); **if the article was written by few authors**, it is necessary to indicate all information about all the authors separately (using capital letters, without underlying);
- *author(s)' academic degree, academic rank, position or student, post-graduate course student, working for doctor's degree* (it is necessary to add some information about the place of job (studying) (Institute, department, faculty, chair), abbreviations are forbidden (using capital letters, without underlying).
- *organization* (institution) full name (indicating the property type, departmental belonging – abbreviation is forbidden), *its address* (indicating post index) (using capital letters without underlying);
- *abstract* (should contain **150–250 words**) (starting with the paragraph, font size 12, italics; word “abstract” should not be written);
- *key words* (5–6 words, without abbreviations and shortenings) (starting with the paragraph, font size № 12, italics).

All information within **BLOCKS 2–4** (*except the abstract and key words*) should be printed using centred type Times New Roman font size 14.

BLOCK 5 – the full text of the article in the original

The articles should contain **obligatory** sections:

- **Introduction** (it includes such sub-sections as *problem description, brief review of topic publications, topicality, aim, object and subject of investigation, novelty, materials of investigation*).
- **Main Body of the Article.**
- **Results obtained, their discussion.**
- **Conclusions** of the investigation.
- **Prospects** of the further investigations.
- **Literature and main sources** of the investigations.
- **References** (they should be written according to the international standards).

The text of the article should be printed according to the following requirements:

1. it should be a legible, clear-cut, format A4, in the electronic way (Microsoft Word), line interval is 1, font *Times New Roman* 14 (for the list of the literature – *Times New Roman* 12), all the papers are enumerated, amendments are forbidden;
2. **margins:** *up – 1,6 cm* *down – 1,6 cm*
 right – 1,75 cm *left – 1,75 cm*
3. if the pictures, drawings are in the text, it is necessary to write down the general caption for the picture (scheme, diagram, graph), all necessary explanations to the figures, letters, symbols should be given;
4. in the electronic text **the automatic paragraph is 1,25 cm**, automatic margin adjustment and other procedures are obligatory. The text of the article should not contain word divisions, tabulation leveling, unnecessary gaps (omissions). Differentiation of *dash* (–)

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- and *hyphen* (-) is obligatory too. The key “Enter” should be used only when the new paragraph is started, it should not be used in the middle of the paragraph when the line is started;
5. full stop (dot) is not used after any head-lines, family names, picture (diagram) signing. Undivisible gaps (blanks) are necessary between every family name and initials. Initials are divided with dots and are written before the family name. There is no comma between the family name and initials;
 6. text fragments which are considered to be illustrations should be printed in *italics*. It is possible to underline some elements of text illustrations if it is necessary to distinguish them.
 7. **references** in the text are indicated in the square brackets, they should contain the number of the mentioned source according to its position in the text, for example [11, p.8], if it is necessary to mention a few sources, their numbers are divided with semicolon, for example: [1; 5; 9].

Electronic file illustration requirements.

The graphic material quality should correspond to the scientific article standards: all the illustrations are informative, with good contrast, clear-cut, with high space resolution. Illustrations, which were in “Word” before, cannot be reconstructed in the printed material.

Graphic file format: graphs, schemes, illustrations, diagrams, drawings should be saved in format JPEG. Resolution – 300 dpi (dots per inch). All this information should be given in the separate file in addition.

BLOCK 6 – literature (word “**LITERATURE**” is printed in the centre of the line, capital bold type letters, font size 14). References should be given in the original, paragraph, font size № 12, but the family name and initials should be printed in *italics*. References should be in **the alphabetical order**. Russian and Ukrainian references are at the very beginning of the reference list, foreign references are later (in the alphabetical order too). One and the same author’s works should be indicated according to the years of publishing, starting from the earliest ones. References in the text of the article should be in the square brackets. The author is responsible for the exactness of the list of literature data. References which are out of rules will be moved off the literature list. It is recommended to refer to a few works of the (publishing) editorial council members.

BLOCK 7 – sources (all pieces of information should be represented according to **block 6** rules), this block continuous the previous block literature enumeration.

BLOCK 8 – list of the literature under the headline “REFERENCES” (word “**REFERENCES**” should be printed in the very centre of the line with capital bold letters, type № 14), all the references in the list should be written according to **the international standards** and in the case of Cyrillie alphabet usage the literature should be transliterated using programme BGN (Board of Geographic Names), which is represented on the site: <http://www.translit.ru> with the English translation in square brackets. The list should duplicate the list of the **literature** in block 6 and source base in block 7, whether it has or no the foreign source in the list. If the list contains foreign sources they should be duplicated.

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Example of the article description:

Author A. A. Author B. B. Author C. C. Author D. D. Title of article. *Title of Journal*, 2005, vol. 10, no. 2, pp. 49–53.

Byzov A. L. Utina I. A. Centrobeznyye jeffekty amakrinnykh kletok v setchatke ljagushki [The centrifugal effects on amacrine cells in the retina of frog]. *Neirofiziologiya* [Neurophysiology], 1971, no. 3, pp. 293–300. (In Russ.)

Example of the monograph description:

Nigmatulin R. I. *Dinamika mnogofaznykh sred* [Dynamics of multiphase media]. Moscow, Nauka Publ., 1987. Pt. 1, 464 p. (In Russ.)

Karminskiy A. M. Peresetskiy A. A. Petrov A. E. *Reytingi v ekonomike: metodologiya i praktika* [Ratings in economics: Methods and practice]. Moscow, Finansy i statistika Publ., 2005. 240 p. (In Russ.)

Example of the article in the electronic magazine description:

Kontorovich A. E. Korzhubaev A. G. Eder L. V. Prognoz mirovykh postavok jenerгии: Metody, kolichestvennykh ocenok i prakticheskikh vyvodov [Forecast of global energy supply: Techniques, quantitative assessments, and practical conclusions]. *Mineral'nye resursy Rossii. Ekonomika i upravlenie*, 2006, no. 5. (In Russ.) Available at: <http://www.vipstd.ru/gim/content/view/90/278/>. (accessed 22.05.2012)

Example of the article DOI description:

Experimental research on the localized electrochemical micro-machining. *Russian Journal of Electrochemistry*, 2008, vol. 44, no. 8, pp. 926–930. doi: 10.1134/S1023193508080077

Example of the article in the Collected Scholarly Work Collected Article description:

Tagantsev T. V. Jeksperimental'noe issledovanie prochnosti sustavov "steelcomposite" [Experimental study of the strength of joints "steelcomposite"]. *Trudy MGTU «Matematicheskoe modelirovanie slozhnykh tekhnicheskikh sistem»* [Proc. of the Bauman MSTU "Mathematical Modeling of Complex Technical Systems"], 2006, no. 593, pp. 125–130. (In Russian)

Example of the scientific conference material description:

Usmanov T. S. Gusmanov A. A. Mullagalin I. Z. Muhametshina R. Ju. Chervyakova A. N. Sveshnikov A. V. Osobennosti konstrukcii razrabotki mestorozhdeniya s primeneniem gidrorazryva [Features of the design of field development with the use of hydraulic fracturing]. *Trudy 6 Mezhdunarodnogo Simpoziuma "Novye resursosberegayushchie tekhnologii nedropol'zovaniya i povysheniya neftegazootdachi"* [Proc. 6th Int. Symp. "New energy saving subsoil technologies and the increasing of the oil and gas impact"]. Moscow, 2007, pp. 267–272. (In Russian).

Example of the book (monograph, collected articles) description:

Kashnikov Y. A. Ashikhmin S. G. *Mekhanika Gornyykh Porod Pri Razrabotke Mestorozhdeniy Uglevodorodnogo Syr'ya* [Rock Mechanics In The Development Of Hydrocarbon Deposits]. Moscow, OOO "Nedra-Biznestsentr" Publ., 2007. 486 p.

Lindorf L. S. Mamikonians L. G. eds. *Ekspluatatsiia turbogeneratorov s neposredstvennym okhlazhdeniem* [Operation of turbine generators with direct cooling]. Moscow, Energiia Publ., 1972. 352 p.

Kanevskaya R. D. *Matematicheskoe modelirovanie gidrodinamicheskikh protsessov razrabotki mestorozhdenii uglevodorodov* [Mathematical modeling of hydrodynamic processes of hydrocarbon deposit development]. Izhevsk, 2002. 140 p.

Izvekov V. I. Serikhin N. A. Abramov A. I. *Proektirovanie turbogeneratorov* [Design of turbo-

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

generators]. Moscow, MEI Publ., 2005, 440 p.

Example of the book translated description:

Timoshenko S. P. Young D. H. Weaver W. *Vibration problems in engineering*. 4th ed. New York, Wiley, 1974. 521 p. (Russ. ed.: Timoshenko S.P., Iang D.Kh., Uiver U. *Kolebaniia v inzhenernom dele*. Moscow, Mashinostroenie Publ., 1985. 472 p.).

Brooking A. Jones P. Cox F. *Expert systems. Principles and case studies*. Chapman and Hall, 1984. 231 p. (Russ. ed.: Bruking A., Dzhons P., Koks F. *Ekspertnye sistemy. Printsipy raboty i primery*. Moscow, Radio i sviaz' Publ., 1987. 224 p.).

Example of the internet resource description:

Kondrat'ev V. B. *Global'naya farmatsevticheskaya promyshlennost'* [The global pharmaceutical industry]. Available at: http://perspektivy.info/rus/ekob/globalnaja_farmacevticheskaja_promyshlennost (accessed 23.06.2013)

Example of dissertation, author's abstract (abstract of thesis) description:

Semenov V. I. *Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaktnyi tor*. Diss. dokt. fiz.-mat. nauk [Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Dr. phys. and math. sci. diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Semenov V. I. *Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaktnyi tor*. Dokt. Diss. [Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Doct. Diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Grigor'ev Iu.A. *Razrabotka nauchnykh osnov proektirovaniia arkhitektury raspredelennykh sistem obrabotki dannykh*. Diss. dokt. tekhn. nauk [Development of scientific bases of architectural design of distributed data processing systems. Dr. eng. sci. diss.]. Moscow, Bauman MSTU Publ., 1996. 243 p.

English head-lines of articles should be informative. They should not contain abbreviations, transliterations. Only the personal name may be represented in this way.

English abstracts and key-words are the only source of information for foreign scholars.

Abstract should be:

- *compact, logical, clear-cut, accurate* (containing 150–250 words), *informative* (it is recommended to avoid general words, giving minor information, describing general facts);
- *original, containing* necessary information, representing object and aim of investigation, materials and methods, results and the practical application. The description should be logical, indicating data in the abstract. Conclusions are obligatory. It is forbidden to include into abstract the review of literature, data which were obtained in different investigations; all irrelevant information and data which don't give valuable conception for the foreign readers.
- *written in comprehensive English*, it is forbidden to use internet-translator, as the text is incorrect, disconnected, there is no grammatical and logical agreement, it has no valuable information.

All the articles are reviewed and checked-up on plagiarism. The article is not recommended for publishing if it does not correspond to the requirements.

The publication requires payment (*payment is provided after the article have been recommended for publishing*).

Telephone: +380 (44) 239-33-91 or e-mail: zbirkaespfil@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

ТРЕБОВАНИЯ К ПУБЛИКАЦИЯМ:

Материалы для размещения в сборнике принимаются от специалистов в области лингвистики и переводоведения. Языки публикации – **украинский, английский, немецкий, испанский, итальянский, новогреческий, французский, русский**. Текст статьи должен соответствовать действующим требованиям к научным публикациям и международным стандартам. Статья должна отражать современное состояние научной проблемы, содержать новые результаты на основе проведенного исследования. В статье отражается новый аспект исследования. Выводы должны быть аргументированными, публикация проиллюстрирована примерами, а текст статьи обоснован ссылками. Основные требования к качеству содержания статей: качество, оригинальность, читабельность, соответствие заявленной теме.

Объем публикации: *статья* – от 8 страниц.

Правила подачи материалов для публикации:

Материалы статьи, две отсканированные рецензии и данные об авторе на украинском, английском и русском языках: *автор, имя, отчество (полностью в именительном падеже), название статьи, место работы, ученая степень и звание / учеба в аспирантуре, докторантуре, адрес для переписки, телефон, e-mail, факс* (при наличии), необходимо отправить на электронный адрес zbirkaespfil@ukr.net тремя файлами, вложенными в одно письмо. Названия файлов пишутся только латиницей. Например: **Ivanenko_article** для статьи, **Ivanenko_dan** для рецензий.

После проверки материалы подаются в редакционную коллегию сборника в распечатанном варианте по адресу: 01601, г. Киев, бул. Т. Шевченко, 14, каб. 127, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Институт филологии (кафедра испано-итальянской филологии).

СОДЕРЖАНИЕ и ОФОРМЛЕНИЕ МАТЕРИАЛОВ, направляемых в редакцию научного сборника.

Представленные в работе данные должны быть оригинальными.

Не допускается предоставление в редакцию работ, которые уже напечатаны в других изданиях или посланы для публикации в другие редакции.

В научных статьях предусматриваются следующие блоки (в тексте статьи БЛОКИ **не указывать**):

БЛОК 1 – номер УДК (обязательно), печатается с левой стороны, жирным шрифтом Times New Roman, размером 14, рядом с **УДК** – обозначается раздел, в котором должна быть размещена статья:

проблемы СРАВНИТЕЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОГО И
ТИПОЛОГИЧЕСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ;

проблемы ЯЗЫКОЗНАНИЯ;

проблемы СЕМАНТИКИ;

проблемы ПРАГМАТИКИ;

проблемы КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ;

проблемы КОММУНИКАТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ;

проблемы ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ.

БЛОКИ 2-4 – ниже указанная информация на украинском, русском, английском языках. Если статья написана на *немецком, испанском, итальянском, новогреческом или французском языках*, то указанная информация обязательно подается и **на языке оригинала**

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

(использование **интернет-переводчиков**, которые дают перевод без учета стиля, связи слов в предложениях, делает текст непонятным и значительно искажает смысл **НЕДОПУСТИМО**):

- *название статьи* (сокращение и аббревиатуры недопустимы), печатается **БОЛЬШИМИ БУКВАМИ жирным** шрифтом;
- *фамилия (и) и инициалы автора (ов)* (прописными буквами курсивом)
- *адрес для переписки* (с указанием индекса), *телефон, e-mail, факс* (при наличии), **если авторов несколько**, то эту информацию подают по каждому из них (прописными буквами без выделения)
- *ученая степень, звание и должность автора (ов) или студент, аспирант, докторант* (с указанием структурного подразделения организации (Институт, кафедра и т. д.), сокращение недопустимы (прописными буквами без выделения)
- *полное название организации* (с указанием формы собственности, ведомственной принадлежности – аббревиатуры недопустимы), *ее адрес* (с указанием индекса) (прописными буквами без выделения)
- *аннотация* (от **150** до **250** слов) (с абзаца, размер шрифта – 12, курсивом, слово аннотация не пишется);
- *ключевые слова* (в количестве 5–6, сокращения и аббревиатуры недопустимы) (с абзаца, размер шрифта – 12, курсив).

Вся информация **БЛОКОВ 2–4**, кроме *аннотации и ключевых слов*, печатается отцентрированным шрифтом *Times New Roman* 14 размера.

БЛОК 5 – полный текст статьи на языке оригинала

В статьях **обязательными** являются следующие разделы:

- **Введение**, в который входят *постановка проблемы, краткий обзор новейших публикаций по теме исследования, актуальность, цель, объект и предмет исследования, научная новизна, материалы и методы исследования*.
- **Основное содержание.**
- **Полученные результаты, их обсуждения.**
- **Выводы исследования.**
- **Перспективы дальнейших научных исследований.**
- **Литература и иллюстративная база исследования.**
- **References** (оформлены в соответствии с требованиями зарубежных стандартов).

Текстовый материал статьи должен быть представлен:

1. в виде четкой принтерной распечатки в формате A4, в электронном виде (Microsoft Word), с одинарным межстрочным интервалом размером шрифта *Times New Roman* 14 (для списка литературы – 12), пронумерованными страницами, без правок.
2. **Поля:** *вверху – 1,6 см, снизу – 1,6 см, справа – 1,75 см, слева – 1,75 см;*
3. в подписных подписях сначала приводится общая подпись к рисунку (схемы, графика и т. д.), а затем объясняются все имеющиеся в нем цифровые и буквенные обозначения;
4. в электронном текстовом файле **автоматический абзацный отступ** текста составляет **1,25 см**, автоматическое выравнивание и т. д. являются обязательными. Текст должен быть без переносов слов, без выравнивания табуляцией, без лишних пробелов. В тексте следует четко дифференцировать *тире* (–) и *дефис* (-). Клавиша Enter должна

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

использоваться только для начала нового смыслового абзаца, но не для начала новой строки внутри абзаца;

5. после любых заголовков, фамилий, подписей к рисункам точка не ставится. Между каждым инициалом и фамилией всегда ставятся неразрывные пробелы. Инициалы разделяются точками и пишутся перед фамилией. Запятая между фамилией и инициалами не ставится
6. фрагменты рукописей, которые служат иллюстративным материалом, печатаются *курсивом*. Фрагменты иллюстративного текста, которые требуют выделения, подчеркиваются;
7. **ссылки** в тексте оформляются в квадратных скобках со ссылкой на номер использованного источника в соответствии с его местонахождением в тексте, например: [11, с. 8], ссылки на несколько источников – через точку с запятой, например: [1; 5; 9].

Требования к электронным файлам иллюстраций.

Качество всех графических материалов должно соответствовать статусу научной статьи: все иллюстрации должны быть информативными, четкими, контрастными, с высоким пространственным разрешением. Иллюстрации, ранее размещенные в Word, становятся непригодными для воспроизведения в верстке печатных материалов.

Формат графических файлов: графики, схемы, иллюстрации, диаграммы, рисунки должны быть сохранены в формате JPEG. Разрешение – 300 dpi (пиксели на дюйм). Дополнительно подаются еще и в отдельном файле.

БЛОК 6 – литература (слово ЛИТЕРАТУРА печатается по центру большими **жирными** буквами, размер шрифта – 14), в котором ссылки подаются на языке оригинала с абзаца 12 шрифтом, **ТОЛЬКО** фамилия и инициалы выделяются *курсивом*. Литература в списке должна быть расположена **в алфавитном порядке**, причем сначала издания на русском и украинском языках, затем – на иностранных (тоже в алфавитном порядке). Все работы одного автора нужно указывать по возрастанию годов издания. В тексте ссылки на литературные источники приводятся в квадратных скобках. Автор несет ответственность за правильность данных, указанных в пристатейном списке литературы. Ссылки, оформленные с нарушением правил, будут удалены из списка литературы. Желательно включать несколько ссылок на членов редакционной коллегии сборника.

БЛОК 7 – иллюстративная база (оформление в соответствии с требованиями к блоку 6), по нумерации продолжает список литературы.

БЛОК 8 – список литературы под заголовком **REFERENCES** (слово **References** печатается по центру большими жирными буквами, размер шрифта – 14), в котором ссылки оформляются в соответствии с требованиями **зарубежных стандартов** и подаются для кириллицы в виде транслитерации с помощью программы BGN (Board of Geographic Names), которая представлена на сайте: <http://www.translit.ru> и с переводом на английский язык в квадратных скобках. Список должен повторять в своей последовательности **список литературы** блока 6 и **иллюстративную базу** блока 7, независимо от того, есть ли в нем иностранные источники. Если в списке есть ссылки на иностранные публикации, они полностью повторяются.

Пример описания статьи:

Byzov A. L. Utina I. A. Centrobezhnye jeffekty amakrinnyh kletok v setchatke l'jagushki [The centrifugal effects on amacrine cells in the retina of frog]. *Neirofiziologiya* [*Neurophysiology*], 1971,

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

no. 3, pp. 293–300. (In Russian)

Пример описания монографии:

Nigmatulin R. I. *Dinamika mnogofaznykh sred* [Dynamics of multiphase media]. Moscow, Nauka Publ., 1987. Pt. 1, 464 p. (In Russian)

Karminskiy A. M. Peresetskiy A. A. Petrov A. E. *Reytingi v ekonomike: metodologiya i praktika* [Ratings in economics: Methods and practice]. Moscow, Finansy i statistika Publ., 2005. 240 p. (In Russian)

Пример описания из электронного издания:

Kontorovich A. E. Korzhubaev A. G. Eder L. V. *Prognoz mirovykh postavok jenerгии: Metody, kolichestvennyh ocenok i prakticheskikh vyvodov* [Forecast of global energy supply: Techniques, quantitative assessments, and practical conclusions]. *Mineral'nye resursy Rossii. Ekonomika i upravlenie*, 2006, no. 5. (In Russ.) Available at: <http://www.vipstd.ru/gim/content/view/90/278/>. (accessed 22.05.2012)

Пример описания статьи с DOI:

Experimental research on the localized electrochemical micro-machining. *Russian Journal of Electrochemistry*, 2008, vol. 44, no. 8, pp. 926–930. doi: 10.1134/S1023193508080077

Пример описания статьи из периодического издания (сборника трудов):

Astakhov M. V. Tagantsev T. V. *Jeksperimental'noe issledovanie prochnosti sustavov "steelcomposite"* [Experimental study of the strength of joints "steelcomposite"]. *Trudy MGTU «Matematicheskoe modelirovanie slozhnykh tekhnicheskikh sistem»* [Proc. of the Bauman MSTU "Mathematical Modeling of Complex Technical Systems"], 2006, no. 593, pp. 125–130. (In Russian)

Пример описания материалов научных конференций:

Usmanov T. S. Gusmanov A. A. Mullagalin I. Z. Muhametshina R. Ju. Chervyakova A. N. Sveshnikov A. V. *Osobennosti konstrukcii razrabotki mestorozhdeniya s primeneniem gidrorazryva* [Features of the design of field development with the use of hydraulic fracturing]. *Trudy 6 Mezhdunarodnogo Simpoziuma "Novye resursosberegayushchie tekhnologii nedropol'zovaniya i povysheniya neftegazootdachi"* [Proc. 6th Int. Symp. "New energy saving subsoil technologies and the increasing of the oil and gas impact"]. Moscow, 2007, pp. 267–272. (In Russian).

Пример описания книги (монографии, сборников):

Kashnikov Y. A. Ashikhmin S. G. *Mekhanika Gornykh Porod Pri Razrabotke Mestorozhdeniy Uglevodorodnogo Syr'ya* [Rock Mechanics In The Development Of Hydrocarbon Deposits]. Moscow, ООО "Nedra-Biznestsentr" Publ., 2007. 486 p.

Lindorf L. S. Mamikonians L. G. eds. *Ekspluatatsiya turbogeneratorov s neposredstvennym okhlazhdeniem* [Operation of turbine generators with direct cooling]. M., Energiia Publ., 1972. 352 p.

Izvekov V. I. Serikhin N. A. Abramov A. I. *Proektirovanie turbogeneratorov* [Design of turbo-generators]. Moscow, MEI Publ., 2005, 440 p.

Пример описания переведенной книги:

Timoshenko S. P. Young D. H. Weaver W. *Vibration problems in engineering*. 4th ed. New York, Wiley, 1974. 521 p. (Russ. ed.: Timoshenko S.P., Iang D.Kh., Uiver U. *Kolebaniia v inzhenernom dele*. Moscow, Mashinostroenie Publ., 1985. 472 p.).

Пример описания Интернет-ресурса:

Kondrat'ev V. B. *Global'naya farmatsevticheskaya promyshlennost'* [The global pharmaceutical industry]. Available at: <http://perspektivy.info/rus/ekob>. (accessed 23.06.2013)

Пример описания диссертаций и авторефератов:

Semenov V. I. *Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaktnyi tor*. Dokt, Diss.

[Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Doct. Diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Grigor'ev Iu. A. *Razrabotka nauchnykh osnov proektirovaniia arkhitektury raspredelennykh sistem obrabotki dannykh*. Diss. dokt. tekhn. nauk [Development of scientific bases of architectural design of distributed data processing systems. Dr. eng. sci. diss.]. M., Bauman MSTU Publ., 1996. 243 p.

Названия статей на английском языке – должны быть информативными, не могут содержать сокращений и транслитерации, кроме непереводаемых названий имен, приборов и других объектов, имеющих собственные названия.

Аннотации и ключевые слова на английском языке для иностранных ученых и специалистов является практически единственным источником информации о содержании статьи и изложенных в ней результатах исследований.

Аннотация должна быть:

- *компактной, лаконичной и четкой* (объемом от **150** до **250 слов**), *информативной* (необходимо избегать применения общих слов, предоставления второстепенной информации, описания общеизвестных фактов);

- *оригинальной, содержательной* – включать описание предмета и цели работы, материалов и методов ее проведения, результатов и области применения. Необходимо соблюдать логического описания научных данных в тексте аннотации, кратко представить выводы. Недопустимо проводить в аннотации аналитический обзор литературных источников, данных, полученных в ходе других исследований, что не несет смысловой нагрузки в плане представления ценности научной и практической составляющей рассматриваемой работы для зарубежных читателей;

- *«англоязычной»* (текст должен быть написан грамотным английским языком, использование интернет-переводчиков недопустимо, в результате их применения текст выглядит несогласованным, искаженным, без смысла, со значительной потерей информативности).

Статьи проходят рецензирование и проверяются на плагиат. В случае выявления нарушения издательской этики статью не рекомендуют к печати.

Издание платное (*оплата производится после утверждения статьи к печати*).

Справки по телефону: +380 (44) 239-33-91 или e-mail: zbirkaespfil@ukr.net